

యక్షగానములు

(తంజావూరు)

సంపుటము ౫

పారిజాతావహరణము

పరిష్కర్త

విద్యాన్

గంటి జోగిసోమయాజి, ఎం. ఎ., ఎల్. టి.,

ప్రొఫెసర్, ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు.

ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తుచే ప్రచురితము

కాకినాడ : జార్జిప్రెస్సునందు
శ్రీ పట్టమట్ట శేషగిరిరావుగారిచే ముద్రితము

ఉ పోద్ధా త ము

ఆంధ్ర)నాయక రాజులచేతను తరువాతి మహారాష్ట్ర) పరిపాలకులచేతను పోషింపఁబడిన కవులు, లేఖకులు స్వయముగా రచించినట్టియు నితరుల గ్రంథములకుఁ బ్రత్యంతరములుగా నేకరించినట్టియు వ్రాతప్రతులు తంజావూరి సరస్వతీ మహాలు గ్రంథాలయమునం దనేకములుగలవు. అవి యరవము తెనుఁగు సంస్కృతము మొదలైన భాషలలోని గ్రంథములు; తాటాకుప్రతులు, కాగితపుప్రతులు, ప్రత్యంతరములును; వానిలో ముద్రితములు నముద్రితములు గూడ నున్నవి.

ఆంధ్ర)వాఙ్మయమున కలంకారములైన నన్నెచోడుని కుమారసంభవము, శ్రీనాథుని కీడాభిరామము మొదలైన మహోత్తమ గ్రంథములు అందలి ప్రతులనుండియే పరిష్కరింపఁబడి ముద్రింపఁబడినవి. అచ్చటి తెలుఁగు గ్రంథములను గూర్చివివరణపూర్వకమైన యొక కేటలాగు అప్పటి యుపాధ్యక్షులు శ్రీ డాక్టర్ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణయ్యగారి ప్రోత్సాహమున, పి. పి. ఎస్. శాస్త్రిగారి యాధిపత్యమున 1938లో ప్రచురింపఁబడినది.

మఱికొంతకాలమైనతరువాత, అక్కడనుండిన తెనుఁగు వ్రాతప్రతులలో నముద్రితములైనవాని కన్నిటికిని ప్రత్యంత

రములు వాసి తెచ్చుటకు కొందఱు లేఖకులను నియమించి, యప్పటి యుపాధ్యక్షులగు డాక్టర్ శ్రీ కట్టమంచి రామలింగా రెడ్డిగారి పోత్సహమున 1938 వ సంవత్సరము నుండియు పనిప్రారంభమైనది. అప్పటినుండియు 1948 వ సంవత్సరము వఱకు నచటి యముద్రితముల కన్నిటికిని ప్రత్యంతరములు వ్రాయించి తెప్పింపఁబడినవి. పైరీతిని సేకరింపఁబడిన వ్రాత ప్రతులలో వీలైనన్ని ముద్రించి ప్రచురించుటకు విశ్వకళా పరిషత్తువారు తీర్మానించిరి. ఆతీర్మానము ననుసరించి ద్వీపద భారతము మొదటిసంపుటము 1948 లోను, రెండవసంపుటము 1950 లోను అప్పటికి తెనుఁగుశాఖాధ్యక్షులైన శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతంగారు పరిష్కర్తగా ప్రచురింపఁబడినవి. ఆ తరువాత డాక్టర్ శ్రీ వాసిరెడ్డి శ్రీకృష్ణగారు ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషదుపాధ్యక్షులై మిగిలిన గ్రంథముద్రణమునకు దొరకొన నలసినదని ఆంధ్రశాఖాధ్యక్షుఁడనైన నాకానతి యిడిరి. వారి యాజ్ఞ ననుసరించి ద్వీపదభారతము మూఁడు నాలుగు సంపుటములు 1950 సంవత్సరాంతమునకుఁ బ్రచురింపఁ బడినవి.

మిగిలిన గ్రంథములలో ననేకములైన యక్షగానములు నితరకృతులు నున్నవి. వానిలో నల్పసంఖ్యాకములను సరస్వతీ మహల్ అధికారులు ప్రచురించిరి. ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు వారిచే వ్రాయించి తెప్పింపఁబడిన యీ మిగిలిన వానిలోఁ గొన్నిటివైనను ప్రచురింపవలసినదని యుపాధ్యక్షులైన డాక్టర్

శ్రీ వాసిరెడ్డి శ్రీకృష్ణగారు ఆజ్ఞాపింపగా యక్షగాన ప్రచురణ మారంభింపఁ బడినది. అందు ఇప్పటికి నైదు సంపుటములలో నీక్రిందిరీతిని ప్రచురింపఁబడినవి.

1 వ సంపుటము	{	ప్రస్థాన చరిత్ర
1955 సం॥		పూతనా హరణము
		కాళీయ మర్దనము
		హేమాబ్జనాయికా స్వయంవరము
2 వ సంపుటము	{	విజయ రాఘవచంద్రికా విలాసము
1956 సం॥		విజయరాఘవ కల్యాణము
		తంజాపురాన్నదాన మహానాటకము
3 వ సంపుటము	{	ద్రావిడీ కల్యాణము
		రతి కల్యాణము
		శచీపురందరము
		సతిదానశరీరము
4 వ సంపుటము	{	వాసంతికా పరిణయము
		వివేక విజయము
		చిత్రకూట మాహాత్మ్యము
		భీమసేన విజయము
	{	శ్రీకృష్ణలీలా విలాసము

ప్రకృతప్రచురణము అయినదవ సంపుటము. తరువాతి సంపుటములును క్రమముగా ప్రచురింపఁబడును. ఇప్పటికి

రములు వ్రాసితెచ్చుటకు కొందఱు లేఖకులను నియమించి, యప్పటి యుపాధ్యక్షులగు డాక్టర్ శ్రీ కట్టమంచి రామలింగా రెడ్డిగారి పోత్తూహమున 1938 వ సంవత్సరము నుండియు పనిప్రారంభ మైనది. అప్పటినుండియు 1948 వ సంవత్సరము వఱకు నచటి యముద్రితముల కన్నిటికిని ప్రత్యంతరములు వ్రాయించి తెప్పింపఁబడినవి. పైరీతిని సేకరింపఁబడిన వ్రాత ప్రతులలో వీలైనన్ని ముద్రించి ప్రచురించుటకు విశ్వకళా పరిషత్తువారు తీర్మానించిరి. ఆతీర్మానము ననుసరించి ద్వీపద భారతము మొదటిసంపుటము 1948 లోను, రెండవసంపుటము 1950 లోను అప్పటికి తెనుఁగుశాఖాధ్యక్షులైన శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతంగారు పరిష్కర్తగా ప్రచురింపఁబడినవి. ఆ తరువాత డాక్టర్ శ్రీ వాసిరెడ్డి శ్రీకృష్ణగారు ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషదుపాధ్యక్షులై మిగిలిన గ్రంథముద్రణమునకు దొరఁకొన నలసినదని ఆంధ్రశాఖాధ్యక్షుఁడైన నాకానతి యిడిరి. వారి యాజ్ఞ ననుసరించి ద్వీపదభారతము మూఁడు నాలుగు సంపుటములు 1950 సంవత్సరాంతమునకుఁ బ్రచురింపఁ బడినవి.

మిగిలిన గ్రంథములలో ననేకములైన యక్షగానములు నితరకృతులు నున్నవి. వానిలో నల్పసంఖ్యాకములను సరస్వతీ మహల్ అధికారులు ప్రచురించిరి. ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు వారిచే వ్రాయించి తెప్పింపఁబడిన యీ మిగిలిన వానిలోఁ గొన్నిటినినను ప్రచురింపవలసినదని యుపాధ్యక్షులైన డాక్టర్

శ్రీ వాసిరెడ్డి శ్రీకృష్ణగారు ఆజ్ఞాపింపగా యక్షగాన ప్రచురణ మారంభింపఁ బడినది. అందు ఇప్పటికి నైదు సంపుటములలో నీక్రిందిరీతిని ప్రచురింపఁబడినవి.

1 వ సంపుటము
1955 సం॥	{	ప్రస్థాన చరిత్ర
పూతనా హరణము
కాళీయ మర్దనము
హేమాబజ్జనాయకా స్వయంవరము
2 వ సంపుటము
1956 సం॥	{	విజయ రాఘవచంద్రికా విలాసము
విజయరాఘవ కల్యాణము
తంజాపురాన్నదాన మాహానాటకము
3 వ సంపుటము	{	ద్రాపదీ కల్యాణము
రతి కల్యాణము
శచీపురందరము
సతిదానశూరము
4 వ సంపుటము	{	వాసంతికా పరిణయము
వివేక విజయము
చిత్రకూట మాహాత్మ్యము
భీమసేన విజయము
శ్రీకృష్ణలీలా విలాసము

ప్రకృతప్రచురణము అయినదన సంపుటము. తరువాతి సంపుటములును క్రమముగా ప్రచురింపఁబడును. ఇప్పటికి

బ్రచురితములైన యీ సంపుటము లన్నియు నొక్కొక్కటి నుమారు మూడువందల పుటలు గలవి. ఇవి గాక యనకాశ మునుబట్టి ప్రచురింపవలసిన గ్రంథములు నుమారు 25 సంపు టములు కావచ్చును.

పై గ్రంథముల నన్నిటిని బరిశీలించియుఁ బరిష్కరించియు శుద్ధప్రతులను దయారుచేయుటలో శ్రీ కొమ్మనమంచి జోగయ్యశర్మగారు సహాయులుగా పనిచేయుచు నుపయోగించుచున్నారు. పరిషత్ కళాశాలలో నుపన్యాసకులుగా పనిచేయుచు యక్షగాన విషయమున గాఢ పరిశ్రమచేసి పి. హెచ్. డి. పట్టమును పొందిన శ్రీ ఎస్. వి. జోగారావుగారు ఈసంపుటములప్రచురణ విషయములలో మిక్కిలిగా సహాయ పడియున్నారు.

ఈగ్రంథము లిట్లుప్రచురణభాగ్యము నందుటకు ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిష దుపాధ్యక్షులగు శ్రీ వాసిరెడ్డి శ్రీకృష్ణగారి యాదరాభిమానములు మూలకారణములు. ఇట్టి యుపాధ్యక్షులవారికిని, సిండికేటువారికిని, కీ. శే. లైన యీకృతకర్తల పక్షమున కృతజ్ఞతాభివందనముల నొనర్చుచున్నాను.

పరిష్కర్త,

ఆచార్య విద్వాన్ జి. జె. సోమయాజి,

ఆంధ్రశాఖాధ్యక్షుఁడు,

ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్,

వాల్తేరు.

కృతజ్ఞత

అక్షరగూఢమున వెలయుచు ఆంధ్రభాషాయోషాలం
కారములయి చాలకాలమినాలోకయోగములేని యాయనర్హు
కృతిరత్నముల ప్రకాశనమున డీక్షాపరులయి ఆంధ్రభాషోద్ధ
రణమున ఆదరముగలిగిన పండితపక్షపాతులు

ఆంధ్రవిశ్వశాపరిష దుపాధ్యక్షులు
శ్రీ శ్రీ వాసిరెడ్డి శ్రీకృష్ణగారికి
నిరంతర కృతజ్ఞతాభివందనములు.

నిండుమనంబు నవ్యసవనీతనమానము, పల్కుశర్కరా
ఖండనమంబు, చేతయుపకారపరంబు, నధర్మచింతనల్
ఖండనసేయువర్తనము గల్గునుదారుడు వాసిరెడ్డి కృ
ష్ణండు నిరామయాభ్యుదయ నూత్నవికాసము లొందుఁ
గావుతన్.

పరిష్కర్త,
ఆచార్య విద్వాన్ సోమయాజి.

ప్రీతి క.

పారిజాతాపహరణము

ఇది క్రీ. శ. 1787-1798 సంవత్సరముల నడుమఁ దం
జావూరి నేలిన మహారాష్ట్ర ప్రభువగు అమరసింహున కంకిత
ముగా నతని యమాత్యుఁ డగు శివరామమంత్రి ప్రేరణమున
మాతృభూతకవిచే రచింపఁబడినది. ఇతని గోత్రము శాండి
ల్యము. తండ్రి రంగార్యుఁడు. ఇతఁడు త్రిశిరగిరి మాతృభూతే
శ్వరస్వామి భక్తుఁడు.

తెనుఁగునఁ గల కడుపెద్ద యక్షగానములలో నిది
యొకటి. మొదట నరుసగా విరాయకుఁడు, కటికము, దాష్టిక
పండితుఁడు- నమ పాత్రల ప్రవేశము, తరువాత పార్వతీపర
మేశ్వరుల ప్రసంగము నిందుఁ గన్పట్టును. ఈ పాత్రలకుఁగాని
ప్రసంగములకుఁగాని ప్రధానకథతో నెట్టిసంబంధమును లేదు.
అట్టివే యాతరువాతనున్న భోజకన్యావృత్తాంతము, భాషాదేవి
గొల్లకలాపమును. ఇవి యీ పారిజాతకథకు ముఖబంధముగా
నందుకు రచింపఁబడినవో దురూహము. పారిజాతాపహరణ
ఘట్టమునకుఁ బిదప నిందున్న జలకీరీడలు, గోపికా వస్త్రాప్రహ
రణ కథయు నట్టివే. వాని కిటఁ దగిన ప్రసక్తి కనుపట్టదు.
పారిజాతకథతోఁ బ్రసక్తిలేని రాధపాత్ర కిందుఁ బ్రవేశము
గలదు. ఆరథ కనుబొగదసారియైన మృణాళ, వనకథ కిందుఁ

బ్ర)స క్తి కలుగ లేదు. సవతి కయ్యము, సింగి సింగల ప్రసంగము లిందుఁ గలవు. కాని యేకథలోనైన రక్తికట్టవలసిన యాపట్టుల నిందు రక్తి కలుగ లేదు. భావములను, పదబంధములను, పద్యపాదములను బాదములుగానే తిమ్మనగారి పారిజాతాపహరణమునుండి గ్రహించిన మాతృభూతన, ఆయన సత్యభామయలుక చిత్తగించినఘట్టమును నాల్గుపుటలలో నడిపించి యుండఁగాఁ దాను ముప్పదిపుటలుగా సాగఁదీసినాఁడు. తిమ్మనార్యునకు మూఁడాశ్వాసముల పైచిలుకు పట్టిన పారిజాతాపహరణఘట్టమును మాతృభూతన యొక్కముక్కలోఁ దెమల్చి వైచినాఁడు. ఈమార్పులు దృశ్యోద్దిష్టమగు యక్షగానప్రాయ రచనలో సముచితములనియే చెప్పవచ్చును. కాని, మొత్తముపైఁ గథను సమ్యక్సంవిధానముతో నాటకోచితముగా మలచ లేకపోయినాఁడు.

ఇది నాటకమని పలుతావులఁ బేర్కొనఁ బడినది. ఐదంకములుగా విభజింపఁబడినది. అంతమాత్రమే మార్గనాటకానుకరణము. తక్కినదంతయు యక్షగాన ఘక్తికయే. సాధారణముగా ముందుఁ బాత్రప్రశంసయుఁ దరువాత పాత్రప్రవేశపు దరువు నుండును. సాత్రాల తెరమఱుగు ప్రసంగములు, మాధవి పలుకరింపులు, సవతి కయ్యము మొదలగునవి భామకలాపపు బాణీని దలపింపఁ జేయును. సింగి సింగల ప్రసంగములు కొర

వంజి తీరును జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చును. ప్రత్యంకాది యందును గృతిపతి నుద్దేశించియున్న 'అవధరింపు' మను నెత్తుగడయుఁ బ్రత్యంకాంతమందును గల గద్యలు, మధ్యనున్న సుదీర్ఘ వర్ణనలును ప్రబంధ ఫక్కిని దలపించును.

ఇందు సంస్కృతమున సుమారు పాతిక శ్లోకములు, నాలుగైదు చూర్ణికలు, కొలఁది తమిళ కన్నడ మహారాష్ట్ర భాషాప్రసంగములును గలవు. తెలుఁగున నచనములు తఱచు ద్విపదలు, దరువులు (దరువులలోఁ గృష్ణఁడుద్విష్ణుఁడుగా 'త్రిశిర గిరి నిలయసఖి' యనుముద్రలు గలవు. ఉత్తరాది దరువులు, గూఢ(గలవు) పద్యములును గలవు. సీసములు సుమారు 'క' నూరున్నవి. అందుఁ బ్రతిపాద సమతాపాదనముతోడి తూఁగు బాగుగ నున్నది. తలుపుపాట, నలుగుపాట, శోభనములు, శారీకల్యాణము మొదలగు స్త్రీల వేడుకపాటలు నిందుఁ గలవు. వీనినన్నిటిని బట్టిచూడఁగాఁ గవి తానెఱింగిన భిన్న ప్రక్రియల నన్నిటి నేకముఖముగా దండ గ్రుచ్చుటకుఁ బ్రయత్నించినట్లు తోచుచున్నది. గొల్లకలాపము, జలక్రీడలు, గోపికావస్త్రావహరణము మొదలైన కృష్ణలీలలు తనకుఁ బరిచితము లైనవి యేకసూత్రాను మాత్రముగా నిందు గుదిగుచ్చినాఁడు. నవ్వైక్యదృష్టితో దీనిని జూచినచో నిది యతుకులబొంతనలఁ దోచును.

ఇకఁ బాత్రపోషణము ప్రసంగించిత్యము ననునట్టివి
 కొంతవఱకు గ్రామ్యఘక్కినే యున్నవి. సత్యభామా శ్రీకృష్ణ
 సంవాదము, పరస్పరానునయము, ప్రసాదీకరణము ననునవి
 సుకుమార ప్రవృత్తిగల యాచితీవిధానజ్ఞులకు సంతగా రుచిం
 పవు. కొన్ని యెడల సంవాద సరళియు గ్రామ్యజనోచితముగనే
 యున్నట్లు మనకుఁ దోఁపవచ్చును. కాని యాకాలమున నిట్టి
 రచనలకుఁ బ్రాచుర్యము గలిగి వీనిని జూచి జనులొసంగించు
 చుండెడివారు. ఇట్టిరచనలు నేడును వీధి భాగవతములొఁ
 గలవు.

పారిజాతాప హరణము

మాతృ భూత కవి

దేవముని ననచైత్రీ, ధృతకనకవేత్రీ।

శరణు శరణు విపక్షశిక్షణ।

శరణు త్రిజగద్రీక్షణ! శరణు విమలకటాక్ష

వీక్షణ, శరణు శుభకరలక్షణ

॥శృ॥

నందనందన, వినతసనక సనందన, జనానందన।

నందకాయుధధర, పుగందర నందన రచితనందనా ॥శ॥

భానుకోటి సహస్రభాను విభాసమాస, నిరంజనా।

ధేనుకాసుర మదవిభ్రంజన, దివిజనముదయరంజనా ॥శ॥

వల్లవీరమణ త్రిశిరగిరివాసమిత్రీ సనాతనా।

వల్లవచరణ దళితపూతన పాలితాఖిలచేతనా

॥శ॥

మంగళం॥ మధురావిహారికి మంగళం।

మధుకైటభారికి మంగళం॥

గోపసంచారికి, గోవర్ధనోద్ధారికి।

మావతికిని జయ మంగళం॥

పాపసంహారికి ప్రబలకంసారికి।

మాపాలి గోపాలునికి మంగళం॥

జన్మరహితునకు జగదేకవీరునకు।

మన్మథగురునకు మంగళం॥

సన్మని వంద్యునకు శంఖచక్రధరునకు।

మన్మథ మన్మథునకు మంగళం॥

దీనవత్సలునకుఁ ద్రిశిరగిరీశు సఖునకు
మానితాచారునకు మంగళం॥
భానుకోటి తేజునకుఁ బరమదయాళునకు
మాణిక్యాభరణునకు మంగళం॥

స్వపద: శ్రీగణనాథుని సింధురాననుని
వాగీశముఖ్య గీర్వాణసేవితుని
ఏకదంతమువాని హేరంబుడనఁగఁ
బ్రాకటవిఖ్యాతిఁ బడసినవాని
మోదకహస్తుని ముక్కుంటిపండ్లు
సాదరంబుగ మెక్కు చక్కనివాని
కలుగులాయపుఁ దేజి కడువడి నెక్కి
యిల నెల్లలోకము లేలెడువాని
తన్నుఁ బూజించిన ధన్యులపాలి
పెన్ని ధానంబుగాఁ బెంపొందువాని
ఆదిగణేశ్వరుఁ డైనట్టివాని
పాదాబ్జములకును భక్తితో మొక్కి,
శ్రీరుక్మిణీలోలు శ్రితపరిపాలుఁ
గారుణ్యమయ శీలుఁ గాంచనచేలు
నందగోపకుమారు నవసీతచోరు
బృందారకాథారు బృధ్వీవిహారుఁ

గనకరత్న నికాయ కలితవిభూషు
 ఘనతర మృదుభాషుఁ గమనీయవేషు
 సతనీ కుసుమదేహు నాజానుశాహు
 శ్రితరక్షణోత్సాహు శ్రీఖగవాహు
 శ్రీవత్స కాస్తుభాంచిత సక్షుఁడైన
 శ్రీవిష్ణుదేవుని సేవించి మించి,
 అతని పట్టపురాణి యలినీలవేణి
 తత్సైకతశోగ్రీణి తరుణాబ్జపాణి
 యానత గీర్వాణియగు మంజువాణిఁ
 బూని యిందిరను నేర్పున సన్నతించి,
 తమ్మిగద్దియఁమీఁదఁ దాఁగొలుపుండి
 దొమ్మిగా బ్రదుకుప్రాద్దుల లెక్క నుదురు.
 టాకులపై వ్రాయు సబ్బసంభవునిఁ
 బ్రాకటముగ నీరుపాలు వేర్వఱచు
 వాపుర మెక్కెడువాని నెమ్మదిని
 వేవేగ భక్తితో వినుతించి మించి,
 తలవాకిట మెలంగు తామరసాక్షి
 పలుకుల జవరాలు బ్రహ్మయిల్లాలు.
 చదువులపుట్టిల్లు జగడంపు బువ్వ
 కదలికఁ దినువానిఁ గన్నట్టితల్లి
 నాలుకపై నటనము చేయు దేవి.

త్రైలోక్య జననిని దలచి ప్రార్థించి,
 ఐదుమోముల వాని, నమరు ముమ్మోనల
 కైదువ గలవాని, గళమున విసము
 ధరియించు కొనువానిఁ దరుణతుషార
 కరకిరీటుని జహ్ను కన్యకాధరుని
 మహనీయ రుద్రాక్ష మాలికాధరుని
 అహిరాజభూషణుఁ డైనట్టివానిఁ
 గైలాస నిలయుని ఘన హిమశైల
 బాలికాలోలుఁడై పరఁగినవాని
 జగతి సృష్టిపితి సంహారకర్త
 యగువాని నష్టమూరైనట్టివాని
 భావించి పూజించి ప్రార్థించి మించి
 సేవించి యభిమతసిద్ధి గావించి,
 గట్లరాయని ముద్దుగారాబు పట్టి
 యాట్లాటలుగను బ్రహ్మాండభాండములఁ
 శాలనగావించు పరమకళ్యాణి
 శూలిని మాతల్లి సురకల్పవల్లి
 గజముఖ గుహులను గన్నట్టిమాత
 సుజనావనఖ్యాత సుగుణసంజాత
 కాళిక సకలదిక్పాల కిరీట
 కలిత రత్నచ్ఛటా ఘటితపాదాబ్జ

లలితయైతగు శ్యామలాంబికకెఱిగి,
 వ్యాస వాల్మీకాది వరకవీశ్వరుల
 భాసురభక్తిచే భావించిమించి,
 నన్నయభట్టాది నానాంధ్రకవులఁ
 జెన్నుమీఱఁగ మదిఁజెలఁగి నుతించి,
 లక్షణ లక్ష్యంబు లని యెఱుంగకను
 అక్షరశూన్యమై యమరినయట్టి
 కుకవులనెల్లఁ బేర్కొనక నిందించి,
 ప్రకటహామధ్యమస్వామినిఁ దలఁచి
 గురుతర శాండిల్యగోత్రపావనుడ
 వరకవిరంగార్య వరతనూభవుడ
 గురుకృప సాగంధి కుంతలాజేవి
 వరముచే జనియించి ప్రబలినవాడ
 మాతృభూతస్వామి మహితకటాక్ష
 చాతుర్య పరిలబ్ధ సరససాహిత్య
 సంగీత మధుర వాగ్ధ్వరి గల్లువాడ
 శృంగారరసము తెల్సిన మేలువాడ
 కవి మాతృభూత నాఖ్యానంబుచేత
 భువిలోపలఁ బ్రసిద్ధి పొందినవాడ
 గరిమచే లోక విఖ్యాతంబుగాను
 సరవి మీఱఁగఁ బారిజాతాపహరణ
 మను మహానాటకం బందఱు మెచ్చ
 వినిపింతుఁ ద్రైలోక్య విఖ్యాతముగను.

వ. అని.

శ్లో॥ సర్వత్ర పరిపూర్ణో య, స్సమస్త జగతాంపతిః!
సంపార్థ్య తం జగద్వంద్యం, కరోమి కృతిముత్తమాం॥

వ. అని యిష్టదేవతా పార్థనంబును, గురుచరణారవిండ
చందనంబును సుకవిజనతాభినందనంబును కుకవిజన తిరస్కారం
బును గావించి కృతిపతి నభినర్జించెద నెటువలెను.

శ్లో॥ శ్రీమత్ ప్రతాపహరిభూపతి పుణ్యపాక
రూపే లసత్యమరసింహ మహీపచంద్రే!
ఆశాతరంగ లసమాన మనుష్యపూర
లోకాంబురాశి రగమన్మహనీయహాసం॥

శ్లో॥ విష్ణు స్వకీయ నరసింహమహావతారం
సంత్యజ్య పుణ్యజనపీఠన ముఖ్యహేతుం!
సంప్రీప పుణ్యజనతా పరిరక్షణార్థ
మద్యక్షితా వమరసింహ నృపావతారం॥

శ్లో॥ జ్ఞానాంజనేన పరిలబ్ధ మదృశ్యరూపం
శ్రీరామ నామకనిధిం హృదయాబ్జకోశం!
యస్మాద్వహ త్యమరసింహ మహీపచంద్రే
స్తస్మాత్తదీయ గుణవర్ణనమేవ ముఖ్యం॥

ద్వి॥ శ్రీభోసల కులాబ్ధిశీతాంశుడనగఁ
 బ్రాభవంబందిన సరమపుణ్యండు,
 శ్రీకరముగను భాసిలు చోళరాజ్య
 మేకచక్రింబుగా నేలెడువాడు,
 మకరండ ముఖ్య సమంచిత బిరుదు
 లకలంకముగఁ బూని యమరినవాడు,
 పాలుపై న శ్రీతొడ పుటభేదనమను
 తెలిదీవికిని విష్ణుదేవుడౌవాడు,
 సార భుజాంతర సంతతొల్లసిత
 భూరి ప్రతాప విస్ఫురదబ్జమిత్ర
 శమిత మదోన్మత్త శత్రురాజన్య
 కుముద సందోహుడై కొమరొందువాడు,
 శరదభ్రవీచికా చంద్ర సితాబ్జ
 వరతార ఘన దివ్యయశఃపయోద్ధి
 నిబిడికృతాద్భుతానేక వేధోండ
 శబల కరండ సంచయుడైనవాడు,
 భన్యతరౌదార్యవార్ధి నిమగ్న
 దివ్యమణి కామధేను మందారు,
 డతులిత మృదుహృదయాంభోజ సదన
 తతభక్తి పేటికాంతర గుప్తమహిత
 ధర్మార్థకామాది దానచాతుర్య

నిర్మల హరిహయ నీలవజ్రండు,
 స్థిర చోళరాజ్యసంస్థిత మహనీయ
 పరమదేవాలయ బ్రహ్మలయాది
 భాగ్య సర్వస్వభవ్యాకార లసిత
 యోగ్య పుణ్యమయ దేహుండైనవాఁడు,
 సంతతాశ్రిత సుధీజన కవిరాణి
 రంతరతర దరిద్రత్వసరోజ
 సోమాయిత కటాక్ష సురుచిరాపాంగ
 నీమాభిరామ లక్ష్మీవిలాసుండు,
 భోసలకుల సుధాంభోధి నుష్పొంగఁ
 జేసిన చంద్రుండై చెలఁగినవాఁడు,
 నిరతంబు తుళజావనీపాలునకును
 గరమొప్పుఁ బాత్రుండై గడఁగినవాఁడు,
 మఱియుఁ బ్రతాపసింహాక్షి తీంద్రునకు
 సారిది సుపుత్రుండై శోభిల్లువాఁడు,
 వ్యక్తమై తగు యమునాంబికాగర్భ
 శుక్తి మాక్తికముగా సొంపొందువాఁడు,
 సారజ్ఞుడౌ తుళజావనీంద్రునకుఁ
 గూరిమి యనుజుండై కొమఱొందువాఁడు,
 దాతలకెల్లను దాతతానగుచు
 భూతలంబునఁ గీర్తిపొందినవాఁడు,

తఱుచైన కవిబుధతతులకుఁ గల్ప
 తరువుచందంబునఁ దనరినవాఁడు
 విద్యలలోఁగల వివరంబుదెలిసి
 విద్యాధికులఁ బోవ బిరుదందువాఁడు
 రహిఁ జంద్రహాశీశ్వర ప్రసాదంబు
 బహుశంబుగాఁ గల్గి భాసిల్లువాఁడు,
 రమణకెక్కు ప్రతాపరాముని కృపను
 విమల భూమండలం బేలెడువాఁడు,
 మఱి మహిషాసురమర్దని నెపుడు
 గురుతర భక్తిచేఁ గులదైనముగను
 మదిలోన భావించి మంచిపువ్వులను
 ముదమొప్పఁ బూజించి ముదమందువాఁడు,
 ధర్మమార్గము నీతి దప్పనివాఁడు,
 ధర్మస్వరూపుడై తనరినవాఁడు,
 ఇంచుబోలులకెల్ల నెలమితోడుతను
 బంచబాణుని రీతిఁ బరఁగినవాఁడు,
 తాలిమిగలవాఁడు దాక్షిణ్యశాలి,
 మేలుతెల్పినవాఁడు, మేలైనవాఁడు.
 ఇంతటి నెఱదాత యింతటినేత,
 ఇంతవదాన్యుండు నింతపుణ్యుండు
 నింతటిమాన్యుండు నింతధన్యుండు

నింతటి మహిపాలుఁ డింతనుశీలుఁ
 డింతటి యమరసింహేంద్రుఁడౌన్మపతి
 చెంత పాయకయుండు శివరాయమంత్రీ
 ఎటులన్న హరిహరు లేకమారీతి
 నిట కన్కమున్వన్నె యేకమారీతిఁ
 గునుమంబు వాసన గూడినరీతి
 నెనఁ జంద్రచంద్రికల్ వెలసినరీతిఁ
 బాలు సీరొక్కటై పరఁగినరీతి
 మేలియద్దము నీడ మెలఁగినరీతిఁ
 దనరు ప్రతాపరుద్రనృపాలుచెంత
 నొనర యుగంధరుఁ డొప్పినరీతి
 సారంగధరుఁడను జనపతిచెంతఁ
 గూరిమిని సుబుద్ధి కొమరొందురీతి
 రమణకెక్కిన కృష్ణరాయలచెంత
 విమలుఁడై యప్పజి వెలసినరీతి
 మహ్మజు కరుణకు మఱి పాత్రుఁడగుచు
 విహితధర్మముచేత నెలసి శంభోజి
 రాయని తనయుఁడై రాష్ట్రంబునందు
 నాయతకీర్తిచే నమరినవాఁడు,
 అమరిన సామదా నాద్యుపాయముల
 క్రమము దెల్పినయట్టి ఘటనాపరుండు,

అల త్రియంబకమంత్రీ కనుజుడౌవాఁడు,
 కలిత నాగోజి శంకరుల కగ్రజుఁడు
 ఎలమిమై నమరసింహేందుని సభను
 నలుగురుమెచ్చంగ ననుబిలిపించి
 యాచంద్రితారార్క మౌనట్టుగాను
 భూచక్రిమెల్లను బొగడి మెచ్చగను
 నవ్య శృంగారాభినవ రసభావ
 భవ్యమై తగు గద్యసద్యాత్మకముగ
 నలపారి జాతాపహరణంబు ముద్దు
 గులుకు పల్కులచేతఁగొమరుమీఱఁగను
 రచియింపు మనుచు నుల్లాసంబుగాను
 ముచిర తాంబూల జాంబూనదాంబరము
 లమరసింహేందుచే నత్యాదరముగ
 నమరంగ నిష్ఠింప నతిముదంబునను
 గవితా చమత్కార గరిమతో డుతను
 వివరింతుఁ దత్కథావృత్తాంతమంత.

సీ॥ ఏనృపాలుని కీర్తి హీరహరతుమార
 డిండిరదరముల డిందుపఱచు,

నేరాజు విక్రమంబిల దుర్లభాగ్రహా
 దగ్రీశాత్రివ రాణ్యహోగ్రమణఁచు

నేవిభు నౌదార్యమిల నిర్జరాగమ
 నైచికి మణులను గోచరజేయు
 నేఘను సౌందర్యమెలమి గంతుజయంత
 నల నసంతాదుల నవ్వుచుండు
 నతఁడు శ్రీపార్వతికి సాటియనఁగ నెలయు
 చున్న యమునాంబికా గర్భశుక్తిహూక్తి
 కమనఁ జెలువొందుఁ జక్కనియమరిసింహ
 రాజచంద్రుని కెనయైనరాజుగలఁడె!

శ్లో. మిత్రత్వాత్సతతం సమస్తజగతాం జైవాత్మకత్వాదపి
 శ్రీరమ్యామరసింహ నామకహరేః సంప్రప్యనేత్రాకృతిం
 సత్పద్మాననతత్పరః కునలయాధారస్వయంరాజతే
 రాజశ్రీ శివరాయ ధీనరమణిర్విద్యాభిపారంగతః।

సీ. భానుమండలము స్వర్భానుషీడితమయ్యె
 దాంతమైభక్తుల స్వాంతమలికె
 ఫలములు లేవాయె దులనీననంబున
 నల విషభనమయ్యె నబ్జననము
 భక్తులపాలయ్యె నైకుంతనగరంబు
 పంకసంకరమయ్యెఁ బాలకడలి
 వారిధినిమునింగె ద్వాదశకానగరంబు
 గొల్లలనశమయ్యె గోకులంబు

అనుచు నవి రోసి యమరసింహావనీందు
నగరఁ బ్రత్యక్షమైనిల్చి నటనచేయు
బాలగోపాలమూర్తిపైఁ బారిజాత
హరణ నాటకమొనరింతు నచ్చతముగ.

సీ. శ్రీవెలసినయట్టి దేవకీవరగర్భ
కలశాబ్ధిచంద్రుడై చెలఁగువాఁడు
సొబగైన నందయశోదాదులకు నయ
నానందముగ నాటలాడువాఁడు
భవ్యతరాభీర భామినీమణులను
లీలసుఖాబ్ధి దేలించువాఁడు
శ్రీవత్స కాస్తుభాంచితవత్సభాగుడై
నలుభుజింబులచేత మెలఁగువాఁడు
గోపకులఁగూడి కేపులు మేవువాఁడు
వేణునాదవిశారదుడైనవాఁడు
డంబుమీఱిన పీతాంబరంబువాఁడు
కృష్ణదేవుఁడు మిమ్ము రక్షించుఁగాత !

వ. తదనంతరంబ నాటకసంగ్రహం బెటువలెను.

సీ. సమరాశనుఁడు పారిజాతనుమముదెచ్చి
యింపుతోఁ గృష్ణున కిచ్చుటయును
ఆకునుమంబు శ్రీహరి దుక్కిణిసొంగ
ముదిత వేనలియందుముడుచుటయును

అది సత్యవిని మది నాకులపడి కుంది
 తొడిఁబడి కృష్ణుని దూఱుటయును
 హరి నారదునిగొని సురతరుదెప్పించి
 యొగి సత్యముంగిట నునుచుటయును
 ధాత్రినీకథ పారిజాతాపహరణ
 మాట గావున నదియెల్ల నాటకముగఁ
 బూని రచియించినాఁడను బుధులు తప్పు
 లెంచి చూడక నన్ను మన్నించరయ్య.

క. శ్రీవిలసద్భోసలకుల,
 పావనమకరందబిరుద, భావజరూపా !
 శ్రీనితాంచితవీక్షణ,
 సేవకరిపుభూస, యమరసింహమహీపా !

గీ. అనధరింపుము నీపేర సంకితముగఁ
 బారిజాతాపహరణంబు బాగుమీఱు
 నాటకముగాను రచియించినాఁడ వేడ్క-
 నెలమినందునఁ బ్రథమాంక మెట్టిదనిన.

వ. అని యిట్లు సేయందొడంగిన
 పారిజాతాపహరణ నాటకారంభ సమయంబున
 వినాయకుఁడు వచ్చేమార్గం బెవ్విధాన నంటేను.

నీ. పలుమాఱు బురకొట్టు పాపజంఁదెముతోడ
 మొలకనవ్వుల గజముఖముతోడ
 ఘనదానజల లసద్గండస్థలముతోడ
 గురుతరంబగు నొంటికొమ్ముతోడ
 వన్నెమీతినయట్టి వక్రతుండముతోడ
 గొప్పయా బ్రహ్మాండ కుక్షితోడ
 పాశాంకుశములచేఁ బరంగు చేతులతోడ
 శ్రీకరంబగు చేటచెవులతోడ

ముంజిమొలనూలిగంటల మోఁతతోడ
 దానులనుబోచు పాదపద్మములతోడ
 మూషి కారూఢుడగుచును ముదముతోడ
 వచ్చె గణపతి తన భక్తనరులబోవ!

ద॥ శంకరాభరణము॥ ఆది॥

గణపతినచ్చెను జూడరె కనుగొని నరములుపేడరె
 ఫణియజ్ఞోపవీతము మెఱయఁగఁ బాశాంకుశములు
 కరములఁ బూనుక ॥గ॥

మోదకహస్తముతోడను ముంజిమొలనూలితోడను
 మాదిరి లేని చంద్రఖండము మృక్తమునఁ దళతళ
 యని మెఱయఁగ ॥గ॥

ఔంటిపంటి నెఱదంట ఒనరంగ దాననుకొంట
దంటతనంబున గొలిచినవారికిఁ దాఁ బ్రత్యక్షం
జౌనంట ॥గ॥

త్రిశిరగిరినిలయుని తనయుఁడు దేనతా సార్వభౌముండు
అసమానంబగు మూషికవాహనారూఢుండై వేడుక
మీఱఁగ ॥గ॥

:చ. ఇట్లువచ్చిన గణపతిని స్తోత్రంబుచేసేమార్గం బెవ్విధాన
నం లే.

శ్లో॥ మధుకరనృతగండం మత్తమాశంగతుండం
జఠరనిబిడకాండం సాధుసంతాణశౌండం
పరిధృతశశిఖండం పాపవిచ్ఛేదచండం
పదనతసురకాండం భావయే నక్రతుండం॥

:చ. మఱియు నెటువలెను.

చ॥ కరిముఖమున్ జతుర్భుజత గండమదంబును నేకదంతమున్
మురునగు నక్రతుండమును మోదకహస్తము మందహాస
మున్

చిరుమొల నూలిగంటలు విచిత్రపు రత్నవిభూషణంబులున్
శిరమునఁ జంద్రరేఖగల సిద్ధివినాయక! నీకుమొక్కెదన్॥

:చ. ఇట్లు వినాయకుఁడువచ్చినతదనంతరంబ కటికమువాఁడు
వచ్చేమార్గం బెవ్విధాననం లేను.

క. వింతలగు మాటలాడుచు

నెంతే నవ్వించుకొనుచు నెకసక్తమునన్

గంతులుచుచుఁ గటికం

బంతట హరి సభకునచ్చె నతిముదమునన్

మంగళకైశిక॥ చాపు॥

అల్లదె నచ్చెను కటికము - అల్లదె

కొల్లకొల్లలుగ వింతమాటలాడుకొంట

మేలంట హృదంట దుముకుకొంట ॥అల్ల॥

పట్టెనామముఁబెట్టి పండ్లు వెళ్లఁబెట్టి

పట్టుదుప్పటిగట్టి శాకుపట్టి

దిట్టముగా నెండికట్టిన బెత్తపుకట్టె చేతఁబట్టి

కడువేడుకతోను ॥అల్ల॥

మిడిగుడ్లతో కోరమీసము లిట్టలై

వడివేయుచును బరాబరిసేయుచు

ఎడవిడక పరాకు హెచ్చరికయనుచు

విడెము చొల్లుగార వికవికనవ్వుచు ॥అల్ల॥

తిగిరి గిరిశ్వరుని చెలియైన గోపాల

దేవుని గుణములు వర్ణింపుచు

అసమానమైన శ్రీకృష్ణదేవుని సభ

సందఱు మెచ్చంగఁ జిందులు దొక్కుచు ॥అల్ల॥

వ. ఇట్లు కటికమువాఁడు నచ్చిన తదనంతరంబ చాష్టికం
పంతులు నచ్చెడిమార్గం బెవ్విధాననంటే.

క. దుష్టాధికారధుర్యుఁడు
భ్రష్టాకారుండు సభికులను నవ్వించే
చేష్టలు గల్గినజాణఁడు
దాష్ట్యకపండితుఁడు నచ్చెఁ దద్దయువేడ్కన్.

న. తదనంతరంబ పార్వతీపరమేశ్వరులు నచ్చేమార్గం బెటు
నలెను.

క. నగజాసమేతుఁడగుచును
నగచావుఁడు నృపభవాహనంబెక్కుక ప
న్నగరాజ హారములు మి
న్నగ నురమున మెఱయనచ్చె నతిముదమొదవన్.

చ॥కల్యాణి॥ చాపు॥

పార్వతీపరమేశ్వరులు వచ్చిరి - పరమహర్షమునను
ఉర్విని అఖిలాండకోటిబ్రహ్మాండముల - కుత్పత్తిస్థితి
లయకారకులైనట్టి ॥పా॥

నీలధవళవర్ణములతో చంద్రికవంటి - నిండు మంద
హాసములతో

ఫాలమునను మృగనాభిత్రిపుండ్రములు - పలుమాఱు
మెఱయఁగ నందివాహనమెక్కి ॥పా॥.

కీరకురంగహస్తములతో వేద-సారములైన రూపము
లతోఁ దన

రారు కనక సర్పకుండలములసియాడ-రత్నరుద్రాక్ష
హారము లురమునఁ గదల ||పా||

నవ్యాబ్జావతంసములతోఁగరు-ణారసాంచిత కటాక్షము
లతోఁ

నివ్యపీతాంబర గజచర్మములుపూని-దేదీప్యమానమా
త్రిశిరగిరిని వెలయు ||పా||

న. ఇట్లువచ్చిన పార్వతీ పరమేశ్వరులను దేవతాస్త్రీలు
స్తోత్రంబు చేసిరట యెటువలెను.

వృషభారూఢసాంబ - వేదాంతవేద్య సాంబ
చంద్రశేఖర సాంబ - శంభో శంకర సాంబ
నాగభూషణ సాంబ - నగచాపధర సాంబ
అంతకాంతక సాంబ - అమితపరాక్రమ సాంబ
త్రిశిర గిరీశ సాంబ - దేవాదిదేవ సాంబ||

న. అని మఱియు నేమనుచున్నారు.

పంతువరాళి! చావు||

దక్షహరణదక్ష ! రక్షమాం - శంకరా ||దక్ష||

యక్షరాజపక్ష ! సర్వ - లక్షణాంచి తోక్షవాహ -

మోక్షకరకటాక్ష ! సురా - ధ్యక్ష ! దీనరక్షణా ||ద||
సంగరహిత! మంగళప్రదా ! మత్తమా - తంగ దనుజ
భంగ! భూరథ !

తుంగ - సర్వ - మంగళాంత - రంగ ధృతకు - రంగ
పురవి - భంగ మోహ, నాంగ దయా - పాంగనరభు-
జంగభూష ||ద||

కంజలోచ నాంజనేయ - (...) వినతపాద
కంజ, మానిపుంజగేయ ।
కంజనైరి - కంజసఖ ధ - నంజయాక్ష - మంజుతరప!
తంజలిముఖ - రంజనేంద్ర - కుంజరా ర్తిభంజనా||దక్ష||
పూతనా ద్యరాతి సాయకా - త్రిశిరగిరి, ని
కేతనధని భూతనాయకా !
శీతలనవ - నీతహృద - జ్ఞాతభక్త - జాతవిబుధ -
గీతజగ - త్తాత మాతృ - భూత భర్త ||దక్ష||

వ. ఇట్లు దేవతాస్త్రీలు స్తుతిచేసిన తదనంతరం పార్వతీ
పరమేశ్వరులు పరస్పర వచనములాడిరట యెటువలెను.

పరుజు ||ఆది||

ఏలనను విడనాడేవే - ఓపార్వతి
ఆలాటివాడఁ గానే ।
నామీఁద తిప్పలెంచకే ఓపార్వతి
నన్ను నిరాకరించకె||

పరిశుద్ధుఁడని తెలియవే - ఓపార్వతి
సరసకు చేరరావె॥

పరిశుద్ధతలు తెలిసెరా - మునిసతులఁ
బట్టి నప్పుడె యీశ్వరా॥

దయవాఁడ నేనుగాదా - ఓపార్వతి,
అయిన నాతోనె వాదా॥

చాలు నీదయతెలిసెరా - సృష్టిస్థితి
సంహార కర్తైనప్పుడే॥

శ్రీమంతుఁడని తెలియవే - ఓపార్వతి
చిత్తమున దయనిల్పవే।

శ్రీమంతుఁడని తెలిసెరా - బిక్షాటనము
చేసినప్పుడె యీశ్వరా॥

సాగనుకాఁడని తెలియవే - ఓపార్వతి,
చొక్కించి యేలుకోవే।

సాగనుకాఁడని తెలిసెరా - పెనుబాముల,
సొమ్ములుగఁ బూనినపుడే॥

గుణవంతుఁడని తెలియవే - ఓపార్వతి
కోపము నేయనేలె ।

నీదుగుణములు తెలిసెరా - త్రిశిరగీశ,
నిర్గుణుడై నప్పుడే॥

వ. ఇట్లు పార్వతీ పరమేశ్వరులు పరస్పరవచనంబులాడిన
లేదనంతరంబ భోజకన్యక వచ్చెడి మార్గం జెప్పిధాననంటే.

క. అల భోజకన్యకామణి

తిలకము మెఱయంగఁ గృష్ణదేవుని సభకుఁ ।

గిలకల మంచముతోడను

చెలువలరఁగ వచ్చె నతి విచిత్రముమీఱఁ ॥

సౌరాష్ట్రః॥ చావు॥

భోజకన్యక వచ్చెను, బొందుగఁ గృష్ణునిసభకు ।

ఈజగతిఁ ద్రిశిరగిరీశ్వరుమాయ, లేమనవచ్చు ॥భో॥

బంగారు మయమైన, పట్టెమంచముమీఱదను ।

అంగనామణి పవ్వళించి, శృంగారముమీఱఁగాను ॥భో॥

తఱుకైన నెమ్మొమునఁ, దిలకము ముద్దుగార ।

అలరు బంగరు సలక, వలెను మెఱయుచును ॥భో॥

గుత్తంపు రైకలోపలి, గుబ్బచన్నులు మెఱయ ।

ముత్తైపు ముంగర కడల, ముద్దులొలుకు పలుకు

లతో ॥భో॥

వ. ఇట్లు వచ్చిన భోజకన్యకను మాధవి, నీ నెవ్వరని యడు
గఁగా భోజకన్యక యేమనుచున్నది.

ద్వి. విను మాధవీ, నాచున్పుత్తాంశమంత
 అనువుగాఁ దెలిపెద నదియెట్టులనిన
 లలిఁగంచు కోటయు రాగికోటయును
 లలితమై తగినట్టి రాతికోటయును
 వెలయు నిత్తడికోట వెండికోటయును
 ఎలమి బంగరుకోట యినుపకోటయును
 గలయాజ్ఞయిని మహాకాళేశ్వరమున
 నలువొందు పుటభేదనంబును నేలు
 భోజుఁడు నూతండి భువనంబులోన
 రాజాధిరాజుల రాజనవెలయు;
 నాతల్లియైన మానవతీలలామ
 ఆతరిఁ దపమునేయంగ నీశ్వరుఁడు
 ప్రత్యక్షమైనిల్చి ఫలమొక్కటీయ
 నత్యంత ముదమున నదిభుజియించి
 గర్భంబుధరియించి గలిగిన తనకు
 దుర్భరంబైనట్టి దొడ్డకంబమున
 నేడుమేడలుగట్టి యిలనందుఁబసిడి
 తోడ రత్నంబులతోఁ జేసినట్టి
 మంచాన నన్నుంచ మణిశత్రురాజు
 పంచినదెమ్మనఁ బంతంబులాడి
 మంచంబుతో నన్ను మణికన్నగాఁడు

వంచనగావించి వసుధకుఁదెచ్చె
 ఏమిసేయుదునింక! నెవ్వరుదిక్కు!
 ఈమహావ్యసనంబు నెవరుదీరుతురు!
 గిరులార! తిరులార! ఖేచరులార!
 నరులార! నావీట ననుజేర్పరయ్య!

వ.. అని మఱియు నేమనుచున్నది

ముఖారి||

దాదినమ్మా దాదినమ్మా దాదినేచిన్నదాననమ్మా!
 మాదేవుఁడౌ త్రిశిరగిరీశు, మాయలేమని తెలుపుదు
 నమ్మా ||దా||

నాతండ్రిభోజరాజు నాపేరులీలావతి|
 నాతల్లి మానవతి-నామగఁడు మోహనాంగుఁడు||
 కంచుకోట యినవకోట-కల్లుకోటయిత్తడికోట|
 మంచివెండి పసిఁడికోట-చూనైనరాగికోట||
 ఏడుకోటలనడుమ-నేడుమేడలు గట్టించి
 వేడుకైన మంచమున-చెలయఁగా నన్నుంచియుండ||
 పగరాజు ననుదెమ్మని-పంపించఁగాఁబంతమాడి|
 మగువలార, కన్నగాఁడు-మంచముతోఁ దెచ్చెనమ్మ
 ఏమిసేతు! నెవరుదిక్కు-ఎవ్వరితోనేఁదెలుపుదు ||దాది||

వ|| అనిమఱియు నేమనుచున్నది||

ఘంట||

అక్కట నేనేమిసేతు - అరిమెలపెరిమెల పెరిగి

యిక్కడగండ్ల కిమ్మాయెగా హోదైవమా

రాజరాజై వెలసిన - భోజరాజు కూతురనై

ఈజాలి కిమ్మాయెగా ||హా||

ధాతవాసినయట్టి - వ్రాతకుఁ దప్పరాదు

ఈతటి నేనేమి సేతునే ||హా||

మాయదారి కన్నగాఁడు - మంచముతోఁదెచ్చి నన్ను

ఈ యడవి పాలుచేసెగా ||హా||

నాసాగను నావ్రాయము - నాగుణము నారూపు పరి

హా సాస్పద మాయెనుగా ||హా||

పాపజాతి దైవమా, నా - పట్ల నీకుదయలేక

యీపాపము కట్టుకొంటివా ||హా||

పగరాజు మాటవిని - పాపిష్టి కన్నగాఁడు

అగచాట్ల కిమ్ముచేసెగా ||హా||

పిన్ననాఁడొక రాకొమరునకు - పెండ్లిచేసి

యిచ్చి యుంటే

నిన్ని పాట్ల కిమ్ముగాదుగా ||హా||

ఈయెడ శ్రీత్రిశిరగి - రిశ్వరాజ్ఞ కేమందు నా

ప్రాయము నన్నింతచేసెగా ||హా|| ●

వ. అని యిట్లుతనలోఁ దా నెతఁచెంది కర్ణకరునిజూచి భోజకన్యక యేమనుచున్నది.

ద్వి. ఓకర్ణకారుడ, ఓయన్న, వివర
యేకమా కంబాన నేడుమేడలను
మంచి చప్పరకోళ్ల మంచాన నన్ను
నుంచియుండఁగ నీవుపొంచటు వచ్చి
పగరాజు మాటలే పాటించియెంచి
తెగునతో నన్నిట్లుఁ దే నాయమటర !
ఆ పగరాజిచ్చు నంత కిమ్మడిగ
నేపుమీఱు ధనంబు నేనొసఁగెదను
నను నీవు మన్నించి నాతఁడివద్ద
ననుజేర్చి మిగుల నున్నతకీర్తి గనుమి!

వ. అని యిట్లు కర్ణకరునిజూచి భోజకన్యక పరితాపముఁ జెంది పలుకుచున్న యవసరంబున.

సీ. రాజరాజగు నొక రాజకుమారుండు
ఆననంబున వేటలాడియాడి
చతురంగ బలముల సారెకుఁ గూడుక
యట నొక్కకొలని చెంగటికిఁజేర
నాసమయంబున నబలయూర్తరవంబు
వినివచ్చి భోజకన్యనుచుఁ దెలిసి
కర్ణకరునిబట్టి కడువేగబంధించి
భోజకన్యను దెచ్చి భోజరాజు

కిచ్చినంతనె యాతఁడు మెచ్చి తనకు
నిచ్చినంతనె పెండ్లాడి యింతిఁగూడి
యున్న తానందవారిధి నోలలాడి
నుఖముగానుండె వైభవస్ఫరణతోడ

న. ఇట్లు భోషకన్యక నచ్చిన తదనంతరంబ గొల్లభామవచ్చె
ఃనట యెటువలెను।

క. అల్లదిగో భాషాపతి

గొల్లతపేషంబు దాల్చుకొని ద్వారకకున్
చల్లోచల్లోయనుచును
చల్లమ్ముచువచ్చె గోపసతులౌననఁగన్।

మోహన ॥చా॥

గొల్లభామవచ్చెను వేడుకమీర ॥గొల్ల॥

గొల్లభామవచ్చె గులుకునడలతోను-అల్లత్రిశిరగిరి

హరుసఖుఁ బొగడుచు ॥గొల్ల॥

మొలకనవ్వుమోము ముద్దుగారఁగాను-అలికమునఁ

దిరుమణియమరఁగాను।

జిలుగుచీరలోన జిగియూ తొడలకాంతి-వెలికిఁబర్వ

మంచికులుకు గుబ్బలుమెరయ ॥గొల్ల॥

చల్లోయమ్మచల్ల।

వ. ఇట్లువచ్చిన గొల్లభామనుజూచి మాధవిసీ వెవ్వరనియడు
గఁగా గొల్లభామ యేమనుచున్నది.

ద్వి. మోమునఁ జిరునవ్వు మొలకలెత్తంగ
గోమైన చక్కని కొప్పసియాడ
పంజులకమ్మలు బాగుమీఱంగ
ముంజేతి కంకణమ్ములు ఘల్లుమనఁగ
తిరుమణి తిరుచూర్ణదీప్తులు నెలుఁగఁ
బాలుపైన పాపటబొట్టసియాడ
బిగునైన చనుకట్టు పిక్కటిలంగ
అగణితంబైన యొడ్డాణంబుమెఱయఁ
బలుగజ్జెలందెలు పాదసరమ్ము
లలరుచుఁ బదమాల నతిశయిల్లంగ
చల్లచల్లోయని చల్లమ్ముకొనుచు
గొల్లభామిని నచ్చేఁ గోలాహలముగ
చల్లో॥ అయి తే ఏకుండతోఁదెచ్చినాననఁగా

క. చెలువగు బంగరుకలశము
నలలితముగఁబూని చల్లచల్లోయనుచున్
తొలకరి మెఱుపుతెఱంగున
చెలువడె నలగొల్లభామ వెలదులుపొగడన్॥

ప. అయితే తెరకీనలరానమ్మా పాలోయమ్మ
 పాలోకొనరమ్మ చెలులార! ఆవు
 పాలోకొనరమ్మ బాగుమీఱఁగాను... బాళిగఁగన్నట్టి
 పసిబిడ్డలకు మీరు ||పాలో||
 పెరుగో కొనరమ్మ చెలులార!
 పెరుగు కొనరమ్మ పేర్చితోడ నరిమి
 పెరిమగఁ గన్నట్టి బిడ్డలకును మీరు ||పెరు||
 వెన్నో కొనరమ్మ చెలులార!
 వెన్నో కొనరమ్మ వేడుకమీఱఁగ -
 మున్నుగ నవరత్నములు దెచ్చి వెలఁబెట్టి ||వెన్నో||
 చల్లో కొనరమ్మ సఖులార!
 చల్లో కొనరమ్మ అల్లతిశిరగిరి -
 నల్లభుని కర్పితమై వఱలుచున్నయట్టి ||చల్లో||

ప. అయితే రాగులకు జొన్నలకు నీచల్లపోసేవా అనఁగా
 గొల్లత యేమనుచున్నది.

ఆణిముత్యముల కడ్డెడుచల్ల - మాణిక్యములకు మా
 నెడు చల్ల
 మురువో వజ్రములకు ముంతెడుచల్ల - దొరయుపచ్చ
 లకు తూమెడుచల్ల

పాలుపా పగడములకు పుడిసెడుచల్ల - తులలేని వై
 దూర్ధములకు దోసెడు చల్ల
 సారగోమేధికములకుచారెడ్డుచల్ల - మేరుత్రిశిరగిరిశ్వ
 రుడు మెచ్చినచల్ల || చల్లో!
 ఇట్లే ఏయేదేశములలో చల్లమ్మినావనగా

ద్వి. మాశన నేపాశ మగధకళింగ
 గౌళ పాంచాల బంగాళకాశ్మీర
 కరహట నరహట కర్ణాట లాట
 కురు శక బాహ్లిక కోసలచోళ
 ఘోటక మత్స్యంగ కుకురు సావీర
 భోట కేరళ వంగ ముఖ్యదేశముల
 చల్లమ్ముచును నేను సంచరింపుదును
 ఎల్ల వృత్తాంతంబు లే నెఱుంగుదును

వ. అయితే నీపే రేమందురనగా

గీ. మహిని నాదుపేరు మఱిసీకుడెలిపెద
 వినుము వేడ్కమీఱ వివరముగను
 రహిని బుట్టినింట రంగనాయకి యందు
 అత్తయింట మోహనాంగి యందు

వ. అయితే నీకులవృత్తాంతమేమి? అని యడుగగా

ద్వి. మా కుల నృతాంత మంతయునీకు
 నేకతంబునను నేనెఱిగింతు వినుము
 గొల్లకులంబులు కూర్చి బండ్లెండు
 చెల్లుగా నీతోనఁ జెప్పెదనిపుడు
 పూడిగొల్లలు మంచి ముదితగొల్లలును
 వేడుకైతగు పెదవీటి గొల్లలును
 ముదమొప్పఁగాఁ బలుముష్టి గొల్లలును
 నదురుసేయని పాకనాటిగొల్లలును
 కరిణిగొల్లలు హెచ్చు గంప గొల్లలును
 నెఱి నల్లగొల్లలు నేతిగొల్లలును
 ఏకారిగొల్లలు నెఱ్ఱగొల్లలును
 సాకారులైన సజ్జనపు గొల్లలును
 పని రెండుజాతులై పరఁగునందులను
 ఎనలేనివారము ఎఱ్ఱగొల్లలము
 ముదమొప్ప ముక్కర మొదలైనసొమ్ము
 లదనమా మాజాతి నది యుంచదగదు.

వ. అయితే గొల్లారిపాపా ముక్కర మొదలైన సొమ్ములెవరో
 సంగిరనఁగా చెప్పెదను వినఁగదోయి బాపనయ్యా - నాచల్లకు
 మెచ్చి యిచ్చిరి.

ఉ. ముక్కర శుక్రడిచ్చె నయమొప్పగఁ గమ్మలు
 సూర్యడిచ్చె పెం
 పెక్కిన తారహరిములు పేర్చిని జందురుడిచ్చె
 నిందుడున్
 ఎక్కువయైనకంకణములిచ్చెను పాపటబొట్టుశంభుడున్
 చక్కని సూర్యచంద్రులను శారదయిచ్చెను నాడు
 చల్లకున్

వ. ఆ నృతాంతం బట్లుండనిమ్ము, ఎఱ్ఱకులమైన నీకుల
 మెక్కువేమి.

ద్వి. వామాక్షి, రేపల్లెవాడలో మేము
 తామరతంపరై తనరియుండుదుము
 మాకులంబునను శ్రీ మధుసూదనుండు
 శ్రీకృష్ణుడై పుట్టి చెన్నంజె గనుక
 పరమేశ్వరుండు గొల్ల, పరమేష్ఠి గొల్ల
 సారిప ధర్మజుండు నోట్టనుండును గొల్ల
 అలచందురుండు గొల్ల, యక్కండు గొల్ల
 అలరు భాముండగ్ని యముండును గొల్ల
 నర నైఋతీయు గొల్ల, వరుణుండు గొల్ల
 తిరమొప్పగవాయుదేవుండు గొల్ల
 ధివీ గుణేరుండు గొల్ల, ఋధుండును గొల్ల

ఆ రాహుకేతువు లాదిగా గొల్ల
లిందుగిడు గొల్ల, ఫణిందుగిడు గొల్ల,
సాంద్రమైతగుప్రపంచంబెల్ల గొల్ల
కీన్ను గంధర్వ గీర్వాణ యక్ష
సన్నుగ ముఖ్యులు పలుగొల్లవార.

వ. అయితే పరిమేశ్వర బ్రహ్మ సూర్యార్జునులు గొల్ల
లైన కారణమేమనగా.

గీ. పరంగు హరియైన కృష్ణుని బావగనుక
సతని నాభిని నుదయించు సుతుడు గనుక
సందెయందలి విష్ణుత్వ మొందె గనుక
మఱియు గృష్ణుని చెల్లెలి మగడు గనుక.

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

బ్రహ్మదేవుడు గొల్లొయమ్మ - ఓయమ్మలార
పంద్రదేవుడు గొల్లొయమ్మ - ఓయమ్మలార
ఇంద్రదేవుడు గొల్లొయమ్మ - ఓయమ్మలార
త్రిశిర గిరి నిలయుడు గొల్లొయమ్మ - ఓయమ్మలార.

వ. అయితే గొల్లవారి పాపా యింద్రులు మొద
లైన ప్రపంచంబెల్ల గొల్లలైన కారణమేమి.

మధ్య॥ చావు॥

జగమెల్ల గొల్లాయెనే యీమాటుము-జ్జగమెల్ల
గొల్లాయెనే

జగమెల్ల త్రిశిరగిరీశ్వరు చెలికాడై తగినట్టి

కృష్ణస్వరూపము గనుక ॥జగ॥

సలములు వనములు సకలగిరులుసమలు- బలధులంత

రిక్షస్వర్గములు

నలుదిక్కులును నా, నాజీవరాసులు

అలదేవతలు మును, లతినిరూపముగనుక ॥జగ॥

న. అనిన గొల్లభామను జూచి మాధవి అయితే నీ చల్ల
మహిమ వినిపింపుమనగా గొల్లత యేమనుచున్నది.

నాదరా॥ శ్రీరమ్యమైనట్టి చిక్కని చల్ల

స్వారస్యమైనట్టి చిక్కని చల్ల

కూరిమిఁ గొనరమ్మ కొమ్మలైన చల్ల

భారతి గొన్నట్టి బాగైన చల్ల

శ్రీరమణి గొన్నట్టి చెలువైన చల్ల

పార్వతి గొన్నట్టి బాగైన చల్ల

సవ్యుచుఁ గొనరమ్మ నాచేతి చల్ల

ఇంద్రాణి గొన్నట్టి హెచ్చైన చల్ల

సల్లావు పితికిన నయమైన చల్ల
తేల్లావు పితికిన తేటైన చల్ల
ఎఱ్ఱావు పితికిన హెచ్చైన చల్ల
త్రిశిరగిరీశు కర్పితమైన చల్ల॥

వ. చల్లో గొనరమ్మ సఖులార! ॥చల్లో॥
చల్లచల్లో గొనరమ్మ సఖులార॥
చిలుకలనలెఁ గల కలమని పలుకుచు ॥చల్లో॥
అబ్బురపుటుబ్బు గప్పిసిబ్బెంపు గుబ్బలు గదల ॥చల్లో॥
అల్లిబిల్లిగాను మెల్లమెల్ల యుల్లమలరంగ ॥చల్లో॥
ఎలమి త్రిశిరగిరి నిలయుని కర్పితపహా ॥చల్లో॥

వ. గొల్లారి పాపా నీ చల్లమహిమ యేమి.

నీ. ఈచల్లతాగిన నిలశశిప్రభగల్లు
 నీచల్లతాగిన హెచ్చుబుద్ధి
ఈచల్ల తాగిన నినునితేజము కల్లు
 నీచల్ల తాగిన నెనయు విద్య
ఈచల్ల తాగిన నింద్రభోగముగల్లు
 ఈచల్లచే వ్యాధు లెడలుచుండు
ఈచల్ల తాగిన హెచ్చును బలవృద్ధి
 ఈచల్ల తాగిన నిముడు సుఖము

ననుధ వృద్ధులకై నను నయసునచ్చు
నాయురారోగ్యసంపద లధికమాను
పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిని బొందఁజేయు
దీని మహిమంబు లిట్లని తెలిసికొమ్మి.

వ. అయితే ఈచల్ల యెవరెవరుకొని యేమిఫలము పొంది
నారే గొల్లారి పాపా.

ద్వి. అల్ల యిందుగ్గఁడు కొని యతిభోగి యయ్యె
చల్ల చందుగ్గఁడు కొని చల్లనై పరఁగె
భారతి కొని బ్రహ్మవాక్కున వెలసె
ఆ రతి గొని మగనటు బ్రదికించె
పార్వతి గొని తనపతిమేన వెలసె
ఉర్విశ్రీ గొని హరియురమున వెలసె
కమలజుఁడు గొని సృష్టికర్తయై పరఁగె
రమణ శ్రీ హరి గొని రక్షకుండయ్యె.

వ. ఆ గొల్లారి పాపా యింత మహిమ గలదా నీ చల్ల!
ఇంకా యెలాగుననే చల్లమహిమ చెప్పుమా.

శ్లో. ఏలా నాగర సంయుక్తం
కించి ల్లనణ మిశ్రితం ।
జంబీర రస సంయుక్తం
తక్కిం శక్తిస్య దుర్లభం॥

వ. ఇంకా చెప్పేను వినగదో బాపనయ్యా.

శ్లో. హిమ కుండ శశిప్రభ శంఖ నిభం
పరిపక్వ కపిత్థ సుగంధయుతం ।
యువతీకర నిర్మళితం మధితం
పిబ హే సర్వారుచి తాప హరం॥

వ. ఇంకా చెప్పేను వినగదో బాపనయ్యా.

క. తెల్లనయై పుల్లనయై
చల్లనయై సకలతాప శమమై సమమై ।
పెల్లుగ మధుగం జా నా
చల్లకు ముల్లోకములను సాటిం గలదే॥

వ. అయితే ఇంతరుచికరమైన నీచల్లపుడిసెడు పోసేవా
అనగా చిలికి పోసేనోయీ! బాపనయ్యా.

దధిమధన మధుసూదన । కేశవ నారాయణ ।

కృష్ణ దామోదర ।

వాసుదేవాచ్యుత వామన ప్రద్యుమ్న ।

త్రిశిర గిరీశ్వర మిత్ర దివ్యమోహనగాత్ర ॥

వ. మరి స్నేహితులెను,

మరటి॥ పెరుగ్గు చిలికెను జూడరె గొల్లభామామణి పెరుగు
 కరమరుదుగ బంగరు గిన్నెలతో
 సరి పెనఁగెడు కుచగిరులును కదలఁగ ॥పెరు॥
 పంకజముఖి పాటలు పాడుచుఁ గర
 కంకణములు ఘలు ఘల్లని మ్రోయఁగ ॥పెరు॥
 కమ్మని వాసన ఘమ్మని దిక్కులఁ
 గ్రమ్మఁగఁ దాటం కమ్ములు కదలఁగ ॥పెరు॥
 కులికి త్రిశిరగిరి నిలయుని సఖుడగు
 గోపాలున కర్పితమై చెలఁగిన ॥పెరు॥

వ. ఇట్లు పెరుగు చిలికిన తదనంతరంబ గొల్లభామామణి
 చల్లమొనఁట యెటువలెను.

కల్యాణి॥ ఆది॥

చల్ల గొనరె మీరు చల్ల గొనరె॥ రే
 పల్లెలో నుండి తెచ్చితి భామలార యీచిక్కని ॥చ॥
 తఱుచుగా రుచియైనచల్ల తాపము లెడలించుచల్ల
 మెఱయ గోపాలుఁడు తాగి మిగిలినచల్ల
 హరిహర బ్రహ్మాదుల కర్పితమైనట్టిచల్ల
 పెరుగువలె నుండేచల్ల పేరైనగోవులచల్ల ॥చ॥
 భారతి పార్వతి లక్ష్మి బాలిమీఱఁ గొన్నచల్ల
 కోరి నవరత్నములిచ్చి కొనఁదగినచల్ల

చారెడు గోరిన సకల శ్రమములు తొలగించుచు
 కూరిమి గొల్లవనితలు కూడిచిలికి నట్టిచల్ల ||చ||
 రోగము లెడలించుచు లోకప్రసిద్ధమైనచల్ల
 మీగడ వాసనచేత మించినచల్ల
 ఆగి యత్తమామలు నన్నమ్మక రమ్మన్నచల్ల
 బాగైన శ్రీ త్రిశిర గిరీశ్వరుడు మెచ్చడగినచల్ల ||చ||

వ. ఇట్లు చల్లమ్మచు వచ్చిన గొల్లతను జూచి సుంకరి
 యేమనుచున్నాడు:

సుంక మియ్యకనె యుంటే పొంకమైన నీగుబ్బలు
 ఇంకఁ బట్టక నే విడుతునా-ఓగొల్లదానా!
 పంకజాక్షి నీకు జడుతునా||

గొల్లత వాక్యము :

గొల్లభామ యని లేక-గుబ్బలు పట్టేమనేవు
 చెల్లబో నీకుమర్యాదా! ఓసుంకరీడ!
 అల్ల పనికి సమయము లేదా||
 ముద్దుపెట్టేనంటే నీవు-దుద్దుబెట్టి జరిగేవేమి
 సద్దుచేయక యిందురా వె! ఓగొల్లదానా!
 పొద్దు పోయె మాటలాడవే||
 కిన్నర మీటుకొంటును-కేరిముద్దుబెట్టెనంటే
 సన్నలు సైగలు సేతురా! ఓసుంకరీడ!
 నన్ను చెనక కొట్టు వేతురా||

కాను నిచ్చేటందు కవ-కాశము లేకయు నుంటే
ఆసదీర కాగిలింతునే! ఓగొల్లదానా!
నే సరసములు గావించునే!

మిట్టబావి గట్టుకింద-పొట్ల పండిళ్ల నడుమ
ఇట్లు కాగిలించమందురా! ఓసుంకరీడ!
చుట్టవారు చూడకుందురా!

చెలువైన శ్రీ త్రిశిరగిరి-నిలయుని కర్పితముగ
కలిసి మెలసి కూడి యుందామె! ఓగొల్లదానా!
అలరతి సౌఖ్యము కందామె॥

చెలువైన శ్రీ త్రిశిరగిరి । నిలయుని కర్పితముగ
కలిసియుందామని పలికెను । ఓసుంకరీడ!
తెలిసె తెలిసె ఏల కులికేవు॥

వ. అంత సుంకరి సమీపమునకురాగా గొల్లత యేమను-
చున్నది.

నాట॥ చావు॥

సుంకరి వచ్చెగదే-అమ్మలార	॥సుంక॥
సుంకరి వచ్చె నేవంక పోయినగాని	
కొంకు కొసరులేక బింకముతోపెద్ద	॥సుంక॥

కోపముతో వెట్టిచూపులు చూచుచు

నేపరాలు పెట్ట నాపైని దాడిగ

॥సుంక॥

అల్ల త్రిశిరగిరి-వల్లభుని కర్పితమా

చల్లమ్మనచ్చిన సమయము చూచుక

॥సుంక॥

వ. ఇట్లు సుంకరివచ్చి గొల్లభామను కొంగుపట్టి యీడ్చు
గా గొల్లత యేమనుచున్నది.

సీ. పలుమారు నాకొంగు పట్టేవదేమిరా

మాయత్త వింటేను మాటవచ్చు

బటువు గుబ్బలు పట్ట వచ్చేవదేమిరా

మా మామ వింటేను మాటవచ్చు

నును చెక్కులను గోట నొక్కేవదేమిరా

మావారు వింటేను మాటవచ్చు

బలవంతముగ నన్ను గలసేవదేమిరా

మగఁడు వింటే నింక మాటవచ్చు

మట్టు మరియాడతో నుండు ముట్టవలదు

అడ్డగించకు నీకు నాయాన వినుము

ఓరి సుంకరివాడ, నీ గారడములు

చాలు చాలును నానద్ద సాగవిప్రుడు.

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

సీ. కొనరి నుంకము తీసికొనవలెనే గాని

కొంగుఁ బట్టిడ్తురా కొంచెకాడ !

తప్పుమాటలచేతఁ దాటుమాటుగ నీవు

కూసేవదేమిరా కొంచెకాడ !

ఈనుద్ది నామగఁ డిప్పుడు వింటే నిన్ను

కొంచానఁ బోసేడు కొంచెకాడ !

నుంకరివైతేని టంకంబు తీసుకో

కూతలు పెట్టకు కొంచెకాడ !

నీదు బెడరింపులకు నెల్ల నేనువెఱవ

దగ్గటికి వచ్చియుంటునేయఁ దగదు నీకు

ఏల త్రుళ్ళేవు నీమదంబిపుడడంతు

చాలు నీజాణతనమెల్ల సాగదిచట.

వ. అంతట అత్తనచ్చట.

న. ఇట్లు గొల్లభామ వచ్చిన తదనంతరంబ ద్వారకాపుర
సర్వనం బెటువలెను.

ద్వి. పొలుపైన ద్వారకా పురభేదనంబు

అలకాపురంబన నతిశయిల్లుచును

కోటలు కొమ్మలు కొత్త శంబులును

మేటి యగడ్డలు మేలుమాళిగలు

ఉప్పరంబునకన్న నున్నతంబైన
 గొప్ప యుప్పరిగలు గోపురంబులును
 రాజసాధంబులు, రాజవీధులును
 భోజనశాలలు భువనేశ్వరములు
 రథ గజ తురగముల్, రమణీయములగు
 పృథులపతాకలు, పెంపొందినట్టి
 సానీయశాలలు భాటకశాల
 లూని యున్నతములొ యుపనసంబులును
 కనకరత్న చ్చటా ఖచిత కవాట
 ఘనతర దేహళీ కలిత గేహములు
 నీలాల గొడిబలు నిలువుటద్దములు
 చాలుగాఁ గలిగిన చంద్రకాంతంపు
 శిలలచే సంతన చేసినయట్టి
 పలు చంద్రశాలలు, సాగైన జాతి
 పగడాల కంబముల్, పనిహరువులను
 జిగిమించు పచ్చరా చిత్తిరంబులును
 పటికపుఁ దిన్నెలు పరిథవిల్లఁగను
 చటుల మాణిక్యపుఁ జవికెలు గలిగి
 నిత్యోత్సవములచే నెగడు యాదవుల
 యత్యంత కోలాహలంబులు గలిగి
 గోగణంబుల నెల్లఁ గొమరొంది మిగుల
 సాగుగా మేపు గోపాల బాలికలు
 వరుస బ్రహ్మ క్షత్రి వైశ్యశూద్రులును

వరములై తగు సరోవరములు గలిగి
రంగు బంగరు బొమ్మలను ధిక్కరించు
నంగనా మణులతో నలరుచు మిగుల
చెలువైన యష్టలక్ష్మీ విలాసముగ
నలువొందు ద్వారకా నగరంబునందు.

ప. అట్టి ద్వారకాపురంబున కృష్ణమూర్తికొలుపుకూటంబు
నకు నచ్చెనట యెటునలెను.

ద్వి. ఓర కొండెయును మయూర పించెమును
గీరు నామంబును కేలవంపును
నాసాగ్రమందున నవహక్తికమును
వాసనమణి నీలవర్ణ దేహమును
మురువైన చెవులను మొరలివాయెంట్లు
మెఱుగుఁ జెక్కులపైని మేలమాడఁగను
తెలితామరలను ఎంతే ధిక్కరింపఁ
గలిగిన నిడువాలుఁ గన్నులతోను
ఆననాంచిత మండహాస చంద్రికలు
పూని నల్లిక్కులఁ బాలుపొండఁగాను
నదనారవింద సంపదలు పెంపొదల
నదనైన కేయూరహారముల్ కదల
దర చక్రి శార్దూ గదాదాయుధములు
కరపంకజమ్ములఁ గర మొప్పుఁగాను

నవరత్నమయ భూషణముల దీధితులు
 ప్రవిమలంబుగ నిండి పరిధవిల్లగను
 పసమించు పసిడిదుప్పటిచెంగు నేల
 నొసపరి జీరాడ హోయలు మీఱగను
 దనరు మన్మథ మన్మథాకారుడగుచు
 మొనసిన శృంగారమూర్తి తానగుచు
 గోపవేషంబుతో గోపాల శౌరి
 వైపునఁ గొలుపుకు నచ్చె నంతటను.

స॥ బిలావత్ ॥ ఆది॥

కృష్ణమూర్తి వెడలి నచ్చెనదిగాఁకీరవాణులార

చూడరె॥

జిష్ణుడై నర్థిష్ణుడై ప్రభవిష్ణుడైన శ్రీకృష్ణ దేవుడగు॥

ఓర కొండె పించెము ఒయ్యార-

మొనర గీరు నామము కళలూర॥

చారు కేయూర మంజీర హీర-

హారపంక్తులు దనరార

॥కృష్ణ॥

మొసలి యొంట్లు చెవుల ముద్దుగార-

మోము చంద్రబింబమునుమీఱ॥

పసిడి వలువ వలెవాటుజీర-

భామలకును మనసునఁ దమియూర

॥కృష్ణ॥

త్రిశిరగిరి నిలయుని చెలికాఁడు—

దేవకీ తనయుఁడైనవాఁడు।

కుశల మొనఁగు రామునిసైదోడు—

కోటిమన్తభాకృతితో నేఁడు

॥కృష్ణ॥

వ. ఇట్లు వచ్చిన కృష్ణమూర్తి తెరమఱుఁగున నుండి యే
మనుచున్నాఁడు.

శ్లో. ఆశానిబద్ధ హృదయై ర్దృశ్యతే నాంతరాంతరం।

చంద్రస్వయంప్రకాశోపి కుముదే నిహితాశయః॥

శ్లో. మత్స్యః కూర్మో వరాహశ్చ

నారసింహశ్చ వామనః।

రామో రామశ్చ రామశ్చ

బౌద్ధః కల్కితి తే దశ॥

వ. అని పలికిన కృష్ణమూర్తిని జూచి మాధవి యేమను
చున్నాఁడు.

సీ. ఎవరయా నీవు నీచెచటనుండువు నీదు

పేరేమి యూరేమి పేర్నితోడ

నీతల్లి పేరేమి నీతిండ్రి పేరేమి

నీయన్న పేరేమి నేఁడు దెల్పు

నీకులగోత్రముల్ నిలువరంబుగ మాకుఁ

దెలియంగఁ బలుకుము దిట్టముగను

కడువేషధారివై గనుపట్టుచున్నావు

నల్లనైయున్నావు నయముమీఱ

గీ. ఓర కొండెయుఁ బించెంబు నొసరఁబూని

విటుఁడు గేస్తైనచందాన లలసినావు

అట్లు గావున నీదు నృత్తాంతమంత

చెవులు విసఁగోరి యున్నవి చెప్పవలయు.

వ. అని యడిగిన మాధవుని బూచి కృష్ణమూర్తి యేమనుచున్నాఁడు.

ద్వి. విసర మాధవ, నీకు విశదంబుగాను

‘వినిపించెదను నాదు నృత్తాంతమెల్ల

మాతలిదండ్రులు మమత మీఱఁగను

ఆతఁటి బరిణయంబగు సమయమున

మామ కంసుఁడు రథంబప్పుడు గడప

నామెయిఁ బలికెను ఆకాశవాణి:

“శిష్టురాలైన నీచెల్లి దేవకికి

అష్టమ గర్భాన హరి జనియించి

చాణూర ముష్టిక సహితమై నీదు

ప్రాణముల్ చదియంగఁ బరిమార్చు నిన్ను.”

అన విని కంసుఁ డత్యాగ్రహమ్మనను

తనతోడఁబుట్టువుఁ దాఁ జంపఁదలఁచె.

నాతటి మాతండి యతని బాగ్ధింప
 మాతల్లి నాతడు మన్నించె సంత
 వసుదేవ తనయుడై వసుధదేవకికి
 నసమాన బలుడనై యవతరించితిని.
 బాగ్ధిగా దేవకి వసుదేవు లెన్న
 నాతలి దండ్రిలు నాయన్న బలుడు.
 నాపట్ట మహిషు లెన్నగ రుక్మిణియును
 పైపైన సత్యయు వరజాంబవతియు
 మొదలైన యెనమండ్రి ముదితలుగాక
 మొదమొప్ప రాధ నామోహంపురాణి;
 ఎఱుగవా మాధవా? యెఱుగవా నన్ను?
 ధరలోన గృష్ణావతారుండ నేను.

వ. అయితే నీభార్యలపేరు వివరింపవయ్యా.

ద్వి. మాటికి విను నాదుమగువలపేరు
 మేలైన రుక్మిణి, మిన్నైన సత్య,
 దంతియానైన సుదంతియు నొకతె,
 కాంతలలో మేటి కాళింది యొకతె,
 భద్రేభయానైన భద్రయు నొకతె,
 మాది లేనట్టి లక్ష్మణయును నొకతె,
 మేలైన యల మిత్రవిందయు నొకతె,
 బాళియు గల్లు జాంబవతియు నొకతె,

పదియారు వేల గోవస్త్రీలు గలరు.

అదిగాక తనకు మోహము రాధమీద.

న. ఆస్పతాంతం బట్లుండనిమ్ము. మత్స్యద్వనతారంబులు
ఏమి నిమిత్తంబునఁ గావించితివి వివరింపవయ్యా.

ద్వి. అరయ నీవెఱుంగవా ఆదిని నేను
ధరలోనఁ బదియవతారముల్ చేసి
మచ్చమై సోమకు మదమణించితిని
అచ్చపుఁ గూర్మమై యద్రీమోచితిని
అల కిటినై హిరణ్యాక్షుఁ ద్రుంచితిని
లలి సృహరినయి ప్రహ్లాదుఁ గాచితిని
వడుగునై బలిచక్రవర్తిచే మూఁడు
అడుగులు దానంబు నపుడు తీసితిని
భృగువత్తై సృశతుల పేరడంచితిని
వగరాముఁడగుచు రావణుని ద్రుంచితిని
హలినై ప్రలంబుని హతమొనర్చితిని
లలి శౌద్ధుఁడై శౌద్ధులను జయించితిని
యవనులకై కల్కి నగుటకు నెంచి
భువి నెల్ల రక్షించి బొలుపొందువాడ
భువనత్రయంబును బోషించుటకును
అనతార మొందిన యట్టి కృష్ణుఁడను.

ఎనమండు సతులలో నిరువురిమీఁద
ఘనతరంగు ప్రిమ గల; దదిగాక
రాధను జూడక రహిఁ దాళలేను
మాధన, యీమర్మ మంతయు వినుము.

న. అయితే ఇంతసేపు తెరమఱుఁగున నున్నావు; ఈనల
రావయ్యా, అనగా కృష్ణమూర్తి రాధను తలంచుకొని యే
మనుచున్నాఁడు.

ద. నా ఒయ్యారి రాధ నా చిన్నారి రాధ
ముద్దుల గుమ్మరాధ-చక్కెర బొమ్మరాధ
చిలుకల కొలికి రాధ-మరునిపూ ములికిరాధ
రతి సురతాఁగిరాధ-నరశుకవాఁగి రాధ
కులుకు మిటారి రాధ-మరుని కటారి రాధ
మదనుని దంతి రాధ-వలపుల దొంతి రాధ.

వ. అని పలికి చెల్లిన జూచి మఱియు నేమనుచున్నాఁడు.

చ. వలపులదొంతి, బల్ పలుకు వాటమునేర్చినమేలుబంతి, యీ
చిలుకలకొల్కి, మన్మథునిచేఁ దనరారెడుపూవుముల్కి-కాం
తలకును మేఱి, బంధములఁ దప్పకనన్ బెనఁగేవధూటియో
థలకును యోధయై నెనరు దాచనిరాధనుదేర్చెగ్రక్కునన్

ద్వి. చాసల మేల్బగతి జాజిపూబంతి
 నాణెమా గజయాన సవలతికూన
 పరఁగు తేనియవాక పసిడిసలాక
 మరువంపురెమ్మ కమ్మని ముద్దుగుమ్మ
 రమణులలో మేటి రతులఁ గిరిటి
 సమములేని వధూటి సద్గుణపేటి
 కలికి చక్కనిజాణ కస్తూరి వీణ
 అలరువిల్తుకటారి యతివమితారి
 నెన్నెలలోఁదేట విరజాజితోట
 చిన్నారిపొన్నారిచెలి హొంతకారి
 రాధికామణిని నుల్లాసంబుమీఱ
 నీధరలోన నే నెన్నఁడు చూతు!

ద॥ నవరోజు॥ ఆది॥

రాధనుగానరుగా చక్కనిరాధనుగానరుగా।
 మాధవశ్రీమధు-సూదనయని మధు-రాధరమొగుఁగిన-
 న్నాదరించిన చక్కని ॥రాధ॥
 మొలకసవ్వలది చిలుకకులుకులది-కలికి చారెడు
 కన్నులది
 కులుకుగుబ్బలది గొప్పపిఱుఁదులది
 తొలకరి మెఱుపన చెలువలరినయది ॥రా॥

లలన బంగరుసలాకనంటిది—నలపుజూపులు కలిగినది!

తళుకుఁ జెక్కులది పలుచని మోవిని—

యలయంచల చెన్నడరిన నడలది

॥రా॥

పిడికిట నడఁగిన నడుము గలిగినది—

నిడుదయైన కీల్జడగలది!

అడరి త్రిశీరగిరి జడదారికి సం—

గడి యనిపొగడుచుఁ గలిసి మెలసినది

॥రా॥

వ. మఱియు విరహభరంబు సైపంజాలక యే మను

చున్నాడు.

సీ. పున్నమచందునిఁ బొడఁగించినంతనే

తరుణి రాధికమోము తలఁపునచ్చు

కడఁగి బింబఫలంబు కనుఁగొన్నయంతనే

తరుణి రాధికమోవి తలఁపునచ్చు

కనకకుంభంబులు కనుఁగొన్నయంతనే

తరుణి రాధికచనుల్ తలఁపునచ్చు

కదళికాస్తంభముల్ కనుఁగొన్నయంతనే

తరుణి రాధికదొడల్ తలఁపునచ్చు

మొనసి యమునానదీతీరమునఁ జెలంగు

గుఱ్ఱగొఱ్ఱంగి పొదరిండ్ల సజ్జచేరి

కూడియాడిన చక్కని కులుకులాడి

నెపుడు గనుఁగొందు! నావెతలెపుడు సిందు!

సారాంశము: రాధిక నెన్నడు కందురా

ఉల్లాసముగ నెపుడుందురా!
 మననునిచేతి కటారిరా- అది-
 మగునలలోన మిటారిరా!
 సుదతి బంగరు సలాకరా- ఎంతో-
 సొగసైన బలుతేనె వాకరా!
 కొమ్మమరుని మత్తదంతిరా- ముద్దు
 గుమ్మలలో మేలుబంతిరా!
 రతులకెల్ల సురతాణిరా- ఆ
 రాజవదన కీరవాణిరా!
 చక్కని చిలుకల కొలికిరా- ఆర
 జమ్ములు దెలిసిన కలికిరా!
 ఎనలేని మరువంపు మొలరా- మిగుల
 హెచ్చైన రతిచేతి చిలుకరా!
 ఇంతి యెంతో నెఱజాణరా- భువి
 నెనలేని కస్తూరి వీణరా!
 పడఁతులలో నెఱయోధరా- నా
 ప్రాణపదంబైన రాధరా!
 కీరవాణి కనిదెలియురా- త్రిశిర
 గిరి నిలయు సఖుడని కలియురా!

మ. నిమిషంబాయుగమాయె, గన్నుఁగనకున్ నిద్రంచు
 లేదాయె, బా
 యము స్వర్థంబయిపోయె, నెమ్మదికినిన్ హాసంచు
 లేదాయె, న
 న్న మొకింతైనను సైచదాయె, బలుమింటన్ జంద్రికల్
 చిచ్చులై
 రమణీ! తోచె; నికేమిసేతు! నిటకున్ రాధామణిన్
 చేగదే!

మధ్యమావతి॥ ఆది॥

రాధామణిని జూపరమ్మా । నాబయ్యారి రాధామణిని
 జూపరమ్మా॥

మాధన యనుచు గుజ్జమామిశ్వనీడల-
 మధురాధర మొరఁగి నన్నాదరించిన చక్కని ॥రా॥

మొలకప్రాయమునాఁడె చిలుకనలె మాటలాడ్చి-
 తిలకము దిద్ది నగలుచేసి। శృంగారరసమొలుక
 మాయనలవేసి। ఓరజూపులఁదిలకించి। కనుసన్న చేసి
 వద్దకి డాసి। కులుకు గుబ్బల ఁమ్ముకుమ్ములాడి
 వేసిన ॥రా॥

సొగసుకాఁడా నాచే దగిలితివని పచ్చి।
 వగలఁ గొఁగిటఁ గదియఁ ద్రచ్చి।
 తనకుఁదగిన మగఁడు నీవేయని మెచ్చి।

ముసిముసి-నగవు నగుచుఁ దనయంతరంగ మిచ్చి-
 విరహ తాపము- ఇకఁ దాశఁజాలనని-
 యెంతో లాలించినట్టి

॥రా॥

అద్దంపు బిళ్ళల కుద్దియనుచు పేమ-
 కొద్ది చెక్కులు ముద్దులాడి- వట్టి
 సుద్దులఁ బొద్దు జరపనద్దనివేడి- త్రిశిరగిగిశు-
 కుద్దినీవని కొనియాడి- రతులఁ గూడిన-
 ముద్దుగుమ్మ నామీఁద మోడిచేసెందున్నదో ॥రా॥

ద్వి॥ చాసలః

న. అని యిట్లు కృష్ణమూర్తి రాధామణిని దలంచి విరహ
 పడుచున్న సమయంబున రాధికామణి విరహభరాకాంతయై
 కృష్ణమూర్తిని దలంచుకొని వచ్చెనట యెటువలెను.

ద్వి. ఎనలేని విరహాన నేమిలోచకను
 ఘననిభశ్యాముడై కడఁగిన హరిని
 వసములందును గొల్లవాడలయందు
 నెనరుతో సురపొన్ననీడలయందు
 నలుపు మీఱిన యమునా తీరమందు
 పొలుపొందుచున్న పూఁబొదరిండ్లయందు
 వెతకుచుఁ గానక వెతలఁ జెందుచును
 అతి విరహంబున హరిహరీ యనుచు

నిట్టూర్పు లరితట నిగిడించుకొనుచుఁ
బట్టఁగూడనిప్రేమ బయలు పడంగ
సకల భూషణముల చాకచక్యములు
చిలికిగాఁ దనువునఁ జెన్నొందఁగాను
హాకృష్ణ! హాకృష్ణ! హాకృష్ణ! యనుచు
వాక్రిచ్చుచును రాధ వచ్చెనంతటను.

పంతువరాళి-

రాధికామణి వచ్చెను-హరిని వెతకుచు ||రా||

రాధికామణి వచ్చె వి-రాళినిలుపఁ జాలకను||

మాధవుని దిక్కుల ము-మ్మాటికిని వెతకుచును ||రా||

చిన్న నాఁడె బొసలిచ్చి-నన్ను గూడిన కృష్ణుని

ఎన్నఁడు కనుఁగొందునో యంట-నామనోరథ

మేరీతి నెఱవేఱునేయంట-మది నెంచు కొంట ||రా||

నెన్నుల బైటను ఇసుక-తిన్నెలను గలసి నట్టి

వన్నె కాండౌ త్రిశిరగిరి-వాసున ఖునిఁ జూడఁగోల ||రా||

వ. ఇట్లు వచ్చిన రాధికామణి హరిని తలంచుకొని రోహ
భరంబున తెరమణుఁగున నుండి యేమనుచున్నది.

సీ. నాప్రాణనాథుండు నాతేనె మోవివిం

దెవు డారగించునో యెఱుఁగరాదు

నారమణుండు వచ్చి నాతోనుసరసంబు

లెవు కొసరించునో యెఱుఁగరాదు

నావల్లభుడు వచ్చి నను గొఱిటనుజేర్చి
 యెపుడు లొలించునో యెఱుగరాదు
 నాకాంతుఁ డిటువచ్చి యేకాంతమునఁజేరి
 యెపుడు నన్నేలునో యెఱుగరాదు

వాని జూడక నిమిషమైనాను నేను
 మానజాలను ఎట్టులైనఁగానివాని
 పూని తోడ్కొని వచ్చి నాప్రాణములను
 నిలుపరే మీరు చెలులార! నేర్పుమీఱు.

వ. అని యిట్లు విరహ మొందిన రాధను జూచి మాధవి
 నీవెవ్వరని యడుగఁగా రాధ యేమనుచున్నది.

ద్వి. ఓసరసిజనేత్ర యోశుకవాణి
 ఓసైకతశ్రోణి యోనీలవేణి
 నీపేరు ఏమని నీవడిగితివి
 నాపేరు బెలిపెద సయముగా వినుము
 అందవకా రేపల్లె కధిపతియైన
 సంచుండు మాయన్న సలినాయతాక్షి!
 అతని పట్టపుదేవియైన యశోద
 క్షిప్తిలోన నది నెయ్యె చెలఁగును దసకు
 అలరు కృష్ణుండు మేసల్లుండు తనకు
 సలినాక్షి వినుమింక నాపేరు రాధ.

కన్నె కృష్ణుండు చక్కని వాడటంచుఁ
జిన్ని ప్రియమునాఁడె చెట్టఁ బట్టితిని
కావున వానిపైఁ గడుమోహమునను
వేవేగ కృష్ణుని వెదక వచ్చితిని.

వ. అయితే ఎంతసేపు తెరమటుగున నున్నావు. ఈవలకు
రావమ్మా- రాధికామణివచ్చెను. ఇట్లు తెరకీవలవచ్చి రాధి
కామణి విరహభరింబున కృష్ణమూర్తినిఁ దలఁచుకొనియేమను
చున్నది.

సీ. నీలోత్పలంబుల నెఱిఁజూచినంతనే

హరిదేహకాంతులే స్మరణవచ్చు
పుండరీకముల పొడ చూచినంతనే

హరినయనంబులే స్మరణవచ్చు
ఘనచంద్రబింబంబు కనుఁగొన్నయంతనే

శౌరిముఖాబ్జమే స్మరణవచ్చు
మకరికా పత్రముల్ మఱిచూచినంతనే

మకరకుండలములె స్మరణవచ్చు

వరుని వనమాలికయును శ్రీవత్సకాస్తు

భములు కస్తూరితిలకంబు బర్హిపింఛ

మలెని చూపంబు నెంతసేపైనఁ జూడ

కేటుల నేసెతు! నింక నేనేమి సేతు!

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

ఆహారి॥ ఏలపరాకు చేసేరె చెలులార॥ గో॥
 పాలకృష్ణుని జూపరే చెలులార॥
 ఎందువెతకినఁ గాననే చెలులార॥ గో॥
 విందు నెప్పుడుచూతు చెలులార॥
 కుంజగృహమునఁ గలసి చెలులార॥ మనసు॥
 రంజన చేసినవాడె చెలులార॥
 ఎక్కడఁ జూచినఁగాని చెలులార॥ వాని
 చక్కఁదనమె కనిపించె చెలులార॥
 వాని కౌగిలిం చకనె చెలులార॥ విరహ॥
 మాన జాల నేమిసేతుఁ జెలులార॥
 వానిమోవిపానకము చెలులార॥ పూని॥
 యానక నేమానఁజాల చెలులార॥
 మరుని విరిశరములకు చెలులార॥ నన్ను॥
 గురిచేసె నిఁకేమి సేతు చెలులార॥
 మలయ మారుతము వేడిచెలులార॥ ము॥
 మృత్తికి సైపఁజాలనె చెలులార॥
 త్రిశిర గిరీశ్వరుని సఖుఁడు చెలులార॥ తొం॥
 తెఱఁగున గూడేదెన్నఁడె చెలులార॥

వి. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

ఉ. చక్కని కృష్ణ రారయని సందిటనక గదియించి వానినుక
జెక్కిలి నొక్కిముద్దులిడి చివ్వున మోవినుభారసంబు పెం
పెక్కగఁగ్రోలి బలసరస భేదములన్ మురళీవినిోదుచే
జిక్కి సుఖించుటెన్నటికొ చెల్లబొ నెచ్చెలులారచెప్పరే!
పున్నాగవరాళి॥ ఆట॥

ఏమోయని యుంటి-నిన్నాళ్లవలె గాదు-

ఎన్నెన్నో నేర్చినాడే!

భామలార త్రిశిరగిరి-థాముడైన గో-

పాలకృష్ణుడు మును, పటివాడు గాడే || ఏమో॥

నామాట మీఱక-నడుచుకొన్నవాడు

నన్ను నిరాకరించెనే!

కామిని నాపొందు-కాసించినవాడు

కోమలాంగుల పొందు-గోరంగ నేర్చెనె || ఏమో॥

నను వినా యెరులను-కనులఁ జూడనివాడు

ననితలఁ జూడ సాగెనే!

ఎనలేని నాయిల్లు-నెడఁబాయనివాడు

ఇల్లిల్లును దూఱి-యేమేమొ చేసెనె || ఏమో॥

రహిమీఱగనన్న-రతుల నెససినవాడు

బహువల్లభుఁ డాయెనే!

బహువిధముల వీని-నడకలెంచి చూచితె

భారతకథఱై-ఫలుమాఱు తోచెనే || ఏమో॥

న. ఇట్లు విరహమొందిన రాధామణిని జూచి మాధవికృష్ణ మూర్తిని కనుపింపఁగా సంతృప్తాంతరంగయై నమస్కరించెనట యెటువలెను.

శ్లో. నమామి సంపుల్ల సరోజనేత్రం
 నమామి పూర్ణేందు సమానవక్త్రం |
 నమామి లక్ష్మీమణి కళత్రం
 నమామి కృష్ణం ననుదేవపుత్రం ||

వ. ఇట్లు నమస్కరించిన రాధనుజూచి కృష్ణమూర్తి యే మనుచున్నాడు.

చ. కులుకు మిటారి గబ్బిచనుగుబ్బల మేలగుహాంతకారి య
 య్యలరుల విల్తుచేఁ దనరు నాణెతరంబగుచిక్కటారి రా
 చిలుకకు మిన్నగా మురుపుచిల్కెడు పల్కుటాయారి

నిన్ను నే

నలమిని జూడఁగోరినది నేడుగదా ఫలియించె రాధికా !

స. అని పలికిన కృష్ణమూర్తిని జూచి రాధ నిష్ఠురొక్తుల నేమనుచున్నది.

ఎరుకల || ఆది ||

రాధామణిరో నీమధు, రాధర మిమ్మనుచునో
 మాధవా, నీవునా, మనసు సోధించెదేరా ||

అందకాఁడా మోహము చెందినవానివలె నె
అందగించి దుద్దుపెట్టి-యాడేవేమిరా॥
మొగము ముందర నొకటి-మొగము వెన్ననొక్కటి
మొగమాయకాఁడా నీ-ముచ్చనగలు దెలిసేరా॥
భామచే జిక్కినావయసు - పాన్పుపాలుచేసితివి
యేమిరా నాపై నేరము-లిపుడు దెలుపరా॥
కిసలయ తల్పమునఁ గుంజ-గృహమున మునుపటివలె
కసిదీఱఁ గొంగిటగ్రుచ్చి - కలయవేమిరా॥
త్రిశిరగిరిని వెలయుదేవు - నిసఖుడైతేనేమి
యసమీయక నీవు నన్ని-ట్లగడు చేతురా॥

ప. అనియనేక విధముల నిష్ఠురోక్తులు పలికిన రాధను
బుజ్జగించి పరిరంభణముచేసి సంతృప్తాంతరంగుడైకృష్ణమూర్తి
రాధను గూడి నటనముచేసెనట యెటువలెను.

ముఖారి॥

ఆడనే కృష్ణుఁ డాడనే!
ఆడనే శ్రుతిగూడుక యేలలు పాడుచు శిఖముడి
వీడఁగ శ్రుతులు కొని యాడగ భక్తులు
గూడుక వరములు-వేడఁగ మిక్కిలి వేడుకతోన ॥ఆడ॥
నెట్లన నడుమునఁ గట్టిన బంగారు
దట్టి బిగియఁగాఁ గట్టుక ప్రేమ!

యట్టిపడంగను దిట్టపురాధను

చెట్టఁబట్టి పడఁపుట్టనతోను

॥ఆడె॥

సజ్జకముగఁ దన యజ్ఞను గట్టిన

గజ్జెలు ఘలుఘలు ఘల్లనిమోయఁగ।

గుజ్జరూపమున ముజ్జగములుగల

జొజ్జగదలఁగ జగజెట్టిపుడు

॥ఆడె॥

డాసి త్రిశిరగిరి వాసుఁడు సత్య

ల్లాసముచే సంధ్యాసమయంబున।

హాసుగ గౌరి సెబాసన నటనము

చేసిన రీతిని దాసులు పొగడ

॥ఆడె॥

న. ఇట్లు కృష్ణమూర్తి రాధనుగూడి సంతృప్తాంతరంగుండై
నటనంబు చేసి తదనంతరంబ రుక్మిణీదేవిని దలంచుకొని చెలి
కత్తెలఁ జూచి యేమనుచున్నాఁడు.

పంతువరాళి॥ ఆట॥ చా॥

రారేచెలులార వేగము తోడి తేరే చెలులార।

ఆరుక్మిణి నిష్కారణముగను మో

మోరఁజేసుకొని మోడిచేసినది

॥రా॥

మొనపంట నలదాని-మోవి గట్టిగ గొబ్బర

నొక్కి-తే నొవ్వబోయెనని।

అనయము మది నెంచి-యహహాయన్నందుకా

వనజాక్షిని దలఁచెననియెంచుకొనెనేమొ

॥రా॥

చిగురువంటిమేను-చెలఁగి కాఁగిట బిగియ

కదిసి బిగియించితే కందునని|

యువిదరో మదినెంచి-యుస్సురన్నండుకు

సవతిపై మోహమని-చలము చేసెనేమో

||రా||

నిన్నరే త్రిశిరగిరి-నిలయుని సఁడనై

వన్నెలాడిని గలసి-పరనశమై|

యున్న వేళనా-కన్నెను మదిఁదలఁచు

కొన్నాడని నాపై-కొదవ లెంచెనేమో

||రా||

న. అని యిట్లు చెబులనంచి పిలిపించఁగా రుక్మిణీదేవివచ్చె
'నట యెటువలెను.

ద్వీ. బంగారు గజ్జెలు పాదసరమ్ము

లుంగరమ్ములు నందె లుచితమైనట్టి

గిలుకు మట్టెలరవల్ గిలకొట్టఁగాను

పలుచని దంతపుఁ బావలుమెట్టి

పసిమి బనంతిరాపని హెచ్చుచీర

మిసిమి కుచ్చెలచీర మీఁగాళ్ళజీర

ఘనమైన మొలనూలి గంటలమోత

నొనరు నెన్నడుమున నొడ్డాణ మమర

కరమున రత్నకంకణములు మెఱయ

సరసాంగదాది భూషణకాంతులలర

కులగిడులను బోలు కుచముల మీఁద
 లలి నవరత్నహారము లసియాడ
 రాణించు పైతాణి రవిక ధరించి
 పోణిమా సంపెంగపువ్వును నవ్వు
 ముక్కున ముత్యంపు ముక్కరపూని
 చక్కని తాటంక చాకచక్యంబు
 తళుకుఁ జెక్కులమీఁద తళతళలీన
 కలునరేకులనంటి కన్నులయందుఁ
 గాటుక తనరార, కంబుకంఠమున
 మేటిభూషణములు మెఱసి పెంపొంద,
 పున్నమచందురుఁ బోలు మోమునను
 తిన్నగాఁ గస్తూరితిలక మింపెరంగ,
 పురణించు కెంపుల బుగడలు చెంప
 సరములు నెలహెచ్చు చంద్రసూర్యులును
 ప్రతిలేని నజ్జాల పాపటబొట్టు .
 సతతంబు ఫాలదేశంబున మెఱయ,
 గొప్పైన యరజారు కొప్పున విరులు
 ఒప్పుగా ధరియించి హోయలు మీఱగన్,
 పదునారు వన్నియ బంగారుబొమ్మ
 ముదితలలో మేటి ముద్దులగుమ్మ
 మంచివాసనగల మరువంపు మొలక

గొంచినపట్ల చక్కని రామచిలుక
చిరుతప్రాయము గుల్కు చిలుకలకొలికి
మరునిచే విలసిల్లు మంచిపూముల్కి
కమలాయతాక్షి చక్కదనాలకుప్ప
రమణుని విరహవారాళికిఁ దెప్ప
బాగైన చక్కని భద్రభయాన
నాగరికంబైన నవలతకూన
మెలకువఁ దొలకరి మెఱుపుచందమున
లలిమించు పసిఁడి సలాకయందమున
చేలాగు చెలులీయ శ్రీకృష్ణకడకు
మేలిమితోడ రుక్మిణి నచ్చెనంత.

సావేరి॥ నెడలి వచ్చెనదిగో రుక్మిణిదేవి

॥నెడ॥

పిడికిట నడఁగు నెన్నడుము కుచభారమునకు

వడఁకఁ గైదండలు వనితలొసంగఁగాను

॥నెడ॥

తాటంకములకాంతి తళుకుఁ జెక్కులపైని

మాటికి నిగనిగ మనుచు మెఱయఁగాను

గాటంపుటందెలు ఘలుఘల్లు మనిమోయ

మేటైన తొలకరి మెఱుపుతీగోయనఁగ

॥నెడ॥

తలిరుఁబోఁడులు కైదండ లొసంగ

నిరుఁగెలకులఁ జామరములు పీవఁగ

పలుమాఱు రతనంపుఁ బావాలు మెట్టుక
చిలుకఁ జేతఁ బూని శృంగారముతోన ||వెడ||
జిలుఁగుఁ బసిండి చీరకుచ్చెలు మీఁగాళ్ళజీర
మొలకనవ్వుమోమునఁ దిలకము మెరియ
అలత్రీశిరగిరీశు చెలికాని పట్టంపు
నెలఁతియైన రుక్మిణీదేవి హోయలుగ ||వెడ||

న. ఇట్లు వెడలివచ్చిన రుక్మిణీదేవి శ్రీకృష్ణమూర్తినితలంచు
కొని యేమని విరహపడుచున్నది.

నీ. పున్నమచందురుఁ బోలు మోమును జూచి
కమలంబులను గేరు కనులఁ జూచి
యతి మధురంబైన యధరబింబముఁ జూచి
తభుకైన చెక్కుటద్దములఁ జూచి
వన్నె కెక్కు విశాల వక్షస్థలముఁ జూచి
పాలుపైన యెగుభుజంబులను జూచి
దివ్యమై తగినట్టి దేహకాంతులఁ జూచి
శతకోటి మన్మథాకృతిని జూచి
చందికను మించు మందహాసంబుఁ జూచి
నలపు సొలపుల వెలయు చూపులను జూచి
నిండు మోహంబుఁ జెందితి నెలఁతలార!
రమణునిఁకఁ దేరె రుక్మిణీరమణి నేను..

గీ. పాణి నాయకుఁ డింటికి వచ్చుననుచు
నెదు రెదురు చూచి సాలసితి నింతులార!
నిమిష మొక్కొక్క యుగమాయె నేమిసేతు !
తోయజాక్షుని నికనైనఁ దోడితేరె

శంకరాభరణము ||చా||

చెలుపుని గనిపింపరె ఓ చిలుకలార, మీ
రలు వానిఁ గానరఁటె యోహంసలార!
దయితునిఁ గానరఁటె యో తరుణులార
ప్రియుని గానరఁటె వనప్రియములార!
గోవిందుని గానరఁటె కొమ్మలార, నా
దేవునిఁ గానరఁటె యో తెఱవలార!
మగనిఁ గానరఁటె యో మగువలార, త్రిశి
రగిరీశ్వరు సఖుని దేరె రామలార॥

సీ. ఏయింతి నావిభు నెనయఁగా మదిఁగోరి
తనయింటిలోపల దాచుకొనెనొ !
ఏరామ వాని యొయ్యారంబు గనుఁగొని
కొఁగిట బిగియించి క్రమ్ముకొనెనొ !
ఏకాంత వానితో నేకాంత మొనరించి
యొనరంగఁ దనశయ్య నుంచుకొనెనొ !
ఏ మానినీమణి నామోహనాంగునిఁ
గ్రీడింపనెంచి దక్కించుకొనెనొ !

కటకటా! నామ సొమ్ము లేకాంతలైన
తలఁచి యాశించినంత నె దక్కునటవె!
ఏమిసేయుదు! విరహంబు నెట్లు సెతుఁ
దోడితేరమ్మ కృష్ణుని వేడుకలరె॥

వ. అని యిట్లు విరహమొందిన రుక్మిణీదేవినిజూచి మాధవి
యేమనుచున్నాఁడు.

సీ. ఎవ్వరిదానవే యిప్పుడు నీపేరేమి
తేట తెల్లముగాను దెలుపవమ్మ
నీతల్లిదండ్రులు నెలతరో యెవ్వరు
తేట తెల్లముగాను దెలుపవమ్మ
నీయన్నదమ్ములు నీయెడ నెవ్వారు
తేట తెల్లంబుగాఁ దెలుపవమ్మ
నీమగం డెవ్వఁడు నెమ్మి నాతనిపేరు
తేట తెల్లముగాఁ దెలుపవమ్మ
యిచట నచ్చిన కారణం బేమి నీవు
ఎవరిఁ గనుఁగొన వచ్చినా విందువదన!
వెలఁది, యిదియెల్ల నీవు సవిస్తరముగఁ
దేట తెల్లముగాఁ బూని తెలుపవమ్మ॥

వ. అనిన రుక్మిణీదేవి యేమనుచున్నది.

ద్వి. వినవె మాధవి, నాడు వృత్తాంతమంత
 ననువుగా భీష్మకుండును దొడ్డరాజు
 కరయ నేవురుపుతు; లందగ్గిజుండు
 వసుసతో రుక్మియు; వారితోఁబుట్టి
 పరఁగిన రుక్మిణీ భామైన తనకు
 వసుడు కృష్ణుండు గావలెనంచుఁగోరి
 మాతల్లిదండ్రులు మమతతో నుండ
 నాతటి మాయన్న యాగ్రిహం బంది
 యిల శిశుపాలున కిత్తునటంచు
 బలిమి సంకల్పింప, భయమంది నేను
 హితుఁడైన విప్రునిఁ గృష్ణుని కడకు
 సతివేగమునఁ బంప నతని వాక్యములు
 హరి విని యిట నచ్చునంతలో నేను
 వసున గౌరీపూజ వాంఛతోఁ జేసి
 సేవించు ఫలమున శ్రీహరి వచ్చి
 యావేళ నన్ను దా నరదంబుపైని
 నిడుకొని రాజుల యేపడఁ గించి
 చఱిమీఱఁ గొనిపోవ, వచ్చి మాయన్న
 యనిమొన నెదిరింప, నతనిఁ గృష్ణుండు
 కనలి విరూపునిఁ గావించి నన్ను

ద్వారకకును దెచ్చి తగరాజులెన్న
 గారవంబు చేలంగఁ గల్యాణమందె.
 భామరొ, రుక్మిణీభామ నాపేరు;
 మానుక వృత్తాంత మది యిది సుమ్మి.

న. అనిన మాధవి యేమనుచున్నది.

ఉ. చీరెలు దొంగిలించి కొని చిక్కులు తక్కులుఁజేసి జారుడై
 చోరుఁడటంచుఁబేరుగని, సూటిగ నావులుమేపి మామనున్
 ఆరయ సంహరించి, మగనాండ్రను బట్టినవాని భార్యవా?
 సారెకు మేలు మేలు మది సంతసమందెను నీకుమ్రొక్కెదన్

వ. అని పలికి యింతసేపు తెఱమఱుంగున నున్నావు.
 ఈవల రావమ్మాయన వెడలినచ్చె. (పాత్రప్రవేశము) ఇట్లు
 వెడలి నచ్చి రుక్మిణీదేవి విరహభరాక్రాంతయై యేమను
 చున్నది.

నీ. ఏముద్దుగుమ్మ తానే ముద్దుపెట్టెనో
 నాముద్దుసామి నన్ దలఁచఁడమ్మ,
 ఏయంగనామణి యేయంగ మొనఁగెనో
 నాయంగ మంటఁగా డాయఁడమ్మ
 ఏకామినీమణి యేకమై పెనఁగెనో
 శ్రీకాంతుఁ డిటకును జేరఁడమ్మ
 ఏమచ్చెకంటి తానేమచ్చు చల్లెనో
 యాముచ్చిటకును రాఁడాయెనమ్మ

ఏమిసేయుదు ! విరహంబు నెటులసేతు !
వలపు నిలుపంగ నికనాకు వశముగాదు
ప్రాణపదమైన ముద్దుగోపాలు నిపుడు
తోడితేరమ్మ గ్రక్కున చేడెలార !

వ. అని.

ఘంట ||చా||

ఎందు వెతకి చూతుఁ జిలుకా విరహ-
మెంతని సైరింతుఁ జిలుకా|

అందగాఁ డైనట్టి కందర్ప జనకుఁడే
మందయానచేతి మందులోఁ దగిలెనో

||ఎందు||

సారెకు నాముద్దు చిలుకా గోపాల
శౌరిని దోడ్తేనె చిలుకా|

మారుని చేతి ల కోరికోలలు మితి

మీటి యురముదూటి పాతెనేమిసేతు

||ఎందు||

మలయ మారుతము చిలుకా బె

బ్బులి నలె దూలీని చిలుకా|

అల తుమ్మెదలు శారికలు కోకిలలు గూడి

కలకల మనుషును గవిసె నేమి సేతు

||ఎందు||

నామనసు తెలిసిన చిలుకా ప్రాణ

నాథుని వెదకవె చిలుకా|

రామ త్రిశిరగిరి ధాముని సఖుడైన

నాముద్దు గోపాల స్వామి రాకయున్నా

||డెందు||

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

వ. అని పలికి స్వామిజిజ్ఞాసరూపము తలఁచుకొని యేమనుచున్నది.

సీ. పాదాగ్రమున గంగ బలుపొక్కిలిని బ్రహ్మ
యురమున శ్రీదేవి మరుఁడు మదిని
కమల గర్భాండ భాండములెల్లఁ గుక్షిని
బాలుపొందు వీపున భూమిదేవి
తలపైని జక్కని తులసీ మహాదేవి
చెన్నై న తల్పంబు చిలువ కేఁడు
వరకేతనంబున బాగైన గరుడుండు
పలుగంధవాహను వాయుగణము
సూర్యచంద్రులు కన్నులు సురలు రోమ
గణము ఋషులెల్ల కాంతలు గానుగలిగి
చెలఁగు గోపాలమూర్తి యేచెలియయింట
నెలకొనున్నాఁడొ తెలుపరే నెలఁతలార !

వ. అని యిట్లు విరహపడుచున్న సమయంబున స్వామి యెదుట వచ్చి నిలిచినట్లు భ్రమచెంది యేమనుచున్నది.

ప|| పరజు ||ఆది||

పాలవంటి వయసు పాన్పు-పాలాయె నేమిసేతు నా -
బాళిదీర్ప వేమిరా గోపాలా!

ఆ లలనకె లోనై గోపాలా నీవు నన్నిట్లు-
జాలి బెట్టేది మేలూ గోపాలా!
నినుబాసి తాళఁ జాల-గోపాల యిసుమంతైన
కనికరము నుంపవేర గోపాలా!
నీలమేఘశ్యామల గోపాలా శ్రీతిశిరగిరి
నిలయు సఖుడైన వేణు గోపాలా॥

వ. అని మఱియు సేమనుచున్నది.

సీ. నావయోధరచక్ర మేపునఁబట్టఁగా
ఘనచక్రధరుఁ డనుఖ్యాతి గలిగె
నాకంతమునఁ జేయి నాథుండు వేయఁగా
ఘనశంఖధరుఁ డనుఖ్యాతి గలిగె
నాదు నూగారంట నాయెడఁ బవళింప
ఘనశేషశాయను ఖ్యాతి గలిగె
నాతోన రతికేళి నయమొప్పు జేయఁగా
ఘనపురుషోత్తమ ఖ్యాతి గలిగె
నిట్టి మర్మంబు తెలియక యింతి, నాచు
విభుఁడు ఎవ్వతెపైఁ గన్ను వేసినాఁడొ
వెదకి కృష్ణుని దేకున్న విరహభరము
తాళఁ జాలను దోడ్తరె తరుణులార !

వ. అని యిట్లనంగా భంగుర విషకీలి కీలాకరాళ భుజంగోప
మాన తీక్ష్ణబాణజాల సంకీర్ణవక్షశిథలయైయున్న యవసరంబున
మాధవి యేమనుచున్నాడు.

గీ. ఏలవెతఁజెందుచున్నానె యిగురుఁబోడి?

నందనందనుఁ డిప్పుడానందముగను

గొలుపు గూర్చుండి యున్నాడు; కూర్చినతని

సరస గూర్చుండి ముచ్చటల్ నలుపవమ్మ.

వ. అనిరుక్మిణీదేవి యానంద కందళ తరంగితాంతరంగయై
విరహభరి సరిదధిప తరణ చతురతర తరణిప్రతీకాశ నిజరమణ
విలోకన సంభూతానంద రసమరంద తుంచెలనయనారవిందయై
కృష్ణమూర్తికి నమస్కరించెనట యెటువలెను.

శ్లో. నమామి సంసారతమః పతింగం

నమామి గోపీజన మోహనాంగం|

నమామి రాధారమణీ భుజంగం|

నమామి కృష్ణం కరుణాతరంగం |

గీ. కేశవాప్రమేయ, కృష్ణ, చామోదర,

పంకజాక్ష, శౌరి, పద్మనాభ,

వాసుదేవ, దేవ, వరద, నారాయణ,

దైత్యహరణ, నీకు దండమయ్య.

వ. అని నమస్కరించి నిజదర్శన కుతూహలాయత్తహృద
యార విందుడైన గోవిందునింజూచి సంతృప్తాంతరంగయై
యేమనుచున్నది.

ఎరుకల కాంభోజి || ఆది ||

నేడుగా నాకోర్కె నీడేరే నామి

ఈడులేని త్రిశిరగి - రీశుచెలికాడైన

కోడె గాఢాచక్కని - గోపాలకృష్ణ || నేడు ||

నిన్ను బాసినది మొదలు - నిమర కంటికిరాక

అన్నము సైచక - హాయనిలేక

ఉన్నవిషము దెలిసి - యుల్లమున దయయుంచి

నన్ను జేరదీసి - నయము చేసితివి గనుక || నేడు ||

వ. అనిపలికి రుక్మిణీదేవి నీలమేఘంబు కుఱంగలి మెఱుపు
తెఱంగున హరిచెగట సుఖాసీనయైన తదనంతరంబ అష్టమహి
మల చెలికత్తెలు వచ్చెడి మార్గం బెవ్విధాననంటే.

మోహన || ఆది ||

వచ్చి రష్టమహిమల చెలికత్తెలు - వన్నెలు మీఱగను ||

హెచ్చగు త్రిశిరగి రీశుశుభ్రుడైన - యిభరాజ వరదుని

సభకు వేవేగమె || వచ్చి ||

కొప్పసఁదుఱిమిన కుసుమవాసనలు - గుబులుకొనంగాను!

తేప్పవేయని వారి చెలువోయసఁబడి

లీలుచేయు గోపాలుని సభకును || వచ్చి ||

గుబ్బలపై సనరత్న హారములు గునిసియాడఁగాను।
గబ్బిగ పాద సరమ్ములందియలు ఘలుఘలుమనగాను
వేవేగమె ||వచ్చి||

తాటంకమ్ముల కాంతులు చెక్కులఁ దళతళలీనఁగను।
దీటులేని సయ్యాటలాడుచును
దేవ కీతనయుని సముఖమునకు ||వచ్చి||

న. ఇట్లునచ్చిన చెలికత్తెలు కృష్ణమూర్తికి నమస్కరించి
రఁట యెటువలెను.

శ్లో. నమామి దీనావనకామధేనుం।
నమామి భక్తార్తి తమిస్రభానుం।
నమామి విభవసిత మత్త ధేనుం
నమామి కృష్ణం నసుదేవ నూనుం॥

న. తదనంతరంబ యష్టమహిషులు నచ్చెడిమార్గం బెవి
ధాననంజే.

కాపి ||అది||

అష్టమహిషులు నచ్చిరి కృష్ణఃకడకు ||అష్ట||
సృష్టికర్తనుగన్న శ్రీ కృష్ణదేవుని సభకు ||అష్ట||
పలుచని దంతపుఁ బానలుమెట్టుక
వెలలేని భూషణావళుల ధరించి।
తొలకరి మెఱుపుల నలెనె మెఱయుచు
సెలమిఁ ద్రిశిరగిరి నిలయు సఖునిచెంతకు॥ అష్ట

వ. ఇట్లు వచ్చి సమస్కరించిన యష్టమహిషులం గూడి
యానందభరితాంతరంగుడై కొలువున్న కృష్ణమూర్తిని జూచి
మాధవి యేమని కొనియాడుచున్నాడు.

సమస్కారశ్లోకము.

శ్లో. గోపాలం యదునందనం సురగురుం గోవర్ధనోద్ధారకం
గోపప్రీతి కుచకుంకుమాంకిత లసద్విస్తార వక్షశ్శలం |
గోబృందైపరివేష్టితం మురహరం గోపాలకైస్సంవృతం
గోవిందం మదమత్తకంసహరణం ధ్యాయామిలక్ష్మీపతిం

న. ఇట్లు వినుతించిన మాధవి వినుతింగొని పేలోలగంబునఁ
గొలుపున్న సమయంబున నాకస్మికంబుగా నారదమునీంద్రుఁడు
వచ్చెనట యెటువలెను.

ఉ. ఫాలమునన్ ద్రిపుండ్రమును బాణితలంబున రుద్రవీణయున్
లాలితమైనయట్టి రుదురాకలపేరులు కంఠమందునున్
వ్రేలుజడల్ కమండలువు వేమటువూని సురససూనమున్
గేలనుగొంచు నారదుఁడు కృష్ణునివద్దకు వచ్చె వేడుకన్.

మధ్య. ఆది. నారదముని వచ్చెను వేడుకమీఱి॥ నార॥
చేరి రుక్మిణితోడ శ్రీకృష్ణదేవుఁడు
ఆరసి జూదము లాడుచునుండఁగ॥ నార॥

నెమ్మిని మహతియనే వీణ పూనుక
 సమ్మతి సప్తస్వరమ్ములతో |
 కమ్మని విలుతుని గన్నతిండ్రిపైని గీ
 తమ్ములఁ బాడుచుఁ దన్మయుఁడై సొక్కుచు || నార ||
 భూతి రుద్రాక్షలు పొలుపు మీఱఁగాను
 చేత జపమాలిక చెలఁగఁగను |
 బ్రాంతిగ శుద్ధ స్ఫటిక దేహముతోడ
 ఖ్యాతి మీఱ నాకస్మికముగను || నార ||
 జడలు ధరించుక సరసకమండలు
 విడుకొని నటనము వెలయఁగను |
 వడిగఁ ద్రిశిరగిరి పతిసఖునిచెంతకు
 నడచి కృపారస మట పెదజల్లుచు || నార ||

న. ఇట్లు వచ్చిన నారదమునీంద్రునిం గనుంగొని కృష్ణ
 మూర్తి యెచుకొని వచ్చి యంజలిచేమక యేమను
 చున్నాఁడు,

గీ. అర్ఘ్యపాద్యంబు లాతిధ్య మధికభక్తి
 నిత్తుఁ గైకొమ్ము మునివర్య, యిప్పు డాత్మ
 యందుఁ గదలించి రత్నసింహాసనమున
 శుభము మీఱఁగ మీరు కూర్చుండరయ్య.

ప. అనిన నారదుం డేమనుచున్నాఁడు.

క. నంద యశోదా నందన,
బృందావనవాస, సుగుణబృంద, వరమణీ
సందోహ ఖచితపీఠము
సందున్ గూర్చుండరయ్య యతివయుమీరున్.

వ. అనిన నిరువురు నాసీనులైన తదనంతరంబ నారదమునీం
ద్రుని జూచి కృష్ణమూర్తి యేమచుచున్నాఁడు:

క. సురమునివర, మీ రిటకును
అరుదెంచినమాత్రమునఁ గృతార్థుడ నైతిన్,
మఱి యితర చింతలేకి
సరగున నాజన్మ మిపుడు సఫలం బయ్యెన్.

వ. అనిన కృష్ణమూర్తిని జూచి నారదుం డేమని కొని
యాడుచున్నాఁడు.

చూ॥ శ్రీమద్వసుదేవకుల కలశ జలనిధిచంద్రం |
సకల సద్గుణసాంద్రం | సరసిజభవముఖ
సురనికర మకుట ఖచిత తరుణ తరణిశత
శతరుచి రుచిర మణిగణ ఘటిత చరణ కమలం |
అత్యంత విమలం | శ్రీవత్స కాస్తుభ వనమాలికా
ద్యలంకృత విశాలవక్షాస్థలం | కంసగజ కంఠీర
వాయమాణ భుజబలం | శంఖ చక్ర గదా
ద్యాయుధాలంకృత చతుర్భుజం |

వాహనీకృత ద్విజం । నిరుపమాన కృపారస
మకరంద బిందు సందోహ తుందిల నయనారవిందం॥
ఆనత ముచుకుందం । ఇందీవరశ్యామల శరీర
సజల బలధరాంతర విలసమాన తటిత్సమాన
పీతాంబరాలంకృత కటిప్రదేశం।
భక్తజన సంరక్షణావేశం । లీలామానుషవేషం
నవనీత మృదుల భావం । త్వా మాలోక్య మమజన్మ
సఖల మద్వైవాభూత్ ॥

శ్లో. సకల సురకిరీట ప్రత్నరత్నప్రభాంచత్
పదకమల మరందీభూత గంగాప్రవాహం।
భుజబల జితకంసం చారుపించానతంసం
మధుర మధురభావం భావయే గోపవేషం॥

వ. అని వినుతించి కుశలం బడిగెనట . యెటువలెను.

ఉశాని॥ చాపు॥

శ్రీకరునైసట్టి మీకు మీసతులకు సేమమా శ్రీకృష్ణ!
ప్రాకటముగ బలభద్రదండలకును భద్రమా కృష్ణా॥
కొమ్మరైనద్వారకా పురినిమీవారికిఁ గుశలమాకృష్ణా!
సమములేమీదా సానుదాసులకు సౌఖ్యమాకృష్ణా
తొడిఁబడి మిముఁగన్న తలదండ్రులకును సంతోషమా॥
కృష్ణా॥

బడిబడి మీబంధు బలగమ్ములకును భవ్యమాత్మస్థా॥

కనులపండువుగాను నీమూర్తి గనుగొనగలిగె

శ్రీకృష్ణా॥

వినవయ్య త్రిశిరగిరీశ్వరు చెలికాండై వెలయు

శ్రీకృష్ణా॥

న. అని మఱియు నేమనుచున్నాడు.

క. లోకములోపలి మర్త్యుడ

వే ! కనుఁగొనుపట్ల నాదివిష్ణుడవీవే

గాకను వేతే గలరా !

శ్రీకర, కరుణాలవాల శ్రీగోపాలా !

కల్యాణి॥ లోకములోని మర్త్యుడవా మనవి

చేకో మహానుభావ శ్రీకృష్ణదేవ॥ లో॥

యజ్ఞకర్తవీయె యజ్ఞభోక్తవీయె

యజ్ఞరూపము నీవేయను మర్మము

నుజ్ఞానులకుఁ దెలియును మానివినత స

ర్వజ్ఞ పురుషోత్తమ స్వామి శ్రీకృష్ణా॥ లో॥

స్నానసంధ్యానుష్ఠాన జపతపోధ్యానధారణాదు

లన్నియును

బూని మీకృతముగాని వేతే గలదా॥

దీనావన దేవదేవ శ్రీకృష్ణా॥ లో॥

నీవాదివిష్ణువు నీసతిరుక్మిణీ-
 దేవి మహాలక్ష్మి త్రిశిరగిరి
 దేవుని చెలికాండై తేజరిల్లిన నన్ను
 భావింపఁ బరతత్వము నీవె శ్రీకృష్ణా॥ లో॥

వ. అని కొనియాడి పారిజాతకుసుమం బొసంగఁ దలంచి
 యేమనుచున్నాఁడు.

చ. తిరముగ రాజచెంతకును దేవునిచెంతకు నొజ్జచెంతకున్
 వరుసఁగ రిక్తహస్తముల నచ్చుట ధర్మము గాదుగావునన్
 ఉకుతర పారిజాతసును మొక్కి డెచ్చితి నీకుఁగాన్మఁగా
 సరసత నీవుగైకొనుము సారెకు సజ్జన పారిజాతమా.

వ. అని పలికి నారదుం డొగంగిన కుసుమంబు గైకొని
 వినయ విస్మయ భరితాంతరంగుడై కృష్ణమూర్తి తనలో
 దా నేమనుచున్నాఁడు.

ద్వి. నారదుం డిచ్చిన నందనోద్యాన
 పారిజాత సుమంబు పరమాద్భుతంబు
 ఇది రుక్మిణీమణి కిచ్చినయంత
 మదిలోన వెతఁజెందు మఱి గత్యభామ.
 ఇది సత్యభామకు నిచ్చినయంత
 మదిలోన రుక్మిణీమణి వెతఁజెందు.
 కాన నీసుమము నీగరితలలోన
 నే నెవ్వరికి నిత్తు నిలువరంబుగనూ

న. అని చింతించు హరి యంతరంగంబు దెలిసి నారదుఁ
డేమనుచున్నాఁడు.

క. ఇందిరకుఁ గాక తక్కిన
యిందుముఖుల కమరకుసుమమిది యోగ్యంబే,
ఇందీవరాక్షి రుక్మిణీ
యిందిరగాననను నామె కిప్పింపవయా.

వ. అని పలికిన నియ్యకొని కృష్ణమూర్తి రుక్మిణీదేవిని
జూచి యేమనుచున్నాఁడు.

దర్బాపు॥ ఆట॥

దివ్యసుమము గైకొవే రుక్మిణీ నీవు
దివ్యసుమము మానిదెచ్చె నీకుయోగ్యమని-
భవ్యుడౌ త్రిశిరసిరి పతికర్పితమైన॥ దివ్య॥
కప్పటొప్పు నెఱి కొప్పున నిప్పుగు
ఇప్పువు నీవు ధరించినను
మెప్పైన యానీల మేఘము చాటున
నొప్పు చంద్రబింబమో యన్నట్లుండేను॥ దివ్య॥

వ. అని పలికి యొంగిన పారిజాతసుమంబు ధరియించు
కొని నీలమేఘముచెంగటి మెఱుంగు తెఱుంగున హరిచెంప
వెలుగుచున్న రుక్మిణీదేవిని జూచి కలహాశనుఁ డే మను
చున్నాఁడు:

ద్వి. వినవమ్మ వేల్పుల విరిమహిమంబు
 లనఘంబులైయుండు నదియెట్టులనిన
 పోలోమి పార్వతి పద్మజరాణి
 యాలక్ష్మియును దాల్తురది శిరంబునను.
 నరులకు ధరియింప నలవియే కాదు.
 హరికి బహిఃప్రాణ మాటచే నీవు
 ఇరవొందఁగా నొక యిందిరనగుట
 ధరియింప యోగ్యువు తామరసాక్షి !
 నీవు దాల్చుటచేత నీకునుమాబు
 పాననంబయ్యెను బరమ కల్యాణి !

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నాఁడు:

క. వాడదు కందదు వాసన
 వీడదు పక్వంబు చెడదు వినువుప్పొడిచేఁ
 గూడి మనోహరమై కొని
 యాడఁ దగిన కుసుమరాజ మంబుజవదనా!

నీ. రమణి , నీపతి నీవు రతి నేయువేళల
 ఘనతరోల్లాసంబు గలుగఁ జేయు
 కడు రత్నిశ్రమచేతఁ బొడమిన చెమటలు
 తొలఁగింప నురటియై మెలఁగుచుండు
 నెలమి నేయేవేళ నేమికోరినఁగాని
 యరసి యాయావేళ కది యొసంగు

కలనైనఁగాని నీచేలువుండు నీమాట
 జవదాటకేయుండుఁ జంద్రవదన !
 తరుణి, యీవిధి కొప్పునఁ దాల్చినంత
 సవతులెల్లను నీపాదసరసిజముల
 నాశ్రయింతురు సౌశయమనుచు లేదు
 దీనిమహిమంబు లిట్లని తెలిసికొనుము.

గీ. సత్యభామయందు శౌరికిఁ బ్రియమంచు
 భావమునను జాల బ్రమసి యుంటి;
 దివ్యకుసుమ మిప్పుడు దేచి, నీకొనఁగంగ
 నీవె ముఖ్యమనుచు నేడు తెలిసె.

క. పతి తనకు వశ్యుఁ డనుచున్
 బ్రతిదినము మదించు సత్యభామకుఁ జెలువీ
 విత మెఱిఁగించినఁ జూచిన
 ధృతి వదలి మనంబులోన దిగ్భ్రమఁ జెందు

క. అప్పువ్వు నీవు ముడిచిన
 నొప్పుగ నొకవత్సరంబు నుడును నీచౌ
 కొప్పున; నటుతరువాతను
 దప్పక యలపారిజాత తరువునకరుగున్.

న. అని పలికి కృష్ణమూర్తి యనుష్ఠ వహసి నారమును
 త భామకును నీ సుమచ్ఛత్తాంతం బంతయుఁ జెప్పి యంత
 హ్నితుండయ్యె. తదనంతరంబ.

మాలిని. సలిలనిధిగభీరా! శత్రుగర్వాపహారా!

సులలితగుణసాంద్రా! చోళభూమండలేంద్రా!

హలధరనిభకీర్తి! యంచితోదారమూర్తి!

విలసదమరసింహా! విక్రమాటోపసింహా!

ఇది చోళసింహాసనాధ్యక్ష భోసలప్రతాపసింహ రాజ
పూర్వపుణ్య పరిపాకస్వరూప యమునాంబికా గర్భ శుక్తి
మాక్తికాయమానామరసింహ మండలాధీశ్వర నామాంకితం
జైన మంత్రీమూర్తాండ శివరాయమంత్రి కారితంజైన శ్రీమత్సు
గంధి కుంతలేశ్వర కరుణాకటాక్షవీక్షణ సుధాసారసంజనిత
చతుర్విధ కవితానిర్వాహక శాండిల్యగోత్రవిప్ర కవిరంగ
య్యపుత్ర విద్యజ్ఞనవిధేయ మాత్మభూతకవి నామధేయ
ప్రణీతంజైన పారిజాతాపహరణ నాటకంబునందుఁ గృతీసఖి
నభివర్ణించుటయును, గణపతి నచ్చుటయును, దౌవారికుండు
నచ్చుటయును, పార్వతీపరమేశ్వరులు నచ్చుటయును, భోజ
కన్యకనచ్చుటయును, గొల్లభామనచ్చుటయును, కృష్ణమూర్తి
నచ్చుటయును, రాధికామణి నచ్చుటయును, రుక్మిణీదేవి
నచ్చుటయును, అష్టమహిషుల చెలికత్తెలు నచ్చుటయును,
అష్టమహిషులు నచ్చుటయును, తదనంతరంబున నారదముసీం
ద్రుండు వచ్చి కృష్ణమూర్తికిఁ గారిజాత కుసుమం బొసంగు
టయు నను కథలఁ జెలంగు నిది ప్రథమాంకము.

పారిజాతాప హరణము

ద్వితీయాంకము

శ్రీమత్ప్రతాప సింహ ధ

రామండల రమణ పుణ్యరమ్యాకారా,

రామూభిరామ, సుజన

క్షేమంకరశీల, యమరసింహస్థపాలా !

గీ. అనధరింపుము నీపేర సంకితముగఁ

బారిజాతాపహరణంబు బాగుమీఱ

నాటకముగాను రచించినాను వేడ్క

నెలమి నందు ద్వితీయాంక మెట్టిదనిన.

వ. ఇట్లు నారదుం డంతర్హితండైన యనంతరంబ వాఁ
వారి సఖిజనులు తమతమ దేవేసులతో నీవృత్తాంతం బెఱి
గింప నష్టమహిషులుం జింత నొందిరట యెటువలెను.

చ. నెతలను జెందె లక్ష్మణయు, విన్ననయయ్యె సుదంత,

భద్రకున్

ధృతిచెడె, మిత్రవిందకు మతిభిమ పుట్టెను, సూర్య

పుత్రికిన్

హిశవని లేదు, జాంబవతి కేమియుఁ దోచదు,
 సత్యభామ వే
 వితముల నాదు నెచ్చెలియు వేగమె రాదని చింత
 జేయుచున్.

స. ఇట్లు చింతించి సత్యభామామణి కొలువుకూటంబునకు
 వచ్చుమార్గం బెవ్విధాననంటే.

ప్ర. వారిలో నన్నెయు వాసియుఁ గలిగి
 యారూఢి కెక్కిన యలసత్యభామ
 కనకరత్నప్రభా ఖచితమై మిగులఁ
 గనుపట్టుచున్న బంగరుమేడలోనఁ
 బలుమాటు చలువచప్పరములోపలను
 జెలికత్తె లెల్లను జేరి కొల్వఁగను
 నవరత్నఖచితమైనట్టి భూషణము
 లవిరళముగఁ దన చుంగంబునందు
 నొనరంగ ధరియించి యుల్లాసముగను
 నసిత యొక్కతె నీణ వాయింఁచఁగాను,
 మరకత మణిమయమగు చామరంబు
 లిరువంకఁ దరుణులు ఎలమి వీనఁగను,
 నామాంకితములుగా నన్యగీతములు
 కోమలాంగులు శ్రుతిగూఢి పాడఁగను,

కపురంపుమడుపు లక్కజముగా నొక్క
 చపలాక్షి నిండుముచ్చట నొసంగగను.
 కొవ్విరి సురటులు ఘుమఘుమమనగ
 నన్వనజాతాక్షు లంది వీనగను,
 జతి గతి భేదానుసరణి తప్పకను
 అతివలు నెదుర నాట్యమ్మ లాడగను
 దివ్యసుగంధముల్ దివ్యమాల్యములు
 దివ్యాంబరంబులు దెఱఁగొప్పబూని
 మరునంపు మొలక యొమరు రామచిలుక
 యరుదైన గజయాన యలలతకూన
 యదనైన విరిదండ యపరంజికుండ
 మదనుని చికటారి మంచిమిటారి
 నలపుల సురతాణి ఎరకీరవాణి
 కళ యుల్కు నెఱజాణ కస్తురి వీణ
 సౌందర్యసరణి మేల్ జవ్వాది బరణి
 కుందనంపు సలాక కొండేనెవాక
 తళుకుటొయ్యారి సిద్ధా హొంతకారి
 లలిత సద్గుణధామ లావణ్యసీమ
 యల రతిదేవియో యనిన యంగమున
 మొలకకువ దొలకరి మెఱుపుచందమున
 నలరెడు వేడ్కతో నలసత్యభామ
 కొలుపుకూటము కడకును వచ్చెసంత.

పాత్రప్రవేశము

వసంతము॥ అల్లదె వెడలివచ్చెను సత్యభామ॥ అల్ల॥
 అల్లదె వెడలివచ్చెను కలహంస నడలతోను
 ఉల్లమలరఁ జెలు లూడిగములు సేయఁగాను॥ అల్ల॥
 పలుకులఁ దేనెలొలుక బాగౌముంజేతిచిలుక
 కలకలమని పలుక కరుణ కనుఁగొనలఁ జిలుక॥ అల్ల॥
 చెంగావి సరిగ చీర చుంగులు నేలజీర
 శృంగారము దనరారఁ జెలియఁనోయలుమీఱ॥ అల్ల॥
 త్రిశిరగిరీశు చెలికాని శృంగార వెలపెట్టరాని
 మిసిమిజీనికడాని మినుకు తొడవులఁబూని॥ అల్ల॥

న. మఱియు నెటువలెను.

చూ॥ అహో ఖలు విధుబింబడంబర విడంబన
 నిపుణ నదనవిలసిన్ దరహాసిత చంద్రికా
 ఝరాంతర పర్యటస్మీనాయమాన కర్ణాంతాయత
 లోచనా । నిఖల కలువ విమోచనా । నిజకపోలముకుర
 ప్రతిఫల దతులిత ననజహితశత శతరుచి
 రుచిర మణి నికర ఖచిత తాటంకా । వినత జనతానన
 నిశ్శృంకా । ముఖారవింద మకరందబిందు సందోహస్వాద
 నాగతేందిందిరాయమాణ ఘనాఘస సీల
 ముఖావలంబితాలకా । అతివిమల సుగుణజాలకా ।
 తనులతాంచిత ఫలయుగళ విలసమాస కుచకలశ

పరిలిప్త కుంకుమ సంకుమద మృగమద ప్రముఖ
 పరిమళ ముమఘుమాయమాన నిఖిల దిగంతరా!
 ఆభోగ భోగ నిరంతరాచాపతర హీరహార కేయూర
 మంజీర కటక కంకణాది సకల
 భూషణాలంకృత సర్వాంగ సుందరీ! అఖిల జగదీశ్వరీ
 లావణ్యసీమా సత్యభామా నిజనికేతన స్వర్ణ
 సౌధ విధికాయాం అసర్థ్య దివ్యరత్న ఖచితసింహాసనే
 సుఖాసీనా కృష్ణనామాంకిత పదాని గాయంతీ
 అత్యంత విరహసాగర తరణిం శ్రీకృష్ణం మనసి
 నిధాయ ధ్యాయతీ నిజమనోగతం పరితాపం
 ఉపకంఠ పరివేష్టిత సఖిజనాన్ ప్రతి ఉవాచ.

వ. ఇట్లు సౌధాగ్రింబునకు వచ్చి చెలులను జూచి సత్య
 భామ యేమనుచున్నది.

క. రావే మరు చికటారీ

రావే ముద్దులమిటారి రావె యొయారీ
 రావే బలు చిన్నారీ
 రావే నెఱుహొంతకారి రావే నారీ.

క. హరి చెంతలేక చిత్తం

బిరవొందదు; అతని వద్దకేగినచెలి యీ
 నఱకుం గృష్ణుని తోడ్కొని
 మఱిరా దిక్ నేమిసేతు మదనతులారా!

సీ. నాప్రాణనాథుండు సన్నదలంచి తే
 ముక్కంటి కభిషేక మొనరఁజేతు
 నామోహనాంగుండు సనుజెట్టఁబట్టితే
 పరమాన్న మర్పింతు భానునకును
 నాచెలువుండు వచ్చి ననుముద్దుపెట్టితే
 అంబ కఖండదీపంబు లిడుదు
 నామనోహరుండు మిన్నగ నన్నగూడితే
 శనివార మొక్కప్రాదైనసియుండు
 నిన్నివితముల దేవుళ్ళ కిపుడు మ్రొక్కి
 తలఁచి వేడిసచో నొక్కదైవమైనఁ
 గోరిక లాసంగి కాపాడకుండునొక్కొ
 యేమి నేయును విరహంబు నెలులనైతు..

వ. అని మఱియు.

సీ. పడఁతిని నాపతి పయసమయ్యేవేశఁ
 దొడిఁబడి యొక్కరైనఁ దుమ్మరైరి
 వెలఁది, నావిభుఁ డిల్లు నెడలిపోయేవేశ.
 నెలతుకలొడిఁబట్టి నిలుసరైరి
 కాంత, నాచెలువుండు గడస దాఁటేవేశ
 నించుబోడులు నడ్డగించరైరి
 కలిగి, నాప్రియుండు వాకిలిదాఁకిపోవుచో
 “హరి ! యెందుఁబోయెద?” వనకపోయి

రెన్నటికి గండు ! నా వెత తెపుడు డిందు !
 ప్రాణవిభుడందు విమము నాచాణమిందు
 ఇందు కేనుండు హరిని బాసెట్టులుందు
 ననిత, యెన్నడు గల్గునో వాని పొందు !

అని.

బృందానన సా॥ ఆది॥

సఖి సఖుని నన్ను గూర్పవే మకరకేతనునిభయము
 దీర్పవే।

ముఖాముఖగ శశిముఖిరమణుని సముఖానఁజేరి
 సుఖంప రమ్మని॥ సఖి॥

రకంబుగను నన్ను బాసెనే దేవకీసుతుఁడు వింతచేసెనే।
 యిఁకేమిసేతు వగకాని బలురాకకె- యెదురుచూచు
 కొనుచు సొలసితి॥ సఖి॥

తలోదరికి వాఁడు దక్కెనే చింతలోన నామనసు
 చిక్కెనే।

అగతలోన దానివలలోఁ దగిలి చెలులతోన రచ్చలకు
 లోఁజేసెనిక॥ సఖి॥

తరతరము తెలియఁడాయెనే విభుఁడురాని
 దిన మేమి సేయనే।

హరిహరీ విను త్రిశిరగిరీశ్వరుని సఖుఁడురాక
 నన్నిటు పరాకు చేసెనే॥ సఖి॥

వ. నీమగఁ డెటువంటివాడే యమ్మా, చెప్పెదనే
అమ్మయ్యా.

శ్లో. మాళౌ మాయూరబర్హం మృగమదతిలకం చారు
లాలాటపట్టే
కర్ణద్వంద్వేన తాళేదళ మతిమృదులం మాక్తికం
నాసికాయాం
హరోమందారమాలా పరిమళభరితః కౌస్తుభశోచస
కంఠం
పాశౌ వేణుశ్చయస్య నృజయువతియుతః పాతు
సీతాంబుగోనః॥

వ. ఇటువంటివాడే అమ్మయ్యా, మఱియు నెటువంటి
వాడే అమ్మా.

సీ. మత్స్యమై జలధుః మఱి కలంచినవాడు
ఇలఁ గూర్చమై కొండ నెత్తువాడు,
సూకరరూపమై ఖోణి మోచినవాడు,
సరసింహుడై దైత్యు నణచువాడు,
వామనరూపమై బలిని వేడినవాడు
భృగువై నృపతులఁ దెగడువాడు,
రాముడై దశకంఠు రహిని గెల్చినవాడు
బలుడై ప్రలంబని గెలుచువాడు,

నందు నింటను ఆనంద మందువాడు
చౌద్ధుల నడంచు బుద్ధుడై పరగువాడు
కలికి యశాటకు మదిలోనఁ గలఁచువాడు
లీలఁ బదివేసములఁ దాల్చుమేలువాడు.

వ. ఇటువంటివాడే అమృత్యా. మఱియు నెటువంటివాడే
అమృతా. చెప్పెదనే అమృత్యు.

సీ. పుట్టి పుట్టకనున్న భువి విష్ణురూపంబు
తలిదండ్రిలకుఁ జూపి తనరువాడు
కన్నులు తెలువకమున్నె యాపూతన
చనుఁబాలు తాఁగోలి చంపువాడు
నెలలు మూడైనంతనే శకటుని బట్టి
తనచిన్ని పదములఁ దన్నువాడు,
ఏడాది బిడ్డడై యెలమిఁ దృణావర్తుఁ
డను రక్కసుని మదంబణఁచువాడు
బకునిఁ గంసుని మత్తధేనుకునిఁ ద్రుంచి
మొలకప్రాయాన భూభార మొగిదిదీర్చి
పార్థసారథి యనుచును వార్తకెక్కి
సకల భువనంబు లేలెడు చక్రధరుడు.

వ. కుమ్మరివాడా ! అయితే వాని పేరేమమ్మా.
ఆ అమృత్యు.

గీ. అవని నిల్లాండ్ర సభలలో నభికు లేక
 చెట్టబట్టిన విభుపేరు చెప్పరాదు;
 అతని పేరేమటంచు నీనడుగరాద;
 దాన గుఱురేలు చెప్పెదఁ బూనివినుము..

న. అయితే గుర్తులు వివరింపుమా.

శంకరాభరణము॥ చాపు॥

వానిపేరు చెప్పలేనే ఓవనితా గురుతు వివరించెదనే।
 పూని త్రిశిరగిరి లోనవెలసిన యీ
 శానుసీస ప్రిణ సఖుడైన చక్కని॥ వాని॥
 శ్యామలవర్ణమువాడె తెల్ల, తామరకన్నులవాడె- బల
 రామున కనుజుడై సోముని గెలుచు నె
 మ్మోమువాడె మామ మామై మెఱయువాడె॥వాని॥
 పిల్లంగోవి యూదువాడె నెమలి పిఠము సిగ
 నమచువాడె॥

అల్ల పాలు పెరుగు, చల్ల వెన్న నెయ్యి
 కొల్లలాడి గొల్ల, పిల్లలకిచ్చినవాడె॥ వాని॥
 మన్వంపు నెమ్మేనివాడె పసిడి- దున్వటము
 వలెవాటువాడె॥

మువ్వరికిని ఆది మూలమై శేషునిపైఁ
 బవ్వలించినట్టి పరమాత్ముడగువాడె॥ వాని॥

న. మఱియు నెటునంటివాడే యమ్మా. చెప్పెదనే
అమ్మయ్యా.

సీ. నీలమేఘముడాలు డీలుగొల్పగజాలు
మెఱుంగైన నల్లని మేనువాడు
మకరకుండల సకచ్చకలీను చెక్కిల్లు
గలవాడు చిఱునవ్వు లొలయువాడు
దర చక్ర శార్ఙ్గ గదాద్యయుధములచే
గొమరొందు కరముల సమరువాడు
శ్రీవత్స కౌస్తుభాంచిత వక్షుడగువాడు
నెమిలిపించెము చూళి నిడినవాడు
తెల్లతామరలోయన నుల్లసిల్లు
కనులు గలవాడు మదనుని గచ్చవాడు
మొలను బీతాంబరము దట్టి గలుగువాడు
వేణునాద విశారదుడైనవాడు.

ఇటునంటివాడే అమ్మయ్యా, అయితే వాని తలిదం
డులు కులగోత్రములువినింపుమా.

శౌళిపంతు|| ఆది||

దేనకి వానితల్లి ననుచేవుడు తండ్రి!
భావమలర మేనమామ శావలె గంసుడు! దే!
నందయశోదలు పెంచిన తల్లిదండ్రులు- వావి
శందమైన రాధామణి యత్తగావలెను! దే!

గొల్లకులము వానికులము గోపవేషము।
 అల్లబలరాముడు వాని కన్నగావలెను॥ దే॥
 సరంగు త్రిశిరగిరీశ్వరుడు బావగావలెను।
 సారిది బ్రద్యుమ్నుడు వాని సుతుడుగావలెను॥ దే॥

వ. ఆనృత్తాంశం బట్లుండనిమ్ము నీవెవ్వరమ్మా. అయితే
 చెప్పెదనే అమ్మమ్మా.

క. ధర సత్రాజిత్తునకున్
 నరతనయను నేను సత్వీధామనుపేరిన్
 బరంగినదానను; ఇప్పుడు
 ఎఱిగించెద నీకు నాచునృత్తాంతంబున్.

ద్వి. ధరణి మాత్రండ్రి సత్రాజిత్తునకును
 దరణి యిచ్చిన శమంశకమణి యంత
 హరి తన కిమ్మన్న నతఁడయ్య కింట
 హరువుగాఁ బెట్టుండ నాప్రసేనుండు
 అడవికిఁ గొంపోవ నపుడు సింహంబు
 వడి నాప్రసేనుని వధియించి మణిని
 జవముగాఁ గొనిపోవ జాంబవంతుండు
 గవిసి సింహంబును ఖండించి మణిని
 ఆతఁడే గొనిపోయి యర్జులి నున్న
 కూతుని తొట్లకుఁ గొమరొప్పగట్టె.

అపుడు సత్రాజిత్తుఁ డాత్మసోదరుఁడు
 ఇపుడిట రాఁడాయ నేమొకోచెల్ల !
 శ్రీకృష్ణుఁ డిది మాయచేసెఁ గాఁబోలు !
 కాకున్న నొరులచేఁ గాదని యెంచె.
 అంతఁ గృష్ణుఁడు నదియంతయుఁ దెలిసి
 యెంతేని వెలునడి యిలఁబడి మిగుల
 నడరి మృగేందుని నట పొడగాంచి
 తొడరి యా జాంబవంతుని గెల్వ నతఁడు
 మణియును గన్య కామణి హరికీయ
 మణి మాధవుఁడు తెచ్చి మాతండ్రికీయ
 మాతండ్రి గురుతరమణియును నన్ను
 ఖ్యాతిగాఁ గృష్ణున కర్పించె నంత,
 భామలలో సత్యభామ నాపేరు,
 మామక నృత్తాంత మది యిది సుమ్మి.

వ. అయితే నీయత్తమామలపేరు వివరింపుమమ్మా.

గౌళిసంతు॥ ఆది॥

దేనకి మాయత్త నసుదేవుఁడు మామ!
 ఊవి మీరగాను బావగానలెను బలభద్రుఁడు॥దే॥
 తోరపకా దేనతి నాదు తోడికోడలు!
 సారెకు పుక్కిణిదేవి సవతిగాలెను॥దే॥

చక్కని ప్రద్యుమ్నమునా సవతికొమరుడు!
మక్కవమీట యోగ మాయ మాసనినె॥దే॥

తిరముగాను దనకు రతిదేవి కోడలు!
మఱి త్రిశిర గిరీశ్వరుని మఱది నావిభుడు॥దే॥

వ. అయితే ఆవృత్తాంతం బట్టాండనిమ్మ. కృష్ణమూర్తి
నీకేమిగానలెనమ్మా? చెప్ప సిగ్గయ్యే అమ్మయ్యా.
గంపెడు సిగ్గులో, విడికెడు సిగ్గు పోతేపోనీ చెప్ప
వమ్మా. అతడు నాయత్తకొడుకే అమ్మయ్యా.
అతడు నాబావకు తమ్ముడే అమ్మయ్యా. అతడు
నాబావకు మఱదికి సందువాడే అమ్మయ్యా. అతడు
నాచెలికాడే అక్కయ్యా. అతడు నామామ కుమారుడే
అమ్మయ్యా. అతడు నా మగడే అమ్మయ్యా

వ. అయితే ఇంతసేపు తెరమఱుగున నున్నాను. ఈవలకు
గావమ్మా.

ద. ఆనందభైరవి!

నేతాళలేనే భామా! వాడేలరాడే భామా!
మదనసదనమున ముదమలరంగం బద
నొదవంగం జేసిన సదయుని బాసి॥నే॥

ఎలమి ద్రిశిరగిరి నిలయుని సఖుడగు
అలగోపాలుడు చులుక చేసెనిక॥ నే॥

సీ. సిగవాడు విరులతోఁ జిలులుగందంబుతో
 బూసిన బవ్వాది పూతతోడ
 మోవిగాయంబుతో మొనగుబ్బసోటుతోఁ
 బసుపు దుప్పటి నల్లెవాటుతోడ
 నిద్దురమబ్బుతో నిండుతబ్బిబ్బుతో
 నురమునఁ గుంకుమ కురులతోడ
 దొంతరవిడముతోఁ దుదఁ జిక్కునరులతో
 మోమున లత్తుకముద్రతోడ
 వీవునను దద్దులగు జడవేటుతోడఁ
 గులుకుఁ జెక్కులపైఁ గోటిగుంపుతోడ
 నరయ నావాఁకిటికి నచ్చినట్టిహరిని
 ముదిత, రానద్దు పొమ్మని మోసపోతి.

న. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

పున్నాగవరాళి॥ తాళఁ జాలనే యోయమ్మ॥
 తాళఁజాలనాళితో గోపాలుఁడిందు రాకయుంటే॥తా॥
 దానిమాయలకె లోనాయెనె నాపాలి? దైవమెంతో
 పగదాయెనె॥
 మానవతి వానిమోవి పానకము లానక నే ॥తా॥
 ఇంతి వానిమనసు విడిచెనే శ్రీత్రిశిరగి-రీశసఖుడు
 సన్ను మఱచెనె॥ పంతమున వింతచేసి కెఱు
 గారివంతు చేసె॥ తాళ॥

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

సీ. కటి తట విలసిత కనకదుకూలంబు

గరిమ విద్యుల్లత కరణిగాఁగ,

హాళి సంకోభిత మాయూరపింఛంబు

ప్రకట బలారి చాపంబుగాఁగ

మోహనకర నిన్యముల్లీనిదంబు

డంబైన ఘనగర్జితంబుగాఁగ

కరుణాకటాక్ష పీక్షణ సుధారసధార

లఘులిత నిబిడ జలంబుగాఁగఁ,

దనచుచున్నట్టి కృష్ణాభిధాన మహిత

నీలమేఘంబు గోపికానికర నృత

కుచగిరులమీఁద విహరించుకొనుచు వేడ్క

నెందు వసియింపుచున్నదో యెఱుఁగరమ్మ.

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

పున్నాగవరాళి॥ ఏమని తాళుదు సమ్మా

ఓయమ్మలారా॥ ఏమ॥

ఏమని తాళుదు సన్నెడఁబాసి నావిభుఁడు.

ఎసతె యింటనొ యున్నాడమ్మా- ఓయమ్మలార॥ ఓ॥

మోడిచేసుకొన్నాడమ్మా ఓయమ్మలార॥

మోడిచేసుకొన్నాఁడు మునుపటివలె గాదు॥

ముదిత మందు తలకెక్కెనమ్మా॥ ఓయమ్మ॥
 తెఱవ నేనేమందునమ్మా అమ్మక్కచెల్ల!
 తెఱవ నేనేమందుఁ ద్రిశిరగిరీశుఁడు
 మఱచి యిందు రాకున్నాడమ్మా॥ ఓయమ్మ॥

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

సీ. వగలాడి వేసిననలను జిక్కినవాఁడు
 ఇటకురా నేర్చునా యింతులార! !
 పాపంబు చేసిన పాపాత్మురాలికి
 దక్కునా యలవాఁడు తరుణులార! !
 దైవంబునకు నేమి దయతప్పియుండెనో
 చలమున సాధించె సకియలార! !
 వాననఁ బనియేమి వనితపెట్టినమందు
 మాయచేసినదింత మగువలార! !
 ఇంత కెడమాయె విధివశంబేమిసేయ
 మరుడనెడు బోయ యెదదూయ శరములేయ
 వేగ ననుడాయరాఁడాయె విభునిమాయ
 లేమొ తెలియంగ రాదాయెనేమిసేయ!

వ. అని యిట్లు సత్యభామ అత్యంత విరహతాపపీడితయై
 చెలులం జూచి యేమనుచున్నది.

స. చెలి యిట కేలరాదు ? హరిచెంతకు నేఁగెనొ

యూరకున్నదో !

చెలువునితోడ నాదువెతచెప్పెనొ ! వాఁడు పరాకు

చేసెనో !

నలపెటు సైపనేర్తు ! నలవామవిలోచన పెట్టు మందుచే

బలుకదా ! లేకయున్న నలభామిని గ్రక్కున రాక

యుండునే !

స. మఱియు నేమనుచున్నది.

ఆనందభైరవి॥ ఆట॥

ఏల రాదాయెనే యిందాఁక చెలి యేలరాదాయెనే !

ఈలాగురానందు కేమికారణమో గోపాలునినద్దకుఁ

బంచిన చెలియిపు॥ డేల॥

చెలువునివద్దకుఁ జెలిచేరదాయెనో- చెలి చెప్పిననుద్ది

చెవియొగ్గివినఁడో ! తలిరుఁబోడి యిందుకు తచ్చన

చేసెనొ- పొలఁతిలో యీమర్మ మెలమిఁ దెలియ

లేను॥ ఏ॥

శ్రీమక్కిణికి వ్రాచి హరిప్రేమదాఁచెనో

తీరి నావెత తెలియకున్నాఁడో !

సారెకు నాచెలిని సడ్డసేయలేదా !

సాగసాక్షిరొ యీజాడ తెలియలేదు॥ ఏ॥

నందడిలోఁ దెలుప జడిసి యూరకున్నదొ!
కందర్ప జనకుఁడు కపట మెంచినాఁడొ!
ఇంద్రునితోఁ బ్రతిరగిరిశు నెచ్చెలియకా గో-
విందుని కడకేగు నెలది యీనటకు|| ఏల||

వ. అని యిట్లు పంచబాణ బాణపరంపరా సంఘట్టన సం-
జాత దురంత నిరంతర చింతాభరాక్రాంత స్వాంతయై
చెంతనున్న మదమత్త దంతావళయానలతోఁ దాను
స్వప్నంబుగన్న నృతాంతం బెఱిగించెనట యెటు
వలెను.

ద్వి. తెఱవరో నిన్నరాతిరి కలగన్న
తెఱఁగెల్ల నీకునేఁ దెలిపెద వినుము
విరులపానువుమీఁద వేడుక మీఱ
సరవి నే నిదురించు సమయంబునఁదు
నాప్రాణనాథుఁడైనట్టి కృష్ణుండు
తా ప్రిసన్నత చెంది దగ్గఱ వచ్చి
నీసవలైనట్టి నెలత రుక్మిణికి
నానుమ మిచ్చితి నని వెతచెంది
చిన్న పోవఁగనేల చిక్కఁగ నేల
నన్ను దూఱఁగనేల నలినాయతాక్షి !
అయింద్రునిలోకంబునకు నైనఁ బోయి

యాయిండుని జంంచి యాపారిజాత
 నృక్షంబు పెఱికించి వేగమె తెచ్చి
 యీక్షణంబునను నీయింట నుంచెదను.
 అని బుజ్జగించి చయ్యన కౌగిలించి
 నునుజెక్కులను గోట నొక్కి ముద్దాడి
 యరవింద సమమైన హస్తంబుచేత
 మెఱుగు బంగరుచాయ మేనట్టై నిమిరి
 కపురంబు మడుపు లక్కఱమిఱి నొసఁగి
 యుపమతో రతికేళి నొగి నోలలాడి
 నన్ను మెచ్చినయట్టి నాప్రాణ విభుని
 గన్నులు చల్లఁగాఁ గనునంతలోనె
 నిద్దుర మేల్కొంచి నెమ్మిలో నాదు
 వద్ద నున్నట్టి గోపాలుని నెదకి
 కానక నెఱిచెంది కడువిష్కరించి
 పూని యిగటను మూలమూలలఁ జూచి
 యలసితి సొలసితి హఃయేమిసేతు !
 మెలఁత యీయీశ్చర్య మేమందునమ్మ.

న. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

ఘంట|| కలగంటినమ్మా అమ్మలార|| కల||
 కలగంటినమ్మా చక్కని కృష్ణదేవుఁడు।
 కిలకిల నవ్వుచు నలుదగుబ్బలు పట్టి।
 నెలవంకలనుంచి జిలుగునలువదూసి

కళలంటి సొక్కించి కలసి మెలసి నట్లు॥ కల॥
 మక్కువ మీఱఁగ దక్కించుకొని దక్కి
 పక్క మచ్చిక చేసి పుక్కిట విడఁ మాని
 చక్కని నునుతోడ రెక్కసద్దులు చేసి
 చొక్కమైన కెంపు ముక్కర కిచ్చినయట్లు॥ కల॥
 మచ్చికతోఁ జేరనచ్చి మాటికిఁ దమి
 హెచ్చి యెన్నో బాస లిచ్చి మిక్కిలి పచ్చి
 పచ్చి నగల నీవె నచ్చితిని మెచ్చి
 మెచ్చి కౌఁకిటఁ గదియ గుచ్చినట్లు నేను॥ కల॥
 శ్రీమత్త్రిపురగిరి ధాముని చెలికాఁడు
 రామ, నిన్నటిరేయి నామీఁద దయయుంచి
 వేమాటు సరసత మోము మోమునఁ జేర్చి
 నామోవి పానకమ ప్రేమఁ గోల్లినయట్లు॥ కల॥

వ. సుస్వప్నంబు తెఱుగఁజేరించి తదనంతరంబు మస్సు
 ప్నంబు గన్న తెఱుగఁ జేరించెనట యెట్లున్న.

సీ. మగువరో రుక్మిణీమణితోడఁ గృష్ణుండు
 హంసతూలిక నూఁగులాడినట్లు
 కలనైన నిను బాయఁగాఁ బాలననుచును
 జెలువుఁ డామెకు బాస చేసినట్లు

కాంతను గృహండు గౌగిటఁ గదియించి
 సరసనల్లాసముల్ సలిపినట్లు
 రమణుని నేఁ బిల్వరాను పొమ్మనుచును
 మించి నేను నిరాకరించినట్లు
 పక్కమచ్చికలను దానిపక్క చేరి
 చొక్కి చొక్కించి చక్కని చెక్కు నొక్కి
 సనతితోడను రతికేళి సలిపినట్లు
 నిన్నరాతి కలగంటి నేమిసేతు !

వ. అని యిట్లు సత్యభామామణి దుస్స్వప్నవృత్తాంతంబు
 చెలులతోఁ దెలుపుచున్న యనసరంబున నపశకునం
 బులు గనిపించినఁ జెలులతో నేమనుచున్నది.

కాంభోజి! ఆది!

నలకన్నదరె నేమిసేతు ననితా ధూర్తగోసాలుండే!
 జలజాక్షిని జూచి కనుసన్న చేసెనో!
 దక్షిణభుజమనరెనే దక్షిణనాయకుని నాపైఁ
 గక్షగట్టి యెవతె బిగియఁ గౌగిలించెనో!
 మాటికిఁ జెలియలతోన మాటాడ సైఁవనెన్వత్తో
 మాటికి మనసిచ్చి విభుండు మాటలాడెనో!
 ఏమే! నాదు తొడలదరె నిఁకేమిసేయఁగలదాన

రాండే మండయానను దొడపైనిడి ముద్దాడెనో॥
సారసాక్షి త్రిశిరగిరీశ్వరుని సఖుడైనకృష్ణుడు
ఆరుక్మిణి మాయలకె యట లోనాయెనో॥

న. అని యిట్లపశకునవృత్తాంతంబు చెలులతోఁ దెలుపు
చున్న యవసరంబునఁ గృష్ణమూర్తి నద్దకుఁ బోయినచెలికత్తె
వచ్చెనట యెటునలెను.

తోడి॥ చెలికత్తె యదె వచ్చెను॥ చె॥
చెలువైన త్రిశిరగిరి నిలయుని సఖుడైన
శ్రీకృష్ణదేవుని చెంగటికిఁ బోయిన॥ చెలి॥
ఏమని యచటివార్త యిందీనరాక్షికి॥
వేమఱు దెలిపెదనని వెఱచుకొనుచును॥
మోము చిన్నచేసుక ముదిత తడఁబాటుతోను
గోమలాంగైన సత్యభామామణినద్దకు॥ చెలి॥

న. ఇట్లు వచ్చిన చెలికత్తె సత్యభామతో నేమనుచున్నది.
జాబావంతి॥

ఏమని వివరింతునె వానిగుణము లెంతని వర్ణింతునె॥
ఆయునిముచ్చ మాయలఁ దగిలి కృష్ణుడు
ఏమేమొ కపటము లిపుడు నేర్చుకొన్నాఁడు॥ ఏమ॥
తచ్చన లొకచోట నెన్నఁడులేని దండన లొకచోట॥
మచ్చకంటిరో తెల్లనివెల్ల పాలని
మది నెంచుకొంటివా మాయకాని నగలు॥ ఏ॥

చనపు రుక్మిణియందు నెంతో వంచనలెల్ల నీయందు!
మునుపటివలెగాదు నల్లని మగవారి
ముదితరో కలనైన నమ్మరాదు నే॥ నే॥
శ్రీశిరగీశునఘః డింతవాడని తెలిసెనమ్మా నేడు॥
నశముచేయఁ నలఁచి నద్దచేరినందుకు
అనమియ్యఁడాయె నీయన్యాయము గలదా॥ ఏ॥

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

ఉశాని॥ ఆట॥ చాపు॥

దివ్యకుసుమము నారదుఁ డత్యద్భుతముగాఁ దెచ్చె
సమ్మా॥
భవ్యఁడైన గోపాలునిఁ గానుకగా నిచ్చెసమ్మా॥
వసుదేవతనయుఁడు రుక్మిణికా కుసుమ మొసఁగె
నమ్మా॥
ఒరఁగిన యంతనె రుక్మిణి కొప్పున ముడిచె నమ్మా॥
నవతులు నీసేవకులని పలికి ముని చనియె నమ్మా॥
కువలయాక్షిరో యింతింతని తెలుపఁగూడదమ్మా॥
శ్రీశిరగీశ్వరుని చెలికాని వంచన తెలిసెనమ్మా॥ దివ్య-
కుసుమము రుక్మిణి ముడిచి నంతోపాసఁ గులికె
నమ్మా॥

న. అని యిట్లు కృష్ణదేవునివద్దకుఁ బంచిన చెలికత్తె వచ్చి
యచ్చటి వృత్తాంతం బంతయు నవిస్తరముగాఁ గలయఁబలికెన
సలుకులు ములుకులై తోఁపఁ గలఁకఁబాటి కోపాటోపంబునఁ
గనుబొమలుముడినడఁ జిడిముడిపాటుతో వెడవెడఁ దలఁచుఁచి
నాసాగ్రంబునఁ గరాంగుళి నిడుకొని కనులఁగెంపుల సంపదలు
బాలారుణచ్ఛాయల ధిక్కరింప నుస్సు రుగ్గరవి నిట్టూర్పులు
నిగుడించుచుఁ బెదవు లదర నిండుధనంబు గోలుపోయిన
నిలుపేదచందంబున దిక్కులు విడిక్కులు బ్రమసి చూచుచుఁ
గొంతతడ విట్లుండి ధైర్యం బనలంబించి తెలివి తెచ్చుకొని
“కటకట ! నామనోవల్లభుండైన శ్రీకృష్ణదేవుండు మునిముచ్చు
మాయలం దగిలి మని యిచ్చిన కుసుమంబు ఘనతఁజేసి
నన్నెంత లేదని యెంచక నానతియగు రుక్మిణి కొనంగి
యచ్చిన్వబున్వ జడదారి యాడిన మాటలకు సమ్మతించి
తన్ను సడ్డసేయఁ”డని యతికోపంబున విరహతాపంబునఁ
తలంచి తలంచి, పంచశకు మదహస్తి విడివడిన తెఱంగున
మరుని బాణంబుకై నడి సత్యభామ కృష్ణమూర్తివద్దకు వచ్చి
కోపావేశంబున నేమనుచున్నది.

మ. అకటా ! నీవిటువంటినిర్దయుడవై యానాటి మర్యాదలెం
చక నన్నింత పరాకుఁజేసి మునిముచ్చైనట్టి యానారదుం
డొక పూవీయఁగ రుక్మిణీమణికి నీవున్నిచ్చి యచ్చట మ
చ్చికలున్ జేయుచు నన్ను దచ్చనలుచేసేవేమి గోపాలకా!

వ. అని పలికి రారా కృష్ణా యని చెట్టఁ బట్టఁగా రాసఁ
భామా యని విదళించఁగా నన్నుడు సత్యభామ స్వామిఁ
జూచి యేమనుచున్నది.

ద్వి. ఇంతటి కసటంబ దేమిరా నీకు !
మిత చేసెద చెంత పిలిచిన రావు,
ఏచెలి చెప్పెరా యీబుద్ధి నీకు !
ఏచాయ హితవుగా నేమి విన్నావు.
చెలువుడా ! నీకు నేఁ జేసిన మేలు
తలవఁగ నేరమై తాఁదోఁచెనేమొ !
అనికెల్లను జల్లనై న చందురుఁడు
జవరాండ్ర పాలిటి శత్రుఁడైనట్లు
నీవు నన్నేచుట నీకింక దగదు
నానద్దకును రార నాపాణినాథ !

వ. రారా కృష్ణా ! అనిన స్వామి కోపావేశుఁడై యేమను
చున్నాఁడు.

సీ. మంతనంబునకు నుదంత నాకుండంగఁ
గ్రీడసేయుటకు రుక్మిణియు నుండ,
సత్ప్రేమగల జాంబవతి చెంతనుండంగ
నందమై తగు మిత్రవిందయుండ

లాలించి తేలించ లక్షణముండంగ
 భద్ర) పల్కెఱు పక్కఁ బాయకుండ
 యోధయై రతిసేయు రాధ చెంగట నుండ
 మందయానైన కాళింది యుండఁ

జెలఁగి పదియారువేవురు చెలియలుండ
 నీవునేపాటి దాసవు నీసనెంత
 కోపగించెను, రుక్మిణి కోపకత్తె
 చాలుఁ జాలును నీపేమ సత్యభామ.

న. అనిన సత్యభామ యేమనుచున్నది

శ్లో. ఎక్కువ రుక్మిణిగొక్కరి తె యేనొకతింఱియకానియెన్నుచోఁ
 వక్కినవారు చిల్లరలు దాసవమర్దన, వారితో ననున్
 మిక్కిలి నాటిసేయుచు మేలిమెఱుంగనివానిరీతి న
 న్నెక్కువ మాటలాడెదవు; ఇంతులువిన్నను నిన్నునన్వరే!
 న. అనిన స్వామి యేమనుచున్నాడు.

శ్లో. చిల్లరలంచు వారలను జెప్పఁగ శక్యమె సత్యభామ, నీ
 యుల్లమునందు నీవు బహుశున్నతరాలవటంచు నందఱన్
 చిల్లరలంచు నెంచెదవు! చెన్నుగ నాచెయి పట్టువారలున్
 జిల్లరవార తామరొకా! సిగ్గొకయించుక లేదె కోమలీ!

న. అని యిట్లు నిరాకరించి స్వామిపలికినఁ బ్రియవాక్యం
 బుల నేమనుచున్నది.

నీలాంబరి॥ ఆది॥

కోపమేల చేసేవురా గోపాలా విరహ
తాపమునైన జాలర గోపాలా
పాపజాతి మరునిచేత గోపాలా నన్ను
బట్టి యుప్పగింపవలదు గోపాలా
నిన్ను బాసినది మొదలు గోపాలా నా
కన్నులకు నిదురిరాదు గోపాలా
పెన్నెల చిచ్చునకు మేను గోపాల మిగుల
సన్నమాయె దాళజాల గోపాలా
క్రిశిరగిరిశు సఖుడైన గోపాల రతుల
దేలించి సన్నేలుకోస గోపాల॥

న. రారా కృష్ణా ! రానే భామ. అనిన సత్యభామ
కోపాస నేమనుచున్నది.

సీ. మధురవాక్యము చూచి మదిబ్రమసితిఁగాని
కఠకఠు డీవని యెఱుంగనైతి;
సగుణు డంచని నిన్ను జాల సమ్మితిఁగాని
నిగ్గుణుగడ నటంచు నెఱుంగనైతి,
దయవాడ సంఘను దలచియుంటినిగాని
యెంగిలి ముచ్చని యెఱుంగనైతి.
సరసుండ వంచని సరిసఁ జేరితిఁగాని
ప్రీ ద్రోహివనుచును దెలియనైతి,

జార ! చోరుడ ! నీ యింద్రజాలమెల్ల
జాలఁ దెలిసెను నీమది జన్మనాయె.
అమ్మ నేఁజెల్ల ! మగవారి సమ్మవశమె !
యేల యింతపరాకు గోపాలకృష్ణ !

వ. రారా కృష్ణా ! రానే భామా ! అనినఁ బరస్పరమేమను
చున్నారు.

ఘంటః ఆది॥

అతివలలో నను జౌకసేయవలదంటే గోపాలా!
గతమిడి దయగలవాడవునీవు గావుర గోపాల॥
దయగలవాడవు గానని పలుకఁగఁదగు నె సత్యభామా!
నయ మొనరించక దయ గలుగునంటే నాతి,

సత్యభామా !

గొల్లవాడ వీవేమెఱుఁగుదువీక కొమ్మల మరియూ
అల్లిబిల్లిగా నుండక నాతో సహరహమును వాదా॥
మగనిచెంత గమ్యాళితసంబే మగువకై నఁ దగునా!
తెగునతోడ మోమోట లేక నను దెగనాడఁగఁదగునా!
రమ్మని పిలిచిన యంతటనే నేరము లెంచేవేరా!
యెమ్మెకాడ, త్రిశిరగిరీశ్వరు సఖి, యికనై ననురాచా !

వ. రారా కృష్ణా ! రానే భామా ! అని నలికి యదృశు.
డైన గానక సత్యభామ తనగృహంబునకు మరలి వచ్చి
కత్తెలం జూచి యేమనుచున్నా.

సీ. తెటవ, నావిశయ్య దిగకయుండినవాఁడు
 చెలునకు శుశ్రూషనేయఁ దొడఁగె;
 రమణి, నాయాజ్ఞ మీఱకయె యుండినవాఁడు
 కాంతికు జడఁబూలు కట్టసాఁగె
 కలనైనఁ గాని నాగడప దాటనివాఁడు
 ఉవిద వాకిలిఁ గాచి యుండఁదొడఁగె
 పడఁతి నాయురముపైఁ బన్వళించినవాఁడు
 లేమ చెంతను సంచరింపఁదొడఁగె
 ఉపచరించిన నాయుండుఁ గపటమెంచి
 ముదితచేయు తిరస్కారమునకుఁ జిక్కె,
 దాని బిగువేడ ! తానేడ ! తిలచిచూడ
 గొల్లబుద్ధికి నేమందుఁ గొమ్మలార !

వ. అని మఱియు నేనునుచున్నది.

సీ. వనములో సంచా మొనరించు వానికి
 మేలైన బంధు మేడగల్గె
 బసులకాపర్చియైన బలుగొల్లవానికి
 నెలలేని భూషణావళులు గలిగె,
 మఱి దొంగిలించుచుఁ దిరుగాడువానికి
 నెల్లలోకంబులు నేలఁ గలిగె
 నడరి టోటను గట్టునడి యున్నవానికి
 హంసతూలిక నూఁగులాడఁ గలిగె

సన్ను బెండ్లాడినది మొద లిన్నిభోగ
భాగ్యములు గల్గుటెంచక సువు లేక
మఱచి యలరుక్మిణీమణి మాయఁదగిలి
రాకను బరాకుచేసెఁగా రమణులార !

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

ఘంట॥ ఏమిసేతు న్నెట్లుసేతు నీమోహమేనెట్లు
రామరామ రామ యింతచలమా॥ శ్రీతిశిరగిరి-
ధామున కిందున ధలమా॥

దిట్టముగఁ జిన్ననాఁడె చెట్టబట్టి మెడను బొట్టు
గట్టి పెండ్లాడినది మఱచెనో॥ ఓయమ్మలారా
రట్టడి సేయఁగఁ దలఁచెనో॥

నీటైన నాకనులఁ గొనగోట, జూయవగులుచేసి
కాటుక దిద్దినది మఱచెనో॥ ఓయమ్మలారా
బోటి యెవతె మనసు విఱచెనో॥

ఉదుపైన గబ్బిగుబ్బల నదిమి చిదిమి గోరులుంచి
కదిసి పట్టినది మఱచెనో॥ ఓయమ్మలారా
మదను పాలు సేయఁ దలఁచెనో॥

నేను నిన్ను మాననని తేనెమోవి పానకము
లాని రుచిచూచినది మఱచెనో॥ ఓయమ్మలారా
దాని బోధనలకె నెఱచెనో॥

తక్కుల చొక్కుల సన్న నక్కునఁ జేరిచి చెక్కిలి
 నొక్కి- ముద్దాడినది మఱచెనో! ఓయమ్మలార
 చిక్కులఁ బెట్టఁగఁ దలఁచెనో॥
 మదను సదసముసంతి సదనుచేసి రతికేళిని
 మొదలు గలసినది మఱచెనో! ఓయమ్మలార
 మదనతి యాజ్ఞలో నిలిచెనో॥

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

శ్లో. మోహంభోనిధి తారణయః సుదృఢాం కృష్ణాభిధా
 నాంతరం
 తాం సంగృహ్య కరస్థితాంచ కుసు మే ప్రాణప్రియే
 హే సఖి.
 ఏతిస్మిన్ ప్రకటీ కురుష్య సమయే కాశల్య మత్యాదరాత్
 ఇత్థం త్వం సకరోషి చేన్మమతినా ప్రాణ కథం తిషతి॥

సీ. కాంతుండు నాసోయగము చూచునేగాని
 యితరంబుఁ జూడఁడే యింతులార!
 రమణుండు నామందిరమున నుండునె కాని
 పొరుగిండ్ల కేగఁడే పొలఁతులార!
 పతి నాదు పక్కను భాయకుండును గాని
 యన్యుల డాయఁడే కన్యలార!
 చెలువుండు నాతోన జెలిమి సేయునుగాని
 పరులకు సహమిఁడే పడఁతులార!

ఇట్టి పాశ్రీశ్వరుండు నియ్యెడఁ బరాకు
చేసి యెడఁ బాసి విరహావారాశిఁ ద్రోసి
యిది నటకు రాకయున్నవాఁ డేమి సేతు
నయ్యయో ! యింతయన్యాయ మననిగలదె !

పరుజు॥ ఆది॥

గోపాలునిఁ జూపరే యో కొమ్మలార విరహ
తాపము లెడఁ బాపరే యోతరుణులార॥
ఏమోవింతచేసినాఁడె యింతులార యిప్పుడు
ఆమర్మము తెలియదె యో యమ్మలార॥
సకల గుణాభిరాముఁడె యో జాణలార యే
సకి యింట నున్నాఁడొ తెలియదు సకియలార॥
ఎవతె మందులోఁ దగిలెనో యువతులార నున్
వివరించి నాతోడఁ దెలుపరె నెలఁచులార॥
తామసము సేయఁదగదు భామలార నా
స్వామి శౌరిని జూపరే వనితలార॥
త్రిశిర గిరీశ్వరు చెలికానిఁ దెఱవలార మీరు
అసమానుని గానరె ఓయమ్మలార॥

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

శా. నన్నుం గన్నడ చేసి పాసి విభుఁ డేనాతింట

నున్నాఁడో ! నా

కన్నార న్నతనిం గనుంగొనుటకే కర్వాయెఁగాఁ !

గృష్ణునిన్

ఎన్నాళ్లంచును జూడకుందు ! నతని న్నే నోల్లపాసుంచునే!

వెన్నుండైన మురారి శౌచి నిపుడున్ వేగంబుగాఁ జూపరే!

శా. ఆమోమందము నావెడందయుగము న్నామందహాసం

బునున్

ఆమిన్నైతగు మోహనాకృతియునున్ ఆముద్దాప్రాయంబు

నున్

ఆమాధుర్యము లొల్కు ముద్దుపలుకుల ఆదివ్యసాందర్య

మున్

ఈముల్లోకములందు లేదనుచు నేనెందైనఁ జాటించెదన్.

ద్వి. హరుమంజి ముత్యాల యెంట్లు దీపింప

వరకిరీటన్యుతుల్ నన్నెలు చూప

(శ్రీ)నత్స కౌస్తుభాంచిత నక్ష మలర

నావేళ్ళ మణిముద్రికాన? మెఱయ

కరుణారసంబు నల్లడల దీపింపఁ

దెఱఁగొప్ప కస్తూరి తిలక మింపెనఁగఁ

బరిమళవాసన పరిఢవిల్లఁగను

సురుచిరవైభవ స్ఫురణ మీఱంగ

నేకామినీమణి యింటిలోపలను
 ఏకాంత మాడుచు నెలమి నున్నాఁడో!
 ఏరసజనేత్ర యింటిలోపలను
 ఆసక్తి జేరి మాటాడుచున్నాఁడో!
 సరసంబు లెవతెతో గలుపుచున్నాఁడో!
 యరయ నెవ్వతెమోవి యానుచున్నాఁడో!
 సొక్కి యేయింతిని జూచుచున్నాఁడో!
 మిక్కిలి యెవతెతో మెలఁగుచున్నాఁడో!
 చూడరే చెలులార! చూచి యీక్షణమె
 వేడుక రమ్మని వెన్నునితోడఁ
 దెలుపరే నేనుండు తెఱఁగెల్ల నిపుడు.
 అలిగి రాకయె పరాక్తె యుండెనేని
 మదన శిలీముఖ మహితప్రభావ
 మది మదిఁ దెలిసికొమ్మని పల్కరమ్మ.

స. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

శ్లో. పీడితా విరహతాప నహ్నినా
 కాలకూట సదృశేన శీతలా
 వానుదేవ కరుణాంబునా వినా
 మత్తనుస్థితి రియం కథం భవేత్ ||

ఘంట|| ఆది|| అలుక యెందుకుఁ జేసెనే ఓయమ్మలార

అకట నన్నెడఁ బాసెనే|

పలుమాఱు త్రిశిరగిరి నిలయునికిని ఎంతో

చెలికాఁజై వెలసిన శ్రీకృష్ణదేవుడు|| అలుక||

రమ్మని పిలువఁడాయెనే వాఁడు నాచెంత

రానిదిన మేడాయెనే|

అమ్మ చెల్ల యీవిరహాబ్ధికి దరిగాన

గొమ్మ నే నేమిసేతునె గోపాలుఁడు|| అలుక||

మరుబారి పాలుచేసెనే- నాపై పోటిగ ఆమగువను

నలవేసెనే|

తరుణిరొ యింతైన దయలేని వాఁడని

యెఱుంగక మోసపోతినే గోపాలుఁడు|| అలుక||

నన్నేలు ననియుంటినే వాఁగుణములు

నానాటఁ గనుఁగొంటినే|

ఇన్నాళ్ళవలె గాదు ఎవతెబోధనాగాని

నన్నంటె వెగటాయెనే గోపాలుఁడు|| అలుక||

స. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

చ. అలకుల విల్లుడున్ చిగురుబాకుశరమ్ము లుగమ్ము

దూయ ని

చ్చలు చలపోరి యేసి నను సారెకు నామదిరో నిరంతరం

బెలమి వసింఁచు నాప్రియున కెక్కడ తాకునో యంచు
మిక్కిలిన్
అలిసితిఁగాని యీమరున కల్కినదాసను గాను నెచ్చెలీ !

క. చెలువుని నిటఁ దోడ్చెచ్చిస
చెలియలు మదిఁ గోరినన్ని చీరలు సొమ్ముల్
నలసిన ధనములు నిచ్చెదఁ
జెలులారా! నామ మనవి చేకొనరమ్మా!

ద్వి. అరయ నా ప్రాణనాయకుఁ డైనవాఁడు
మఱి యెంచి చూడ నామాన్యుఁడే ! కాదు
నసుదేవ దేవకీ వరతనూధపుఁడు
నసుధఁ గంసునిబట్టి నధియించువాఁడు
నందయశోదల నందనుం డగుచు
నందునింటను నటనము వేయువాఁడు
మొలకప్రాయమునాఁడు మొలసి పూతనను
దిలకింపఁ జనుద్రావి తెగటార్చువాఁడు
మమతతో రాధికామణిని వరించి
యమశృంగారములను హరియించువాఁడు
అటునంటి గోపాలుఁ డవతారమూర్తి
దిటవున నాపాలి దేవుఁడో యవ్వూ.

మ. అని మఱియును.

సి. మత్స్యమై జలధిలో మఱి ప్రవేశించెనో!
 కూర్మమై గిరికిందఁ గుదురుకొనెనో!
 నూకర చూపమై క్షోణిలో డాగెనో!
 నరహరై కంబాన నంటుకొనెనో!

వామనుండై బలివద్దకు డాసెనో!
 భృగుపక్షై నృపుల నొప్పింపఁ జనెనో!
 రాముండై పర్ణశాలలఁ జేరనరిగెనో!
 భృతి హలై యమునను నిప్పఁజనెనో!

బుద్ధుండై బౌద్ధుల నడంపఁబూనుకొనెనో!
 కలికివేషంబు ధరియింపఁ దలఁచుకొనెనో!
 మనుసు శోధింప నెంచి రమాధవుండు
 ఎదుటఁ బొడనూపకున్నవాఁ డేమిసేతు!

న. అని పలికి ఝల్లు ఝల్లుమని పులకాంకురంబులు నిగుడఁ
 దన్లయత్వంబున నేమనుచున్నది.

భైరవి॥ ఆట॥ ఏమో వాని మాయ లేమందునమ్మా!
 ఈమహిఁ ద్రిశిరగిరీశు నెచ్చెలికాండై
 తామెఱయు కృష్ణుఁ డెంతటివాడె యమ్మా॥ ఏమో॥
 ఎందుఁ జూచిన వాని యందమైనరూపము
 కందోయి కెదురుగఁ గనుపించెనమ్మా!
 చందన గంధి నాడెంద మతినియందె
 పొందుగాను ఇంపొందినదమ్మా॥ ఏమో॥

ఎవరు మాటాకిన సవి వానికథలుగ
 వివరింపఁ జెవులకు వినఁబడె నమ్మా!
 అనలీలగాఁ జప్పుడైనమాత్రమున
 ఉవిద వాఁడు నచ్చినట్లున్నదోయమ్మా! ఏమో!
 అతివ వీడె మన్నము హితమై తోఁచదు
 అతని పేరే హితమై తోఁచెనమ్మా!
 నెత తీఱ నిదురించు వేళ శ్రీకృష్ణుఁడు
 అతని కేళిఁ గూడినట్లె యున్నదమ్మా! ఏమో!

న. అని యిట్లు విరహసాగరాంతర్నిమగ్నయై తస్మయత్వమున నున్న సత్యభామ విరహతాపంబు మాన్పఁదలంచి చతుష్పత్తికళా విశారదయగు శారద యెఱుకత వేషంబున వచ్చెడి మార్గం బెటునలెను.

సీ. కుడివైపు పైతిఁగొంగు నేలకుజీర
 గురిగింజముక్కర కొమరుమీఱఁ
 దళుకైన జీనదంతపుఁ గమ్మ లల్లాడఁ
 దనరు చెక్కులు తళతళ మనంగ
 చికిలి కన్గొనలఁ గాటుకరేక సాంపొంద
 నొసట నామము భూతి పసఘటింప
 సంకుపూసలపేరు చనులపై నటియింపఁ
 గొప్పన విరితావి గుప్పమనఁగఁ

జందురుని గేరు మోమున మందహాస
 మంకురింపంగ నెఱుకల పంకజాక్షి
 యెఱుక యెఱుకో యటంచును నెఱుకచెప్ప
 సత్యభామామణింటికి సరగ వచ్చె.

కేదార॥ జంపె॥

వచ్చె నెఱుకత సత్యభామ వద్దకును బలువీకను।
 హెచ్చు త్రిశిరగీశు సఖుసతి కెఱుకచెప్పెను జోకను॥
 సంకుపూసల బూసనమ్మల సరులు గళమునఁజాట్టుక।
 పొంకముగ సకునాలబెత్తము బుట్టి చంకను బెట్టుక॥
 వచ్చె॥

వంకి తెలిగురిగింజముక్కర వరుస కదలేట్టుగా
 బింకముగఁ జనుబాలు ద్రాగే బిడ్డపిచ్చునఁ గట్టుక॥
 వచ్చె॥

కళగులుకు మంచిపగడపు చేకట్లు చేతులఁ బొదలఁగా।
 వెలయు పట్టెలు నల్లరా బావిళ్ళు చెవులను గదలఁగా॥
 కలికి చెక్కులయందు దంతపుఁ గమ్మ కుచ్చులు
 మెదలఁగా॥

నెలఁత లండఱు చూచి మెచ్చఁగ నిక్కు గుబ్బులు
 కదలఁగా॥

పిత్త భుంగరములును గాజులు
 పెంపు సొంపు మీఱఁగా॥

చిత్తమవునని హరువు గలిగిన- చీరె కుచ్చెలు జేరఁగా॥
అత్తఱిని శకునమ్ము లడుగుట కతిని లందఱు వేడఁగా॥
బత్తిమననున మీఱ సత్యభామ నద్దకుఁ జేరఁగా॥
నచ్చె॥

న. ఇట్లు నచ్చిన యెఱుకతను జూచి మాధవి యేమనుచున్నాఁడు.

న. ఎన్నతెవు ? ఏదేశము ? అని యడుగఁగా మాధవితో నెఱుకత యేమనుచున్నది.

ఉ. భూత భవిష్యద్ధర్మములు పోడిమిగాఁ గనినట్లు చెప్పుమన్
ఏతటి మూఁడులోకముల నెల్లపుడు మఱిసంచరింపుదున్
సీతకు గారికి న్నులువచేడెకు నేగుటి చెప్పినాను మున్
క్షాతలి మాధవీ, యిపుడు సత్యకు నేగుటి చెప్ప
నచ్చితిన్.

ప. అనిన యెఱుకత నృత్తాంతము మాధవితో విని సత్యభామ యెదురుకొని నచ్చి యుపచరించి యుచితాసనమునఁ గూర్చుండ నిచ్చి యెఱుకతను జూచి సత్యభామ యేయేదేశములు చూచినావనఁగా నెఱుకత యేమనుచున్నది:

చెలియరో నీవేమడిగినఁ జెప్పెదనమ్మా॥
పలుమాఱు నీమది కోర్కులు పార్థింబి నన్నడుగ
వమ్మా॥ చెలి॥

మాళవ కాంభోజ నేపాళకరహాటనరాట|
 చోళకర్ణాట మరాట గౌళభోట|
 బంగాళ కోసల బాహ్లిక కాశ్మీ
 రాంగనంగ పాంచాలాదిదేశములందు సంచరించినా
 నమ్మా|| చె||

న. అయితే ఏయేగిరులు చూచినావని యడుగఁగా.
 మలయగిరి చిత్రగిరి మందరగిరి హిమగిరి
 కల గంధ మాదన గిరి కైలాసగిరి|
 విలసిత సువర్ణగిరి వింధ్యగిరి యుదయగిరి
 సలలితాస్తాది ముఖగిరులు సంచరించినా నమ్మా||
 చెలి||

వ. అయితే ఏయేమూలికలు తెలియుననఁగా
 వనితరో యపూర్వమైన వనమూలికలు తెలియునమ్మా,
 ఎనలేని సిద్ధకియలు నేనెఱుఁగుదునమ్మా|
 కనని వింతలెల్ల నేను గనుగొని యున్నానమ్మా|
 కనకాంగి, త్రిశిరగిరీశు కరుణగలదాననమ్మా|

వ. మఱియు నేమనుచున్నది.

ద్వి. గుఱుతుగా నావద్దఁ గూర్చుండవమ్మ
 అరవింద సమమైన హస్తమీవమ్మ.
 మురిఁపెడు ముత్తయమ్ములు పోయవమ్మ,
 గుఱి ఫలించిన సన్ను గొనియాడవమ్మ

ఎఱుకరాయనితోడు ఇదినమ్మవమ్మ
తరకట బుగట తప్పగాదమ్మ
శ్రీరమా సతికి నేఁ జెప్పినమ్మ
శ్రీరాము సీతకుఁ జెప్పినమ్మ
చేరి పార్వతికి నేఁ జెప్పినమ్మ
గుఱుతుగాఁ బదునారుగురు రాజులెన్న
'నరుస నార్వురు చక్రవర్తులు నెన్న
మేలైన మలయాది మెలఁగుచుండుదును.

వ. అని పలికిన సత్యభామ 'మిగుల సంతోషించి గుఱి
చెప్పమనఁగా నెఱుకత గుఱిచెప్ప నిశ్చయించి యిష్టదేవతా
ప్రార్థన చేసెనట యెటువలెను.

ద్వి. శ్రీకాకుళప్పయ్య, సింహాద్రినాథ,
ఏకామ్రినాథయ్య, యేగాటిరాయ.
శ్రీవేంకటేశ, కాశీవిశ్వనాథ,
కోవిల రంగయ్య, కొల్లాపురమ్మ,
వీరభద్రయ్య యోవిఘ్నేశ్వరయ్య,
ధారుణి గలపర్వతాల మల్లయ్య,
మారకాపురి చెన్న, మధుర మినమ్మ,
భైరవి మళయాళి, భగవతి, తల్లి
అల్లెల హనుమంత, ఆనందవల్లి
తిల్ల గోవిందయ్య, తిరుణామలేశ,

అదినారాయణా, ఆకాశవాణి,
మాధన దేవుడా, మాత్మభూతేశ,
ఇన్ని దేవతలు నాయెడఁ గరుణించి
నన్నె మీఱఁగ నాకు వాకియ్యరయ్య.

వ. అని యిష్టదేవతాపార్థనముచేసి శకునము చెప్పెనటా
యెటువలెను.

ద్వి. వినవె నీమదిలోని సృత్తాంత మంతఁ
గనిసట్లు చెప్పెదఁ గరమొప్పఁగాను,
మురహారుతో నీవు ఘున్నొక్కనాఁడు
సరస రతిక్రిడ సలుపంగఁ జూచి
నైచక రుక్మిణీసతియు నీమీఁద
ఆచక పగఁ బట్టి యతని రప్పించి
కాంతునకును నీకు గానీకచేసి
యింతిరో! నీపేరు నెత్తనియట్లు
తనివి తీఱఁగ నిన్ను దలఁపనియట్లు
తనియించి కృష్ణునిఁ దనమందిరమున
నిలుపుక యున్నది; నెల్లతఱ్ఱో నీవు
పిలిపించినా, రాఁడు ప్రియుడాగ్రహపడు,..
కానుక లంపినా గాని గైకొనఁడు
దాని మాయలచేతఁ ధగిలియున్నాఁడు
అందువల్లను ఇప్పుడతిన, నీమనసు
చిందరవందఁబెట్టిక్కియున్నావు.

అదిగాక జడదారి యాపువ్వుడెచ్చి
ముదితతోఁ గలహంబు పుట్టించుటకును
అలరు కృష్ణునకీయ నతఁడు రుక్మిణికిఁ
బొలఁతిరో, యీయంగ ముఱిచెఁ గొప్పనను,

వ. అని మఱియును నేమనుచున్నది.

అసావేరి॥ అతినరో నీవందు కారాట పడనేల
హరియిందువచ్చునమ్మా॥ సతతము నీమదికి సంతోష
మొనఁగూర్చ జతుగతఁ గల్పవృక్షము దెచ్చునమ్మ॥
అతి॥

నేఁ జెప్పిన యీసుద్ది నీవు విశ్వసించి నిజమంచు
నమ్మనమ్మ॥
ఈజగతిఁ ద్రిశిరగిరిశు చెలికాఁడు నిన్నెప్పటిచందాన
నెనసి కూడునమ్మ॥ అతి॥

న. ఇట్లు ఎఱుకత సత్యభామకు శకునములు పలుకఁగా
నెఱుకతను గానక నెఱుకరాయఁడు వెతకుచు వచ్చెనట॥
యెటువలెను.

పు. సింగఁడు వచ్చెఁగదే దేవలోక॥ సిం॥
సింగఁడు వచ్చెను కొంగ తెక్కలు ఉత్త
మాంగమునఁ బూనుక సింగిని వెదకుచు॥ సిం॥
సొట్టమూతితోడ మిట్టపండ్లతోడ

పొట్ట కదలగాను అట్టిట్ట దాటుచు॥ సిం॥
 వెట్టివెట్టిగఁ గన్ను లెట్ట జేసుకొని
 మిట్టునఁ జూచుచుఁ గట్ట చేతఁబూని॥ సిం॥
 బాళి త్రిశిరగిరి వాసు నెచ్చలియా గో
 పాలుని సభికులఁ బకపక నవ్వింప॥ సిం॥

న. ఇట్లు వచ్చిన సింగనిఁ జూచి సింగి యేమనుచున్నది.

పు. ఎంత వింత వంతకారిరా సింగా నీవు॥ ఎంత॥
 ఎంత వింత వంతకారి వంతువేసి చెంతఁజేరి
 పంతగించి చేతులేసి ముంతలనంటిచండ్లు విసికే॥వెంత॥
 కన్ను లిక్కి మయిల్ సూచి కరుత్త కొప్పలొపువ్వులు
 సూచి
 నిన్ను వదటు కడిసెనంట నిక్కి నిక్కి చూసేవేర॥
 ఎంత॥

సింగని వాక్యము॥

ఎంత వింత హొంతకారివె సింగి నీవు॥ ఎంత॥
 మిట్ట మీఁద వలలుగట్టి అట్టె గువ్వపిట్టబట్టి
 ఘట్టినేయఁ మఱచి నిన్ను అట్టెవలపు చెందినాను॥ఎంత॥
 సైసి త్రిశిరగిరిని వెలయు సంగమయ్య నెచ్చెలైస
 దాసరయ్య సభను నీవు తక్కులు సిక్కులు సొక్కులు
 సేసే॥ ఎంత॥

వ. ఇట్లు సింగి సింగడు పరస్పర నచనము లాడఁగాఁ జెంత
నున్న పులి యెఱుకతబిడ్డను గొనిపోఁగా నెఱుకరాయని జూచి
యెఱుకత యేమనుచున్నది.

కాంభోజి॥

అరిమె బిడ్డను బులి యిపుజ్జెత్తుకొని యురికె
నేమిసేతురా! ఓరి యెరుకలగాయ నాబిడ్డ మోము
నేనెపుడు చూతురా॥

ఇట్లు వెల్లిసపుడు పిల్లెడ మైనందు కిదె ఫలించెరా! ఓరి!
యెల్లవారలు చూడఁ జన్నుచేపుచున్న దేమిసేతురా॥
త్రిశిర గిరీశ్వరుని మాయ లిట్లనుచును దెలియనైతిరా!
పసిబాలుని దెచ్చి యిచ్చుక నేవిడువఁ బంతమేలరా!॥

వ. అని యిట్లు శోకించిన యెఱుకత నూచిసింది యెఱు
కతకు బిడ్డనిచ్చి సంతృప్తాంతరంగులై యున్న యెఱుకదంప
తులైయున్న వాణీకమలాసనులను మెచ్చి సత్యభామామణి
మణిభూషణాంబరావళు లొసంగి సంతృప్తాంతరంగయై యుండె
నంత॥

మ. కనకక్లృధరధీర, మన్మథసమాకారా, శ్రితానేక స
జ్జనమందార, ప్రతాపరామకరుణా సంపాదిత శ్రీనికే
తన సద్యోన్నత చోళదివ్య వసుధాధారైకదోస్సార, మో
హనరాజద్గుణవార, శ్రీయమరసింహ క్లృప చూడామణి!

వ. ఇది శ్రీచోళసింహాసనాధ్యక్ష భోసల ప్రతాపసింహ రాజ పూర్వపుణ్య పరిపాక స్వరూప యమునాంబికా గర్భ శుక్తి మాతృకాయమానామరసింహ మండలాధీశ్వర నామాంకితంబైన మంత్రి మార్తాండ శివరాయమంత్రికారితంబైన శ్రీమత్సుగంధి కుంతలేశ్వర కరుణాకటాక్ష వీక్షణ సుధాసార సంజనిత చతుర్విధ కవితానిర్వాహక శాండిల్యగోత్ర పవిత్ర కవిరంగయార్యపుత్ర విద్వజ్ఞనవిధేయ మాతృభూత కవినామధేయ ప్రణీతంబైన పారిజాతాపహరణ నాటకంబునందు సత్య భామామణి సాధాగ్రంబునఁ గొలువు గూర్చుండుటయును, సఖరాక కెదురుచూచుటయును, సఖి వచ్చి కృష్ణునిచేత నడచిన వృత్తాంతం బంతయు సవిస్తరంబుగా వినిపింప విని వెతచెంది కృష్ణమూర్తి వద్దకువచ్చి యనునయోక్తులఁ బిలుచుటయును, కృష్ణమూర్తి రాసని నిరాకరించుటయును, పరస్పర వచనము లాడుటయును, అంత నదృశ్యుండైన, నిజమందిరము నకు వచ్చి మిగుల తాపంబున నోపిక లేకయున్న యవసరంబున నెఱుకత వచ్చి శకునము చెప్పిన శుభవార్త విని కొంత సంతోషంబున నుండె నను కథల మెలంగు నిది ద్వితీయాంకము.

పారిజాతాపహరణము

—: తృతీయాంకము :—

క. శ్రీమత్ప్రతాపరామ

స్వామి పదాంభోజ హృదయ వత్చరణ, మహా
ద్దామ, రిపుభీమ, సద్గుణ
సీమ, కృపావాల, యమరసింహ నృపాలా.

గీ. అనధరింపుము నీపేర సంకితముగ

బారిజాతాపహరణంబు బాగుమీఱ

నాటకముగాను రచియించినాను వేడ్క

నెలమి నందుఁ దృతీయాంక మెట్టిదనిన.

న. ఇల్లెఱుకత శకునంబు చెప్పినఁ గొంతతడవు ధైర్యంబున
లంబించి తదనంతరంబు విరహభరంబు సైరింపఁజాలక మున్నో
క్కనాఁటిరాత్రి సరసములకు పొద్దుపోయి రతికీడ్గ సేయు
నంత నిశాంతంబైనవిత యంతరంగంబునఁ జింతించి చెంత
నున్న దంతియానలఁ జూచి సత్యభామామణి యేమనుచున్నది.

సీ. మోము మోమునఁ జేర్చి ముద్దాడునంతలో

మును జాముపొద్దాయె మోహనాంగి,

సరససల్లాపముల్ మఱి చేయునంతలో

జాములు రెండాయె బ్రదనదన,

ప్రియమునఁ గౌఁగిటఁ బెనఁగొనునంతలో
 మూఁడవ జామాయె ముద్దుగుమ్మ
 నయ మొప్ప మోవిపానక మానునంతలో
 నాలవ జామాయె నలినగంధి,
 చొక్కి చొక్కించునంతలోఁ జుక్క పొడచేఁ
 గదిసి తొడ మల్చునంతలో గాలి విసరెఁ
 గొసరి పైకొనునంతలోఁ గోడికూసె
 నల్లభునిఁ గూడునంతలోఁ దెల్లవాటె.

ఘంట|| ఏల దెల్లవాటెనమ్మ- నేనిందు కేమిసేతునమ్మా!
 బాల యింద్ర)నీల నీలవర్ణుఁడు కనకచేలుఁడు కరు
 ణాలవాలుఁడు వరనన మాలికాభరణుఁడు!
 మాళిపింఛము గోపాలకృష్ణుఁడు నన్ను లాలించు
 నంతలో|| ఏ||
 కూరిమితోఁ జేరఁదీసి పన్నీరుగంధము మేనబూసి క
 స్తురి తిలకము వశాసు మీఱ దిద్ది శృంగారరసము
 నెలునె
 పార సయ్యాటల గారవించి పాలుగారు చెక్కట
 సూరారు ముద్దులుంచి యూరడించునంతలో|| ఏల||
 మక్కువతోఁ గౌఁగిలించి యెంతో పక్కమచ్చిక
 లొనరించి

లెక్క కెక్కువైన పెక్కు బంధములను, జక్కవకవరీతిఁ
దక్కితిననిపెనఁగి
చక్కెరవిలుకాని కెక్కువైన శౌరి మిక్కిలి నావలలోఁ
జిక్కెడునంతలో॥ ఏల॥

సరిమోవి పానకమాని సారెనారెకు మదిఁబ్రేమఁబూని
అరవిరి సరులు కొప్పునఁ జుట్టి గురుకుచములపైని
కఱకుగోరులుంచి॥

అరుదైన శ్రీతిశిరగిరి నిలయుని సఖుఁడు
సురతకేఠిని మనను కరగించునంతలో॥ ఏల॥

న. అని పూర్వరతి సంగతులు చెలులతోఁ దెలిపి విగుఁ
విరహతాపంబు రెట్టింపఁ జెలులతో నేమనుచున్నది.

సీ. రమణుండు చిన్నప్రాయమునాఁడు మొదలుగా
నామాట మీఁజే నలినగంధి
తరుణుడే సొమ్మైనఁ దనకొసంగునుగాని
యెవ్వారి కొసఁగఁడే యిగురుఁబోడి
బోటులు తనకేమి బోధింతురోయని
లంచంబు లొసఁగునే చంచలాక్షి
సవతులు నాతోడ సరిపంతగించితే
సైరింపఁ జాలఁడే చంద్రనదన!

సాగను నగలను బ్రేమచే జొక్కి దక్కి
 నంచనలులేని తమకంబు నించిపొంచి
 కనికరంబున రతులను గలిసి మెలసి
 యున్న విభుఁజేలరాఁడొకో సన్నతాంగి !

సి. వేదాంతగుహలోన విహరించు బ్రహ్మాంబు
 కొమరైన వాచామగోచరుండు
 రహి నాది మధ్యాంత రహితుఁడౌ దేవుండు
 మూలకారణమైన మొదటివేల్పు
 చిద్భూతానందుడై చెలఁగు సర్వేశుండు
 పరితత్పమైనట్టి పరమపురుషుఁ
 డఖిల మేకాకాగుఁడైనట్టి విష్ణుండు
 వేదస్వరూపుడై నెలయు విభుఁడు
 అచ్యుతుఁ డజేయుఁ డన్యయుఁ డప్రమేయుఁ
 డగణితుఁ డచింత్యుఁ డాద్యుఁ డనంతఁ డనఘుఁ
 డైన గోపాలకృష్ణుఁడే యతినయింక
 దాఁగియున్నాఁడౌ తెలుపరే తరుణులార !

చరుజ॥ ఆది॥ ఎట్లా వాని సమ్మనచ్చునే యమ్మా !
 ఎట్లు వాని సమ్మనచ్చు నింతిరొ యావెన్నముచ్చు
 ఇట్లుచేసితే నేమందునే నావిభుం డెవతె
 యింట నున్నాఁ డని యందునే అమ్మ నేచెల్ల !

చుట్టుపట్ల నున్న జనులు చోద్యమంది యెకసక్కెములు
మాట్లాడు కొనుచు నవ్వేటట్లాయెగా నాబ్రతుకుః
ఎట్లు॥

సన్నాఱి పట్టదలచి నాప్రాణవల్లభుడే
వన్నెలాడిపై మనసు నుంచెనో, రేపల్లెగొల్లి
వనితలపై మోహముంచెనో, అమ్మ నేచెల్లః
ఇన్నాశ్వనలెనుగాదు ఏమోగాని నెనరులేదు
చెన్నుగాఁ గొన్నమగఁడని చెప్ప సిగ్గయ్యెనమ్మ॥ ఎట్లు॥
సరసుని బిలువనంపితే సరసరాక, పరకాంతతో
సరస గల్లాపములాడెనే, నాపేరంటే సకియ సడ్డసేయఁ
డాయెనే, అమ్మనేచెల్ల
పెరటిచెట్టు మందులకుఁ గొఱగాదన్నట్లు, నాపట్ల
మరియూద లేకయే మరుని శరములకు గుఱిచేసెనే॥
ఎట్లు॥

రామో త్రిశిరగిరి ధామసఖుడైన కృష్ణునకు
నామీఁదఁ బ్రేమ లేదాయెనే, వానికిఁగాని
యామెనింక నేమి సేయనే, అమ్మనేచెల్లః
ఏమో మది నెంచుకొని నా న్యాయ యెన్నఁడులేనిపో
రామి చేసెనంటే యిది నా నోములఫల మింతెకాని॥
ఎట్లు॥

వ. ఎట్టివాని॥

శ్లో. నీలాభ్ర సన్నిభతనుగ నిజవక్త్రచంద్ర
జ్యోత్స్నాయమాస నిబిడికృత మందహాసం
గోపాంగనాజన మనోహర వేణుగానం
గోపాల బాలక మహం ప్రణతోస్మి నిత్యం॥

సీ. వగలాడి వాని కెవ్వతె మందుపెట్టెనో
సకియరో నేనంటె సైఃపడమ్మ,
కలికి యెవ్వతె వాని కరుణ తప్పించెనో
సుదతిరో నను గంటఁ జూడఁడమ్మ,
నెలఁతుక యెవతె వానికి బాసలిచ్చెనో
నాయింటి తోనైన నడువఁడమ్మ,
ఏయింతి వానికి నిపుడు బోధించెనో
కలనైన నాపేరు దలఁపఁడమ్మ
ఏమిసేయుదు విరహంబు నెటులసైతు
మరుని బాణంబులకు నోర్వఁదరముగాదు
ప్రాణనాయకుడైన గోపాలు నిపుడు
వేడుకలరంగ వేగమే తోడి తెనె.

వ. అని,

శ్లో. చందోనయం కువలయం పరివాంఛతీన
 నూర్వోదయం సరసిజం పరివాంఛతీన
 కృష్ణం సమస్త రతికౌశల పూర్ణతృప్త్యం
 చేతో మదీయ మిహ వాంఛతి కిం కరోమి.

దరు॥ బేగడ॥ ఆట॥

ఏమి సేతునే యీ విరహ మేనెట్లుసెతునే!
 రామరో సుగుణాభి రాముడైన గోసాలుఁ
 డేమో మది నెంచుక యిందు రాకయున్నాఁ॥ డే॥
 నామనసు తెలిసికొని నడువనేర్చినవాఁడు
 నామాట మీఁటిని నయమైన వాఁడు!
 నామనోహరుడై ననుజెట్టఁబట్టినవాఁడు
 ఏమోగాని తెలియ దీనఱకును రాకున్నాఁ॥ డే॥
 సేరపెట్టి పెండ్లి చేసుకొన్నవాఁడు ఆసదీఱఁ బెనఁగి
 యణఁగినవాఁడు!
 నా సొమ్మైనవాఁడు నాపాలి దేవుఁడు ఈసమయము
 నందు రాక యున్నా॥ డేమి॥
 కసిదీఱఁగగుచ్చి కౌఁగిలించేవాఁడు- ముసిముసి నవ్వు
 నెమ్మోము గలవాఁడు!
 రసికతచే రతులను మెప్పించెడివాఁడు
 శ్రీశిరగిరీశరసికు దేవుఁ డిందు రాకున్నా॥ డే॥

చు. దయితుం డీడకు నచ్చునా! యతనిఁ గాదంచామె
 రానిచ్చునా!
 నయ నాపై మఱి హెచ్చునా! విరహ సంతాపంబు
 తావిచ్చునా!
 ప్రియుడుం గౌగిట గుచ్చునా! చెలియ బాల్క వానిఁ
 దోడ్చెచ్చునా!
 యయినా నావిధి యింతయోజనకు నిహ్మాన్యుగాఁ
 జేసెగా!

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

సీ. వీర నామనవి చేకోకనే తానిండ్లు
 రాకనే యున్నాఁడు శ్రీకరాంగి,
 పూనెనే పగనన్న మానెనే దానిమో
 వానెనే యలవాఁడు సూనగంధి,
 వంచెనే కడకుఁ గావించెనే చలము సా
 ధించెనే యలవాఁడు చంచలాక్షి!
 చొక్కెనే దానిచేఁ జిక్కెనే చేయెత్తి
 మొక్కెనే తరుణికి టక్కులాడి!

యచట పోనేల! యిచటఁ గాలాడనేల!
 చెలియలందఱు విని గేలి సేయనేల!

♦ ♦ ♦ ♦ ♦

అతివ, యింతటి యన్యాయ మఫనిగలదె!

వ. అని విరహ మొంది చెలికత్తెలను బిలిచి యేమనుచున్నది.

సీ. పాణేశునకుఁ జెప్పి పంపెనంటినా
కలికిరో! తనకు లాఘవముగాదె!
చెలియరో నావెత చెప్పింపకుంటినా
తమక మింతింతనఁ దరముగాదె
వానికై నా తోచి నచ్చునోయంటినా
తొడిబడి నావిధి తోచ నీదె,
తెఱవలతో గుట్టు తెలిపెద నంటినా
వెలది, మర్కము బైట వేయరాదె!

ఏమిసేయుదు నావెత లెట్లు దీటు
నయ్యయో యింత కెడమాయె నతను మాయ
పాణనల్లభుడైన గోపాలు నిపుడు
తోయజాక్షిరో నీపైనఁ దోడితేవె !

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

సారాప్తంబు జంపె॥

ఇంతిరో నీవిందురావె మానవాలిచ్చెదను వేగఁ
గైకొనే!
పంతమున నీనందుఁ బోవే ముద్దుగోపాలకృష్ణుని దోడి
తేవె, తేవె॥ ఇంతి॥

అతను బానికిఁ దాశఁజాల నిట్టి సమయాని
 కొదవని చెలియ లేల! జతగూర్ప వే ముద్దుబాలా
 నాప్రాణ! పతిని గల్గనైన నెడఁబాయఁగాఁజాల॥ ఇంతి॥
 అంతరంగము తెలియఁ బలికి యేయుపా
 యము చేతనైనను కలికి! సంతతము నీవతని
 కలికి యూడకను! సముఖమునఁ జేరిపిలువవే
 ముద్దు గులికి॥ ఇంతి॥

త్రిశిరగిరి నిలయునకు జంటయగు కృష్ణ
 దేవు నెట్లులైన వేడ్కొంట! కుశలముగ నీదు వెను
 వెంటఁ!

దెచ్చినను! గోరినది యిత్తునిదిగో వెంట వెంట॥ఇంతి॥

ప. అని యిట్లు సత్యభామ పలికినఁ జెలికత్తై యిందిరానా
 సమై చెన్నందు రుక్మిణీదేవి మందిరమునఁజేరి యందు నిందు
 కాంతసౌధంబున నానందంబున నున్న గోవిందునిం గని దండ
 ప్రాణామంబు చేసి మందమంద వచనంబుల నేమనుచున్నది.

కేదారగౌళ॥

తోడి తెమ్మనరా నిన్ను దోడి తెమ్మనరా!
 వేడుకఁ ద్రిశిరగిరి నిలయుని సఖుడైన! కోడెకాడె
 చక్కని గోపాల కృష్ణ! నిను॥ తోడి॥
 నిదుర కంటికిరాక నిన్నటి వేళనుండి!
 యెడలోన'దిగులొంది యేమితోఁచక నీ

కెమరెదురె చూచురా! బయలు కొంగిలించుటకుఁ

జెయి సాచురా! నీవు రాకున్న!

ముదిత విరహ సముద్రమందు మునిగి తేలుచు

నిర్వహింపక

సదయుఁడా నీదు సముఖమునకు సారె నను బంచి

నిను వేగమెఁ తోడి॥

న. అని పలికిన చెలివాక్యంబులువిని న్వామి పరిహాసోక్తిగా
నేమనుచున్నాఁడు.

గీ. దానినంటి చెలులు ధరణి నాకెందఱ్ఱో

లెక్కలేదు, సత్య యెక్కువేమి!

మనసు లేనిచోట మలయునే సౌఖ్యంబు

రమణి, దానికడకు రాను పొమ్ము.

అని కృష్ణమూర్తి నిరాకరించి పలికిన జిన్నవోయిన వద
నంబునఁ జెలికత్తె వచ్చెనట యెటువలెను.

తోడి॥ ఆది॥ చెలికత్తె యదె వచ్చెను—

చెలులైన త్రిశిరగిరి నిలయుని సఖుఁడైన

శ్రీకృష్ణదేవుని చెంగటికిఁ బోయిన॥ చెలి॥

ఏమని యచటి వార్త యిందీవరాక్షికి

వేమఱు దెలుపుదునని వెఱచు కొనుచును!

మోము చిన్నజేసుక ముదిత తడఁబాటుతోను

కోమలాంగైన సత్యభామామణి వద్దకు॥ చెలి॥

న. ఇట్లు వచ్చిన గళ ముఖలక్షణం బువలక్ష్మించి సత్యభామ యేమనుచున్నది.

కాహన॥ ఆది॥

ఏమనెనే కొమ్మ నాసామి నీతో॥ ఏమనెనే॥

ఏమనెనే సరాకేమైన జేసెనో భామ, ముంగలనునా-
సతియకా గోపాలుడు॥ ఏమ॥

సరిహసనము చేసెనో నేజెప్పంపిన పలుకులు చెవుల
వినెనో

ఎఱిగి యెఱుంగనట్లుండి యేమనఁ డాయెనో॥

తడఱి నీమాటలకుఁ దచ్చన గావించెనో॥ ఏమని॥

కానుక కైకొనెనో తనకుఁ గల్గిన కపటముతోఁపఁ
జేసెనో॥

దానితోఁ గూడుకదంతపుఁ జవికెలో

పానుపుపైనుండి పరవా సేయఁడాయెనో॥ ఏమ॥

ఇంటికి వచ్చేననెనో రాననినీతో నెదిరించి విడనాడెనో॥

దంట త్రొక్కిరి ధాముసఖుడై తమ్మి

కంటియై వెలయు చక్కని గోపాలదేవుడు॥ ఏమ॥

వ. అనిన చెలికత్తె యేమనుచున్నది.

సీ. చెలియరో నీవు ఇచ్చిన కానుకలను జే

కొనఁడాయె నిందు కేమనఁగ వచ్చు

వనిత, నీమాట యెత్తిన వినివిననట్లు

మాటాడఁడాయె నేమనఁగ వచ్చు

నీచెలి నని పోయి నిలిచిన యంతనే
 మనసీయఁ డాయె నేమనఁగవచ్చు
 కలికి, గోపాలుని కథలు భారతములై
 కనుపట్టె నిందు కేమనఁగ వచ్చు
 సత్యముగఁ దెల్పెదను విను సత్యభామ,
 మగువలు వినంగ రుక్మిణీమణి వినంగఁ
 బూని దాక్షిణ్యమనుచు నింతైన లేక
 రాను రాననె గోపికా రమణుఁ డిపుడు॥

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

ఎరుకల కాంభోజి॥ ఆది॥

ఏమోయని యుంటినె! సామిమనసు
 గంటినె భామ, నీపై నెనచు లేని భావమును గనుఁ
 గొంటినె॥
 అల దానికె దక్కెనె యతివనలలోఁ జిక్కెనె!
 మలయజగంధి పెట్టిన మందు తలకెక్కెనె॥
 ఘనుఁడు ఇందు రాననెనె కపటమునకె పూనెనె!
 వనజాక్షి గోపాలుఁడు వచ్చేనుద్ది కాననె॥
 దానింటనె వెలసెనె తరుణితో కలిసెనె!
 చాన త్రిశిరగిరీశ్వరుని సఖుని గుణము తెలిసెనె॥

న. అని పలికిన చెలి కఠోరవాక్యంబులు విని నిశ్చేష్టితయై
యుండెనట యెటువలెను.

సీ. బలు మిన్ను విటిగి పైబడినరీతిని గొంత
ధనము గోల్పడిన చందమునఁ గొంత
పలుమాఱు కొండపైఁ బడిన కైవడిఁ గొంత
యతివేగ భ్రమపడినట్లు కొంత
ఘనమైన గ్రహము సోకిన జాతిగాఁ గొంత
యల ప్రసంచము గుంకినట్లు కొంత
కినుకచే యుగము ద్రుంగిన జాడగాఁ గొంత
యలవెల్గుఁ దెగులు కొన్నట్లు కొంత
చిత్త మొకచోట నిలువక తత్తఱించి
విరహ వేదనచేఁ గుంది వెతల నంది
యంతరంగంబునందు శ్రీహరిని దలచి
యేమి తోచక యుండె నాయుగురుబోడి.

న. ఇట్లుండి.

క. కళవళముఁ జెంది, మూర్ఛిలి
యలయిక నిదురించి లేచినటువలె జిగిక
న్నులు తెఱచి మూర్ఛ దెప్పిటి
వలపోపక సత్యభామ ననితలకనియెన్.

న. ఇట్లు చెలికత్తెలను జూచి యేమనుచున్నది.

సీ. వెన్నుని మోహన వేణునాదామృత
 పానంబు సేయని పీనులేల
 హరి పరీరంభణాత్యద్భుత సౌఖ్యంబు
 లనుభవించనియట్టి తినువడేల
 మధుపైరి శతకోటి మన్మథాకారంబు
 గనుఁగొనఁగాలేని కన్నులేల
 కృష్ణుఁడో రతికేళిని గూడని
 వరరూప లావణ్య గరిమయేల
 శ్రీధరుని మోవిగోలని జిహ్వయేల
 శేషశాయిని దలఁసని చిత్తమేల
 పద్మనాభునకునుగాని ప్రాయమేల
 శౌరి సంభాషణము లేని జన్మమేల.

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

ఆహరి! ఆట!

రానని పలికెనటె గోపాలుఁడు॥ రా॥
 రానని పలికెనా రమణిరో గోపాలుఁ
 డానాఁ డిచ్చిన బాస లన్నియు మఱచి యిందు ॥రా॥
 పలుమాటు నావక్క పాయకనే యున్న,
 చెలువుఁ డింతైన దాక్షిణ్య మనుచును లేక॥ రా॥
 బొట్టుగట్టి పెండ్లాడి నట్టి వితమెంచక॥
 మట్టుమీఱి నలుగురిలో మాటికి విడనాడి॥ రా॥

నామాట మీఱక నడచుకొన్నవాఁడు।
భామ రుక్మిణి యింటఁ బాశము వేసుక॥ రా॥
చెలియ త్రిశిరగిరీశు చెలికాఁడైన కృష్ణుఁడు
అలరు విల్లుని కేళి ననఁగి పెనఁగినది మఱచి॥ రా॥

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

ఉ. ఏమని విన్నవించు విధినేమని దూఱుదు నేమిసేతుఁ బో
రాములఁ బెట్టనెంచి యటరానని పల్కినయట్టి గోపికా
రామున కిప్పుడేమి యపరాధముచేసితి రామరామ నా
స్వామికిఁ దోచెఁగా నెగటు సారెకు నాతలవ్రాతయెట్టిదో॥

సీ. అతివయుఁ దానొక్కటై యుండితేనేమి
తొడరి నాపేరె తి దూఱఁదగునె
చానతో రతికేళి సలిపితేనేయేమి
చెలియతో నను గేలిసేయఁ దగునె!
అలివేణితోడ సయ్యాటలాడిననేమి
కలికితో నాగుట్టు తెలుపఁదగునె!
చిన్నారి నలలోనఁ జిక్కుకొంటేనేమి
తెఱనతో నాసుద్ది తెలుపఁ దగునె!

కాని కానిమ్ము నాచేతి కబ్బినపుడు
అడుగ్గకయె వానిఁ గొంచాన విడుతునటవె!
ఇంతచేసిన గోపాలుఁ డెంతసేయఁ
డమ్మ నేచ్చెల్ల యింక వాని నమ్మనశమె!

కన్నడః ఆది॥

ఈమాట విని నేనెట్లు సైతమనె॥
 రామరొ త్తిశిరగిరి ధాముని చెలికాండో
 నాముద్దు గోపాలుని నడక లేమందునె॥ యీమాట॥
 చక్కెర బొమ్మమోవి నొక్కి రుచి చూచితే నేమి?
 చొక్కించి నేను నీకు దక్కితి ననవలెన॥
 గ్రక్కున దాని బిగి కాగిటఁ జేర్చితేనేమి
 యెక్కువైన యాసౌఖ్యమెందు లేదనవలెనా॥ యీ॥
 కులుకులాడి సిబ్బెపు గుబ్బలు పట్టితేనేమి
 మెలఁతలలో నీవె మేటి యనవలెనా॥
 అలదానికి మనసిచ్చి యాటలాడితేనేమి
 జలజాక్షి నీకెవ్వరు సాటిలేదనవలెనా?! యీ॥
 ముదిత చెక్కిలి నొక్కి ముద్దులాడితేనేమి
 మదనతి నిను విడువ మనసు ధాదనవలెన॥
 మదను కేళిని ముమ్మాటికిఁ గలసితే నేమి॥
 మదికి బ్రహ్మానంద మిది యనఁ గావలెన॥ యీ॥

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

చ. సరసములందుఁ బెక్కు నెకసక్తములిందు, బెడంగు
 ముచ్చటల్
 మురిపెములందుఁ, బంతెప్పును మోడియు నిందుఁ, గటాక్ష
 వీక్షణ

స్ఫురణములందు, నెఱ్ఱినగు చూపులు నిందు, నిదేటి
చిత్రమో
హరి బహు జార చోరుఁ డని యాడిన మాట నిజంబు
కోమలీ.

సీ. ఇటునంటివాఁడని యింతైనఁ దెలియక
నానంటి గుణియని నమ్మియుంటి,
గపట మానసుఁ డని కలనైనఁ దెలియక
మంచివాఁడని మది నెంచియుంటి,
నంచినా సరుఁడని యితిచుకతోచక
దయగలవాఁడని తలచియుంటి
బహు వల్లభుండనే భావంబు తెలియక
నానల్ల భుండని నమ్మియుంటి
నమ్మనేచెల్ల మగవారి నమ్మరాదు
మొగము చూచిన నొకమాట మొగము చూడ
కున్న నొకమాట యేమని విన్నవింతు
‘సుదతి, కృష్ణుని నమ్మిన నుఖము గలదే!

ద్వీ. పనితరో రుక్మిణి నంచనచేసి
గొనకొని తానందుకొనె గుసుమంబు
అందుకేమాయె నాయందుఁ గలట్టి
యందచందంబులు నతిపౌరుషంబు

నెఱుంగదా రుక్మిణి! యెఱుంగఁడా హరియు!
 ఎఱుంగరా భువనమం దెల్లవారలును!
 నావట్టు దెలిసిన నంద నందనుఁడు
 భామరుక్మిణి కిచ్చెఁ బారిజాతంబు.
 నా సవళులలోన నగుబాటులాయె
 నాసరివారిలో నవ్వుల కాయె
 నేమని తెలుపుదు నెటు నమ్మనచ్చు
 కామిని, కృష్ణుని కవటంబు దెలిసె.
 ఎలమిఁ గృష్ణుఁడు రుక్మిణింట నున్నపుడు
 కలహభోజనుఁడు నాకస్మికంబుగను
 పాకటంబుగ వచ్చి పారిజాతంబు
 నాకృష్ణున కొసంగ నతఁడు రుక్మిణికి
 నొప్పుగాఁ గుసుమంబు నొసఁగంగ నామె
 కొప్పున ధరియించుకొనె నేమిసేతు!
 ఇందుకా పెండ్లిచేసిచ్చెను నన్ను
 నిందీవరశ్యాము కిపుడు మాతండ్రి.
 మనసున్నచోట సమ్మతముగా నడచు,
 మిని దూఱనేల ! యమ్ముని యేమిసేయు!
 ఆవులకాపరి యగుచు నింపొందు
 గోవిందు నిపు డనుకొనవలెఁ గాక.
 లవలేశమైన మృర్యాదని లేక

సవతి ముందఱఁ జౌక సలిపె నేమందు!
 నావంటి దానికి నగుఁబాటులైన
 నేవనితల కింక నేమిదాఁ గాదు!
 కలికిరో మనసునఁ గళవళపుట్టెఁ
 దలఁకుచుఁ బ్రాణముల్ తల్లడమందె,
 చెలియలారా! యేమిసేయంగ వచ్చు!
 తలను వ్రాసినవ్రాతె తప్పింపనశమె!

వ. అని మతియు నేమనుచున్నది.

సీ. వయసు వచ్చీరాక వన్నెకెక్కిననాఁడు
 బటువుగా గుబ్బలేర్పడనినాఁడు
 కలయఁ గురుల్దువ్వి కట్టనేరనినాఁడు
 చెలిమి బాలికలతోఁ జేయునాఁడు
 అక్కఱతో బొమ్మలాట లాడెడునాఁడు
 కన్నెప్రాయగబైన చిన్ననాఁడు
 రమణ సంయోగ సారం బెఱుంగనినాఁడు
 సిగ్గుని తెలియక చెలఁగునాఁడు
 నన్నుఁ జేపట్టి పెండ్లాడునాఁడు నాదు
 చే విడువనంచు బాసలు చేసినాఁడు
 మరులు పుట్టించి రాఁడయ్యె మాధవుండు
 తోడి తేరమ్మ కృష్ణుని వేడుకలర.

మధ్య॥

ప్రాయ మేల నచ్చెనె అమ్మనేచెల్ల॥ ప్రా॥
 ఈయెడఁ ద్రిశిరగిరీశ్వరు చెలికాఁడు
 నాయెడ దయలేక నన్నలయించుటకు॥ ప్రా॥
 బొమ్మరిండ్లు గట్టి బుడుతలతోఁ గూడి
 బొమ్మల పెండ్లిండ్లు పొందుగను॥
 అమ్మనలును చిట్టిపొట్లకాయలు-
 ఒమ్మిక నాడుచు నున్నట్టి తనకింత॥ ప్రా॥
 పొన్నారి దొంతులు పులికలఁబెట్టి గుజ్జెనగూళ్లు
 వండి చెన్నుగను॥
 చిన్న పడుచులతో నఁ జేరియారగించి
 యెన్నఁడు సిగ్గని యెఱుంగని తనకింత॥ ప్రాయ॥
 ఓమనగుంటలు ఓమరు కుప్పలు లేమరో గుజగుజ
 రేకులును॥
 వామాక్షి యక్కసవరము 'దేవుడి గిన్నె'
 ప్రేమతో నాడుచుఁ బెరిగిన తనకింత॥ ప్రాయ॥

న. అని పలికి జన్మము వ్యర్థమే యనుచుఁ జెలులఁ జూచి
 యేమనుచున్నది.

సీ. వెన్నుని తొమ్మిదు వీడకుండుటకును
 బొలఁతి, కొంతుభముగాఁ బుట్టనైతి
 అధర బింబంబును నానియుండుటకును
 బోలెరో వేణువైపుట్టనైతి,

ప్రాణనాయకుఁడు నన్ బైకొనుండుటకును

బొలఁతిరో పక్షి నై పుట్టనైతి

ఎడఁబాయకను గటి నెనసియుండుటకును

భువి హేమచేలమై పుట్టనైతి

ఆడుపుట్టువుపుట్టి యిట్లవిధికాయె

వాని కృపలేక వయస్సెల్ల న్యర్థమాయె

విభుని నేమని దూఱుదు వెతలకాయె

నిపుడు కృష్ణుఁడు లేడాయె నేమిసేయ.

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

చూ. అద్యఖలు అతులతర కుసుమశర కరతల

విలసదలఘుతర ఖర శరపరంసరా సంధాన సుజాత

దురంత నిగంతర చింతాభరాక్రాంతం మమస్వాంతం

అత్యంత జ్వలజ్వాలా కరాళాసహనీయ విరహాగ్ని

సంతాప విభంగం మమ సర్వాంగం సకలతరు

వికస దతులిత కుసుమ నికర

మకరంద బిందు సందోహాస్వాదన సంజనిత

మదమస్త్ర మధుకర ఝాంకరణ శుకపిక ముఖ

శకుంతరాన పీడితం మమ శ్రీనణ యుగళం

తృణాగ్రి చలదపి హరిరాగత ఇతి భ్రమేణాహర్నిశ

మగిమిష జాగరూకత్వ మనలంబ్య తదనురాగ

హకట కమిన నయనయుగళ మనురక్తం!
 హేసఖ! ఏతస్మిన్ సమయే మదీయ మోహాంధకారిః
 కృష్ణమిత్రం వినా కథం శామ్యతి! మదీయ విరహ
 కాననం కృష్ణ దవానలం వినా కథం శామ్యతి!
 కథమపి నామాదిభిశ్చతురుపాయై గృహ ప్రాణేశ్వరం
 కృష్ణమానీయాత్యంతామోదం కురు.

సీ. లాలించి యిటకు నారమణుని దెచ్చిన
 సణ్ణతికి రత్నకంకణము లిత్తుఁ
 బియుని వేగమె యీడఁ బిలుచుక వచ్చిన
 భామకు మగజాల సతకమిత్తు
 దయితుని నాయంటిదాఁకఁ దోడ్తెచ్చిన
 కాంతకు మొలనూలిగంట యిత్తుఁ
 గాంతుని నాకనుంగవకుఁ గాన్పించిన
 తెజవకు వేలియుంగరము లిత్తు
 వినుమ యెఱులైన నాపాణవిభునిఁ దెచ్చి
 పొందఁ జేర్చిన మేలైన భూషణములు
 చాల మీకిత్తుఁ గృష్ణుని ఝడితిగాను
 దామసింపక తోడ్డెరె తరుణులార!

వ. అని పలికి సత్యభామామణి తనకుఁ బాణపదమైన
 మాధవినిఁ జేరఁబిలిచి యేమనుచున్నది.

మోహన॥

వేగమె తోడితేవె మాధవి నీవు॥ వే॥
 వేగ శ్రీశ్రీశిరగిరి నిలయుని సఖుడైన
 శ్రీగోపాలుని జాగు సేయక యిపుడు॥ వే॥
 అతివరో నావిభుని సతివేగ తెచ్చితే
 ఆదివారపుసొమ్ము లిచ్చేనే॥ హితవుగ నావిభుని
 నిటఁ దోడి తెచ్చితే నిందువారపు సొమ్ము లిచ్చేనే
 మాధవి॥ వేగ॥
 భామరొ నావిభుని నడిగఁ దోడ్తెచ్చితే భామవారపు
 సొమ్ము లిచ్చేనే॥ చామరొ నావిభుని ఝటితిగాఁ
 దెచ్చితే
 సొమ్మవారపు సొమ్ములిచ్చేనే మాధవి॥ వేగ॥
 కొమ్మరొ నావిభుని నెమ్మిని దెచ్చితే గురువారపు
 సొమ్ము
 లిచ్చేనే॥ సమ్మతిగా విభు నిచటికిఁ దెచ్చిన శనివారపు
 సొమ్ము లిచ్చేనే మాధవి॥ వేగ॥

వ. అని పలికిన మాధవి యేమనుచున్నది.

గీ. ఏడువారాలసొమ్ముల నెలమిసొసఁగి
 ముక్కరయ్యె నిచ్చితేని నీమొగనికడకుఁ
 బోయి నీవంతల్లెల్లను బొసఁగఁ జెప్పి
 వేగమె తోడి తెచ్చెద వలెది, వినవె

న. అనిన సత్యభామ యేమనుచున్నది.

గీ. రమణివోసీకు నారువారములసొమ్ము
లెలమితో నిత్తు నింక నీరెండు దక్క;
పెక్కుభృగువాసరపుసొమ్ము ముక్కరయును
బొలఁతి, యీరెండు ముఱ్ఱైదుపోణిమినుమి.

న. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

శ్లో. సూర్యుఁడులేని వాసరము సోముఁడులేక మెలంగు
రాత్రియున్
ఆర్యులులేని రాజసభ యంగనలేని గృహంబు మంచియా
దార్యము లేనిసంపదయు ధారుణి ముక్కరలేని
ముక్కు మా
ధుర్యము లేని యాకవిత తొయ్యలి, వ్యర్థముగాదె
యెప్పుఁగన్.

న. అనిన మాధవి సమ్మతించి కృష్ణమూర్తిని బిలుచుకొని
వచ్చెద ననఁగా సత్యభామ యేమనుచున్నది.

క. నే జాబు వ్రాసియిచ్చెన
నాజీలుగఁ గొంచు బోయి హరిచేతికినిన్
ఈజాబు నీవొసఁగి యా
రాజీవదళాక్షు నిటకు రమ్మను చెలియా.

వ. అని పలికి సత్యభామామణి జాబు వ్రాయించి యిచ్చె
టన యెటునలెను.

న్వి. శ్రీమతుల్ యదుకుల శేఖరులైన
కామినీజన బృంద కందర్పులైన
సార సద్గుణ గణ సంపన్నులైన
చారు మహామేరు సమధీరులైన
యష్టలక్ష్మీ విలాసాంచితులైన
శిష్ట విశిష్టాది సేవితులైన
నిత్యాన్నదాన మనీషాఘ్నులైన
సత్యవ్రతాచార సంపన్నులైన
భక్తజనాభీష్ట ఫలదాతలైన
సక్తచర భుజంగ నాగారులైన
యన్యయులైన నిరాకారులైన
యన్యకులైన నిత్యానందులైన
మామనోహర రాజమాన్య రాజశ్రీ
స్వామివారి పదాంబుజాతంబులకును
సత్యభామామణి సాష్టాంగ మెఱిగి
యత్యంతభక్తి జేయఁగలవిన్నపము.
క్షేమమై యున్నాము క్షీతి నేటినటకు
స్వామి యోగక్షేమ సంతోషములను
సూయెడఁ గరుణించి నయము మీఱఁగను

వ్రాసెంచి పంపఁగానలయు నిత్తఁజీరి
 ఇచ్చఁజేసినుంచి మీరేఁగిన పిదప
 మచ్చరంబున హెచ్చి మఱి చేరవచ్చి
 దుర్మార్గుఁడగు మన్మథుండు నామీఁద
 మర్మంబు మనసున మాటికి నుంచి
 పొదల మాటునను నేర్పునఁ బొంచిపొంచి
 మదమునఁ జెఱకువిల్ మఱి వంచివంచి
 యనికి నసంతాదులను గూడి హెచ్చి
 తన దళంబులతోడ దండెత్తి నచ్చి
 చండశరాశీ విషహ్వల తీక్ష్ణ
 కాండంబు లెదదూయఁగా నెంచినాఁడు.
 పాణేశ, నీచె యీపట్ల రాకున్నఁ
 గ్రాణముల్ నిలపు మీపాదంబులాన,
 శరణాగతులను రక్షణసేయఁబూను
 బిరుదు నిజంబైన వేగ రానలయు.
 ఇవి తామరసపత్రమే కాగితముగ
 నవరించి కస్తూరి చాయ యొనర్చి
 సఖరాగ్ర లేఖని సమర నీసుద్ది
 లిఖించి పంపితి, లీల నీజాబు,
 పదివేల జాబుల పగిదిగా నెంచి
 కదలి వేగమె వచ్చి కాపాడవయ్యు.

వ. అని యిట్లు సత్యభామామణి వ్రాయించి యిచ్చిస-
జాబు మాధవి గైకొని యతిత్వరితగతిం జని కృష్ణమూర్తింగని.
దండప్రణామంబు లాచరించి జాబాసంగి యేమనుచున్నది.

శంకరాభరణము॥

పిలుచుకురమ్మని పంపెరా! సత్యభామామణి॥ పిలుచు॥
చెల్లువైన శ్రీతిగిరిగిరి నిలయునికి నెచ్చెలియై
వెలసిన గోపాల సత్యలలనామణి యెట్టు పెట్టి॥
పిలుచు॥

పలుకవు సడ్డనేయవు తలపవు దాహిపేరంటే!
చులుకన చేసేది మేరా యలుక లేరా చెలివెంట నె॥
పిలుచు॥

వ. అని పలికి జాబు చదువుకొమ్మనగా కృష్ణమూర్తి
జాబు చదివెనట.

‘శ్రీమతుల్’ ఇట్లు జాబు చదువుకొని కన్ను లెఱ్ఱజేసి
మాధవిని జూచి కృష్ణమూర్తి యేమనుచున్నాడు.

గీ. రమణి రుక్మిణి కన్నను రాధకన్న
సత్యభామకు నేపాటి చక్కదనము
చాలుఁ జాలును దానిద్రావణమెల్ల
నేనెఱుంగుదు దానింటి కేను రాను.

న. అని నిరాకరించి పలికిన మాధవి మరలి వచ్చెనట మొటువలెను.

పాత్ర ప్రివేశము॥ చెలికత్తె॥

వ. ఇట్లు వచ్చిన మాధవి నెదుర్కొని సత్యభామ యేమనుచున్నది.

క. గోపాల దేవుడిచటికి

నీపట్లను వచ్చునో మతిస్పృడు రాజో

రేవగలు రుక్మిణింటను

గాపుర మున్నాడో యొశవు గంటివె చెలియా!

వ. అని యడిగిన సత్యభామను జూచి చెలి యేమనుచున్నది.

చ. హరికడకేగి వచ్చితిమి యచ్చట సాగవు మాప్రియం
బులున్

నరునకు నెంత తాఁ దెలుపవచ్చును, వాని తలంపు

లిట్లటం

చేఱుగఁగరాదు; గాదనుచు నీడకు వచ్చునో రాక

యుండునో

సరసిజనేత్ర రానియదో సారెకు నిట్లని తెల్పశక్యమే!

వ. అని మతియు నేమనుచున్నది.

సురటి॥

ఏమి చెప్పుదు సత్యభామ వానిగుణము తెంతని వివరింతునె!

భామ త్రిశిరగిరి ధాముసఖుడైన గోపాలకృష్ణుడు
మునుపటి

వాడు గాడె॥ ఏమి॥

జగదంపు ముని యిచ్చిన పున్ర్యచేకొని సకియ రుక్మిణి
చేతికి నిచ్చి యిది నీకుఁ
దగును ఇతరులకుఁ దగదనియించుక! మొగమోట లేక
నా మోముముంగలఁ బలికె॥ నేమి॥

పడఁతిరో నీరనతులెల్ల నీదు వామపాదముక్తింది
వారని ముమ్మాటికి! జడదారి పలుకగ విని
గోపాలుడు

సమ్మతించియుండె నమ్మక్క నేచెల్ల॥ ఏమి!
ఆరుక్మిణిముంగల నాదుడు నీపేరెన్ని దూషింప
విని సమ్మతించుక! యూరకుండెనుగాని దాని
పేరెత్తుటకుఁ గారణ మేమని కమలాక్షుఁ డడిగెన॥
ఏమి॥

న. అని పలికిన వాక్యంబులు విని విరహతాపంబుచేమిగుల
నొగిలి యేమియుఁ దోచక మూర్ఛచెందిన వెఱుగందిచెలులు
శైత్యోపచారములు చేసిరట యెటువలెను.

కేదారగౌళ॥ ఆది॥

ఉపచారములు సేయరె సత్యభామకు॥ ఉప॥

కృపగలుగు త్రిశిరగిరినిలయుని సఖుడైన కృష్ణునిపై
మోహము చెంది బడలినది॥ ఉప॥

పన్నీటఁ దడియొత్తరె పునుఁగు జవ్వాది సరిమళములు
పూయరె॥

చెన్నైన జీనిసురటి చేహొని విగరరె- కన్నెలార మంచి
గందపొడి చల్లరె॥ ఉప॥

మరునము కురువేరు దవనము బొండు
మల్లెలు వెదచల్లరె॥ అరవిందముల పాన్పు నతివకు
వేయరె

విరవాజులు జాజులు వేనలిఁ జుట్టరె॥ ఉప॥

కుంకుమ కస్తూరి యుత్తరు గంధము కుచములపై
నలఁదరె॥

కంకణములు ఘలు ఘల్లుని మోయఁగ పొంకమైన
నీణ

నేర్పున వినిపింపరె॥ ఉప॥

న. ఇట్లు చెలులు శైతోపచారములు చేసినఁ దెలివిగలిగి
శనులు తెఱచి చూచి చెబులతో నేమనుచున్నది.

సీ. పన్నీరు గంధంబు పైవెవ చల్లేరు
 తీరునా విరహంబు దీనిచేత!
 మొగని రూపము పటమున వ్రాసి చూపేకు
 తీరునా మమతలు దీనిచేత!
 సాగసైన వుప్పుల సురటిచే వినరేరు
 తీరునా బడలికల్ దీనిచేత!
 సారెకు శైత్యోపచారముల్ చేసేరు
 తీరునా తాపంబు దీనిచేత!

నట్టిమాటలచే నాన లెట్టుతీరు!
 ప్రియము గల్గిన మీరు నాప్రియునికడకు
 వేగిరమె పోయి యిపుడు నావెతలఁ దెలిపి
 తోడితేరమ్మ కృష్ణుని వేడుకలర.

న. అని పలికి యత్యంత సాహసంబుననత్యధామ యేమను
 చున్నది.

సీ. సుమనోరజములను చురుకునిప్పులలోనఁ
 బలుమాటు నేనింకఁ బడకమానఁ
 గఱకై న చిగురాకు గండకత్తైరచేతఁ
 గుత్తుక దెగఁగోసికొనకమాన
 నలరెడు పండువెన్నెల కాఱుచిచ్చులో
 గ్రొక్కున నే దుముకకను మానఁ
 గొగ్గెడు పన్నీటి కాలువలోపలఁ
 గడుఁ దెంపుచే మునుఁగకను మానఁ

దపసి చేసిన మాయకు దనుజునైరి .
 వంచనకు దుక్కిణీమణి వన్నెలకును
 నేను నున్నట్టి యునికికి నిజముగాను.
 బ్రాణములఁ దెంపుచేయక మాననిపుడు.

సీ. మూటికి వినుపానమైనఁ జేయఁగవచ్చు
 విరహవేదనకోర్వఁ దరముగాదు,
 మఱి శిలీముఖముల మది నొత్తుకొనవచ్చు
 విరహవేదనకోర్వఁ దరముగాదు,
 చిచ్చులోనైనను జొచ్చి వెళ్ళఁగవచ్చు
 విరహవేదనకోర్వఁ దరముగాదు,
 తెగునతోఁ గుత్తుక తెగఁగోస్తికొనవచ్చు
 విరహవేదనకోర్వఁ దరముగాదు
 ఆడుపుట్టవ్రహ్మర్థమై యనని గలిసె
 పారిజాతములు వానికై సమర్పణముసేయ
 కేను మానను ఎట్టిభరిదాననైన
 వేగఁ గృష్ణుని దేరమ్మ వెలఁదులార!

సీ. నీలజీమంత సన్నిభ శరీరము నాదు
 కుచశైలములమీఁదఁ గూర్చరమ్మ
 అతసీకుసుమ సన్నిభాత్యద్భుతాంగు నా
 కలువదండలతోడఁ గట్టరమ్మ

రమణీయ తరతమాలశ్యామలాగుని
 మత్తను లతికతో మలచరమ్మ
 హరినీల నిభ కళేబరుని నాజిగికంట
 సరులతో జతగూడ సలుపరమ్మ
 అతుల శతకోటి సూర్యప్రభావిభాస
 మానగాత్రుని దెచ్చి మదాననాబ్జ
 మునకు వికసన మొనరించి మనుసరమ్మ
 జాగుచేయకు డమ్మ యోచానలారః

న. ఇట్లు విరహంబు సైరింప జాలక తత్తరపా కొందు
 చున్న యవసరంబున మరుబలంబుల కోలాహలంబులు విన
 వచ్చిన నులికిపడి యేమనుచున్నది.

సీ. కోకిల గుంపులు గుమిగూడి కూసేని
 చిలుక పౌజులు కలకల మనేని
 గొరువంక గుబురులు మిటుమిట్లు చేసేని
 కలహంస నికరముల్ నెలువడేని
 పలు మయూరములు తెక్కలు విచ్చి యాడేని
 తుమ్మెద మొత్తముల్ జమ్మనేని
 వలిగాలి బెబ్బులినలె దూఱ నాగేని
 యల వసంతకుడు కంటికగవడేని

చిలుక బాబావజీరుండు చిగురుటాకుఁ
గత్తి చేబూని యుడిపించి హత్తిహత్తి
యల్లుదే పొంచి మితిమించె నమ్మచెల్ల!
కృష్ణునికనైన దోడ్తే వె కీరవాణి!

క. ధం ధం వణ ధణ యనుచును
దుందుభిరవముల్ సెలంగ దోర్బలవిలసత్ ।
గంధవహ వాహుఁడై శర
సంధానము సేయ మరుండు సారిన్ వెడలెన్ ॥

ద్వి. ఓలిమై మొగలిపువ్వు తుపాకీజేసి
లీలతో బొండుమల్లెల గుండ్లుచేసి
సాగసైన పచ్చికస్తురి మందుచేసి
జగతిఁ బుప్పొడిని రంజకముగాఁ జేసి
నగి కురువేరు జానకి త్రాడుచేసి
నిగుడు గన్నెరుమొగ్గ నిప్పుగాఁజేసి
లలిఁ దమ్మిత్మాఁడు సలాకగాఁ జేసి
పొలుపు మీఱంగఁ బూబొదలకు డాసి
యిదె నచ్చె మన్మథుఁ డిఁక నేమిసేతు
మదవతులార, నా మగనిఁ దేరమ్మ.

బృందావన సారంగ॥

చెఱకు విలుతుఁడు వెడలెనె

యీవేశ నాపై॥ చెఱకు॥

చెఱకు విలుతుఁడు చుఱకు చుఱకని యురముదూయ

గఱకు టమ్ములా కరుకు కరుకని నాటింప॥ చెఱకు॥

తూరీగ జంగి చిక్కటారి చేబూనుక

తారుచును మితి మీఱి యీసారి సారి॥ చెఱకు॥

పొదలుచున్న యట్టిపూఁ బొదలకడఁ బొంచితు

మ్మొదల నారి వింటను గదలక సంధించి॥ చెఱకు॥

రోసముచే గనులెట్ట జేసి మీసము వడి

వేసికొనుచు పీరానేశముతోఁ గూడి॥ చెఱకు॥

మేలైన త్రిశిరగిరి నేలు హరి నెచ్చెలియకా గో

పాలుఁడు ననుబాసిన వేశ గురిచేసికొని॥ చె॥

న. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

సీ. పొంచెనే చెఱకువిల్ పంచెనే శరమునం

ధించెనే మాధవీ పంచశరుఁడు

డాసనే రభసంబు చేసెనే ఝమ్మని

మోసనే మాధవీ మొససి తేల్లు

మెల్లనే చిచ్చుగా నల్లనే వెన్నెల

చల్లనే మాధవీ చందురుండు

కలకనే మితిమించి కలికెనే కలకల

పలికెనే మాధవీ చిలుకగములు

అల్లదె వసంతుఁ డెల్లెడ నుల్లసిల్లి
 వెల్లివిరిసెను బవనుండు విశరఁ దొడఁగెఁ
 గోకిలలు పాడెఁ గేకులు కునిసియాడె
 నేమి నేయుదు విరహంబు నెటులసైతు.

వ. అని పలుకుచున్నంతన మదనుండు ప్రత్యక్షమై నిలిచి
 నట్లు తోచిన సత్యభామ యేమనుచున్నది.

శా. ఏరా నీవతినిర్దయాపరుడవై యిట్లేల యేచేవురా
 ఈరీతి న్నలయింప నాయమటరా, యీకంటు నీకేలరా
 పోరాముల్ పొనరింపఁగాఁ దగదురా పోరా, చలం బేలరా
 తోరంబైన పరాక్రమం బిప్పుడు నాతోనా రతీనల్లభా.

సీ. విరహాగ్నిచేఁ గుంది వెతచెంచువేళల
 మండింతురా మంటమారి మార!
 మోహసాగరమున మునిఁగి తేలెడువేళ
 శరవృష్టి గురుతురా పరుషమార!
 తమకంటుచేతను దత్తరించెడువేళ
 చెఱికువిల్ నంతురా చెనఁటి మార!
 వలపోవఁ జాలక చరియించువేళల
 బలము లంపింతువా పలువ మార!

నీదు రథ మేడు తున్నకలై సంగిజాతి
 నీదు బలములు చెట్లకు నెగసి పాతి
 నీదురూపం బరూపమై నిగుటుపాతి
 నీధనుర్గుణరవమాతి నిలను మార!

సీ. గళమున నలఁదిన కస్తూరి గనుఁగొని
 విఠమని యెంతురా వెట్టిమదన!
 కొమరొప్పు నుదుటి కుంకుమచుక్కగని ఘోర
 నేత్రం బనెంతురా నేడు మదన!
 విరహంబునను మేన వెలసిన పాండిమ
 భూతి యనెంతురా పోర మదన!
 తల నిడుకొన్నట్టి యలరును గని చంద్ర
 లేఖని యెంతురా లేర మదన!
 పరమశివుఁ డని మదిలోన బ్రమసి బ్రమసి
 యెంచి మితి మించి చెఱకువిల్ నంచి వంచి
 పొంచెద గుఱించి శరము సంధించఁ దగు నె!
 యయ్యయో దోసకారియైనట్టి మదన!

సీ. నీశోత్పల శరంబు నీవు ప్రయోగింప
 నిడుద కన్నులచేత నేజయింతు
 నీరజాతశరమ్ము నీవు ప్రయోగింప
 నెఱిగరమ్ములచేత నేజయింతు

నిండు మాత శరంబు నీవుప్రయోగింప
నిగ్గుపాదములచే నేజయింతు
నిగుడు మల్లె శరంబు నీవుప్రయోగింప
నీటైన నవ్వుచే నేజయింతు

వద్ద నీవుండి చెఱకువిల్ నంచితేని
నిడుదలై నట్టి బామలచే నేజయింతు
జాలు నీబంటు తనమిందు సాగ దిపుడు
ఏల పోకిళ్ళ బోయేవు బాలమదన!

నీ. నీను కాల్బలములు నింగి పాతాఁగాక
నీవిల్లు ఖండమైపోవు గాక
నీనారి తెగిపడి నెఱి బర్వులిడుఁగాక
నీతేరు తునియ్యలై నెగడుఁగాక
నీధ్వజంబులు రెండు నీటిపాతాఁగాక
నీరూపు బూడిదై తీఱుఁగాక
నీశరంబులు వాడి నిగ్ధులై యగుఁగాక
నీమదోదేకంబు నిలుచుఁ గాక

తోయజాక్షుల వెత్తబెట్టు దోహివనుచు
శివుడు మదినెంచి భస్మంబు చేసెనిన్ను
తిరిగి బ్రదికించి శల్యంబు దెచ్చుకొల్క
చెల్లఁబోయేల యేచెను చెనెటి మదన!

సీ. స్త్రీలపై బాణముల్ చెనకియేసెడివేళ్ళు
 విఱచకనే యేల విడిచె శివుడు,
 కంటుగాఁ దనకంటిమంటచేఁ పడఁద్రోసి
 యేల నిన్ బ్రదికించె నిపుడు శివుడు,
 సీధ్వజంబులు రెండు సీటిపాలుగఁజేసి
 నిన్నేల మన్నించె నేడుశివుడు
 అంగహీనంబుగా నైయుండ భువిలోన
 నిన్నేల వెలయించె నేడు శివుడు
 సీవు మదిఁబుట్టినప్పుడే సీదుతండ్రి
 యుదరగత లోకములు గాల్చి చెదరఁజేయు
 పాపకర్ముండ వని నిన్ను బైటవేసి
 విరహిణులకెల్ల మృత్యువై వెలయుమదన!

ఆనంద భైరవి॥ ఆని॥

మదనా శరములు సూటిగ నాయెద
 నాటించిన నికనేఁ దాళుదునా! తరుణీజన భయకర
 నదనా
 చలమిఁకేల దుర్గుణసదనా! ఇది మేరగాదు॥ మదనా॥
 పోరా నాతోనిటునలెఁ బోరాటము సేయుట నీకిది
 మేర! ధూర్తగోపాలకుమార! బాణ
 ఘాతి కోర్వలేర! యిది మేరగాదు॥ మదనా॥

చలమా విరహుల నేచేదొక పొలమా యింతకు
మేమోర్వగలమా యిందుననేమైన ఫలమా
నాయెదుట నె కోలాహలమా । యిది మేరగాదు॥

మదనా॥

ఈపాపము నీకేలర సుమచాపకతనసటాటోపా।
త్రిశిరగిరిస్థిత నిర్లేపా వికలీకృత నిజసద్రాపా।
యిది మేరగాదు॥ మదనా॥

న. అని పలికి వెన్నెల కాకకు సైరింపజాలక చంద్ర
మామగ చేసెనట యెటువలెను.

నీ. నీకుటిలత్వంబు నేటికి నామీదఁ
గనిపింపఁ జెల్లునా కమలవైరి!
నీవిషజాతత్వ మీ వేళనామీదఁ
గనుపింపఁ జెల్లునా కమలవైరి!
నీగురుద్రోహబుద్ధిగతి నామీదఁ
గనిసింపఁ జెల్లునా కమలవైరి!
నీదు వెన్నెల చిచ్చునేటికి నామీదఁ
గనిపింపఁ జెల్లునా కమలవైరి!

భువిని బదునారుతునియైపోవునిన్ను
మరలబ్రదికించెగా మంటమారిబ్రహ్మ
యేల తరుణుల పాప మీ వేళ నీకు
నవని దోబుట్టునకు ద్రోహ వైనచంద్ర!

సీ. భువి గన్నతండ్రిని బాంగిబోరగిలంగఁ
 బడఁ ద్రోచినట్టి బల్పాపివీవు,
 ఒక్క రోహిణిఁ దక్కఁ దక్కిన భార్యల
 మాండించు బలుమంటమారి వీవు
 గురుపట్నియనియెడు మరియాదలేకను
 జేబట్టి యెససిన చెనఁటవీవు,
 ధరఁ దోడఁ బుట్టినదాని యింటికిఁ గీడు
 దలఁచినయట్టి ఘాతకుడవీవు
 కాన నీజన్మమెన్నుచోఁ గడిది పూర్వ
 పక్షమేగాని సిద్ధాంత పటిమలేదు
 ఇట్టి కుటలుఁ డనెంచక యీశ్వరుండు
 నిన్న శిరసావహించెఁగా నేడు చంద్ర!

సీ. కామినీజనముల కన్నీటివెల్లిలో
 నేల పోనైతివో బాలచంద్ర!
 విరహిణీ కాంతల విరహాగ్నిలోఁ బడి
 నీలుగానైతివో నీరజారి!
 నెమ్మి న్నియోగుల నిట్టూర్పుపొగలచే
 సమయకపోలివో కుముదమిత్ర!
 యబలల వెతపెట్టు నన్యాయముననైనఁ
 దునిసి పోనైతివో దోసకారి!

యిచ్చడు క్షయచేత హతుడవై యెలమి పాండు
 హోగియ్యుడి యోగుడుదోహి, నన్ను
 మించి చిచ్చు వితాన మండించుటెల్ల
 నీకు నాయంబుగాదురా నేడు సంద్ర!

సీ. స్త్రీలన్లును గాఱుచిచ్చవై మండించు
 చందంబు నీకేల చందమామ!

సక్రంబులకును విషాదంబు గల్పించు
 చందంబు నీకేల చందమామ!

సత్సంతతుల కాంతి సారెకు నణగించు
 చందంబు నీకేల చందమామ!

క్షితి బలినతలను జెనకి దుర్యశమొను
 చందంబు నీకేల చందమామ!

యోరి కుటిలుడ, పాపాత్మ యోరి దోష
 కారి, నాపట్ల నింత కర్కశుడవగుచు
 దోడ బుట్టిన వావంచు దోచుకొన్నడు
 సారె కలయింప నాయమా చందమామ!

సీ. పెను గురుద్రోహని పేరందితివిదా
 సంతతంబును నీవు చందమామ!

దోషాకరుండను ఘోషగల్గెనుగదా
 సంతతంబును నీకు జందమామ!

తోడఁ బుట్టింటికిఁ గీడఁచితివిగదా
 సంతతంబును నీవు చందమామ!
 అబలల పాలింటి యముఁడైతివిగదా
 సంతతంబును నీవు చందమామ!

అమరులెల్లను నిను గుటుక్కునుచు మ్రొంగ
 లీలఁ బెనుబాము నిను గబళీకరింప
 రంకు నీయందుఁ గలిగి కలంకు పొడమఁ
 జాల నన్నట్టులేతురా చందమామ!

నీ. తోడలచేఁ బట్టి యారాహు కబళింప
 సమయైతి విదేమిచందమామ!
 ఎలమి సురాచార్యుఁ డిచ్చిన శాపాన
 సమయైతి విదేమి చందమామ!
 వేల్పులు మ్రొంగినవేళ జీర్ణంబుగా
 సమయైతి విదేమి చందమామ!
 విషముతోఁ బుట్టినవేళ నాకాకచే
 సమయైతి విదేమి చందమామ!
 తోడఁబుట్టినయింటికిఁ గీడుదలఁచు
 వాండ వికనీకు వావేల నరుగయేల
 ధమణులను నేచు పాపకలంకమిపుడు
 నిన్ను జాట్టక విడుచునా నేడుచంద్ర!

క. పగలింటికి బగవైతివి

యగణితసన్మార్గవృత్తి నణగించితి, పీ

నగ నుడికి సున్నమైనను

బగ విడువవు దోహబుద్ధి వలదురచందా!

చ. ఇలఁ గలకంతనాదతతి కెన్నఁగ నన్నగధారిజాతహ
స్త లలిత కాండఘాత కేదఁజల్లని చల్లని గాలిరాఁగనే
నలికళికిరసంతతికి హ యని హ యని లేక తాఱఁగా
నిలఁగలనా! నికృష్టరజనీచర! నీకరశాతహేతికి॥

ఆహరి॥

నీచందమిఁకఁ జూపి యేచం దగదురోరి

చందమామ! మంచి రాచవాడనైతే రమణుల

నేతరురా చందమామ॥

నిండు వెన్నెల చిచ్చు నిగిడింపకురోరి చందమామ॥

సుర-

మండలములు నిన్ను మఱి మ్రింగఁ బోయేను చంద

మామ॥

పగఁ బెట్టి నన్నిల్లు బాధింప నలదుర చందమామ!

పుట్ట!

నెగడు పెద్దపాము నిను గఱవఁబోయెను చందమామ!

అబలల పాలికి యముడనై యున్నావు చందమామ!

నిన్ను! బ్రబలమైన క్షయము బాధింపకుండున చంద
మామ!

లక్ష్మములేక రన్వచేసితివేని చందమామ! నీకు!
దక్షునిశాపము దగులక మానునె చందమామ!
మోహనాగరమున మునిగి తేలేవేళ చందమామ!
ఈద్రోహబుద్ధి గురుద్రోహి నీకేలర! చం!
రన్వసేయక త్రిశిరగిరీశ్వరుండు నిన్ను! చంద॥
తల-పువ్వుగా నిడుకొన్న బోకిళ్ళ బోయేవు! చంద॥

సీ. చుఱుకు పెన్నెలకాక చూపెదవేమిరా
పంకజారీ, నిన్ను పాముకఱన,
పంచబాణములు నాటించెద వేమిరా
మార, నీరూపంబు నీఱుగాను
చెనఁటి, సక దసియింసఁ జేసెదవేమిరా
మౌఢవా, నీమధంబడవిఁ గలియ
నెన వేడి వేడిగా నిరరెదవేమిరా
మలయానిలా, నిన్నుఁ జిలువప్రింగ
నెలమి నెలదోటఁ గలకలఁ బలుకు చిలుక!
సంజరంబున నినుజెఱఁబట్టివేయ
నన్ను నలయించినంతఁ గొన్నాళ్ళకైన
మదము లుడుగకపోవునే మహిని మీకు !

వ. అని చంద్రాద్యుపాలం భంబు చేసిన తదనంతరంబునఁ
చెలులఁ జూచి యేమనుచున్నది.

అడవిలో నొకనృక్ష మై యుండు పేమేలు
 రట్టడి యాడుదై పుట్టుకంటె,
 ఘనశైలమున రాయిగా పడుచుట మేలు
 రట్టడి యాడుదై పుట్టుకంటె
 ఆకాశమునఁ బక్షియై చరించుట మేలు
 రట్టడి యాడుదై పుట్టుకంటె
 అలగుహలను మృగంబై నచించుట మేలు
 రట్టడి యాడుదై పుట్టుకంటె,
 ఆడుపుట్టువుఁ బుట్టి యిట్లవిధికాయె
 వానికృపలేక నయసెల్ల న్యర్థమాయె
 నేమిసేయుదు! నీమోహ మెటులనైతు!
 నయ్యయో యింత యన్యాయ మవనిగలదె !

శ్లో. నృథా నిర్గంధ కుసుమం
 నృథా నిష్పండితా సభా!
 నృథా నిశ్చంద్రికా రాత్రిః
 నృథా నిష్కాంత చాననం!

వ. అని మఱియు 'నేమనుచున్నది.

ఆ. వె. ఏలరాఁడు కృష్ణుఁ డెవతెమాయలలోనఁ
 దగిలినాఁడో! తెలియఁ దరుణులార!
 ఏమిసేతు! విరహ మేమనినైరింతు!
 తోయజాక్షు నిటకుఁ దోడితేరె!

శంకరాభరణము॥ చా॥

ఏలరాఁడు తెల్పవే గోపాలుఁడు॥ ఏల॥

ఏలరాఁడు ఈవేళఁ ద్రిశిరగిరి నేలినచక్కని

వేలుపు చెలియా గోపాలుఁడు

పలు నింద్ర జాలము నేయుచు నేలనామణి

పాలెనాఁడో తెలియ॥ ఏల॥

వన్నెరైకలోనఁ జెన్నుగఁ గిక్కిఁటిసి యన్న

యట్టి చిన్ని

చన్నులపైమంచి క్రొన్నెలవంకలు లిన్నగఁ గావించి

యెన్నో సరసములు మిన్నఁగఁ జేసిన కృష్ణు॥ డేల॥

వాలుగంటినిడు వాలుకీర్జడకు మేలొసన్నజాజి

పూలటై సవరించి పాలుగాఱుచెక్కు లోలిముద్దులాడి

బాలిమోవితేనె గ్రోలిన చక్కని కృష్ణు॥ డేల॥

ముప్పిరిగొన్నట్టి గొన్నప్రేమను గళ, మప్పళించి నన్ను

రెప్పవేయక చూచి- కప్పరంపు మడుపు లుప్పొంగి

కొఱి

కొనఁగి తెప్పన రతులను దెప్పలాడించిన కృష్ణు॥ డేల॥

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

సీ. నగధరు మోవి పానక మానకనుగాని

దాహంబు తీటునా మోహనాంగి!

వనజనాభుని కొఁగిటను గదించకగాని

తానంబు తీటునా తలిరుఁబోడి!

మధుకైటభారితో మాటలాడకగాని
మదిఁ జింతదీటునా మధురవాణి!
పురుషోత్తమునితోను భోగించకనుగాని
యాసలు దీటునా యంబుజాక్రి!

నాతిరో వెన్నముచ్చు ఎన్నటికి వచ్చు
నెపుడు చనవిచ్చుఁ దాపంబు లెపుడు విచ్చుఁ
గోర్కు లెపుడెచ్చు విభుఁడు నేకొలది మెచ్చుఁ
దోడితేరమ్మ కమ్మని వేడుకలర.

న. అనిన సఖ యేమనుచున్నది.

బిలహరి॥ ఆది॥

ఏల వెతలు చెందేవే యోఃత్యభామ।
యెందుకు నిటుల కుందేవె॥
కన్నీరు నించనలదే యోసత్యభామ।
కరగిన నేమి గలదె॥
ప్రాణములు తెగువసేయకే యోఃత్యభామ।
పలుమాటు మనసు రోయకే॥
తాపము చెందనేలనే యోఃత్యభామ।
తత్తన మింకఁ జాలునే॥
చెలుపుని నిన్నుగూర్చినే యోసత్యభామ।
చింతలెల్లఁ దీర్చినే॥

తెలిసి తానే నచ్చునే త్రిశిరగిరీశు
చెలికాఁడు నినుమెచ్చునే॥

• న. అని యిట్లు సఖ పల్కినఁ గొంతదైర్యం బనలంబించి
యుండెనంత.

మ. పరరాజన్య కిరీట సంఘటిత దీవ్యజ్జీవరత్నప్రభో
త్య-ర సీరాజితపాద, భవ్యమహిమోన్మద్యచ్చంద్రమాళీశ్వర
స్థిరకానుణ్య కటాక్ష లబ్ధ విమలశ్రీచోళరాజ్యేంద్రరా
కర బాహుమర సింహభూప, సకలక్షౌఢాలచూడామణి !

ఇది శ్రీచోళసింహాననాధ్యక్ష భోసలప్రతాపసింహరాజు
పూర్వ పుణ్య పరిపాక స్వరూప యమునాంబికా గర్భశుక్తి
మాక్తికాయమానావరసింహ మండలాధీశ్వర నామాంకితం
బైన మంత్రి మార్తాండ శివరాయ కారితంబైన శ్రీమత్
సుగంధి కుంతలేశ్వర కరుణా కటాక్ష పీక్షణ సుధాసార
సంజనిత చతుర్విధ కవితానిర్వాహక శాండిల్యగోత్ర సవిత్ర
కవీరంగయామాత్యపుత్ర విద్వజ్జనవిధేయ మాతృభూత కవి
నామధేయ ప్రణీతంబైన పారిజాతాపహరణ నాటకంబునందుఁ
గృష్ణమూర్తినద్దకు సఖనిబంపి పిల్వనతఁడు రాసనినఁ దాఁబోయి
నిష్ఠురోక్తులాడియు రాసనిన మరలినచ్చి విరహంబునఁ బొగు
లుచుఁ జంద్రాద్వ్యపాలంభంబుచేసి చెలుల హితోపదేశంబున
సంతోషంబున నుండుటయు ననుకథల మెలంగు నిది తృతీ
మాంకము.

పాఠజాతాపహరణము

జతుర్థాంకము

శ్రీరమ్య, సుగుణహారా,
చాగుమహోదార, సుకవిజనమందారా.
ఘోరారి మద విదారా,
శ్రీరాత్రిగభీర, యమరసింహ నజీరా!

క. అనధరింపుము నీపేర సంకితముగఁ
బారిజాతాపహరణంబు బాగుమీఱ
నాటకముగాను రచియించినానువేడ్క-
నెలమినందుఁ జతుర్థాంక మెట్టిదనిన.

న. ఇట్లు చెలికత్తెలు, పలికినం గొంతతడ వూరకుండి విర
హోదోకంబు సైరింపఁ జాలక చెలికత్తెలఁ జూచి యేమను-
చున్నది.

సీ. చెలికత్తె నంపించి పిలిచినరాఁడాయెఁ
జెలికత్తెతో మాటు పలుకఁడాయె
సవతి ముందట నన్ను సడ్డనేయకపోయె
సవతికి నేనన్న చప్పనాయె
సతనికి నాపట్ల హితవు తోచనిదాయె
సతను బార్తె తేను అధికమాయె
నాసరివారిలో నవ్వుల కెడమాయె
మగఁడు నామర్యాద మఱచిపోయె

వరుఁ డిటకు రాక వయసెల్ల వ్యర్థమాయె
 స్వామికిని గాని శృంగార మేమిసేయఁ
 దెలివి మీఱంగ నేఁబోయి తెలియఁ బలికి
 పాణినాథుని నెటులైనఁ బట్టి తెత్తు.

స. అని నిశ్చయించి సత్యభామామణి విరహంబు సైరింపఁ
 జాలక కృష్ణమూర్తిచెంగటికి వచ్చి యేమనుచున్నది.

పరుజా||

ఏహి ఏహి గోపాలకృష్ణ- పాహి పాహి|| ఏహి||
 ఏహి ఏహి మాం పాహి పాహి మే దేహి తనసరిరంభం!
 మృదులాహిశయన కంసాహి ఖగ! జగన్మోహిత
 గోపస్త్రీ హితరూపా|| ఏహి||

నంద నందన సనాదన నుత్త గోవింద భక్తహరిచందన
 సరమానందరూప ముచుకుంద నరద సంక్రందనసందన
 వందిత చరణా|| ఏహి||

మిత్ర నిశాకరనేత్ర పవిత్ర చరిత్ర నీలనిభ గాత్ర
 మునిస్తుత పాత్ర బకశకట జైత్ర హరే సుపత్ర సత్ర
 యదుగోత్రజ శౌరే|| ఏహి||

అశ్వముఖ సకల విశ్వంభర సర్వేశ్వర నిరనధికైశ్వర్య
 శాశ్వత త్రిశిరగిరీశ్వర సఖ సర్వ స్వతంత్ర జితవిశ్వా
 మిత్ర|| ఏహి||

న. ఇట్లు పిలిచిన నిరుత్తురుడై యున్న కృష్ణమూర్తిని
జూచి వెఱుంగంది “మాధవి! సంస్కృతముతోఁ బిలిచినఁ
జలుకఁ డాయెనే! యేమిసేతునే! మాధవి, కన్నడముతోఁ
బిలుతామఁట నె.

అయితే పిలిచి చూడనమ్మా.

బారో కృష్ణబారో వొందు ముద్దు తారో కృష్ణతారో
బారో వొందుముద్దుత్తారో మన్మథవికార తీరతికే,
శ్రీరమణ శ్రీరక్కిణియ బోదనెయ శ్శలిననమేలే
నెరవెణసబేడ నీనేగతి ననగె॥ బారో॥

రాకేదు సమనదన యాకో ననమేలే

యీకోపపు నినగె, సాకు సాకో॥

ఏకాంత దల్లి బృరేక దాగిరల- కంద నన్నప

రాకు మాడ బేడ॥ బారో॥

బాళియింత బరహేళి కళసువాగి జాలమాడువరు

నేనువె నినగె॥

మేలా యితు శ్రీత్రిశిరగిరీశ్వరన మిత్ర నాద

సుచరిత్ర) కరుణై యిట్టు॥ బారో॥

కల్యాణి॥

ఎన్నయ్యా గోపాలా పుమక్కిత్తనై మోడి,

యానుమ్మై నరిత్తదుం పెరుం నీణాచ్చుదో

యివ్వళవుం!

తోడాదో నన్నా చుచ్చు ఆడై యిట్టు పిరియలామో
ఎన్నయ్యా!

వరవర నీరెండన్ వళప్రక్కు మున్పోలె
వరచ్చొన్న పోడెల్లాం వళక్కాడురీర్
హరి హరి యెన్ మీదిల్ కురై యెణ్ణి యిల్లాద
తిరుకుం మురుకుం పణ్ణి పెరుమయాయి పేశురీ॥
రెన్నయ్యా॥

మయ్యల్ కొండు యెన్నై కైయ్యెప్పి డిత్తు సరసా
సెయ్యత్తోడుత్తదుం పొయ్యాచ్చుదో అంద
తయ్య లిట్ట మరుందు మెయ్యాయి తలైక్కేరి
సెయ్యిద కారియం సెయ్యని నైక్కురీ: రెన్నయ్యా!
ఆశైకొండు మోహవేశం తేరిక్కుడి
ప్పేశనంద ఎన్నై యేశు కిరీర్
దాస సంరక్షణోల్లాస రేనైకుంతవాస
రేత్తిళిర గిరీశరుక్కుం నేశరే॥ యేన॥

మహారాష్ట్రం॥

యాహే గోపాలా కరుణేనే యాతా॥

తుజ విణా గతి, మజ కోట్టో నహి॥

సుజనా మందారా॥ గో॥

విరహాభరసో నవైనతు జాణ సరసిజదళనయస॥ గో॥

(తళిర గిరీశమిత్ర) దివ్యతర చరిత్ర) వసుదేవబాళ॥ గో॥

హిందె||

గలేగలే మిలేల ఆరే గోపాలా||
 తేరే మిహర్ బాగీ మే శరణో తేరే
 డో చలో మేరే ఘుక్కు జిగ్గి ఆరే|| గలే||
 త్రిశిరగిరీసరప్రియసఖ సునోరే|
 పూలకే భాగమే ఫేలే ఆరే|| కృష్ణ|| గలేగలే||

న. అని యనేకవిధంబులఁ బిలిచియు మాటాడకయున్న, మాధవి 'నమస్కరించి పిలిచి చూడు'మనఁగా భయభక్తితో సత్యభామామణి కృష్ణమూర్తికి నమస్కరించెనట యెటువలెను.

శ్లో. నమామి సంసార తమః పశంగం
 నమామి గోపీజన మోహనాంగం
 నమామి రాధారమణీ భుజంగం
 నమామి కృష్ణం కరుణాంతరంగం||

క. 'దండమయా జగదీశ్వర,
 దండమయా మోహనాంగ, దండము రమణా
 దండమయా పురుషోత్తమ,
 దండమయా మదనమదన ! దండముకృష్ణా!

న. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

- సీ. ఒక్కదండము నీకుఁ బక్కి-నెక్కి-నసామి
 పదిదండములు నీకుఁ బరమపురుష!
 నూఱుదండంబులు నీరదనిభగాత్ర,
 వేయిదండంబులు వేదవేద్య!
 పదివేలదండాలు యదుకులాంబుధిచంద్ర!
 లక్షదండములు విపక్షశిక్ష!
 దశలక్ష దండాలు ననుదేవ వరపుత్ర
 కోటిదండంబులు కైటభారి!
 నీకు దశకోటిదండాలు లోకనాథ!
 నీకు శతకోటి దండాలు నిర్మలాత్మ!
 మొనరి నేజేయు నపరాధములు సహించి
 నడిగ నింటికి రమ్మ గోపాలకృష్ణ!
- న. అనినఁ గృష్ణమూర్తి యాశీర్వాదించెనట యెటువలెను.
- సీ. పూసరమ్మలచేత వాసించునీకప్పు
 గొప్ప కొంఱునకును గుళలమస్తు
 బింబరబునకుఁ బ్రతిబింబమై తగునీడు
 పలుచని మోవికే భద్రమస్తు
 కనక కుంభంబులకన్న మిన్నైన నీ
 బటువు గుఱ్ఱులకు సౌభాగ్యమస్తు
 శృంగార లావణ్య నీమయై తగునీడు
 చక్కదనమునకు సౌఖ్యమస్తు

భామ, నీమధ్యమునకును ఊమమస్తు
రామ, నీకుల్కునడకుఁ గల్యాణమస్తు
కమలదళనేత్ర, నీకు దీర్ఘాయురస్తు
రమణి, నీయింటికిని నేను రానుపోవె!

ప. అని

గీ. నీకు దీర్ఘాయువగుఁ గాక నీచూక్షి,
నీకుఁ గుళలంబు తాఁగాక నీలవేణి,
నగలు సేయకు మిపుడు నీవగలు దెలిసెఁ
జాలు నీయింటి కేరాను సత్సభామ!

ప. అని నిరాకరించిన కృష్ణమూర్తిఁ జూచి నయవాక్యం
బులు నేమనుచున్నది.

క. రావయ్యా గోపాలక
రావయ్యా భక్తవరద, రాక్షసహరణా!
రావయ్యా ప్రాణేశ్వర
రావయ్యా కమలనాభ. వివేచినేత్రా!

ప. అనినఁ గృష్ణమూర్తి యేమిచుచున్నాఁడు.

క. పదియారువేల సంఖ్యల
సుదతుల కన్నాను నీకు నానభకంబా
మదిరాక్షిరా! నీయింటికి
బదివేలైనాను రాను ఎవవే పదివే.

వ. అనిన సత్యభామ.

క. రావే కమలదళాక్షా!

రావే కరుణాకటాక్ష, రాక్షసశిక్షా!

రావే యాదనపక్షా!

రావే సతకల్పవృక్ష, రావే కృష్ణా!

వ. అనినఁ గృష్ణమూర్తి

క. అందని మానిఫలంబున

కందముగా రామచిల్క యాశించుగతిన్.

ఎందుకుఁ బిలిచితి విష్ణుడు?

ఇందుముఖి నేను నీదుసీంటికి రానే.

వ. అనిన విని సత్యభామ.

క. రారా గోపక్షమారక!

రారా వరజారచోర, రారా రమణా!

రారా మందరగిరిధర!

రారా కంసాసురార్థి, రారా శౌరీ!

క. రానే చిలుకల కొలికీ!

రానే మరుపువృక్షములికి, రానే కలికీ!

రానే యిక నీయింటికి

రానే యోసత్యభామ, రానేరానే!

వ. మఱియుఁ గోపావేశుడై యేమనుచున్నాఁడు.

క. రారా పోరా యనుచును
వారిజదశనేత్ర, యేకవచనముగాఁగన్
సారెకుఁ బిలుచుచును వృథా
పోరాటము పెట్టనలదు పోవేపోవే!

వ. అని నిరాకరించి సలికిన సత్యభామామణి యవ్వాక్యంబుల కేమనుచున్నది.

ఎఱుకల కాంభోజి॥

మరుని శరములకు నేమవిసైతురా కృష్ణ!॥
తెఱవ, యిన్నాశ్శక్తైనఁ దెలిసెనా యోసత్య!॥
చందుగు కాఁక కేన్లు పైరింతురా కృష్ణ!
చందనగంధి నీపొందు చాలునె యోసత్య॥
బిగియఁగొఁగిలించి నాతోఁ బెనఁగవేర కృష్ణ!
వగలాడి నిన్నెఱుంగనా నీవగులు చాలు సత్య॥
చక్కెర కెమ్మొవి నీవు నొక్కవేర కృష్ణ!
అక్కర గలదానివలె నాడేవేమె సత్య॥
ఎలమిఁ ద్రిశిరగిరీశ్వరుని చెలికాఁడైన కృష్ణ!
చలమేల మునుపటి పొందు చాలునె యోసత్య॥

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

సీ. గజనిమ్మపండ్లిదే కాన్క-గా నిచ్చెదఁ
 బట్టరా చేకొద్ది పాణినాథ!
 కడిది బింబఫలంబు కాన్క-గా నిచ్చెద
 రుచిచూడరా యనిరుద్ధిరూప!
 కడుఁ జెక్కుటద్దముల్ కాన్క-గా నిచ్చెద
 ముద్దులు పెట్టరా మోహనాంగ!
 కామని రాజ్యంబు కాన్క-గా నిచ్చెద
 నమ్మిని నేలరా యెమ్మెకాడ!
 బలిమి వలచితి ననుచును జాలుకచేసి
 పలుకక చెలులలోపల సలిగి యిట్లు
 జాల మొనరింప నాయమా సరసిజాక్ష!
 భక్తరక్షణత్పస్థ! గోపాలకృష్ణ!

వ. అనినఁ గృష్ణమూర్తి యేమనుచున్నాఁడు.

సీ. కనకకుంభములు లెక్కకు మిక్కిలైయుండ
 గజనిమ్మపండ్లేమి కాన్క-యేమి
 మాకందఫలము లనేకంబులైయుండ
 ఘనబింబ ఫలమేమి కాన్క-యేమి
 కులుకుఁ గుందనపుఁ డభ్రు లపారమైయుండఁ
 గడిది యద్దములేమి కాన్క-యేమి
 కమ్మవిల్తుని బొక్కసమ్ము లెన్నోయుండఁ
 గలికి రాజ్యంబేమి కాన్క-యేమి

యిచటఁ దక్కువయేమె యోయెమ్మెల్లాఁజీ
 నీదు కపటస్వభావంబు నీదు వగలు
 నీదు తసుకులు నసుకలు నేనుగంటిఁ
 జాలుఁ జాలును నీప్రేమ సత్యభామ.

వ. అనిన సత్యభామ యేమనుచున్నది.

ఎంత వేషినఁగాని వింతచేసేవేమి బాలకృష్ణా! యీ
 యింతులలో నీవు ఏపాటిదానవు సత్యభామా॥
 నెనరినుమంతైన నీకేల లేదుర బాలకృష్ణ॥
 మనసు లేనిచోట మఱిప్రేమ గలదఁటె సత్యభామా!॥
 లంచము లిచ్చి పిలిపించిన రావేమి బాలకృష్ణ! నీ
 వంచన మాటలు వనిత కట్టి పెట్టు సత్యభామా॥
 పాపజాతి మరునిపాలు సేయవలెన బాలకృష్ణ!
 కోపకత్తె రుక్మిణి వినఁబోయేని సత్యభామా॥
 త్రిశిరగిరీశ్వరుని సఖుడని తెలిసెనుర బాలకృష్ణ!
 నశము చేసుక రతులఁ గలయఁ జూచేవేమి సత్య
 భామా॥

రారా కృష్ణా॥ రానే భామా॥

వ. అనిన సత్యభామ యత్యంత కోపావేశంబునఁ గృష్ణ
 మూర్తిని నిందించెనట యెటువలెను.

శా. దొంగా, జారుడ, ధూర్త, పుణ్యజనతాద్రోహీ,
 జగద్వంచకా,
 యెంగిలొముచ్చ, కిరాతి మిత్రి, రమణీహింసాపరా,
 మామనున్
 భంగంబుం బొనరించువాడ, కుటిలుండైన ట్టనాకార, నీ
 సంగంబున్ మదిఁ గోరినట్టిసను నేచన్ నాయమా
 నిన్నణా !

ఉశాని॥ చాపు॥

నీకేటి కనికరము నీకేటి పేమి!
 శ్రీకరుడొ తిశిరగిరి శివుని మిత్రుడైన కృష్ణ !
 పాలతుల మనసు జెలియని నుట్టుబ్రహ్మచారివి ।
 వెలది యెంగిలి కాసించు వేషధారివి।
 తెలిసి స్త్రీహర్యలకు వెన్నదీయని దోసకారివి।
 చెలఁగి బ్రహ్మహత్య లెన్నో చేసిన యనాకారివి॥ నీ॥
 అరయ వావియనుచు లేక యత్తను బట్టినవాడవు
 పరువడిఁ గూతురిని జెట్టబట్టువాడవు।
 గురుతరమైనట్టికులము గోత్రము లేనివాడవు।
 నరులు నన్వగను మగనాండ్రును జెటిచేవాడవు॥ నీ॥
 రేపల్లె యిండ్లలో చొంగిలించుచు విరిగేవాడవు।
 ఏపున నాపుల దూడల మేపేవాడవు
 రూపించుపట్ల పుణ్యజన ద్రోహియై వెలయువాడవు।
 పైపుమీఱ మందగొల్ల వాడవైన నిర్గుణుడవు॥ నీ॥

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

సీ. అనని వాననిలేక యుత్తను బట్టిన
 వితములెల్లను బైటవేయవలెనా!
 మరియూద లేకను మగనాడ్రు బట్టిన
 గుట్టెల్ల రచ్చలఁ బెట్టవలెనా!
 ఇండ్ల నిండ్లను దొంగిలించిన నీసిగ్గు
 పలుమాటు సభలలోఁ దెలుపవలెనా!
 యడఁచి రోటనుగట్టువడి పెట్టుతిన్నట్టి
 చప్పఁదనంబెల్ల జెప్పవలెనా!
 యిట్టి నీగుట్టు మఱి నీదునింటివరుచ
 యెల్లవారలుఁ దెలియ నంగళ్ళఁబెట్టి
 బైటవేయకమున్న నాప్రక్కఁజేరి
 నేఁడు నన్నేలి సిగ్గు గాపాడుకొమ్ము.

వ. అనినఁ గృష్ణమూర్తి యేమనుచున్నాఁడు:

సీ. మహి నేఁ బరబ్రహ్మమని యెంచి రాధిక
 యాత్మనివేదనం బపుడొనర్చె,
 మునిసముదయములు మోక్షార్థులై నన్ను
 నల్లనీకాంతలై నలచిరెన్న,
 ఆభీరవనితల యతిభక్తి శోధింప
 జారచోరత్వంబు సల్లిపినాఁడ
 ధనదాతృజాల శాపమును దీర్చుకొఱకునై
 బలిమి ఊటనుగట్టువడితి నేను,

తెఱన, యీమర్మమిట్లని తెలిసికొనక
 యీడుబుద్ధిని నను వెడనాడఁ దగునె!
 నీదుగుణముల నెఱుఁగుదు నీరజాక్షి!
 చాలుఁ జాలును నీప్రేమ సత్యభామ.

వ. అనిన సత్యభామ యేమనుచున్నది.

సీ. మామయంచునులేక వేమాటు కంసునిఁ

జేరి సంపిన నుద్ది చెప్పవలెనా!

నందనుండని లేక నరకాసురునిబట్టి

చిదిమిన యీసుద్ది చెప్పవలెనా!

స్త్రీహత్య యనిలేక చెలఁగి పూతనఁబట్టి

చిమ్మిన యీసుద్ది చెప్పవలెనా!

తల్లిని వెఱపించి తగనపకీర్తులఁ

జెందిన యీసుద్ది చెప్పవలెనా!

ఇట్టి నీగుట్టు మఱియు నీయింటివరుస

నెల్లవారలుఁ దెలియ నంగళ్ళఁ బెట్టి

బైట వేయకమున్నె నాపకకఁజేరి

నేడు నన్నేలి సిగ్గు కాపాడుకొమ్మ.

వ. అనినఁ గృష్ణమూర్తి యేమనుచున్నాఁడు.

సీ. వసుదేవతనయుడై వసుధ జన్మించుట

కంసవధార్థంబుగాదె తెలియ!

దనుజమర్దన బిరుదాంకుడై నందనుం

డగు నరకునిఁ దెగటార్చినాను

నన్నుఁ జంపుటకునై చన్నీయనచ్చిన
 కుటిల పూతన నేలఁగూల్చినాను
 ధర నన్ను బెంచిన తల్లికి నావిశ్వ
 రూపంబు వైపుగాఁ జూపినాను,
 ఇట్టి మర్కంబు దెలియక యిగురుఁబోడి
 పూని వెడ నాడెదవు ఆడుబుద్ధిచేత
 నీదుగుణముల నెఱుఁగుదు నీరజాక్షి!
 చాలుఁ జాలును నీప్రేమ సత్యభామ.

వ. అనిన సత్యభామ యేమనుచున్నది.

నీ. గొల్లవాఁడా నీవు కొండ నెత్తితివని
 లీలతోడుతను గర్వించినావా!
 పసుల మేపేవాఁడ, ముసలిపామును మెట్టి
 కొని నటించితివని కొన్నినావా!
 దొంగిలించేవాఁడ, తొడరి దైత్యులఁబట్టి
 ద్రుంచితివని మితిమించినావా!
 వేసకాఁడా చిచ్చు విడక మ్రుంగితివని
 వేమాఱు మది విజ్ఞప్తీగినావా!

కాని కానిమ్ము ఇపుడు నీకథలు బట్ట
 బైట వేయకమున్నె నాప్రక్కచేరి
 నేడు నన్నేలి సిగ్గు గాపాడుకొమ్మి.

న. రారా కృష్ణా! రానే భామా!

సీ. నీవు నన్నాడిన నిష్ఠురవాక్యముల్
మదికి నింతైనను మఱపురాదు,
కొండ నెత్తినదెల్లఁ గొమ్మహాస్యముగాదు
గోవుల గొల్లలఁ గానఁ గాదె!
పాముపై నటియించువాడ వంటివిదేమి
జీనరాసుల నెల్లఁ బోవఁగాదె!
దొంగిలించితినని దూఁకొనాడితివేమి
మఱి జారచోరత విరుదుగాదె!
మంచి గుణములు ఇవియను మర్మమెల్లఁ
దెలియఁ జాలక యిటుల నిందింపఁ దగునె!
యెఱిగి యెఱుంగని వారికి నెఱుకచేసి
చాలుఁ జాలును నీప్రేమ సత్యభామ.

న. అనిన సత్యభామ యేమనుచున్నది.

సీ. నీతల్లి నెఱుంగనా నీకుఁ జన్నీయక
పుట్టినప్పుడె వెళ్ళఁగొట్టలేదా!
నీయక్క నెఱుంగనా నెఱినొక్కరునిఁగాక
యైదుగురిని బెండ్లియాడలేదా!
నీయత్త నెఱుంగనా నిండుమోహముఁజెంది
సిగ్గులేకను నిన్ను జెనక లేదా!
నీచెల్లి నెఱుంగనా నెఱిముచ్చసన్యాసి
నక్కఱతోడఁ బెండ్లాడ లేదా!

ఓరి, నీయింటివరుస లిట్లున్నవనుచు
బంధుజనులెల్ల నన్వఃగా బైటవేసి
యాడికల కిమ్ముసేయని యటకుమున్నె
నేడు నన్నేలి సిగ్గు గాపాడుకొమ్ము.

సీ. మాతల్లి గుణములు మత్తియేమిగంటివి
కంనుండు చేసిన హింసగాదె !
మాయక్క మహిమ లేమనియంటి వామెను
స్మరణచేసినఁ బాపహరముగాదె !
మాయత్తి నడకలు మత్తియేమిగంటివి
బ్రహ్మసంకల్ప మాపాటిగాదె!
భామ, నాచెల్లెలి నేమిగంటివి నీవు
మమతతో నేజేయు మాయగాదె!
భామ, నీవిట్లు సభలోనఁ బలుచఁజేసి
మగడనే మేర మర్యాద మట్టులేక
మించి నెడనాడఁ దగునఁచే చంచలాక్షి !
చాలుఁ జాలును నీప్రేమ సత్యభామ!

స. అనిన సత్యభామ యేమనుచున్నది.

సీ. మున్నీటఁ బుట్టిన పుయ్యసంబంధమా
గవ్వనుబట్టి శంఖంబనేవు,
గుండుగా విలసిల్లు కుమ్మరిసానను
గరమునఁ బట్టి చక్రింబనేవు,

గొప్పవృక్షంబుల దెప్పన భేదించు
 గండ్రగొడ్డలిబట్టి గదయనేవు,
 వనములోఁ బుట్టిన వంకరబద్దను
 రహిజేతిఁ బట్టి శార్ఙ్గంబనేవు
 నీదు దాసరివేషంబు నీదువగలు
 నీదు గొల్లతనంబును నీదుగుణము
 జైట వేయకమున్నె నాప్రక్కఁజేరి
 నేడు నన్నేలి సిగ్గు కాపాడుకొనుము.

వ. రారా అనినఁ గృష్ణమూర్తి యేమనుచున్నాఁడు.

నీ. ప్రణవాత్మకంబైన పాంచజన్యముఁజూచి
 సనబోడిగో గన్వయసంగఁ దగునె!
 సూర్యకోటిస్పృభాశోభి శక్తిముఁ జూచి
 మొనసి పున్నురిసారె యసంగఁ దగునె!
 కర్బురవన పానకంబైన గంజఁ జూచి
 యల గండ్రగొడ్డలి యసంగఁ దగునె!
 శాత్రువశైల వజ్రమగు శాష్ఠముఁ జూచి
 యలరు వంకరబద్ద యసంగఁ దగునె!
 దీని మహిమంబు లిట్లుని తెలిసికొనక
 మాడుబుద్ధిని నీస్త్ర మాటాడఁ దగునె!
 మంచి గుణములు గావిపి పంజవాణి!
 చాలుఁ జాలును నీప్రేమ సత్యభామ.

న. అనిన సత్యభామ కనలి యేమనుచున్నది.

అసావేరి॥

బాగాయె నీగుట్టు గనుగొన బైలాయె: గదర।

ఆగడకాఁడా। తిగిరిగిరి పతికి ననుగనైన

గోపాలకృష్ణ॥ బాగాయె।

ఏపారుపంబని మేనమామ నెంచక నీవు

సంహరించి నావు। ఏపాటి వివేకమనుచు ప్రీహత్య

నెన్నక నీవు గావించినావు॥ బా॥

ఏమి తెలియవనుచు ముచ్చునన్యాసి కెలమి నీచెల్లెలి

నిచ్చినావు। ఏమి స్ర్గిష్టయటంచు బోయదా నెంగిలి

పండ్లారగించినావు। బా॥

ఏగొప్పతనంబని బ్రహ్మహత్య యెన్నక నీవు గావించి

నావు।

ఏగౌరవమని రేపల్లెలోన నిష్టసింష్ట దొంగిలించి

నావు॥ బా॥

ఏమి భూషణంబని మగచాండ్రి నెనయఁగోరి

చెట్టుబట్టినావు

ఏమరియాదని మేలత్తయైన ముంతి రాధికను

గూడినావు॥ బా॥

ఎట్టిబహుమానమని సుజ్ఞహుపమై పై బలిని

యాచించినావు। ఏకై ఘోర యని శుద్ధ

బౌద్ధుడన నెంతో ప్రియార్థి చెందినావు॥ బా॥

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

క. పెను తాయి మోచి యప్పున
ముని గండటిలోన భంగ మొందిన బలున
ల్లనిసామి, నీకు నాపైఁ
గనికర మొకయించుకైనఁ గలుగునెక్కష్టా!

వ. అనినఁ గృష్ణమూర్తి యేమనుచున్నాడు.

సీ. ఒక కొండ యెత్తినందుకు నాడితివి రెండు
కొండలు నీయందు నుండలేదె!
యప్పులో మునిగినానంటివి కాంతి స
ముద్రంబునను నీవు మునుంగలేదె!
భంగంబు జెందిన వాడవంటివి నళి
భంగంబు నీయందుఁ బరంగలేదె!
నల్లని మగవారి నమ్మరాదంటివి
నల్లన నీదు వేనలిని లేదె!
ఇట్టి దుర్గుణముల కున్ని-సట్టవీవె
కాక కలదంటె యన్యాయకారి, ద్రోహి,
పాతికీ, నీవు నన్నిట్లు పలుకఁ దగునె!
తత్వ మింతైనఁ దెలియక తలరుఁబోడి!

వ. అని యిట్లు పలికిన హరిని ననేకవిధంబుల నెడనాడి
కోపావేశంబున రుక్మిణిం జూచి సత్యభామ యేమనుచున్నది.

ఉ. నీదగు కోర్కె పండెఁగద! నీతపముల్ ఫలితంబు లాయెఁగా
నీదు మనోరథంబులును నెమ్మదిగా నెఱవేర్చుకొంటివే!
నీదగుపద్మ చెల్లెఁగద! నిచ్చలు నీవలె నేనుగానా! నా
నాథుని నన్ను బాపితివి నాకొక దైవములేదె రుక్మిణీ!

ద్వి. మగువరో విను నీదు మర్మంబులెల్లఁ
దెగునతో నలుగురుఁ దెలియఁ బల్కెదను.
చేరి నీతఁడ్రియూ శిశుపాలునకును
నీరజదళ నేత్ర, నిన్నిత్తుననుచు
సమకట్టియున్న యాసమయంబునందుఁ
గ్రమమున విప్రనిఁ గడువేగఁబంచి
వడి మీఱి నీగొల్ల వాని రప్పించి
బడిబడిఁ బెండ్లిసంభ్రమమెల్లఁ జెఱచి
యీగొల్లవానితో నిలరథంబెక్కి
బాగుగా నడ్డమై వచ్చు మీయన్న
నాగిఁ దల గొరిగించి యుల్లాసముగను
నగుచును నగధరునటఁ బెండ్లియాడి
నట్టి సాహసివీపు నాసరిగాను
నెట్టన నీవు నన్నెదిరించితేని
సదయుడు చూడ నీసనతులుచూడ
నదన నీచెలికఁజైలందఱుఁ జూడఁ
జెలి, నాదు జడయను చేర్చొందు చేత
వెలఁదిరో, పెల్లని వేయక మాన.

వ. అనినఁ గోపావేశంబున రుక్మిణీదేవి సత్యభామను జూచి
యేమనుచున్నది.

ద్వి. పొలఁతిరో, వినవె నీపూర్వోత్తరంబు
దెలిపెద నిఁకఁ దేటతెలివిగా నీదు
తండ్రి సత్రాజిత్తుఁ దగనిందఁబెట్ట
వేండ్రిమై తగు నింద వేగఁబాపుటకు
మణిదెచ్చి యీయఁగా మచ్చిక మెచ్చి
మణితోడ నిన్ను నీమాధవు కీచ్చె.
ఆనిందకోసమై యతివరో, నిన్నుఁ
బూని చేకొనె నట్టిపొలఁతివి నీవు,
కడు మనఃపూర్వంబుగాఁ బెండ్లియాడు
పడఁతి రీతిని నన్ను బంతగించెవు.
పనుపడి నిన్ను కుప్పయును నేడాళ్ళు
వనితకో, సరిఁబోరనచ్చుట కీవు.
ఏపాటిదానవు ఎంచిచూడఁగను!
హా పోవె నీకు నాకజగజాంతరము
కొండతోఁ దగరు డీకొన్న చందాన
మెండ్లాడ్డి నన్ను నేమేమొ పల్కెదవు,
మగని నెంచక తప్పమాట లాడెదవు
మగఁడు చూడంగ నీమగువలు చూడ
సరగ నందఱు సఖిజనములు చూడ
గరిమ నాజడచేతఁ గట్టి కోట్టెదను

వ. అని పరస్పర మేమనుచున్నారు.

సవతుల కొట్లాట :

నామగనికి నాకుఁ గాక చేసితివదేమె రుక్మిణీ!
 నీమగంఢే కాని నామగఁడు గాఁడంటె సత్యభామ॥
 మాట యెత్తనట్లు మందుఁబెట్టితివదేమె రుక్మిణీ!
 సాటిగ నీవు నాతో నెదిరించఁ దగునంటె సత్యభామ!
 విరిముడిచి గర్వాన విఱ్ఱివీఁగి పలికేవేమె రుక్మిణీ!
 ఎఱుంగ కిట్లాడితే యింకబుద్ధి దెలిపెద సత్యభామ!
 హెచ్చుతగ్గులుగ నిట్లుపోనాడే నదేమె రుక్మిణీ!
 ముచ్చుదనంబెల్ల నానద్ద చెల్లదు సత్యభామ॥
 సవతివంతము నీవు చెల్లింపఁ జూచేవదేమె రుక్మిణీ!
 వివరము తెలియక యూరక మొఱిఁగేవు సత్యభామ॥
 అతివ, మాకందఱకుఁ బెద్దదానవు నీవు అక్కరుక్మిణీ!
 జతగా నీవు నేను గూడి యందమిపుడు సత్యభామ!
 అల్ల త్రిశిరగిరి వల్లభుఁడెల్లెలైన రుక్మిణీ!
 చల్లఁగ నాడితివి సంతోషమాయెను సత్యభామ॥

వ. ఇట్లు రుక్మిణీసత్యభామలు నచనంబులాడుచున్న సమ
 యంబున నడ్డంబు తగిలి రాధ సత్యభామను జూచి యేమను
 మున్నది.

చ. మగఁడని మేఱయెంచకను మాటికిఁ గృష్ణుని వీడనాడి పె.
 ల్లుగ మఱిసెద్దయంచనక రుక్మిణినిన్ మఱివీడనాడి తీ -
 వగ నిక వెఱ్ఱిపట్టెనొకొ! పల్కఱు బుద్ధొకయింతలేకయో
 మగువరొ! సిగ్గులేక యిటు మాటలనాడఁగ నీకుఁజెల్లునే

న. అనిన సత్యభామ యులికిపడి మాధవినిం గనుంగొని
 యిదెవ్వతె యని యడుగఁగా, రాధయని మాధవి తెలుపఁగా,
 రాధను గనుంగొని సత్యభామ యేమనుచున్నది.

ద్వి. చాన రుక్మిణి నేను సవతులు గనుక
 ఆని కొట్లాడుచో నడ్డంబు తగిలి
 సరసగ మాటాడ సవతివా స్త్రీవు
 ఎఱుంగనా నేను నిన్నెగ్గింతలేక
 యల్లునిఁ జేపట్టినట్టి దుర్గుణివి.
 ఇల్లాలినలె నీవు నెదిరించఁ దగునె!
 కరమొప్పు హరి బొట్టుగట్టెనా నీకు!
 పెరిమతో మావలెఁ బెండ్లాడినాన!
 దొంగతనంబుగాఁ దొలినుంచి శౌరి
 యెంగిలి కాసించు నింటివి నీవు.
 నీమట్టు నీగుట్టు నేనెఱుంగుదును.
 భామ, నాతోనకు వచ్చితి వేని
 కఱుకైన నాచెలికత్తెలచేత
 బరువడి నానయన పగ్గంబుచేత

మగునకో నీదొంగమగఁడు చూడంగఁ
బగఁబెట్టి నేనొక్కపట్టున నిన్ను
గట్టించి కొట్టించి కడుభంగ పఱచి
ముట్టడి మోహాబ్ధి ముంచకమాన.

న. అనిన రాధిక సత్యతో నేమనుచున్నది.

క. ఏపాటి దాన వీవిపు
డేపాటి వివేకివీవు ఎదురా నమరా!
గోపాలుఁడు కల్పనైనన్
నీపేరును నెత్తనట్లునే జేసెదనే.

దరు॥ మధ్యమానతి॥

ఏమనుచు బలికితి వె యో సత్యభామ॥ ఏమ॥
రామరొ త్రిశిరగిరి ధాముని సఖు డైచక్రవర్తస్వామి
యీ మాటలు వింటే చాల దండించఁ బోయెనే॥ ఏమ॥
నిన్నుఁ బెండ్లాడితే నేమి నెలఁతకో వానికి నాపైనున్న
వలపు
నీపై నుండునా! నను వినా వేతే చన్నెలాడి ప్రక్కఁ
బండునా!
నన్ను జూడకయున్నవాని కోర్కెపండునా మగవారికి!
కొన్న పెండ్లాముకన్న మిన్న మోహపురాణి!
విన్నది కన్నది లేదా చిన్నబుద్ధిచేత నీవున॥ నేమ

బోటిరో నీవు నాసరి సాటిదానవాయని నోటిక్రొవ్వు.
మాట లాడేవు! గర్వించి నీవేపాటియని మాటపీడ
నాడేవు! మోముఁ జూడక యేటికె నన్ను బోనాఁ
డేవు!

మంచిది కాని! నేటికి నీసుద్దులు కిరీటి చెలికాడైన
యట్టి కైటభారికిఁ జెప్పినీ నోటికిఁ దగు బుద్ధి
చెప్పదు॥ నేమ॥

కన్నెరో నావలె రతులఁ గలసి మెలసి వానిమనసు
తిన్నఁగాఁ గరగింప నేర్తువా! కనిదీఱఁజెనఁగి మిన్నఁగాఁ
గొఁగిటను జేర్తువా! తేనె మోవిచ్చి వెన్నుని

దాహము

దీర్తువా! గోపాలుఁడు చెన్నుగ నప్తమహిషులకన్న।
గోవస్త్రీలకన్న మిన్నయని నన్ను వలచియున్న వితము
దెలియక॥ యే॥

వ. అని యిట్లు సత్యభామను విడనాడి రాధ స్వామిని
జూచి యేమనుచున్నది.

క. అల్లుని జేబట్టిన నీ
విల్లాళావ! బొట్టుగట్టు నింతిన! యనుచున్
బ్రల్లదములాడి సభలో
నుల్లంఘన చేసె సత్య యోహా కృష్ణా!

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

ద్వి. ఏమిరా గోపాల, యీ సత్యభామ
 నామట్టు దెలియక నను సడ్డలేక
 నీవు నాసవతివా! నీవు నాసరియ!
 నీవు నాకెదిరివా! నీవెన్నతనుచు
 దృఢముగా నెంచి యెంతేమాటలాడ
 దొణగే నీవిధము నీతోన జెప్పితిని.
 కలికి రుక్మిణి కంటె గాళిందికంటె
 దలంప లక్ష్మణయు సుదంతయుకంటె
 అలనాగ్న జితి మొసలగు వారికంటె
 అదను మోహపు రాణియకా తనకంటె
 నిది యేమి యెక్కువా యేమి గోపాల !

వ. అని మొగంబు చిన్నబుచ్చుకొన్న రాధను బుజ్జగించి
 గారవించి కొంగిలించి సమాధానంబుచేసి సత్యభామను జూచి
 కోపావేశంబున గృష్ణమూర్తి యేమనుచున్నాడు.

ద్వి. ఇంతగర్వంబేమి యెలనాగ, నీకు!
 నెంత లేగని నీవు నెగ్గులాడెదవు!
 కయ్యంబునకు నీవు కాలుత్రవ్వెదవు
 చయ్యన రుక్మిణీ సతిని దూతెదవు
 మొగమొటమని లేక మొగంజైన(?) నన్ను
 బగవానినలె నెంచి పలుకుచున్నావు.

పదునాఱువేల గోపస్త్రీలలోన
మదిరాక్షిరో యస్తమహిషులలోన
మోహంపురాణియై మొనయు రాధికను
దేహంబు తెలియక తెగనాడెదీవు.

“మేటి నామగనికి మెడదాచినావ!

గాటంబుగా బొట్టుగట్టెనా నీకు!

పెరిమతో నావలె బెండ్లాడినావ!

అరసి చూడంగ నిల్లాలివా” యనుచుఁ

బోనాడఁ దగునఁచే పొగరు మీఱఁగను !

నేను వరించిన నెలఁత రాధికను

బొట్టుగట్టినయట్టి పొలఁతులకన్న

నెట్టన మోహంపు నెలఁతయే మేలు.

మగని నెంచనియట్టి మానినికన్న

జగతిఁ బ్రేమనత్తైన జారిణి మేలు.

ఇగమీఁద దానిపేరెత్తివేనిఁ

బొగరణంగుటకును బుద్ధిచెప్పదును

న. అని యిట్లు నిరాకరించి పలికిన గోపాలమూర్తినిజూచి
కటకటపడి సత్యభామ యేమనుచున్నది.

సీ. అకట! నీవిట్లు నన్నలయించఁగఁగదా

నలుపు నీమేనెల్ల నాక్రమించె

పలుమాఱు నామీఁదఁ బగఁబట్టఁగఁగదా

పరఁగు నీమేన వంకరలు పుట్టె,

సవతిని నాతోన సరిసేయఁగాఁగదా
 మఱి నీదు జొమ్మన మచ్చకట్టె
 నాయింటికిని రాక నలయించఁగాఁగదా
 నిస్సంబుండను పేరునీకుఁగల్గె
 ననిత లుస్సురుమన్నచో వ్యర్థమగునె!
 సాటి బోటులలో నను మేటిజేసి
 చేరి నన్నేలికొన్న నీసిగ్గుదక్కు-
 భక్తరక్షణత్పన్న! గోపాలకృష్ణ!

న. అని మఱియు నేమనుచున్నది:

పంతుపరాళి॥

అయ్యయో నేజేయు పాపమా! నీనంటి
 గయాళున కంతరంగమున నాపైఁ గోపమా!
 కుయ్యకనె యున్నావు నిన్నుగోరినట్టి నామేలిమి
 తెలియక
 యియ్యెడఁ గనుఁగొనఁగ నీవివేక మింతేనా గోపాల
 కృష్ణ! అయ్య!
 న్వామి నీవు సర్వజ్ఞుడవుగాదా ఊరడించి నాతోఁ
 జల్లనిమాటలాడరాదా! ఏమేమొ బ్రమసికొని
 నేనిన్నిపుడువలచి పెండ్లాడినందుకు! బాముల కెడచేసి
 నన్ను మారునిబాణజాలముల కప్పగించితివి! అయ్య!

నేడు నీమనసు గరగదాయెనా నామనోరథములు
నెఱవేర్చుట నీకు భారమాయెనా! ఈడు జోడు లేని
విరహ

సాగర మీఁదలేక తత్తరించువేళ! మోడిచేసి
మనసు తాయించేసుక మోమెత్తి చూడకున్నావు!

అయ్యో!

జతగూడేటంతపాటి సేయనా నన్ను గలసితే నీ
పితురార్జిత మేమైన పోయెనా!
ఊతిఁ ద్రిశిరగిరీశ్వరుని మిత్రుడై చెలఁగియు నన్నిపుడు
చాకచే, సితివి సవతి బోధనవిని నీకిది
చెల్లునా గోపాలకృష్ణ!

వ. అని కృష్ణమూర్తిని దూఱ పలికి కోపావేశంబున నిజ
గృహంబునకు నచ్చి చెలికత్తై జూచి యేమనుచున్నది.

సీ. పతి మోముఁ జూచి నేబ్రమసి యుంటినిగాని
ప్రేమతో నొకమద్దు పెట్టనైతి,
విభునియందముఁ జూచి వెఱఁగందితినిగాని
యింపుతోడఁ గవుంగి లింపనైతి,
చెలువుని మాటల కెలమిఁ జొక్కిఁగిగాని
చక్కెర కెమ్మోవి నొక్కనైతి,
ప్రియుని శృంగారంబు పేర్కొఁ జూచితిఁగాని
కనీదీఱ రళి కేళిఁ గలయనైతి

కులుకు గుబ్బలచే తొమ్ము గుమ్మనైతిఁ
జేరి చెలువుని పదసేనఁ జేయనైతి
మొనసి కరుణింపుమనుచును మొక్కినైతి
నింక నీవైనఁ దోడ్చే వె పంకజాక్షి!

అథాణ॥ ఆట॥

ఇది యేమిసుద్ది గోపాలునకు
నెవను చెప్పినసుద్ది మదవతి పెట్టిన మందులోనఁ దగిలి
సదయుఁడు నన్నెంతో చాకచేసెనట॥ ఇది॥

నన్ను నంచనచేసి నన్ను తాంగిపైనిఁ గన్ను వేసి
నాడట॥

చిన్నెలు నన్నెలు ఎన్నోచేసెనట॥ అల్లదాని
చిన్ని చన్నులపైని కొన్నెలవంకలు మిన్నగఁ గావించి
మెచ్చు

కొన్నాడట॥ ఇది॥

వలచి యల్లదాని వలలోఁ జిక్కుకొని చెలియకు
దక్కెనట॥

దాని మాయలకె సొక్కెనట॥ దాని నొసలఁ నిలకము
కొనగోట దిద్ది చెక్కిలి నొక్కి మొలకనప్పుమోము
ముద్ద

లాడెన ట॥ ఇది॥

ఎలమిఁ ద్రిశిరగిరి నిలయుని చెలికాఁడై నెలసిన
గోపాలుఁడు!

ఇట్టివాఁడని తెలియనైతిని నేఁడు! రతుల నన్నుగలసి
యున్నది మఱచి పిలిపించినారాక వెలఁదియింటఁ
బాళెము

వేసియున్నాఁడట॥ ఇది॥

న. అని పలికి సత్యభామ తనలోఁ దానేమనుచున్నది.

సీ. జారచోరుండైన చక్కని కృష్ణుండు
తనమది శోధింపఁ దలఁచినాఁడో!
కపట నాటకుండైన ఘన నీల దేహుండు
తనమది శోధింపఁ దలఁచినాఁడో!
బహువల్లభుండైన పరమదయాళుండు
తనమది శోధింపఁ దలఁచినాఁడో!
నాప్రాణనాథుండైనట్టి శ్రీకృష్ణుండు
తనమది శోధింపఁ దలఁచినాఁడో!

నచ్చునో రాఁడో! నచ్చి తాననములోన
దాఁగి తనమది శోధింపఁ దలఁచినాఁడో!
నరుస మీఱంగ శృంగారవనికిఁ బోయి
చూచివత్తము రారమ్మ నుదతులార!

నీ. అతులిత సాచీకృతాననాఙ్గిబుపై
 నల కాళ వితశి ఝమ్మనుచుఁగ్రమ్మ
 లీలతో హస్తాంగుళీదళపంక్తులు
 నర వేణురంధ్రాళిపై నటింప
 బ్రహ్మాద్యగోచర వ్యత్యస్త పాదంబు
 గోపికా వితతికిఁ గొమరుచూప
 రమణీయ మాళి కలాపి కలాపంబు
 తళుకు తళుక్కుని తాండవింప

శిలలు గరగంగ మ్రోచులు చివురుతెత్త
 జగము మోహింప నల్లవీజనము చొక్క-
 వేణునాదంబుఁ జేయుచు వెలయు, కృష్ణఁ
 డెచట నున్నారో తెలుపరే యింతులార!

వ. అని పలికి సత్యభామ చెలులకై దండలు పూని యడు-
 గులు తడఁబడ విరహసాగరము నీఁది యలసిన రీతిని జేతు
 లిట్టట్టు నైచుచు గోప జవ్వాది మొదలైన పరిమళములు
 మెలంగు పైఁటకొంగు, అలయికల చిటుచెమటలఁ దడిసి నలు
 గడల ఘమఘమతావులు గ్రమ్మరిగిన, సకలశృంగారము-
 లతో శృంగారవనికి నచ్చి యచ్చటఁ గృష్ణమూర్తిని వెదకు
 సమయంబున నచ్చట స్వామివదంబులుకనఁబడ నచ్చెరువంది,
 గోపాలమూర్తిని గనులారఁ జూచినట్లు సంతసిల్లి చెలులం
 జూచి యేమనుచున్నది:

సీ. ఈపదాబ్జంబులే యింతిరో, మహనీయ
 వేదాంత వీధికా విహరణమ్ము,
 లీపదాబ్జంబులే యింతి, శ్రీకుచలిప్త
 ఘనతర పత్రలేఖాంచితములు,
 ఈపదాబ్జంబులే యింతిరో, సనకస
 నందన ముఖహాని వందితములు,
 ఈపదాబ్జంబులే యింతిరో నిజభక్త
 సంచయ కైవల్య సాధకంబు
 లీపదంబులె సుజ్ఞాన దీపకళిక
 లీపదంబులె సతకలుషాపహములు;
 ఈపదాబ్జంబు లిటనుండ గోపతనయుఁ
 డిచట నున్నాఁడు కాఁబోలు నింతులార!

శ. అని పలికి యచట నుండు పుష్పగుచ్ఛలతాదులఁగను
 గొని యేమనుచున్నది.

సీ. వసుదేవతనయుండు వసుస నెందున్నాఁడో
 చూత గుచ్ఛములార చూప రమ్మ,
 ఇందీవరశ్యాముఁ డేచాయనున్నాఁడో
 యేలాలతికలార, యెఱుంగరమ్మ!
 కమలదళాక్షుఁ డెక్కడ దాఁగియున్నాఁడో
 మాధవీ లతలార, మనుషరమ్మ!
 మన్మథజనకుఁ డేమాటుననున్నాఁడో
 తిలక వృక్షములార, తెలుపరమ్మ!

మధువీరోధిని జూపరే మల్లెలార!
హంసగమనుని జూపరే హంసలార!
చక్రహస్తాని జూపరే సరసులార!
రాజవదనుని జూపరే లలికలార!

ప॥ ఆహరి॥

మాధవుఁ గానరే మదమరాళములార
మీరు దెల్పరె- శ్రీధరుఁ గానరే చిలుకలార
యిప్పుడు మీరు దెల్పరె॥
ప్రాణేశుఁ గానరే బర్హిసంఘములార మీరు-
నానాధునిఁ గానరే కోకిలలార మీరు దెల్పరె॥
హృదయేశుఁ గానరే యిప్పుడు శారికలార మీరు!
సదయునిఁ గానరే సరసులారయిప్పుడు మీరు॥
నగధరుఁ గానరే నగనికరిములార మీరు!
మగనిఁ గానరఁటె మంచి కొమ్మలార మీరు॥
ఇలఁ ద్రిశిరగిరీశు చేలికాఁ డెందున్నాఁడె మీరు!
ఎలమిని ఈవిరహ మెంతని సైరింతు మీరు తెల్పరె॥

చ. చిలుకల ఆంతు తాళుదునో, చిచ్చగు వెన్నెలకాఁడ
కోర్తునో!
యళులరొదల్ సహింపుదునో యల్ల వసంతునిబారిఁగందునో
మలయసమీరురాకకును మారునిఘాతకు నిర్వహింతునో.
పొలఁతుకలార! మీరు యదుపుంగవు నీడకుఁ దేరె
గ్రక్క-నక.

న. అని యిట్లు కేళీవనంబున వెదికి కానక చెలులతో
నేమనుచున్నది.

ఆహరి! ఆట!

ఎందు వెదికినఁ గాననే గోపాలుని॥ ఎం॥

అందమైన త్రిశిరగిరి హరుని చెలికాడైన- కందర్ప
జనకుని గాంతలార యిపుడు॥ ఎం॥

బాగౌ బృందావనమునఁ గొలఁకులయందుఁ- బరఁగు
పద్మవనమున- దాఁగి తానున్నాడేమొగానితెలియదు
ఆగోపాలుని కథ లతిశయము లైనవి॥ ఎం॥

కుంజగృహంతరమునఁ బరమయోగి పుంజహృదంత
రమున

కంజనయనలార! కడు వేగముగాను! కంజదళాక్షునిఁ
గనులఁ జూడఁ గోరి॥ యెందు॥

ఎవతెయింట నున్నాడో- ఆటలకు నెచట దాఁగి
యున్నాడో

ఎవతె మాయలకు నిపుడు లోనైనాడో- చిగురుఁ
బోఁడు

లార యీ చిత్రమున కేమందు! నెందు!

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

సీ. దాని మాయలకును లోనాయె గాఁబోలు
 లేకున్న నతఁడిందు రాకయున్నె!
 తరుణి పెట్టినమందు తలకెక్కి గాఁబోలు
 లేకున్న నతఁడిందు రాకయున్నె
 వాలాయముగ దాని నశమాయె గాఁబోలు
 లేకున్న నతఁ డిందు రాకయున్నె!
 చెలి యిట రానీక చేసెనుగాఁబోలు
 లేకున్న నతఁ డిందురాకయున్నె!
 యతని నననేల దుక్కిణి ననగనేల;
 తలను వ్రాసినయట్టి విధాత నిపుడు
 దూఱనలెఁగాని మునిని దా దూఱనేల!
 యయ్యయో యిందు కేమందు నతివలార!

న. అని యిట్లు హాహాల కాలానల కీలాకరాళవిరహ
 సంరంభంబు సైరింపఁజాలక పెతలఁ జెందుచుఁ గుందుచు భుగ
 భుగమని వగల సెగలఁ బొగలెగయ నిట్టూర్పులు నిగిడింపుచుఁ
 బంతంబు లుగ్గడింపుచుఁ గళవళపడి మరుని బాణపరంపరల
 కలికి బెళికి చలియిగపుచు హరిహరీయని కలవరింపుచుఁ దెలివి
 తొలఁగి నెఱచెన్ను పాయుచు నఱగన్ను వేయుచుఁ జంద్రబిం
 బంబుఁ గ్రందుకొని నిందించు నందమైన ముఖారవిందమునఁ
 జిఱుచెమటలూర, మృగమదతిలకంబు కరఁగి జాఱ, క్రొమ్ముడి
 వీడ, ముంగురు లసియాడ రంగారు బంగారు గిన్నెల కన్న

మిన్నయై చెన్నెందుచున్న చిన్నిచన్నులమీఁద నలఁదిన
జవ్వాది తావులు ఘుమఘుమమని నలుగడల గుబులుకొనఁగఁ
బంజల కమ్మలసియాడఁ బాపట భొట్టు నుదుటఁ దాండనం
శాడఁ బైటకొంగు జాట, జుక్కను జుక్కను ముక్కరముత్తి
యంబు గదల, మొలనూలిగంటలు మ్రోయ, గిలుకుమెట్టెలు
గిలకొట్ట, గోపాలమూర్తినిఁ జూపరేయని చెలుల వేడుచు,
నతనిపై గీతమ్మలఁ బాడుచు విరహజలధరాంతిర్భూత చంచ
లాయమానగాత్రయై యరుణారుణ నేత్రయై గోపాగారంబు
నకు వచ్చి యచ్చట ధ్యానధారణ సమాధులనుండు యోగీ
శ్వరుని చందంబున డెందంబున హరిని దలంపుచు-

ఉ. కన్నులు గూర్కిచొక్కుఁ గలగన్నవితంబున నుల్కి

లేచు నా

వెన్నుని జింతసేయుచును వేగ బయల్ మఱి కాఁగి

లించుఁ దాఁ

గన్నుల నీరునించుఁ జెలికత్తెల నెల్లను వీడనాడు న

త్యున్నతమైన మోహమున నుస్సరటంచు హరిన్

దలంచుచున్.

వ. ఇట్లు హరిం దలంచుచుఁ గోపాగారంబున సత్యభామా
మణి భూశయ్యనుండు సమయంబున నచ్చట-

చ. వెలుపల లోపలన్ మెలఁగు విశ్వమయుం డల సత్య
భామలోఁ
చలఁపు లెఱింగి మోహపరితాపము నోర్వఁగఁ జాల
దంచు నున్
దెలిసి దయాసముద్రుఁ డగు దేవుఁడు తత్తటపాటు
చెంది య
చ్చలి పరితాపమున్ దొలఁగఁ జేసెదనంచు మదిం
దలంచఁగన్.

వ. ఇట్లు సత్యభామగృహంబునకు హరి రాఁదలంచు సమ
యంబున సత్యభామకు మంచిశకునంబులు గనిపింపఁ జెలికఁజ్జేలఁ
చూచి యేమనుచున్నది.

ఘంట|| మంచి శకునములు గనిపించె నిపుడు
మదనతులార! మంచివేళ' నచ్చెనుగాఁబోలు మదనతు
లార! ఏమో తెలియదు నాయెడమ భుజింబిపు
డదరెనే! కామినులార మిక్కిలి యెడమ కన్నదరెనే!
గరుడగమనుఁ డిటనచ్చునొ దక్షిణ గౌళయ్యెనె!
హరి నను గాఁగిట గుచ్చునొ కృష్ణసహాయంబయ్యెనె
వరుఁడు తలఁచెనేమొ యశగీర వాణయ్యెనే!
నరకహరుని దయవచ్చెనేమొ ఆనందమయ్యెనె!
నాథుఁడు రతులను గలియునేమొ ఘంటానాద
మయ్యెనే!
ఈధరఁ ద్రిశిరగిరీశు సఖునకు మదెదురెదురయ్యెనే!

న. అని యిట్లు సత్యభామ మంచి శకునంబులు గన్న
తెఱంగు చెలులతోఁ దెలుపుచుండఁ గృష్ణమూర్తి వచ్చెనట
యెటువలెను.

నీ. బంగారు దుప్పటి చుంగులు జీరాడ
బర్హిపింఛము సిగ్గపైని గదలఁ
గొస్తుభమాణిక్య కాంతులు చెన్నొందఁ
గస్తూరి తిలకంబు కరఁగి జాటఁ
జెవులను మొసలొంట్లు చికిలిగా నసియాడ
మొలక సవ్వల ముద్దుమోముతోడఁ
గరుణారసంబు నల్లడల నల్లుకొనంగ
నీలమేఘమునంటి నిగ్గు మెఱయ

ముజ్జగంబుల కిరనైన బొజ్జగదల
విమల నానాగ్రమునను నవీనమైన
జాతి హరుమంజి ముత్యంబు చౌకళింప
సత్యభామామణింటికి శౌరి వచ్చె.

గౌరి॥ జంపె॥

ఆరుక్మి ణింటనుండి హరి వెడలి వచ్చెన్।
సారెకు త్రిశిరగిరిశు సఖుడైన గోపాలు॥ డారు॥
నలుమాటు ననువుదుప్పటి నల్లవాటు జీట॥ మొలక
నవ్వలయ నెమ్మొము దసరారి॥ చెలువైన కస్తూరి
తిలకము

ముద్దుగాఁగి వెలయు కరుణారసము వెల్లువలై పాఁగి
ఆరు॥

సరిలేని నెమలి పింఛము సిగను గదలఁగ-
కరములను శంఖ చక్రంబులను బూని
అరయ నసమాలికాద్యభరణములు మెఱయి
'నర' పారిజాతసుమ వాసనలతోన॥ ఆరు॥
తరితీపు వగలఁ దత్తఱపాలు చెందుచును
విరహ మోర్వలేక వెతలఁ జెందుచును
విరిబోడిపైని ముప్పిరిగొన్న ప్రేమచే
పరమాత్ముఁ డాసత్యభామయింటికిని॥ ఆరు॥

స. ఇట్లు నచ్చిన కృష్ణమూర్తి సత్యభామను సౌధాగ్రంబున
నెనకి కానక తనలోఁ దానేమనుచున్నాఁడు॥

ద్వి. మునినాథుఁ డిచ్చు సమ్భత పారిజాత
మొవరంగ రుక్మిణి కొనఁగిన జాడ,
యిందఱు చెలులు నీయెడమపాదంబు
క్రింది వారని మాని కీర్తించు జాడ,
అలహాని సత్యనుల్లంఘన సేయ
నెలయంగ నేఁబూని విన్నట్టి జాడ
గాంచి సాత్రాజితి కడనున్న బోఁటి
యంచితమ్ముగను నాయందు నేరముగ
నేమేమి కల్పించి యిపుడు నాసత్య

భామ ముంగల వచ్చి పలికెనోగాని
 లేకున్నచోట నీలేమ మందిరము
 ఈకరణిని జెల్వ మిటు తగ్గనేల!
 నాప్రాణపదమైన నలినాయతాక్షి
 నాప్రేమ కిమ్మైన నవమోహనాంగి
 లలితసద్గుణధామ లానణ్యసీమ
 యలిగి యెందున్నదో యలగశ్యభామ.

న. అని చింతించి యట నొక చెలిని జూచి కృష్ణమూర్తి
 యేమనుచున్నాడు.

పంతునరాళి! ఆట॥

ఏమని నేనైతునే ముద్దుగుమ్మను
 ఎందు వెంటిని చూతునె! రామరొ కల్యాణసీమయైన
 సత్య భామామణిని ఏప్రక్క చూచిన గాన॥ ఏమ॥
 తడితీపువగల గుత్తపు రైకలోన గ్రీక్కిటిసినచను
 మొనలరుదుగను! ఉరిము దూసిపాట నొనరె
 గొంగిలించి! మఱి యాదరించిన మగువను జూడక

॥ఏమ॥

పక్క మచ్చిక చేసి పరిమళములు పూసి! చెక్కిలి
 కొనగోట

నొక్కి నొక్కి! దక్కితినని చొక్కి చొక్కించి

యంతలో

జక్కించు కొన్నట్టి చెలియను జూడక॥ ఏమ॥
నిరతము త్రిశిగిరి నిలయునకును సఖుడై
మెఱసితిని నన్ను మెచ్చుకొని
సురతకేళిని మనసు చొక్కించి యంతలోఁ
బరవశయైనట్టి పడఁతిని జూడక॥ ఏమ॥

వ. అని యిట్లు వెతచెందుచున్న సమయంబున నందొక్క
చెలి సత్యయున్న తావలం బెఱిగింప నంతకపురంబున కరిగి
కోపాగారంబు చేరనచ్చుసమయంబున దావారికయైన చెలి
కత్తె స్వామినిజూచి యేమనుచున్నది.

శంకరాధరణము॥ ఆట॥

సారెకు నామాట వినవోయి నీకిది సమయము
గాదోయి॥ ఆరుక్మిణింటికిఁ బోవోయి మాయమ్మ
యధికకోపముతోడ నున్నదోయి॥ కృష్ణా॥ సారెకు॥
అతిస రానిచ్చెనో నీనచ్చితివా యామర్మ
మేమోయి॥ కతమిడివాడవు నీనడక భారతమై
యున్నదోయి॥ సారె॥
ఇప్పటి కోపము ఇంతింతని నీతోఁ జెప్పఁగూడదోయి॥
చప్పుడు చేయక వచ్చిన తోవనె జరిగితే మేలొయి-
శ్రీకృష్ణ॥ సారె॥
కోపము తీరితే నీవు వచ్చిన నుద్ది కొమ్మకుఁ దెలిపే
మోయి॥ గోపాలా త్రిశిరగిరీశు నెచ్చెలియూ నీ
గుణములు తెలిసినోయి శ్రీకృష్ణ॥ సారె॥

వ. అని పల్కిన సఖని జూచి స్వామి యేమనుచున్నాఁడు.

గీ. సత్యభామ యెచట సారెకు నున్నదో
యనుచు వెదకి వెదకి యలసినాఁడ
ఎచట నున్నదిప్పు డెఱుంగంగఁ జెప్పవే
దానిఁ జూడ కేను దాశ లేను.

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నాఁడు.

దరు॥ ఎరుకల కాంభోజి॥ ఆట తాళం॥

చిలుక తాళి సరుల నిచ్చేను నేనువచ్చిన నుద్ది
తెలుపవే కొమ్మ. చిలుక తాళిసరులు సత్యభామమా
కిచ్చినది రుక్మిణితోఁ జెల్లాడఁ బోవోయి కృష్ణా॥
చీని చీనాంబరా లిచ్చేను నేను వచ్చిన నుద్ది తెలుపవే
భామా॥ చీనిచీనాంబరా లిపుడు సత్యభామ
యిచ్చినది నీకైనచోటికిఁ బోవోయి కృష్ణా॥
కొమ్మ త్రిశిరగిరీశ్వరుని సఖుఁడు నిన్ను గోరివచ్చి
నాఁడని

తెలుపవే! నమ్మిని నేఁబోయి తెలుప సమయము
గాదు నీనై సత్య చెంగటికిఁ బోవోయి కృష్ణ॥
సత్యతో నీవు వచ్చిన నుద్ది నేనెపోయి తెల్పెద నోయి
కృష్ణ॥

న. అని పలికి సత్యభామ నిద్రకుఁ జని చెలికడై యేమను
చున్నది.

స॥ మాంజి॥ ఏకతాళము॥

నిన్ను జూడ వచ్చినాడె॥ నెలఁత సల్లని మేనివాడె॥
నన్నెకాడ నీవెవరంటే త్రిశిరగిరివాసు నెచ్చెలి
నన్నాడె॥ నిన్ను॥

జిలుగు బంగరు వలునవాడె మంచి చికిలికాడై
యున్నాడె॥

కలికి తావచ్చిన దెలమి నీతో నిపుడు తెలుపుమని
బ్రతిమాలినాడె॥ నిన్ను॥

చేరెడు కన్నుల వాడె కస్తూరి తిలకమమరు
వాడె॥ ఓర కొండపై మయూర పింఛము నొయ్యార
ముగఁ బూనినాడె॥ నిన్ను॥

మురళి చేతఁబూనినాడె చందురువంటి నెమ్మొము
వాడె॥ సరిలేని శ్రీనత్సకాస్తుభములను బేసర
మున ధరియించినాడె॥ నిన్ను॥

వలపు నిలుపలేనన్నాడె- తలవాకిటఁ గాచి
యున్నాడె॥

వెలది, నిన్ను వెదకి వెదకి యలసి నిట్టూర్పులు
నిగిడింపుచున్నాడె॥ నిన్ను॥

కంతున కెనయైనవాడే- నీకథలంలే చొక్క-
 చున్నాడే!
 చెంతజేరి నీపేరేమని యడిగితే సిగ్గుచే నూర
 కున్నాడే!! నిన్ను॥

న. అనిన చెలికత్తెనుజూచి సత్యభామ యేమనుచున్నది.
 మ. పనితా జూరుడో! చోరుడో! కుటిలుడో! నాడెవ్వడో!
 యీడనే

పనిగా వచ్చెనో! నాడు వాకిటికి ! నాభానంబు
 నిట్లంచనిన్
 గనకన్ వేవినరంబుగాఁ దెలియ లేకన్నంగ మచ్చంబుదా
 వినిపింపం దగ దింక నెవ్వరిని వేవేగన్ విచారింపవే.

న. అని యిట్లు సత్యభామ చెలికత్తెను జూచి పలికిన నలు
 కులు విని కోపాగార కవాట ప్రాంతమునఁ బొంచి యున్నఁ
 గృష్ణమూర్తి యేమనుచున్నాడు.

తలుపు తీసే పాట॥

కినుక దీర్చ నేనేనచ్చితి వాకిలి దీయవే
 యో భామ! పని వడి నేననగా నీనెవ్వరు వాకిలి
 తీయను పోవోయి॥

విష్ణుదేవుడై మెఱసిన చక్కని కృష్ణుడనేన భామా
 కృష్ణుడనైతే కేమాయెను రుక్మిణి యింటికి నీవు
 పోవోయి॥

జిలిబిలి వగలను గులిక్ సలిక్ నను వలపించె

యో భామ !

వలపు సొలపు పుట్టించే జాంబవతి యింటికి నీవు

పోవోయి॥

కులుకు గబ్బి సిబ్బెపు గుబ్బలపై గోరు లుంచెదనె

భామా !

లలి గుబ్బల గోరుల నుంచుటకును లక్ష్మణయింటికిఁ

పోవోయి.

తేనెల సోనలు చిలికెడు మోవి పానక మియనె

భామ !

పానక మానుటకును నీవిపుడా భద్రయింటికిని

పోవోయి !

కడునడిఁ దమి దీటుటకును నీవిగి కాఁగి లీయనె

భామా !

విడువక కాఁగిటఁ బెనఁగను మిత్రవింద యింటికిని

పోవోయి॥

తఱుకు టద్దమన వెలసిన నీచెక్కిలి ముద్దయ్యవె

భామా !

తఱుకగు చెక్కిలి ముద్దాడుటకు నుదంత యింటికిని

పోవోయి॥

సరసంబుగ నీ కీలు జడకు విరి సరులు చుట్టెదనె

భామా !

కరమున జడకును విరులు చుట్టుటకుఁ గాళిందింటికిఁ
బోవోయి॥

ముద్దు మోమునను గస్తురి తిలకము దిద్దెదనే
యో భామ॥

తద్దయుఁ దిలకము దిద్దుటకును రాధామణి యింటికిఁ
బోవోయి॥

కుంకుమ జవ్వాజి పునుఁగు గంధ మలంకరించెదనే
భామా॥

కుంకుమ గంధ మలంకరించుటకు గోపిక లిండ్లకుఁ
బోవోయి॥

కంకణములు ఘలు ఘల్లుని మ్రోయఁగఁ గరము
సట్టెదనే భామా॥

పంకజ లోచన నీ చెయి పట్టే భామ యింటికి
పోవోయి॥

అల యుపరతులను గలసి మెలసి నన్నలయించె
యో భామ॥

అలనాఁటికిఁ గలసినదే చాలును అది యిట సాగదు
వినవోయి॥

త్రిశిరగిరీశుని చెలికాఁడని నను దేలించె యోభామ॥

త్రిశిరగిరీశ్వరునికిఁ జెలికాఁడైతే నేమాయెచు విన
వోయి॥

న. అని యిట్లు సత్యభామ చెలికత్తెల ననిచి తలుపోరఁ జేయుమని కనుసన్న చేసి సరిగ్ పైట చెఱంగు ముసుంగిడి యూరకున్న యవసరంబున గోపాలమూర్తి మెల్ల మెల్లనఁ గోపసదనాంతరంబు ప్రవేశించిన నచ్చట.

సీ. బాగాల మడుపులు భామ యోర్తుకొసంగఁ
 బదసేనన మొక్క పడఁతి సల్పఁ
 గలఁగిన కచభరంబు లొకర్త సవరింపఁ
 జెమట బిందువు లొక్క చెలియ యొత్తఁ
 గనకమయంబైన కాశంజొకతె పట్ట
 నొక్కతె తిలకంబు చక్కదిద్ద,
 నూటట మాటల నొకయింతి నచియింప
 నుదతి యొక్కతె జీని సురటి విసరఁ
 జలున చెఱఁగు ముసుంగిడి నలపు సొలపు
 టలయికల నేమితోచక యలరు విలుతు
 ములుకులకుఁ జాలభయమంది ముదిత గుంది
 జగతిఁ బనడించియుండె నాసత్యభామ.

న. ఇట్లు కోపాగారంబునఁ బవ్వళించియున్న సత్యభామను మాయామయుండైన గోపాలమూర్తి కనుంగొని నాపరాధింప దంబున నేమియు ననక కొంతతడ వూరకుండి యందొక్క చెలిచేతి జీనిసురటి చేకొని విసరెనట యెటువలెను.

ఉ. ఆసతిచేతి జీనిసురటంతటఁ గైకొని సత్యభామ కా
యాసము దీఱఁగా విసరె నద్భుతనందనకాననాంత రో
ద్భాసిత పారిజాత సుమవాసన లెల్లడలన్ గుబుల్కొనఁ
ఆసరసిరుహేక్షణుఁడు నార్తజనావనుఁ డౌను గావునన్.

వ. ఇట్లు విసరివఁ బారిజాతసుమవాసనలు నలుగడల నిండి
సత్యభామ మునుఁగులొఁ జొఱఁబాటిన సత్యాశ్చర్య మొంది
చెలులఁ జూచి యేమనుచున్నది.

మధ్యమావతి॥ ఆట॥

రమణులార పారిజాత సుమవాసనరాఁ గారణమేమొ
కొమరా త్రిశిరగిరి నిలయుని సఖుడైన గోపాలుఁడు
వచ్చెనొ లేక యుంటే॥ రమణు॥
ఎన్న చుక్కిణినలను జిక్కినకృష్ణునకు నిచటికిరాఁ
దోచెనో॥

కన్నది విన్నది గాదిది చోద్యముగా నున్నది గదవే
యీ సమయాన॥ ర॥

వ. అని పలికి మునుంగు దెఱచి కృష్ణమూర్తిని జూచి
కోపావేశంబున మోమోరఁ జేసి మరల మునుంగిడి యూరక
యున్న సత్యభామను జూచి స్వామి యేమనుచున్నాఁడు.

గీ. తనువు వాడనేల! తాపమండగనేల!

చింతలేల! యిట్లు చిక్కనేల!

యేమి కారణంబొ యికనైనఁ దెల్పుమీ

సత్యమైన ప్రేమ సత్యభామ.

శ్లో. కి మాశ్చర్యం బాలే ననదసి కి మర్థం మృదువచః
కటాక్షాళి శ్రేణిః ససరతి నమే వక్త్రకమలే।
కిమర్థః కోపోయం మయి హుతవహేనైవ సదృశః
సమగ్ధం తద్ బ్రూహి త్వమిహ కృపయా చంద్ర
వదనే.

చూడ్చి కా॥

హే సత్రాజిత్కుల వీర కళికే! ఆతికఫలక
విలసిత మృగమద తిలకే! మమ ప్రాణనాయికే!
నిరసధిక సుఖదాయికే! నిజ కబరీ భర సజల జలధర
వినిర్గళచ్ఛంపాలతికాయమాన నవసీత మృదులతర
మనోహరాంగి! నిజతనుకాంతి ప్రవాహ కోకనద
కుట్మలాయమాన కుంకుమ సంకుమద పత్రభంగ
దంతుర భవదీయ కుచకలశ పరిరంభణోత్సుకం!
నిరసరాధినం! మహనీయ కరుణారస సుధా వారాళి
సంచరస్మినాయమాన కర్ణాంతాయతలోచ
నాపాంగేన! మాం! అనవలోక్యైవ కిముపేక్షసే!
మయి కోపాగమనాయ కిం కారణ మేతత్సమస్తం
విస్తరేణ కథయ! -

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నాడు.

శా. ఏమే చక్కని సత్యభామ, నను నీవిట్లాఱడిం బెట్టుచో
నేమంచుం దమి నోర్చుకొందు సొక నే నెందాఁక

పైరింతు నీ

మోముం జూపకయున్నఁ దాళఁగలనే! మోడింకనీ కేలనే!

నామీఁదన్ దయదాఁచి తప్పలిటు లెన్నఁ నాయమే

కోమలీ !

ఉనాని॥ చాపు॥

ఎన్నఁడు లేనికోప మెందుకె లలన!

పన్నగ వేణి నన్ను పగవానివలె నెంచి-

కన్నులఁ జూడక కన్నడ చేసేవు॥ ఎన్న॥

పలుకులఁ దేనెలొల్కఁ బలుకకున్నావేమి- వెలఁది

నిన్నేమైనా విడనాడితినా! కులుకు గుబ్బల తొమ్ము

గుమ్ముఱొడవదేమి! కలనైన నీమాట కలిగి జవ

దాఁటినానా॥ ఎన్న॥

పలుచని కెమ్మోవి పానక మీయవేమి

చెలియ, నీ కసరాధములు చేసితినా!

పోలఁతి నీతళుకుఁ జెక్కులు ముద్దులీయవేమి-

పలుమాఱు నేనంతటి పాపము చేసినానా॥ ఎన్న॥

కలకంఠి నీబిగి కాఁగి లీయవదేమి- పలుగురిలోనె

తప్పు నడచుకొన్నానా! అల యుపరతుల నన్ననఁగి

పెనఁగ వదేమి! అల త్రిశిర గిరీశు చెలికాఁడ నేఁ గాన

ఎన్న॥

వ. అని స్వామి పలికి మఱియు నేమని చింతించుచున్నాఁడు

ఉ. మాటికిఁ గోపమున్ మదిని మానినికిన్ మితి మీఱె

నిం కిటన్

మాటలచేతఁ దీఱదను మర్మ మెఱింగి విరాళిచే జగ
న్నాటక సూత్రధారి లలనామణికిం బ్రణమిల్లె నంత న
బోఁటియుఁ దన్నె వామపదముం గొని కృష్ణుని మస్త
కంబునన్.

వ. ఇట్లు కోపావేశంబున మణి గణ ఖచిత శింజాన మంజు
తర మంజీర నమంజన తదీయచరణ కంజాత ప్రహరంబునకు
మదనరాజ్య సామ్రాజ్యంబు కరగతంబైన తెఱంగుననుప్పొంగి
మనసు ఝల్లు ఝల్లుమన రోమాంచ కంచుకిత సర్వాంగుండై
సత్యభామను జూచి కృష్ణమూర్తి యేమనుచున్నాఁడు.

చ. పులకలు కంటకంబులనఁ బుట్టిన నాదుశరీరమందు నీ
తలిరులవంటి పాదములు తాఁకినయంత నె యెంతనొచ్చెనో!
చిలుకల కొల్లి, నీవు దయచేఁ గడకన్నులఁ జూడకున్న నీ
వలపెటు సైఁతునే వికచ వారిజలోచన, మాటలాడవే!

ఉ. చందన గంధి, నీవిపుడు సారెకుఁ బల్కిన నోటి

ముత్తైముల్.

చిందునో! చాలచే మిగులఁ జెన్నగు తేనెల సోన

లొల్కునో!

యోదుల కింత కోపమున కేమి నిమిత్తము చాలుఁజాలునా
యందుఁ గటాక్ష ముంచి తరళాయతలోచన,
మాటలాడవే.

న. అని పలికిన పలుకులు విని ముసుంగు తెరిచి మేయఱి
దోఁప, వీడిన కచభరంబు చక్కదిద్దుకొను నెవంబున బాహు
మూసుచులు వెలిం బర్వజేయుచుఁ చుదురుని డిందుపఱచు
సందమైన ముఖారవిందంబుఁ జిటుముత్తియములు వెదచల్లు
చందంబునఁ జిటుచెమట లూఱఁ గనులకెంపుల సంపదలు
బాలాపూణచ్చాయల నెంతలేదని ధిక్కరింపఁ బెదవులుసలింప,
గుహనా దీనచిత్తుఁడగు గోపాలమూర్తిని జూచి సత్యభామ
యేమనుచున్నది.

శ్లో. సుధోపమం స్యాద్వచనం త్వదీయం
సుశీతలాః కృష్ణ భవత్కటాక్షాః!
తథాపి చిత్తం కుటిలం తనైవ
మష్టోగుణ స్సర్వగుణాన్ నిహన్తి॥

ద్వి. కటకట! యీనయగారంపుసుద్దు
తెటు నేర్చుకొంటివో యెఱుంగంగరాదు.
పుట్టినప్పుడే కూడఁ బుట్టిన గుణము
నెట్టన పోవునే నెఱి నేర్చికెన!
ఏల యీ మటుమాయ లిపుడు చేసెదవు!
చాలును నీయింద్రజాలముల్ దెలిసె.

చల్లని మగవారి నమ్మనాదనుచుఁ
 జెల్లఁబో లోకులు చెప్పంగ వినమె!
 ఈతప్పు విషయంబు లీనుచ్చు వగలు
 నీతటవటలును ఈ యిచ్చకములు
 గన్నవి విన్నదిగావు నాయెమట
 నిన్ని విన్నాణగు లేల చేసెదవు!
 గొల్లవానికి నేల కొమ్ముల మేర!
 చెల్లఁబో నీవు నాచెంతకు రాకు.
 పనుల మేపుచు మంపజైతును దిరుగు
 పనుల కాపరికేల నడఁతులచింత!
 బ్రహ్మచారికి నేల భామల పొందు!
 బ్రహ్మాండ గర్వానం బలు కట్టిపెట్టు
 మునుపునై యుప్పులో మునిగిన నీకు
 మొనసి నీవున తాయి మోచిన నీకుఁ
 బలుమాటు గర్జులు భిక్షించు నీకు
 ఎలమి తోడుతను బండ్లగోలించు నీకు
 కడు గొప్పదనము సోకార్చిన నీకు
 వడి మీరగను గొంచుబజ్జివట్టి నీకు
 పదుగురిలో భంగిచూటొందునీకు
 నెదబడ కడవుల కేగిన నీకు
 జగతిలో దుక్కిముచ్చైసవట్టి నీకుఁ
 బగబట్టి మగనాండ్రొ బట్టిన నీకు
 పౌద్ధావతారుడై పరగెడి నీకు

నిధరఁ గల్గి గానెంచిన నీకు
 నేమని యిచ్చెనో యిట్టిగేస్తునకు
 నీ మర్మ మెఱుంగక యిపుడు మాతండ్రి-
 వాననఁ బని యేమి వరుసతోడుతను
 నానోము ఫలమిట్లు సగుఁబాటు చేసె;
 నెనరెల్ల బయలాయె నీపొందు చాలు;
 నను జెనకఁగ రాకు నాయాన నీకు.

సీ. పలుమాఱు నీశ్వలోఁ బడఁద్రోయకనుగాని

యిపుడు నామచ్చరం బెట్లుతీఱు!

పెనుతాయి నీవీపునను బెట్టకనుగాని

యిపుడు నామచ్చరం బెట్లు తీఱు!

అడవిలోపల నిన్ను వెడలించకనుగాని

యిపుడు నామచ్చరం బెట్లుతీఱు!

ఆవులు మేపుమం చలయకొట్టకకాని

యిపుడు నామచ్చరం బెట్లుతీఱు!

కాని కానిమ్ము తెలిసె నీకథలు ఇపుడు

నిన్నుఁ గొంచాన విడువను నిజముగాను

ఇంతచేసినవాడ వీ వెంతసేయి!

నమ్మ నేచెల్ల! యిక నిన్ను నమ్మవశమే!

గొలిపెంతు॥ ఆట॥

కాని కాని నీజాణతనమునేఁ
గనకనే కొంచాన విడిచేనా దాని చెంతఁజేరితేనేమి
నా చేతఁదగిలితి విఁక నిన్ను దరలిపో విడిచేనే॥కాని॥
దొంగతనముగాఁ జేసికొన్న పనులు ముంగిళ్ళఁబెట్టక
విడిచేనా అంగనామణుల కొంగుఁ బట్టిన నుద్ది
యూరుదూరు సేయక నేవిడిచేనా॥ కాని॥
వావి నరులు లేక అత్తను బట్టితివని రచ్చసేయక
విడిచేనా ఆవుల మేపుచు బ్రదికే గొల్లవాడవనే
గుట్టు బైటవేయక నే విడిచేనా॥ కాని॥
మగనాండ్రుఁ బట్టిన మర్కము రచ్చను మందలించ
కనే విడిచేనా జగతిఁ ద్రిశిరగిరి నిలయు
నెచ్చెలియైన నగకాండ సీతస్పనగలు నే నెఱుంగనా॥

న. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

సీ. మునిముచ్చు బోధన విని నామ వద్దకు
రాఁ గూడెనా నీకు రాజవదన!
రమణి రుక్మిణి యీడ రానిచ్చెనా నిన్ను
తోన తప్పితి వేమొ తోయజాక్ష!
ఇన్నాశ్శక్తైనను ఈతెల్వి గల్గెనా
యిదియేమి యాశ్చర్య మెమ్మెకాండ!
అలన పెట్టిన మందులాహిరి తిరిగెనా
తలఁచుకొంటి వదేమి సొలపుకాండ!

తపసి నీకిచ్చు పారిజాతప్రసూన
 వాసనలఁ జూప వచ్చితో నన్నెకాండ!
 కపట నాటక సూత్రముల్ గంఠి గంఠి
 భక్తగక్షణ శృణ్వ గోపాలకృష్ణ!

సీ. ఆయింఖిఁ గూడి నన్నలయించినప్పుడే
 నీమోము చూతురా నీరజాక్ష!
 ఆదిన్యసుమము తొయ్యలి కెచ్చినప్పుడే
 నిను సడ్డ సేతురా ననజనాభ!
 ఆమునిముచ్చు మాయలఁ జిక్కినప్పుడే
 నిను సమ్మనచ్చునా నీలవల్ల!
 ఆనాఁకి బాస లొయ్యస మీఠినప్పుడే
 నిను జరఁదీతునా దనుకైరి!

నీకు నాయాన నన్నంట రాకు రాకు
 నీకు మనసైసఁచోటికి నీవుపోము
 చాలుఁ చాలును! నీకు గంజాలుఁ జాలు!
 భక్తగక్షణశృణ్వ గోపాలకృష్ణ!

సీ. అడరి బాలుఁడతోడ నాడ నేర్చిననాఁడ
 మించి మామను సంహరించినావు,
 బాలత్వమునఁ జన్నుపాలు ద్రావేనాఁడ
 స్త్రీహత్య యెంచక చేసినావు,

అడుగులు పెట్టుచు నడువ నేర్చిననాఁడు
 పేర్కొ దల్లిని వెఱపించినావు
 గొల్లపల్లెలఁ బాలు గోలనేర్చిననాఁడె
 నడకలు మితిమీఱి నడచినావు

ఇట్టిపాపంబులకు నొడిగట్టినట్టి
 పుట్టు నడుగైన నిన్ను నేఁజెట్టవట్టి
 యేమిసుఖమాయె! నిందుల కేమిసేతు!
 భక్తరక్షణత్పన్న! గోపాలకృష్ణ!

ఉ. తోటను నీవు కట్టవడి రోయక వల్పుల ముగిచ్చిలించి బగ
 డాటల కున్ని-పట్టునయి యత్తనుబట్టిన నీచరిత్రముల్
 నాటికి నెంచి చూడఁగను నాతలిదండ్రులు ఇచ్చినందు
 పాటి నుఖంబు గల్గె వలపాఱడికాయెను నందనందనా!

ఉ. దొంగిలుచున్నవానికిని దోసము లేడవి? జాతిహీనురా
 లెంగిలి దిన్నవానికిని నెగ్గిపుడేడది? కృష్ణ! కృష్ణ! నా
 చెంగట నిర్వ్వబోకు ననుజేరఁగరాకు పరాకు మ్రొక్కెదన్.

నీలాంబరి॥ జంపె॥

వలచినందుల కిదా ఫలము శ్రీకృష్ణ!
 తెలిసెఁ దెలిసెను నీదు పొలము!
 చెలువుఁడ యగ్ని సాక్షిగ నీకు మాతండ్రి
 పాలుపలర నను దారపోసినది మొదలుగ॥ వ॥

వీణా దాసరి యిచ్చినట్టి సుమము- వెలది కిచ్చితివి
 చలపట్టి! కాణాచి దానింటఁ గావింప నొడిగట్టి
 జాణతనమున నన్ను జ్ఞాక చేరితివిగ॥ వల॥
 అలరు ముడువను యోగ్యురాలు- కాదనుచు-
 హరి నీకుఁ దోఁచెఁ గాఁబోలు! నన్ను!
 పలుచ చేసిన నీకుఁ బడివేలు దండాలు!
 నలినాక్ష సేఁ జిన్ననాఁడు మొదలుగ నిన్ను॥ వల॥
 పిలిపించినపుడు ఇటు రాక వుద్దు- పెట్టితివి
 మోమోట లేక! అలివేణి నంటి నన్నంటరాకు
 పరాక! అల త్రిశిరగిరినిలయు చెలికాడవని
 నిన్ను॥ వల॥

సీ. ఆడుది యుసురన్న నది మంచిదేకాదు
 నీ వెఱుంగని దేమి నీరజాక్ష!
 ఒకకంట సున్నంబు నొకకంట వెన్నయు
 మఱి పెట్ట నాయమా మదన జనక!
 తరితీపువగలఁ దత్తరపాటు చెందఁగాఁ
 బలుకు బంగారమా పాణినాథ!
 నెల కొక్క సారైన నీవిందు రాకున్నఁ
 బ్రాణముల్ నిలుచునా పరమపురుష!

దోసకారీడ విటువంటి దోహబుద్ధి
కెప్పు డొడిగట్టి తప్పుడే; యింక మీఁద
నన్ను జెనకఁగరాదు నీకన్నులొన
భక్తరక్షణ తృప్తి! గోపాలకృష్ణ!

సీ. ప్రీహత్యకును వెన్కదీయని వాడని
యల పూతనను జంపినపుడె తెలిసె,
తనవారితన మొకింతైన లేదను మర్క
మవని మామను జంపినపుడె తెలిసె,
వావివర్తనలు దేవరకు లేనను వార్త
యత్తను బట్టినయపుడె తెలిసె
తారతమ్యం బొకింతైన లేదను సుద్ధి
యమ్మను వెఱపించినపుడె తెలిసె
నిట్టి దోహంబులకు నొడిగట్టినట్టి
పుట్టుచుడుగైన నిన్ను నేఁ జెట్టపట్ట
యేమి సుఖమాయె! నిందుల కేమిసేతు!
భక్తరక్షణ తృప్తి! గోపాలకృష్ణ!

వ. అని యనేకవిధంబుల నయ ప్రియ నిష్ఠురభావణంబుల
వెడనాడిన సత్యభామను జూచి గోపాలచక్రివర్తి యేమను
చున్నాడు:

ద్వి. ఇంత కోపంబేమి? యెలమి నీనగలు
 వింతలై కనుపట్టె చలదిరో, యిప్పుడు
 ఎన్నిక లేక నీ సంత లేదనుచు
 నన్ను బోనాడేవు సలినాయతాక్షి!
 మగఁడను నురియాద మది సంతలేక
 సగవనివలె నెంచి పలుకుచున్నావు.
 ఈ యాడుబుద్ధికి నేమందు నేను!
 నాయెడఁ దప్పులెన్నఁగరాదు సుమ్ము.
 దోసకారీ, నేను దోహిని గాను
 ఈసుస నీ చలం బేలచేసెదవు?
 నిమిషంబు నినుబాసి నేదాశలేను
 రమణిరో! యింత పరాకేల నీకు!
 తరళాక్షి, నాపైని తప్పు గల్గినను
 తెఱఁగొప్పఁగా నీవు దిద్దికోరాదె!
 చెలియ, నీచలలోనఁ జిక్కిన నన్ను
 అలమట పెట్టేది యలవియేగాదు.
 మ్రొక్కి వేడినఁగాని మోడి చేసెదవు;
 దక్కితి నన్నాను తప్పులెంచెదవు.
 కొమ్మల కింబటి కోపంబు గలదె!
 నమ్మినవాడను నన్నేలుకొమ్ము.

ప. అని మఱియు నేమనుచున్నాఁడు.

సీ. పలుకవే ముద్దులు గులుకవే కృపయింతె
చిలుకవే చక్కని కులుకులాడి!

డాయవే సరనాలు సేయవే గంధంబు
పూయవే యో మటుమాయలాడి!

డక్కవే చెయ్యెత్తి మొక్కవే నునుచెక్కు
నొక్కవే చక్కని తక్కులాడి!

వేడవే సయ్యాట లాడవే యుపరతిఁ
గూడవే తమిదీటఁ గోమలాంగి!

చాలు నీవేళఁ దమకంబు తాళఁ జాల
నేల నాపాల నీవట్టి జాల మేల!
చెంతఁ జేరిన నన్నింత వింతచేసి
యలుక సేయంగ నాయమా యలరుఁబోడి!

ఉ. ఇంతటి కోపమేమి! యిపుడేయపరాధ మొనర్చినాడ! నన్
వంతలఁ బెట్టరాదు; పగవాడను గాను; పరాకుసేయుచో
గంతు శరప్రహారముల గాసికి నేనికఁ దాళలేను; నా
చింతలు దీటఁ గొగిటను జేర్చకయుందునఁట విలాసిని!

ఉ. మాటికి నిన్నుగోరి బ్రతిమాలిన నన్నిట చౌకసేయఁగా
నేటికిఁ నింతదోహ మిపుడేమి యొనర్చితి దోసకారి, నీ
సాటి వధూటికోటి యెకసక్కెము లాడకమున్నె గూడకక
మాటల (పంతగించి) యనుమానము సేయకుమీ
విలాసిని !

సీ. మొససి నీబిగి చన్ను మొసలచే నురమున
 నెదురొత్తు లీయవే యిగురుఁబోడి!
 మమత మీఱఁగ నాదుతమిదీఱఁ గెమ్మామి
 పానకం బీయవే పంకజాక్షి!

పసివాడియున్న నా కసిదీఱ నీబిగి
 కౌఁగిటఁ జేర్పవే కంబుకంఠి!
 కనులు చల్లఁగ నను గనుఁగొని తళ్ళుకై న
 చెక్కు ముద్దీయవే చిగురుఁబోడి!

మరుఁడు మెరమెర లాడుచుఁ జెఱకువింటఁ
 గఱకుటరవిరి శరముల నురముదూయ
 గుఱిగ నేయంగ నన్నేలుకొనక యింత
 జాల మొసరింప నాయమా సత్యభామ!

ఉ. కన్నడ సేయరాదు బిగికౌఁగిటఁ జేర్పక యుండరాదు నీ
 మన్నన తప్పరాదు బ్రతిమాలిన నన్ విడనాడరాదు నా
 విన్నప మింకమోఁదఁ గడువేగమె గైకొనకేటివాదికక
 సన్నగ నన్ను గూడినను బాపము రాదుసుమీ విలాసిని!

ఉ. చక్కని ముద్దుగుమ్మ, నను జల్లని చూపులఁ జూచి
 నీనును
 జెక్కిలి ముద్దులిచ్చి కుచిచిల్కఁగ బింబసమానమైన నీ
 చక్కెర మోవిపానకము సారెకొసంగక యుంటివేని నీ
 తక్కువ నీకెకాక కలదా! వలదా దయ యో విలాసిని!

కర్ణాటక సారంగ, ఆది॥

ఊరి కే యుండనేల యోసత్వభామ॥ ఊర॥
 ఈరితిఁ ద్రిశిరగిరీశు సఖుడై తేనేమి
 నేరము గలుగుచో నీవు దండింపవలెగాక॥ ఊర॥
 గావలతలచేత బిగియించి పట్టిబంధన మొనరింపవె॥
 శ్రీహరి యనేమేఱు చిత్తమున నెంచక॥
 మోహకరమా కుచదుర్గముల పాలుసేయవె॥ ఊర॥
 విసరుక సరులచేతఁ జెక్కిలిగొట్టి వేమాఱు బుద్ధిచెప్పవె॥
 మనలక మగఁడను మర్యాద చూడక- కసిదీఱఁ
 గెమ్మోవి గాయములు సేయవె॥ ఊర॥
 తనివి తీఱ నన్ను జడ కొద్ది మీటి దద్దులు గావింపవే॥
 మనసిజ యుద్ధరంగమున నాతో నెదిరించి-
 విను మానందసముద్రమున నోలలాడింపవె॥ ఊర॥

ఉ. నెమ్మిని నామనమ్మనను నేటికి నాటికి నొక్కరీతిఁగా
 నమ్మితిఁగాని యిట్లు విడనాడుట నేనెఱుంగంగనైతి; హా-
 యమ్మకచెల్ల! యీవగను ఆఱుడిఁ బెట్టఁగనేల! నన్ను నీ
 సొమ్ముగఁ జేసి నీవు దయఁజూడక యందునఁటే విలాసిని!

ఉ. పాపము లేలకట్టెదవు భావమెఱుంగక నీవు! కంతు సం-
 తాపముచేతఁ గొట్టువడి తాళకవచ్చినవేళఁ జల్లనౌ
 చూపులఁ జూడ కెట్టనగు చూపులఁ జూచుచు నన్ను
 నిట్లు రా-
 తాపులఁ బెట్టి యింతటి పరాశానఁజింతునఁటే విలాసిని!

తోడి! ఆది||

అయ్యయో దోసకారి నిరాకరించే
 నానఁజేయన్యాయకారి!
 ఇయ్యెడఁ ద్రిశిరగిరీశు సఖుడను మరియాద
 తొయ్యలి నీమదికిఁ దోచకనే యిట్లు|| అయ్య||
 కొంగుపట్టి తీసి కొసరి వేడెదనంటే!
 ఇంగిత మెఱుంగక యీనడించెదవు!
 బొంగరాలనాటి గుబ్బలపైఁ జెయివేసెదనంటే
 సంగతి వద్దురా నాసామి యనేవు|| అయ్య||
 సలుచని తియ్యమోవి పానక మానే నంటే
 మొలక నవ్వుల మోమోరఁ జేసేవు!
 తిలకము కొనగోట దిద్దిముద్దాడేనంటే-
 కలికి కోపమునఁ గ్రింగంటఁ జూచేవు|| అయ్య||
 అలయిక తీటుటకు నలమి కాఁగిలించేనంటే-
 జలజాక్షి యసమీక జాగుచేసేవు!
 కలికి యెప్పటివలెఁ గలిసిమెలసి యుండేనంటే
 చలపట్టి మొదటిపొందు చాలు ననేవు|| అయ్య||

స. మఱియు నేమనుచున్నాఁడు.

సీ. కాఁగిట బిగియించి కట్టివేయకగాని
 మానదు నీమీఁది మచ్చరంబు
 పెదవిపైఁ బలుముద్ర పెట్టకనేగాని
 మానదు నీమీఁది మచ్చరంబు

ఘన కుచమగ్ధసం బొసరింపకనుగాని
 మానదు నీమీఁది మచ్చరంబు
 మరుసంగరంబున మఱి జయింపకగాని
 మానదు నీమీఁది మచ్చరంబు
 ఎంతలేదని మదిని చన్నెంచకీలుల
 గాడినందుల కిటునంటి యాహ్లాదెల్ల
 జేసి చిను గైనసంబు నేజేసికొనక
 మానఁజాలను ఈమాట మఱవవలదు.

వ. అని పలికిన కృష్ణమూర్తిని జూచి సత్యభామ యేమనుచున్నది.

ఉ. పోటి యొనర్చి యాసుమము బోటికిఁ బ్రేమ నొసంగి
 పిల్చినన్

మాటికి రాక నాచెలిని నున్నన సేయక నేరమేమియున్
 నేటికి లేనివానివలె నీవిను నచ్చిపు డిచ్చకంబుగా
 మాటల నాడి యిట్లు బ్రతియూనినఁ జెల్లునె నందనందనా !

ఉత్తరాది దరువు॥

నిను సమ్మరాదు పదివేలైన- అమ్మనేచెల్ల నిను।
 మనసిజ మీఁదాచ మాటికిఁ గలనైన॥ నిను॥
 కనికరమింతైన లేదాయె- అమ్మనేచెల్లకపట।
 మెఱుంగనైతి బాగాయె! వినినవారికి నవ్వులాయె।
 కన్నదిగాదు! అనువొంద నీమాయ హాల్లలా యేమి॥
 సేయ॥ నిను॥

మట్టు మరియాద లింతలేక- అమ్మనేచెల్ల!
 గుట్టుపోగొట్టినదిగాక- చెనక నచ్చేవు
 వట్టి తనుకులేల పరాక- నలుగురిలో న
 స్నట్టిట్టు చేసితివి అయ్యయ్యో మనసీక॥ నిను॥
 ఏమని నేను తాళుకొందు- అమ్మనేచెల్ల
 స్వామి యిక్కఁ జాలును నీపొందు- శ్రీతిథిరగిరి
 థాముని చెలికాఁడా నీనందుఁ- దగిలితివి నీ
 వామాయలాడి వగల నకట యిందుకేమందు॥ నిను॥

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

శా. గోపాలా యదునందనా మనవిచేకోరా! చలంబేల! రా
 రాపుల్ పెట్టుట నీకు నాయమటరా! రమ్మన్న
 నా నెచ్చెలిన్
 పోపొమ్మంచు నిరాకరించి వెడచూపుల్ చూతురా!
 యేతురా!
 నాపై గోపము సేతురా! విరహ మెన్నాళ్ళంచు
 నేనైతురా!

దరు॥ పదర పదర అందుకేమి పదర వద్దర!
 చెదర నాడుచు నన్నిట్లు చేనకవద్దరా॥ ప॥
 అలదాని నంటినీవునన్నంచే వేమిరా! నీ
 మెలఁకునలు తెలిసె నిదియేమిటి సోరామిరా॥ పద॥
 చెల్లఁబో నీమటుమాయలెల్ల గంటిరా! హా
 లల్లా నీదు తప్పునడక లెల్లవింటిరా॥పద॥

నీవిలాపి వాడవని నేడు తెలిసెరా- నే
గావించు పూజాఫల మీగతిని వెలసెరా|| పద||
తెజపు తెలిసి నీవు వచ్చినదే పదివేలురా- యో
చెఱకు విలుకానయ్య నినుజూచినదె చాలురా|| పద||
త్రిశిర గిరీశు సఖుడని విశదమాయెరా- యో
రసికుడ నీకు నిందువల్లను నేమాయెరా|| పద||

వ. అనిన స్వామి యేమనుచున్నాడు.

ఉ. కోపము లేలనే కులుకుగుబ్బల బట్టక తాళజాలనే
పాపము గట్టకే యికను బల్మఱు నాపయి బద్ధపెట్టకే
తాపులు మానవే కనికరం బినుమంతయునైన బూనవే
యేపునఁ జౌకచేసి యలయించుట నాయమఁట విలాసిని!

వ. అనిన సత్యభామ యేమనుచున్నది.

ఉ. వంచన యింతలేని మగవాని విధంబున మాటలాడి చె
ల్లించు కొనేవు నీదునగల్గెను; సిన్నటనాటనుండి నే
గాంచినదాన నూతనముగాదిది; యీనగమాటల్లె నా
చంచల నేత్రయింట; నిటసాగవు శ్రీహరి నందనందనా!

వ. అనిన స్వామి యేమనుచున్నాడు.

ఉ. ఆచెలియింట నున్నయపు డాసుమ మాముని తెచ్చి
యా యెగా
నాచఁపలాక్షి కిచ్చితిని; అంతకుఁ దాళగలేక నేరమున్

దోచిన నెంత లేదనుచు దూకొని యాడినచో విరాళి నే
పైఁచఁగఁ జాలనీయలుక చాలును జాలునుభో విలాసిని !

న. అనిన సత్యభామ యేమనుచున్నది.

ఉ. ఎక్కువయైన యానుమము నింజికొసంగిన నెంతలేదనన్
తక్కున చేసి యల్లవిరితాపులు చూపఁగవచ్చి నాపయిన్
మక్కువ గల్గువానినలె మాటలనాడుచుఁ దప్పు
మొక్కులన్
మొక్కిద వీవు చాలు మునిముచ్చుఁ దనంబులు నంద
నందనా !

వ. అని పరస్పర మేమనుచున్నారు.

ఎఱుక॥ చాపు॥

పసిడి నలువమీఁదఁ దగిలినట్టి పసుపునిగ్గేమోయి! అది
పసిడికిఁ గలిగిన గుణమని తెలియక బ్రమసుకొనే
వేమి!

సిసైన నీయురమున గుబ్బలపోటు చెలఁగిన విత
మేమోయి!

కొన్తుభమున నీగుబ్బల కాంతులు కనుపించినది
తెలియదా!

తెలిదామరల వంటి నీకనులను వెలయు కెంపు
లేమోయి!

సలలితముగ భాగ్యవంతులకును సహజగుణముగాదా!

చన్నెమీటినట్టి నీదు సిగను వాడిన విరు లేమోయి।
సిన్న మొన్న భక్తులు పూజించిన నిర్మాల్యమని
దెలియదా॥

అలరుఁ జెక్కులమీఁద గోటి గుంపు లమరిన
వితమేమోయి।

అల బృందావని పూఁబొదల దూరఁగాను గొమ్మలు
చీరినది తెలియదా॥

వేడుకగా నీనోట దొంతర విడచుదేమోయి।
వీడెము గాదు నీపై యనురాగము వెలికిఁ బర్విన
దెఱుఁగవా॥

సరిలేని కంఠమున బంగరు కంట నరులచిక్కేమోయి।
మఱి మల్లయుద్ధము శేయఁగఁ జిక్కిన మర్మము
నీ వెఱుఁగవా॥

కమ్మని నీమోవిపై మించిన కసికాటు లదేమోయి।
కొమ్మ, చిలుకను ముద్దాడ బింబమని కొఱికిన
విత మెఱుఁగవా॥

దాఁచక శైలుసవోయి వీపునజడ దద్దులదేమోయి।
నాచిన్నిపాయాఁడ దల్లిబెత్తముచేత నన్ను గొట్టిన
దెఱుఁగవా॥

మాటికి మోముసను దగిలినట్టి కాటుకగుఱులేమోయి।
మేటి నామోముఁదమ్మిని జూపులనే తుమ్మెదలు
వ్రాలినదెఱుఁగవా॥

అలితమైనట్టి నీనుదుటను లతుక గుఱుతు లేమోయి।

చెలియ నీవిరహాగ్నిఁ గలిగిన నిట్టూర్పు కలలని
నీవెఱుంగవాఁ

ఆయింతి నెనసితివో నీకునింత యామాస మేమోయి
హాయిగ నీవునన్ను గూడక నేయున్న నాయాసముగాదా॥
త్రిశిరగిరీశ్వరుని చెలికాఁడని తెలిసెఁ దెలిసెనోయి!
వశమైతిని వట్టివాడేల చేసేవు పనితి నన్నేలుకో॥

ప. అని యిట్లు పరస్పర వచనములైన తదనంతరంబునఁ
గృష్ణమూర్తి సత్యభామను జూచి యేమనుచున్నాఁడు.

ద్విపద. ఎంత వేడినఁ గాని యెలనాగ, నీవు
అంతరంగంబీక యగడుచేసెదవు.
ఏమికారణ మిందుకేమందు నేను!
ఏమినేరంబు లే వికఁ జేసినాను!
నామిఁదఁ దప్పులున్నట్టి నయేని
భామకో, వివరించి పలుకంగరాద!
వేవేగ కొర్రులు విన్నవించినను
కావలసిన పనుల్ కాఁజేయనేర్తు,
మనసులోఁ బెట్టుక మఱిచెప్పకున్న
గొనబైన కొర్రులు కొనసాగు తెట్లు?
ఇపుడు నీమదిలోన నేమిఁతోచినది
కపటంబు విడిచి చక్కఁగఁ జెప్పమింక.

ప. అనిన వికసిత వదనారవిందయై సత్యభామ యేమను
చున్నది.

ద్వై. మునియిచ్చు సుమము నాముదితకు నిచ్చి
 నను జిన్నబుచ్చి యానాతిని మెచ్చి
 పిలిపించినను రాక ప్రియము చేకొనక
 నలుపురిలోపల నగుఁబాటు చేసి
 కనుగొన నేమెఱుంగనివాని రీతి
 నొనర నేరముచేయ కున్నట్టిరీతిఁ
 గనికర మెంతేనిఁ గలవానివలెను
 వనజాక్ష, నీవు నావద్దకు వచ్చి
 సురటిచే విసరుచుఁ జొక్కు చల్లుచును
 మురుపు మీఱఁగఁ దప్పమొక్కులు మొక్కి
 యీ నక్కవినయంబు లేలచేసెదవు?
 నీ నెనరెటువలె నిజమంచు నెంత?
 ఇటువంటిప్రేమ నీకిపుడు గల్గినను
 తటుకునఁ బారిజాత ప్రసూనంబు
 గ్రక్కున గొనిదెచ్చి కరుణతో నిచ్చి
 మక్కువ నన్నేలు మదనగోపాల!

వ. అని పలికిన సత్యభామను జూచి స్వామి యేమను
 చున్నాడు.

నీ. ఇందుకా నీవు నన్నెంతలేదని దూఱి
 యలుకలు చేసితి నంబుజాక్షి!
 ఇందుకా నీమనసిచ్చి మాటాడక
 కినుకతో నుంటివి కీరవాణి !

ఇందుకా నేను నిన్నెంత వేడినగాని
యిమ్మాయనైతివి యిగురుఁబోడి!
ఇందుకా నీవు నన్నిన్నాళ్ళు పిలువక
యూరక యుంటివి యోలతాంగి!

ఎంతమాత్రంబు ఈకార్య మిఁకనుజూడు.
మేను గావలెననిచో నేమిగాదు!
ఏమొ యని యుంటి నీభావ మిప్పుడుగంచె
నీదు మనసున కితవుగా నేను నడతు.

గీ. పారిజాత మహీజంబు బాగుమీఱఁ
బెల్లగించుక కొనితెచ్చి పేర్చితోడ
నీదు శృంగారవనములో నిపుడు నేను
పెరటి చెట్టుగ నాఁతు సరసిజాక్షి!

న. అని కృష్ణమూర్తి సలికినపలుకులు వీనులకమృతప్రవాహంబులై తోఁప నలుకమాని యానందకందళిత తరంగితాంతరంగయై రోమాంచ కంచుకిత సర్వాంగియై కరుణాకటాక్ష వీక్షణ సుధాప్రవాహంబునఁ దేలింపుచు, ముసిముసినగవులు సగుచు, వేద వేదాంత వేద్యుండై పురాణపురుషుండై యోగి జనదుర్లభుండై లీలామానుషవిగ్రహుండై చతురాననాదినకల నుర కిరీట ఖచిత మణిచ్ఛవిచ్ఛటా నీరాజిత చరణారవిందుండైన గోవిందునిం జూచి సకలసద్గుణధామయు, లావణ్యసీమ యున్న సత్యభామ యత్యంత ప్రేమతో నుండె. అంత,

ఉ. శారద సీరదేందుధర చందన నారద కుంద హీర మం
దార తుమార పారద శతార సితాంబుజ వారిపూర ఖ
ర్జూర పురందర ద్వీరద శుభ్ర హాలాయుధ రాజతాద్రి గో
క్షీర యశోనిధి! యమరసింహనుహీప! దిలీపవిక్రమా!

ఇది శ్రీచోళసింహాననాధ్యక్ష భోసలప్రతాపసింహరాజ
పూర్వ పుణ్య పరిపాక స్వరూప యమునాంబికా గర్భశుక్తి
మాక్తకాయమానామరసింహ మండలాధీశ్వర నామాంకితం
బైన మంత్ర మార్తాండ శినరాయ కారితంబైన శ్రీమత్
సుగంధి కుంతలేశ్వర కరుణా కటాక్ష వీక్షణ సుధాసార
సంజనిత చతుర్విధ కవితానిర్వాహక శాండిల్యగోత్ర పవిత్ర
కవిరంగయామాత్యపుత్ర విద్యజ్ఞనవిధేయ మాతృభూత కవి
నామధేయ ప్రణీతంబైన పారిజాతాపహరణ నాటకంబందుఁ
గృష్ణుని వద్దకు సత్యభామ వచ్చుటయును, నిష్ఠురోక్తు లాడుట
యును, కృష్ణమూర్తి రానని నిరాకరించుటయు, దదనంతరం
బున రాధా రుక్మిణీ సత్యభామల పరస్పర సంవాదంబును,
తదనంతరంబున సత్యభామ నిజగృహంబునకు వచ్చి ననఁబో
రం బొనర్చి యత్యంత విరహంబున గోపాగారంబున నుండు
తైటింగి కృపానిధియగు కృష్ణమూర్తి సత్యభామనద్దకు వచ్చు
టయు, సత్యభామామణి కోపావేశంబున నిష్ఠురోక్తు లాడు
టయు, బారిజాత మహీజంబు తెచ్చి యిచ్చెదనని యొడఁబఱ
చిన సత్యభామామణి యానందంబుననుండెనను కథలఁజెలంగు
నిది చతుర్థాంకము.

పారిజాతాపహరణము

—: పంచమాంకము :—

క. (శ్రీరామచంద్ర) పదసర

నీరుహ భృంగాయమానచిత్త, మనోజా

కార, రణశూర, సకల

(శ్రీ)రమ్యాగార, యమరసింహవజీరా!

గీ. అనధరింపుము నీపేర సంకితముగఁ

బారిజాతాపహరణంబు బాగుమీఱ

చాటకముగాను రచియించినాను జేడ్క

నెలమి నైదన యంకం బద్దెట్టిదనిన.

వ. అని యిట్లు పారిజాత మహిజంబు తెచ్చి యిచ్చెద
ననిన సంతుష్టాంతరంగయై సత్యభామ స్వామినిజూచి యేమని
వినుతింపుచున్నది.

క. గురుశఘర, కమఠ, కిటి, నర

హరి వామన రామరామ హలధర కృష్ణా!

వరబుద్ధ కలికిరూపా

గిరిధర గోవింద! మానిగేయ! ముకుందా !

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

సీ. నీల నీరదగాశ్రీ, నిర్జ్వర నుతిపాత్రీ,
 నసుదేవపుత్రీ పాననచరిత్రీ
 దాస మానసహంస, దళితనత్సృశంస,
 మద్దితకంస, ధర్మప్రశంస,
 గోనర్థనోద్ధార, గోధనపరివార,
 భవ్యకృపాపూర, గవ్యచోర,
 ద్వారకాపురవాస, వారితార్తత్రాస
 మహిత చంపకనాస, మంజుహాస,
 కనకమయచేల, గోపికాజనవిలోల,
 యమిత భవరోగక్షైద్య, వేదాంతవేద్య,
 సారసదళాయతాక్ష, విశాలవక్ష!
 భక్తరక్షణత్పణ్ణ! గోపాలకృష్ణ!

స. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

ద్వి. వినవయ్య గోపాల, విఖ్యాతశీల,
 అనుమత గుణజాల, యాశీతపాల,
 నీమహాద్భుత మహనీయచరిత్రీ
 లే మున్నెఱుంగుదు నేమంటివేని
 యడరి యా సాందీప్రదైవప్రివాని
 కొడుకును దేలేదె కూర్మితో మున్ను
 చేనంటి సోమకుండు ముచ్చిలిన వేదము
 మొనసి వాని హరించి మునుపు తేలేదె !

భూమిఁ జూటైత్తుక పోయిన ఖలుని
 వేమాటు దండించి విపుల తేలేదె!
 యటుగాన దేవర కలసురదుముము
 నిట గొనితెచ్చుట యేపాటి నీకు
 ఎలమి నిందాదులు నెదిరించిరేని
 నిలిచి జయింపఁగ నేర్తువు నీవు
 కావున వేడితిఁ గడువేగమునను
 ఈవులచెట్టు నీవిటకుఁ దేవలయు.

వ. అని మఱియు నేమనుచున్నది,

క. దేవర, నా వెత తెలుసుక

ఈనగఁ గరుణింపనచ్చి యీవులచెట్టున్

వేవేగఁ దెచ్చుననుచును

గోవిదనుత, పలికినపుడె కోర్కులు పండెనో.

వ. అని యిట్లు పలికి యత్యంతముదంబుతో సత్యభామా
 మణి చెలుసైన సన్నతాతినైమిఁద వెన్నునిఁ గూర్చుండ
 నియోగించి పన్నీట జలకమార్చి, చలువలచేఁ దడియొత్తి
 పీతాంబరంబు ధరియింపజేసి నుదుటఁ గస్తురితిలకంబు నిడి
 యనర్ఘ్య మణిమయఁ కిరీట కుండల హార కేయూర ద్యాభర
 ణంబు లలంకరించి దివ్యచందన కస్తూరి సంకుమదాద్యనేక పరి
 మళము లలంది, నానావిధ ప్రసూన హారంబు లలంకరించి,
 తదనంతరంబ తానును గుఱ్ఱగొఱ్ఱంగినీట మజ్జనమాడి, ననిహ

రువు సరిగచెంగావి పావడమీఁద హెచ్చిన సచ్చతానన్నె
 బనంతిచీర ధరియించి, పైతిణీరైక దొడిగి నెన్నోసలఁ గన్తూరి
 తిలకం బిడుకొని సొగసుఁ గన్నులను గాటుకదిద్దుకొని, యర
 జాటు కొప్పన నగవిరిసరులు చుటుముకొని, సర్వాభరణాలం
 కృతయై, మృగమద కుంకుమ సంకుమద విలిప్తాంగయై, నీల
 మేఘంబు చెంగటి మెటుపుడీగయునుం బోలె హరిచెంగట
 నిలిచి వెలహెచ్చు బంగారు పశ్చెరంబున శాలీయాన్న భక్త్య
 భోజ్య లేహ్య చోష్య పానీయాదుల నిడిహరియును దానును
 బొత్తుభుజించి రంగారు బంగారు భృంగారు జలంబులం గరం
 బులఁ గడిగికొని, కపురంపు వీడియంబు లొసంగి, యతఁడు
 కొఱికిన మడుపులు తానందుకొని శృంగారంబుగా రంగారు
 తిరుచెంగావి బంగారు పైఱకొంగుచే విసరుచు, భావి సురతో
 త్సన సూచక పరస్పర వీక్షణంబుల మెలంగియున్న యవస్థ
 రంబున—

సీ. పంకజ మిత్తుండు పశ్చిమాంబుధి చేరె
 గమనీయ సాంధ్యరాగంబు మీఱె,
 విరహీణీ జనముల వేసటలును దీతె
 సంచబాణుడు స్వారి బయలుదేరె
 సాంద్రంబులై చంద్రచంద్రికల్ తనరారె,
 నక్షత్ర పంక్తులు నయము మీఱె,
 అలచకోరకముల కానందములు సేరె
 గలువలు వికసించి కళలు దేరె

బద్ధిసీబృందములు తమవతినిబాసి

తమ్మిమోములు ముడిచి భేదమ్ముఁ జెందె.

కృమ్మకొని కమ్మతెమ్మెర కడఁగి విసరె

మహితమైనట్టి యాసంధ్య మణుఁగువేళ.

న. ఇట్లు సంధ్య మణిఁగిన తదనంతరంబు సకలశృంగారము లతో రంగారు బృంగాగుమేడమీఁద నరవిరిసరులచే మురుపుగా నమరు నసమాన్యపథానంబుల నొప్పగు నిద్దంపు టద్దములఁ బొలుపుమీఱు హంసతూలికాతల్పంబున సత్యభామను గూడి మాయామయుండైన గోపాలమూర్తి యెడవిడువని ప్రేమచే గాఢాలింగనంబు చేసికొని, యెన్నరాని జంటితేనె కన్న మిన్నయై కనుపట్టుచున్న కెమ్మోవి పానకంబాని, తళతళల నీను తళుకుటద్దంబుల కుద్దియైన తళుకుఁ జెక్కులు నొక్కి, ముద్దలిడి, యరజాటుపైఁట తొలఁగించి పైఁజీ రవికలో నిటికి హొన్నుగిన్నెలకన్న మిన్నలై వన్నెమీఱుచున్న 'చిన్ని చన్నుల నొడిసిపట్టి, సఖక్షతంబు లొనరించి, నళిత్రయంబుల నాని, పోకముడి నడలించి కాంచిదేశంబు తోరణంబుగట్టి, చొక్కి చొక్కించి, దక్కి దక్కించి, మొక్కి మొక్కించి, చిక్కి చిక్కించి, నలచి నలపించి, సొలసి సొలయించి, యనంగరాజ్య సామ్రాజ్యంబు కై నసంబు చేసికొని, చౌసీతి బంధముల నెనసి, బహుకాలసంజాత విరహసాగర తారణ కారణ పరస్పర క్రిడ భేదంబుల నానందవార్ధిలో నోలలాడుచుఁ బారవశ్యంబుఁజెంది యున్న యనసరంబున.

సీ. కలునలు ముకుళించెఁ గమలముల్ వికసించెఁ
 గెరలి తుమ్మెదల గూంకృతులు మించె
 పల్కుచెన పక్షుల కలకలంబులు మీఱె
 అల చంద్రకళ నెలవెలలు పాఱె
 కడు దీపకళికల కాంతు లంతట తగ్గె
 చీకటుల్ గుహలందుఁ జేరి మృగై
 విరహిణీజనులకు వేసట పెంపెక్కె
 పెడవిల్తుఁ డంతట వెనుకదొక్కె

దిక్కులెల్లను దెలివొంది తేజరిల్లె
 జక్కనలు జోడువీడక సంతసిల్లె
 మలయపననుండు విసవిసమనుచు విసరె
 నినుఁడు పూర్వాద్రిపై నుదయించువేళ.

వ. అంతట మాయామయుండైన గోపాలమూర్తి కాలో
 చితక్రియలు నెఱవేర్చి, భోజనాదివిధులూఁచరించి, సత్యభామా
 సమేతుండై కొలువున్న యనసరంబున నారదమునీంద్రుఁడు
 వచ్చెనట యెటువలెను.

దరువు॥ మధ్యమావతి॥ ఆట॥

నారదముని వచ్చెను వేడుక మీఱ॥ నార॥
 నారదముని వచ్చెనట సటసము సేయుచుఁ
 జేరి సత్యభామ కృష్ణుల చెంతకు॥ నార॥

అలికమునఁ ద్రిపుండ్రము హస్తమున జపసరము
 కళగుల్కు రుద్రాక్ష కంఠ మాలికయుఁ| చెలువైన
 జడలును జేకమండలుపు మెఱయ- నలక్రిశిరగిరి .
 నిలయుని సఖుని చెంతకు॥ నా॥

ప. ఇట్లు నచ్చిన నారదమునిని సత్యభామానహితుడై
 కృష్ణమూర్తి యెదుర్కొని యర్ఘ్యపాద్యాచమనీయాదివిధులఁ
 బూజించి, యుచితాననంబునఁ గూర్చుండ నియమించి, నార
 దునితో విందారగించి సత్యభామానీరజాతనయనకుఁ బారి
 జాతం బొసంగఁ దలఁచి విరించినందను గుఱించి యేమను
 చున్నాఁడు.

ద్వి. నారదమునినర్య, నగచైరితోడ
 వేటుసేయకను ఈనృత్తాంతమెల్లఁ
 దెలుపు; మేమనిన- భూదేవినందనుని
 అలయుద్ధమునఁ దుగించి యదితికుగడలము
 లేఁ దెచ్చి దాఁచినా; నిపుడు నిందుగిండు
 ఆదటఁ దానేల యడుగకున్నాఁడు.
 ఈ సత్యభామకు నింద్రాణిఁ జూడ
 నానందై యున్నది యది వివరింపు.
 ఆనందనంబును అమరావతియును
 మానసంబునఁ జూడ మఱి కోరినాఁడ.
 అవిగాక కొన్ని కార్యము లున్నవచట;
 వివరింపు వచ్చేద నృత్యారికడకు.

వ. అని పలికి నారదు నింద్యునికడకుఁ బంపిన తదనంతరం
బునఁ గృష్ణమూర్తి గరుత్మంతుని స్మరించిన, గరుత్మంతుఁడు
నచ్చెనట యెటువలెను.

దరువు॥ మోహన॥ ఆది॥

నైనతేయుఁడు నచ్చెను వేగముగాను॥ నైన॥
జానైన త్రిశిరగిరీశ్వరుని చెలికాఁడు మదినిఁ
బూని తలఁచినమాత్రమునను వేగముగాను॥ నైన॥
పాములపగవాఁడు పక్షుల యెకిమీఁడు- వేమాటు
అరుణునకు వెనుకటివాఁడు॥ ఆమేఘవాహు గెల్చి
యమృతము దెచ్చినవాఁడు- స్వామి కార్యధురీణు
డై మెఱచినవాఁడు॥ నైన॥

వ. ఇట్లు నచ్చిన గరుత్మంతుఁడు స్వామిని గొనియాడు
చున్నాఁడు.

క. శ్రీరమణీ ముఖచంద్ర చ
కోరా, నవనీతచోర, గోపవధూటీ
జారా, కంస ముఖాశూర
ఘోరా ద్రిశతార, సందగోపకుమారా !

క. శ్రీధర, ప్రద్యుమ్న. జగ
న్నాథ, హృషీకేశ, పద్మనాభ, ముకుందా,
మాధవ, రాధావల్లభ,
గోధన సంచార, సందగోపకుమారా !

మాలిని. కనక రుచిరచేలా! కామినీ కేళిలోలా !
 వినిహత శిశుపాలా! విశ్వ విశ్వానుకూలా!
 ముని జన సురపాలా! మోక్షసంధానశీలా!
 ఘన జలధర నీలాకార! గోపాలబాలా!

మ. యమునా తీరవిహార, నీలమణి దివ్యాకార, కంసాది దై
 త్యమహాశైల శతార, దీనజనతా దారిద్ర్య సంహార, య
 ర్యమ బింబించడగార, వంశసుకుమారా, భక్త
 మందార, శ్రీ
 రమణీ నక్త్రీలసత్కళానిధి చకోరా, గోపికావల్లభా!

ప. అని యిట్లు సన్నుతించిన పతంగపుంగవునిం గనుంగొని
 కృష్ణమూర్తి యేమనుచున్నాడు.

ద్వి. వినవోయి చక్కగా వినతాతనూజ
 అనిమిషపురికినే నతివతోఁ గూడ
 నతివేగమునఁ బోయి యమరుల గెల్చి
 జతలేని యాపారిజాతంపు దెచ్చి
 పనివడ నీసత్యభామ యుద్ధాన
 వనమున నాటింపవలెనని కోరి
 నిన్ను దలంచితి నిర్జరపురికిఁ
 బన్నుగఁ బోవలెఁ బయనమ్ము గమ్ము.

ప. అని పలికెన కృష్ణమూర్తిని గనుంగొని గమత్కంఠుఁ
 డేమనుచున్నాడు.

క. ఏకార్య మానతిచ్చిన

నాకార్యము క్షణములోన నతివేగముగాఁ

జేకొని యొసరించెద స

త్యాకాంతామః సత్పన్థ! హరి, హరి, కృష్ణా!

న. అనిపలికిన తదనంతరంబునఁ గృష్ణమూర్తి సత్యభామా
సమేతుడై చిలువభాణంబు తేజినెక్కి శంఖ చక్రాద్యాయు
ధంబులఁ గరంబులఁ బూని యాదనబలసమేతుడై యింద్రపురి
కరిగె. అంత దేవేంద్రుఁడు కృష్ణమూర్తి రాక నారదునిచే
మున్ను విష్ణువాఁడు గావున నెదుర్కొన వచ్చెనట యెఱు
నలెను.

ధన్యా! ఆట॥

దేవేంద్రుఁడు వచ్చెను వేడుకమీఱ॥ దేవే॥

శ్రీమైయు త్రిశిరగిరిశు చెలికాడైన శ్రీకృష్ణ

దేవుని చెంత కెదుర్కొన॥

అచ్చర ననితలు నాట్యమాడ వి । యచ్చర కోటులు
గొలువగను॥

హెచ్చైన తెల్లని యేనుఁగుపై నెక్కి॥ పచ్చనివిల్తునిగన్న
పరమాత్ముని కడకు॥ దేవే॥

వ. ఇట్లేదుర్కొనినచ్చి జిష్టుండు విష్టుండగు కృష్ణు నాలింగ
నంబు చేసికొని యమరావతికిం దోడ్కొనిపోయి నందనవనం

బున విడిది యమర్చి చింతామణి భద్రప్రీతంబునఁ గూర్చుండ
నియోగించి యర్ఘ్యపాద్యాది విధులఁ బూజించి యేమను
చున్నాఁడు.

ముఖారి॥ దరువు॥

ధన్యుడైతిని నేటికి నేను-

మాన్యుడ నైతిని॥ ధన్యుడ నీయడుగులు నాపేట

సోకినయంతనే॥ ధన్యు॥

అ॥ వేదవేదాంతోపనిషదాచులకు దుర్లభంబు॥

ఆదికిని నాదియైన నీమరూపము గనుఁగొని॥

వ॥ బ్రహ్మాదులకైనఁ గనుపట్టరానియట్టి పరబ్రహ్మమైన
నీమరూపము పలుమాఱు కనుపించినపుడే॥ ధ॥

నిర్గుణమైన యన్నిదిశల నిండి యేకమైన నీవు

నిసర్గముగ నాయెదుట సగుణమై కనుపించినపుడే॥

ఆదిమధ్యాంతరహితుడై యంటియంటసట్టి నీవు-

పాదుకొని గోపవేషమునఁ బ్రత్యక్షమై నిలిచి

నపుడే॥ ధ॥

నిత్యుడైన త్రిశిరగిరి విలయుని సఖుడైన నీవు

సత్యభావతోఁ గూడుక సాక్షాత్కార మైనయపుడే॥

ధన్యు॥

వ. అని ఇట్లు సంస్తుతించి యిందుగఁడు తననగరు ప్రవేశిం
చిన యంత కృష్ణమూర్తి యదితినన్నిధానంబునకుఁ బోయి

సత్యభామాసమేతుడై సాష్టాంగపరశ్శామంబు లాచరించి
మున్ను నరకాసురుండు గైకొనిపోయిన కుండలంబుల వితి
కొనింగి, యామెను సంతృప్తాతరంగురాలి జేసి, యామెచే
దీవనలువడసి, యిందుగిందుచేయు విందారగించి, యంకొక్క
నాడు వసియించి మఱువాటి ప్రాతఃకాలంబున బారిజాతాప
హరణం బొనరించి గరుత్మంతునిపై నిడుకొని, సత్యభామా
సమేతుడై గరుత్మంతునిపై గూర్చుండి బయలు వెడలి కొంత
దూరం బరుగుసమయంబున ననచాలకులు దేవేంద్రుని కత్తెఱం
గెఱింగించిన,

క. దేవతలతోడఁ గూడుక

దేవేంద్రుండు యుద్ధమునకుఁ చెగఁబడిరాఁగన్,

ఆవేళ హరి జయించెను

దేవేంద్రుండుతోడ సకల దిక్కులు నవ్వన్.

సీ. సురనికరములు స్రసూనవర్షంబుల

నెలమి బోరనఁ గురియించి రపుడు,

కిన్నర గంధర్వ గీర్వాణ యక్షులు

చేరి గానంబులు చేసిరపుడు

అప్పరస్త్రీ సమూహమ్ము లద్భుతముగా

నటనమ్ము చేసిరి నయముతోడఁ

బటహ శంఖ మృదంగ సణవ భేరిధ్వనుల్

సురలు మోయించిరి సౌంధ్యవిగాఢ

నారదాది మునీందుఁ లానంద మొంది
సంస్తుతించిరి కృష్ణుని సరసజేరి
యమరపురినుండి పారిజాతావనీజ
మచ్చుతుఁడు తెచ్చి సత్యకుఁ ఁచ్చువేశ.

న. ఇట్లు పారిజాతావనహరణం బొనరించుకొని కృష్ణమూర్తి
సకల జగజ్జేయమాన్యుడై సురనికరయాదనప్రముఖులుగన్న
తింప సురదుందుభులు మోయి బురజను లచ్చెరువొందు
ద్వారకానగరప్రవేశబు చేసెనట యెటునలెను.

దరువు॥ శ్రీరాగము॥

పారిజాతము దెచ్చెను శ్రీకృష్ణుఁడు
పారిజాతము దెచ్చెను! అరయ సత్యభామామణి
మనసునఁ

గోరిన కోర్కె తొనసాగెనని పొగడ!
ఈడు జోడులేని శ్రీశ్రీశిరగిరీశున కర్పితమై!
వాడక కందక వాసన లెన్నటికి వీడని పువ్వుల
నెలసియున్న యట్టి పారి॥

న. ఇట్లు పారిజాతంబు దెచ్చి సత్యభామామణి కేలీననం
బునఁ జెంగల్వి కొలనిచెంగటఁ గప్పరంపుటఁ యటుల నడుమ
నాటించిన తదనంతరంబ సత్యభామ యానంద కందళితాంత
రంగయై స్వామిని ఏమనకొకయాడుచున్నది.

శ్రీ. పాండవ మిత్ర, దీనపరిసాలక, సాపలతాలవిత్ర, మా
త్తాండ సహస్రధామ, భవతారక, చంద్రకులాబ్ధిసోమ, బ్ర
హ్మాండలనత్ప్వినండ, యమలాష్టన కాళీయ కంసధేను కో
ద్దండ గిరివ్రభేదన శతార, మురాంతక, సందనందనా !

క. శ్రీగోనర్దన గిరిధర !

యోగిమనః పద్మభృంగ ! యుద్ధవశఖ ! స
ర్వాగమ వినుత పదాంబుజ !
గోగణపరివార ! సందగోపకుమారా !

శ్రీ. కోక్కు లీడేరె మదిలోని కొదవతీతె;
పద్మ నెఱవేతె నలపు నీపైని పేరె
గోపమికఁ బాతె మనసు నీకూర్మిగోరె
నేలుకోనయ్య గోపాల ! జాలమేల !

కేదారగౌళ॥ బంపె॥

హరిహరీ నామనసు కానందమాయెన్ ।

ఇరవుగా నాపంతి మీడేర్చినపుడె॥

అ॥ నేను నోచిన నోము నేడుగా ఫలియించె॥

బూని నాభుజము లుప్పొంగఁ దొడఁగె॥

దీనరక్షణ బిరుదు దేవరకు నిజమాయె॥

బూని సవతులలోనఁ బూజ్యతందఁగలిగె॥

నాపుణ్య మీడేరె నాజన్మ మీడేరె!
 నాపూజ లీడేరె సయముగాను!
 ఆపారిజాతంబు సతివేగ గొని తెచ్చి
 వైపుగా శృంగార నని నుంచినపుడె||
 మహిలోన నీనంటి మగనిఁ బెండ్లాడఁగా
 బహుళతర భాగ్యంబు పండె నిపుడు!
 మహిమగల త్రిశిరగిరి మాతృభూతేశ్వరున
 కహరహము మిత్రుఁడైనట్టి శ్రీకృష్ణా!

వ. ఇట్లు గొనియాడిన సత్యభామను గూడి కృష్ణమూర్తి
 యానంద సముద్రంబున నోలలాడుచునుండె. అంత రుక్మిణి.

పాత్రప్రవేశము|| దరువు||

ద్వి. ఇదె వచ్చెద నటంచు నింతిరో! నాదు
 సదయుండు నెలునడి సత్యచెంగటికిఁ
 బోయె నాయింటికిఁ బోలతి, కృష్ణుండు
 ఈయెడ రాఁడాయె నేమొకో తెలియ.
 నెలది తాఁ గృష్ణుని నెలఁబెట్టి కొనెనా!
 తలకెక్కినో లేక తరుణిచే మందు !
 దాని మాయలలోనఁ దగిలియున్నాఁడా!
 కాణాచి" దానింటఁ గావించినాఁడా!

మనసులోపల నన్ను మఱచి యున్నాడో!
 తనరెడు దాని బోధనలు విన్నాడో!
 లేకున్న గృష్ణుండు లేమిలో! యిందు
 రాకనే యింత పరాకు చేయునొకా!
 ఏమని సైరింతు! నీవిరహాబ్ధి
 నేమని యీచుదు! నేమందు నిపుడు!
 ఒకమాట యొకనిజం బొకపద్ధు హద్దు
 ఇక లేని మగవాని నొసనమ్మనచ్చు!

ప. మఱియు నేమనుచున్నది

దరువు|| భైరవి|| ఆది||

ఏమి నేతు నెటులసైతు! ఈవిరహ మెటుల దోతు!
 రామరొ శ్రీగోపాలుండు రాకనేయుండు|| ఏమి||
 కన్నులకు నిదురరాదు కలికిరో పొద్దుపోదు
 అన్నమైతే సైచలేదు- అతని దయరాదు|| ఏమి||
 వీడెమైతే వెగటాయె- సన్నెలకాక తఱుచాయె!
 ఆడికల కెడమాయె- నదియేమోమాయె|| ఏమి||
 ఎనతెయింట నున్నాడో - ఏమితా దలంచు
 కొన్నాడో
 ఎనతె బోధనలకు నిక లోనైనవాడో|| ఏమి||

సత్యభామ చేతిమందు చాలఁ దొక్కెక్కె నేమందు
 అత్యంతమా పేమయందు, నాగడాల్ందు॥ఏమి॥
 చెలియరో శ్రీశ్రీశిరగిరి - నిలయుని సఖుడైన!
కృష్ణుడు!
 పిలిపించినా యిందు రాఁడు- ప్రియమా గైకొనఁడు॥

వ. అని మఱియు నేమరుచున్నది.

సీ. లేమరో! నాపొత్తు లేక భుజింపఁడు
 ఉవిద, నన్నెడఁబాసి యండలేడు
 ఏమన్న నామాట కెదురాడఁ జాలఁడు
 కలనైన నాతోడ నలుగఁడెపుడు
 ఇసుమంత నాప్రక్క నేమఱఁ డెన్నఁడు
 నొంటిగా నను బాసి యుండలేడు
 గడ్డియైన నను జూడకను దాళఁ జాలఁడు
 వెలఁది, నాకొగిలి విడువలేడు
 ఇట్టి ప్రాణేశ్వరుండు నన్నిపుడు పాసి
 సత్యభామకు లోకువై సారెకచటఁ
 బాళెమిటు చేసి నను మరుపాలు చేసి
 యిందుఁ గృష్ణుడు రాఁడాయె నేమి నేతు!

చరు॥ పున్నా॥ చాపు॥

అలిగి రాకయున్నాడె గోపాలుడు॥

అలిగి రాకయున్నాడె॥ అలిగి॥

అలిగి యిందు రాక యతిన సత్యతోన- చెలిమి చేసి
రతులు॥

గలిసి మెలగు కొనుచు॥ పిలిపించిన రాక చులకచేసి
యిపుడు॥ అలిగి॥

కన్నెలలోన నన్ను మిన్న చేయునని - యున్నందులకు॥
దప్పు

తెన్నెన్నో యెంచుక॥ నన్ను వంచన చేసి

నన్నెలాడికి॥ దక్కి॥ అలిగి॥

మక్కున॥ దా నీకు దక్కితి నని చొక్కి- చొక్కించి
మిక్కిలి

పక్క మచ్చికచేసి॥ యక్కఱ పుట్టించు చొక్కని
నామి॥ అలిగి॥

రామ త్రిశిరగిరి ధాముని నెలికాడై- వేమారు

వెలిసిన కాముని॥ గన్నయయ్య॥ ఏమో లేనిపో

రామి చేసి యిపుడు॥ అలిగి రాకయున్నాడె॥

అమ్మ నేచెల్ల విరహము తాళలేనె॥

ఎంతని యోర్పు ముద్దులగుమ్మ గోపాలుడు॥ అలిగి॥

స. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

దరు|| శం|| ఆది||

ఎమ్మెకాడు సచ్చనని యెదురెదురు చూచి
సామ్రాసిల్లితిఁగాదె యాయమ్మ నేచెల్ల||
ఈలాటి వాడని తెలియ కేల పెండ్లాడితినే!
ఓబాలరో తెలిసె దెలిసె గోపాలుని వగలు||
బాసలిచ్చిన నీలాగు మోసపుచ్చే దెఱుంగనైతి
నాసవతింటఁ బాశెము వేసె గదవే||
మట్టు మర్యాద లేకనే రట్టడి మరుని పాలయ్యె
టట్టు చేసి నన్ను రచ్చబెట్టె గదవే||
వెలదిరో శ్రీతిశిరసి నిలయుని చెలికాని వగలు
పలుమాఱు నేనిట్లని నేను దెలియనైతినే||

స. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

దరువు|| శంకరా|| చాపు||

అమ్మ చెల్ల యేమిసేతునే! వానియమ్మె నేమోస
పోతినే! రచ్చ!
కిమ్ముచేయు నని పోతినే! నిప్పు! డించుకై నఁ
దెలియ నైతినే!

ఇదిగో వచ్చేనని పోయినే! కృష్ణుఁ డిదివఱకును
రాఁడాయినే!

ఆ మదవతికి లోనాయినే! నాపై మమత యించుక
లేదాయినే!

ఎంతసేపు తాళుకొందునే! చెలుల! నెంతని నే వేడు
కొందునే!

తన! యంతరంగము దానియుందునె! యుంచి!
యగడుచేసె నేమందునె!

ప్రాణవల్లభుఁ డెడఁ బాసెనే! మను! బారికి లోకువ
చేసెనే!

తన! బాణతనము బైటఁ బెట్టెనె! విధి! సకియ
నాతల నిట్లువ్రాసెనె!

త్రిశిరగీశ్వరు చెలికాఁడు! తెలిసి! తెలిసి యిందు
రాకయున్నాఁడు ! అన్ని ! దిశలను దానైన
గోపాలుఁడు!

నను శోధింసఁ దలచినాఁడేమొ నేడు॥

న. అసె యిట్లు విరహపడుచున్న రుక్మిణి చెంతకు స్వామి
వచ్చెనట యెటువలెను. (పాత్రసవేశము) కృష్ణమూర్తి
వెడలివచ్చె నదిగో కీరవాణులార చూడరే!

న. ఇట్లు వచ్చిన న్యాయుని జూచి రుక్మిణీదేవి యేమనుచున్నది.

ద్వి. ఇదే వత్తునని పోయి యిన్నాళ్ళు నీవు
మదిరాక్షి సత్యభామామణి యింట
వాసమై యుండి నావద్దకు రాక
మోసంబు చేసి యిప్పుడు వద్ద వచ్చి
సరసంబు లొనరింప సాగెదవీవు.
మరియాదగాదు నీమాయలు దెలిసె.
నీతప్పు సరసాలు నీవినయములు
నీతిటనటమాట లీటఁ జెల్ల వింక.
ఒమ్మికగాను నిన్నొగి వెలఁబెట్టి
యమృతం బిడియెనా యలసత్యభామ!
పారిజాతముఁ దెచ్చి షడఁతింటఁబెట్టి
గౌరవం బిటఁ జూపఁగా నచ్చినావో!
నీముచ్చదనములు నే నెఱుంగుదును
నాముందు నిలువకు నళినదళాక్ష!

న. అని యిట్లు కోపావేశంబున నల్లత్రాచోయన నల్లనైన
యల్లికల నుల్లసిల్లి, జాజీ చంపక మల్లికాది కుసుమ వాసన
లెల్లెడలన్ నెల్లివిరిసినరీతిఁ బారిజాతవాసనలఁ బరిధవిల్లి, రత
నంపుఁ జెక్కడపు జాళువారాకఁ డీకొప్పు జడవిళ్ళఁ గుచ్చుల

హెచ్చైన నిడుఁద జడచే లీలామానుసు విగ్రహమండైనగోపాల
మూర్తిని ఘెళ్ళుఘెళ్ళున నూటిగా మీటిన వేటువడి యనంగ
సామ్రాజ్య రాజ్యంబు కైవసంబైన తెఱఁగున సంతృప్తాంత
రంగుండైన హరిని జూచి రుక్మిణీదేవి యేమనుచున్నది.

చూర్ణి క॥

శ్రీమదఖిల కల్యాణ గుణాభిరామ!

గోపికారామ! నీలనీరదశ్యామ! జైవాత్మక ఇన

జైవాత్మకః! భుజంగ ఇన భుజంగః! చతురానన

ఇన చతురాననః! మహాకాళ ఇన మహాకాళః!

పద్మినీనల్లభ ఇన పద్మినీనల్లభః! భవాన్ మదీయ

సౌధాగ్ర భాస్వచ్చంద్ర శాలాంతర విలసిత ముకుట

నికర పరివేష్టిత మల్లికా మాలతీ జాజీచంపక

ప్రముఖ కుసుమ మాలికా విరచిత వితానాంకృత

హంసతూలికా తల్పే! రతినమయ పరస్పర విరచిత

నఖదంతక్షత పరిరంభణాది సకలలీలావిలాస

సంజాతానంద సమయే! కిమపి మనసి నిధాయ

మాం త్యక్త్వా! అహమద్యై వాగచ్ఛామీ త్యుక్త్వా

సత్యభామా గృహంతరం గత్వా! శింజాన మంజు

మంజీర సమంజస తదీయచరణ కంజాత ప్రహర

సంజాత కుతూహలః! తచ్ఛరణయోః ప్రణమ్య

తయూ సహామరావతీం పాప్య పారిజాతాపహరణం
 కృత్వా తదపహరణ జనిత పరిభావ మంగీకృత్య,
 అమరతరుం తద్భ్రహ్మ నివేశ్య, నిరపరాధీన
 మద్భూమా మాగత్య కింనదసి? అవయోః||ఇతః పరం
 కిం నచనీయం! తత్త్రైవ గత్వా సుఖమనుభవ.

స. అని పలికిన రుక్మిణీదేవిని జూచి స్వామి యేమనుచున్నాడు.

గీ. కోప మిపుడేల చేసెదు కోమలాంగి!
 పారిజాతంబు దానింట బాగుమీఱఁ
 బువ్వులెల్లను నీయింట నివ్వటిల్ల
 వెలయుఁ జేసితి నీజాడ దెలిసికొమ్ము.

స. అని పలికిన కృష్ణుని మృదుమధుర వచనరచనలకు సంతుష్టాంతరంగయై రుక్మిణీదేవి స్వామిని జూచి యేమని కొనియాడుచున్నది.

పంచచామరము||

మురాసురారి దైత్యరాట్నముద్ర కుంభసంభవా!
 సరోజ దివ్యపత్రినేత్ర! సామజేంద్ర పాలకా!
 ధరామరాళి నందనీయ! తాపసాభి నందితా!
 కిరీటి పూజితాంఘ్రియుగ్మ! కృష్ణ! నందనందనా!

మాలిని. కరధృత నవనీతా! కామితాన్త్ర సదాతా!
 సరసిజదళనేత్రా! సజ్జనస్తోత్ర పాత్రా!
 నిరుపమ ఘనదేహి! నిస్తులాజానుభాహి!
 సరకదనుజహరి! నందగోపాల శౌరీ!

న. అని యిట్లు వినుతించిన తదనంతరంబ కృష్ణమూర్తి
 రుక్మిణీ సత్యభామలకు సమాధానంబు సేయంగోరి, సత్యభా
 మను బిలిపించి రుక్మిణీ సత్యభామలను జూచి స్వామి యేమను
 చున్నాడు.

క. మీరిరువు రింకఁ బాలున్
 నీరుం బలెఁ గలసి మెలసి నెమ్మది మీఱన్
 నాలెకు నాయురు దెసలను
 గూరిమితో నుండవలయు సుదానతులారా!

న. ఇట్లు సమాధానలై పరస్పరవచనంబు లాడిరంట యెటు
 చలెను.

సవతుల కాట్లాట॥ ఎరుకల కాంభోజి॥ చావు॥
 ఏమే సత్యభామ యిచ్చడు నీకింత గర్వమేలనె॥
 నా మనోహరుని గ్నేవసము జేసికొని నన్నెంచ

కుందువఁటె

నీ మగఁ డంటివేమె దుక్కెణి ! నా మగఁ డతఁడు

గాఁడా॥

నామీఁదఁ గలిగినప్రేమ కృష్ణునకు నీమీఁదఁ

గలుగునఁట॥

ఒక్క సుమము నీకు నిచ్చినంత బువిద, గర్వించిలివి

చక్కనైన పారిజాత నృక్షము తనకు సదయుఁడు

తెచ్చిచ్చెనె॥

ఇచ్చితే నేమాయెనే యందువల్ల నేమి ఫలము

గంటివె॥

హెచ్చుమాట లాడుచు నాతో సరిగరిగ నెదిరించు

జూచేవేమె!॥

ఎదిరించి మాటాడేవు నీనల్ల నేమి నేయనచ్చునె॥

సదయుఁడు నాప్రాణపదమై యుండ నిన్ను సడ్డ

నేతునఁటవె॥

సదయుఁడు నావాఁడని యింతైనఁ దోచక మాట

లాడేవేమె॥

సదయుఁడు నీవాఁడో నావాఁడో యీబాడ జగతికెల్లఁ

దెలియునె॥

తెలిసె నీవాఁడైతే పూవుల చెట్టు జెప్పించుకొన

రాదఁట॥

వెలఁచి యూరకే పోకిళ్ళు పోయేవు పెట్టి పట్టెనఁట॥

కలికిరో నీకు నాకు హస్తమశకాంతర మెంచిచూడఁ
ఏమి తార తమ్య మెఱుంగక నీవు నన్నేల
దూషించేవె॥

తార తమ్య మేమె హరికి మెడ దాచిన వారిలోన॥
పెద్దెనవారము మనమిద్దఱముగాక॥ వేతెనరున్నారె॥
అయితే తెలిసికొంటివె మనమిద్దఱ మన్యోన్యమై
యుండమె॥

నయము పాలును నీరువలె మనముంటేను
బ్రీయునకు సమ్మతమె॥
మంచిదికానీవె యీ మాట బ్రహ్మానందమై
తోఁచెనే॥

పంచశరునిఁ గన్న గోపాలుని యిరుప్పక్కల మన
యుండమె॥

తిగిశిర గిరీశ్వరుని చెలికాడైన దేవకీ నందనుని॥
నశము చేసికొని ద్వారకాపురిలోన వసియించి
యుండామె॥

వ. అని యిట్లీరువురికి సమాధాన మైన తదనంతరంబున
మెఱుపుఁ దీగెలనడుమఁ బ్రకాశించెడు నీలమేఘంబుకై వడి
శ్రీరుక్మిణీసత్యభామాసమేతుడై శ్రీకృష్ణమూర్తి నిత్యోత్సవ
పక్షోత్సవ మాసోత్సవ సంవత్సరోత్సవంబుల నాచరింపుచు
ద్వారకాపుట భేదనంబున సుఖంబున నుండునంత.

జలక్రీడలు :

గీ. చెలులు జలకము లాడ విచిత్రవలున
లపహరించుక కొనిపోవు సంతలోన
నల్లవీ కామినీమాణలెల్లఁ గూడి
వెదుక నచ్చిరి కృష్ణుని వేడుకలర.

దరు॥ మోహన॥ ఆట॥

వెదుక నచ్చిరి కృష్ణుని గోవస్త్రీలు
వెదుక వచ్చిరి॥ ప్రతిలేని త్రిశిరగిరి నిలయుని
చెలికాఁజై

యతిశయిల్లుచున్న హరిని వేవేగమె॥ వెతుక॥

అడరు బంగరు పశ్యములో యనఁ దొడల
నడుమ మరుదివాణములు మెరియఁ నడిమిఁ
దామరల

నంటి హస్తములతోఁ గడఁగి మూసికొనుచుఁ
గడు సిగ్గు

పడుకొంచు॥ వెదుక॥

వ. ఇట్లు గోపాంగనలు నచ్చి చీరలు గానక యేమను
చున్నారు.

అది!

తోయజాక్షులార చీరలు దొంగ గొంచుఁ బోయె!
 వేయు విధంబుల దొంగను మనమొక వెదకుదముచంఁది॥
 కొమ్మలార రారే ముద్దు గుమ్మలార రారే! మరుసపు
 రెమ్మలార రారే! బంగరు బొమ్మలార రారే॥
 మొగ్గల చీర యోయక్క మల్లిపూలతైక!
 తెల్లపట్టుచీర యోయక్క నల్లగుత్తతైక!
 సరిగపూలచీర యోయక్క శాశిపూలతైక!
 గురిగించుచీర యోయక్క మఱిపైశితైక!
 ఇంద్రనీలపుఁ జీర యోయక్క హెచ్చు సుఖపుతైక!
 చంద్రకావీచీర యోయక్క జంటకొసతైక!
 ఇందునననలార త్రిశిరగిక్రిశుని సఖుడైన!
 నందనందనుని ఇసుమంతైన నమ్మవశముగాడె!

వ. అని యిట్లు వెనకి వెనకి చీర లెత్తుకపోయిన కృష్ణుని
 పొన్నమాగ్నిమోఁద బొడగాంచి గోపస్త్రీలు ఏమనుచున్నాడు.

దరువు॥ పరజా॥ చా॥

ఓరి మాచీరలీర! యోరచూపులేర! యీగారడిలు
 సాగ విచట మేరగాదు లేర! చీర లెత్తుకొని పొన్న
 చెట్టెక్కుదురా! నీరజాక్ష మా సొమ్ము నీకు దక్క
 దురా॥ ౧

స్వామి॥ దక్కవని పలుకఁ దగునె, తరుణులార! చీరెలూ
 మొక్కక నే నిత్తునా ముదితలార॥౨
 మొక్కలి తనమునను మమ్ము మొక్కమందురా!
 తక్కులాడి చీరలెల్ల దాచుకొందురా॥
 చెలియలారా మీరు రెండు చేతుల చేతను,
 చెలువలరంగ మొక్కకున్నఁ జీరలియ్యను॥
 ఒక్కచేత మొక్కేమురా యోరి కృష్ణ!
 చక్కెర విలుకానిఁ గన్న నాసామి కృష్ణ॥
 తిగిరిగిరిశ్వరుని సఖ యిదేటి వాదుర!
 ఇనుమంతైనఁ గరుణ నీకు నేలలేదుర॥

ప. అని పలికిన యిట్లు పరస్పర వచనంబులైన తదనంతరం
 బున గోపస్త్రీ లేమనుచున్నారు.

సౌరాష్ట్ర! చాపు॥

చేయెత్తి మొక్కితే చీరలిచ్చేమని చెప్పినదేమిరా ।
 ఈయెడఁ ద్రిశిరగిరిశు సఖుడైతేనే యీదుడుకు
 తగునటరా! గోపాలా!
 మానాభి మానము మఱి నీదే కాదా మాటికి

•

మరియాద !

దీనుల పట్లను దయయింత లేదా- తెలిసికొనరాదా!
 గోపాల! చేయెత్తి॥

వ. అని సలికి గోప స్త్రీలు మొక్కిగలు యెరువలెను.

గృమ్మకాంభోజి॥ ఆది॥

చేరి మొక్కిరి॥ గోపాంగనలు

చేరి మొక్కిరి॥ చేరి మొక్కిరి సిగ్గుచేతఁ గనులు

మూసుక॥

సారె త్రిశిరగిరీశు సఖుడైన శ్రీహరికి॥

మొరగుప్పలు కదల బాహు మూలరుచులు పొదల॥

కనకపుర బల్లెము లనఁగఁ దళశశను ననవిలుతు

దివాణములు తెలియఁగ॥ చేరి॥

వ. ఇట్లు మొక్కిన సమయంబున గోపాలమూర్తి గోప స్త్రీ సర్వాంగ దర్శన సంజాత కుతూహలుండై చీరలొసంగిన ధరియించుకొని సంతృప్తాంతరంగలై గోప స్త్రీలు స్వామిని బరి వేష్టించి యేమని కొనియాడుచున్నారు.

శ్లో. తవ కథామృతం తస్తజీవనం

కవిభిరీడితం కల్మషాపహం॥

శ్రీవణ మంగళం శ్రీమదాతతం॥

భువి గృణంతి యే భూరిదా జనాః॥

శ్లో. అంగనా మంగనా మంతరా మాధవః
 మాధవం మాధవం చాంతరేణాంగనా!
 ఇత్థమా కల్పితే మండలే మధ్య గ
 స్సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః॥
 శ్రీరుక్మిణీలోల, చిరసుగుణజాల.
 కామణ్యమయశీల, కల్యాణచేల,
 మందహాస ముఖారవింద, గోవింద,
 నందగోపకమార, నవసీతచోర,
 నీలాంబుదాకార, నిగమాంతసార,
 ఆలోల వనమాలికాద్యలంకార,
 సకలలోకాధార, సాధుమందార.
 శకటాసుర విదార, శరధి గంభీర,
 గోవర్ధనోద్ధార, గోపికాజార,
 గోవింద, యదువీర, గోపకుమార,
 త్రిశిరగిరిపతిమిత్ర, దివ్యచారిత్ర!

నలుగు॥

జయ జయ గోపాలా జయ రుక్మిణీలోలా,
 జయ మధుర వాగ్జాల జయ కరుణాలవాల.
 అలమోహినై సురల కమృతము పంచినయట్టి,
 సలినాక్ష, చెయితేరా నలుగు పెట్టెను.

పెరుగు పాలు వెన్న పేర్చి ముచ్చిలి తిన్న
 నరసఖ, చెయితేరా నలుగు పెట్టేను.
 గోపాలుర కొఱకునై కొండ నెత్తినయట్టి
 గోపాల, చెయితేరా నలుగు పెట్టేను.
 ఎన్నక శకటాసురునిఁ దన్నిన చక్కని
 చిన్ని పాదము లీర నలుగు పెట్టేను.
 నగుచుఁ గాఢీయాహి నొందల మెట్టిన
 చిగురు పాదములీర నలుగు పెట్టేను.
 భాసిల్లు త్రిశిరగిరీశ్వరుని సఖుడైనట్టి
 నాసామి చెయితేర నలుగు పెట్టేను
 శోభనమే, శోభనమే కృష్ణునకు, శోభనమే కృష్ణునకు.
 శోభనమే జిష్ణునకు, నురుచిర వర్ధిష్ణునకు, శోభనమే
 పాననగుణహరికిని, భవరోగవిదారికిని,
 గోవర్ధన శౌరికిని గోపాల శౌరికిని॥శో॥
 నననీత చోరునకు ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦
 మందరోద్ధారునకు మధురా విహారునకు
 ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦
 త్రిశిరగిరి పతిసఖునకు దివ్యచారితునకు
 వసుదేవ పుత్రునకు వసుధా కళతునకు॥
 శోభనమే॥

పూజలు॥

సరస వసుమతి భద్రపీఠిగాఁగ
 సప్తకులగిరులుఁ గంబములు గాఁగ,
 మెఱయు నంబరమె మేల్ మిద్దెగాఁగ
 మేఘ మండలమె మేల్ కట్లుగాఁగ,
 సొరిదిఁ దారలె విరిసరులుగాఁగ
 సూర్యేందులుభయదీపములుగాఁగ,
 నెఱవీగ నజాండ భాండ మెల్ల
 నిండిన యుయ్యాల వేడ్కఁగాఁగ,
 వేదాంతమే పసిఁడి తొట్లఁజేసి
 వేదములు నాల్గు గొలుసులుగఁ జేసి,
 ప్రోదిగాఁ బ్రణవమటు పలకచేసి,
 భుజగపతి రతనంపుఁ గొన్నచేసి
 పాదుకొని జాగరూకత వహించి,
 భక్తసంఘములఁ బోవఁగఁ దలంచి.
 ఆది మథ్యాంతముల యందు వెలయు
 అంబుజాక్షుండు నుయ్యాల లూఁగు.
 అరయ శాంతియు దాంతి యనెడుభామ
 లమర నిరుగడల నందముగ నిల్చి
 కరకంకణములు ఘల్ ఘల్లనంగ

కళగుల్కు జోకొట్టి పాడి యూచ.

తంజపురి మేడయందుఁ ద్రిశిరగిరి నిలయస్వరూపుఁ

డగుచుఁ

పరఁగు సంతాన గోపాలమూర్తి,

బాగు మీఱఁగను నుయ్యాలలూఁగు.

మహనీయ వేదాంత మంటపాంతరమునను

మహిమతోఁ జెన్నొందు నుయ్యాల,

బహుళ సుజ్ఞానమను అద్దంపుఁ జవికెతో

భాసిల్లు చున్నది యుయ్యాల,

అష్టాదశస్మృతీతిహాస పురాణంబు

లమర మేల్కట్టాయె నుయ్యాల.

శ్రేష్ఠమై తగునుపనిషత్తులను బహువిరుల

శృంగారమై యున్న దుయ్యాల.

రవి చంద్రులనెడు దీపములచే నిరుగడల

రంజిల్లు చున్నది యుయ్యాల,

తివిరి రుక్మిణి సత్యభామల కటాక్షముల

తెరలచేఁ జెన్నొందు నుయ్యాల,

అవని శేషుడను వెలిపట్టు దూదిపాన్పునం

దందమై తగియుండు నుయ్యాల,

సువిశాలమావాని పడగలను తలగడల

శోభిల్లుచున్నదీ యుయ్యాల.

ఎలమి శాంతియు దాంతి యను కామినీమణులు
 ఇరుగడలఁ బాడి యూఁతు రుయ్యాల,
 పలుమాటు త్రిశిరగిరి నిలయునఖండైనగో
 పాలరాయఁ డూఁగు నుయ్యాల,
 మంగళం॥ మధురావిహారికి మంగళం॥

అను పాట పాడేది.

నీ. కరుణారసాంచిత వగుజాలయాలయ,
 లక్షణాక్షీణ కటాక్షవీక్ష,
 గగనధునీలనత్కంజాత సంజాత,
 మకరంద నికరనత్పుకర వచన,
 నాంద్రీ నిస్తుల చంద్రీ చంద్రీకాచ్ఛచ్ఛవి
 తుందిల కమనీయ మందహాస,
 దివ్యభవ్యాధార జన్యగవ్యాత్యంత
 మృదుల రామాధీన హృదయపద్మ,

జన్యగర్విత శత్రురాజన్య నికర
 గర్వపర్వతహరణ సుపర్వ రమణ!
 ధీరసన్నత, మన్మథాకార, శూర,
 మహితగుణసాంద్రీ, యమరసింహ క్షి తీంద్రీ !.

చ. నకల సురాధినాథ సహజాంఘ్రి సరోజ మధూళి
కోల్లసత్
, ప్రకట సురాపగాంతర విరాజిత సారస మంజులమ్మత
ప్రకర దుచిప్రకార పరిభావసమార్థ నచోవిలాస, కా
శిక నరగోత్ర, శ్రీయమరసింహ మహీప, దిలీప విక్రమా!

శా. మత్తారి క్షితిమండలేశ్వర మహామాతంగ కంఠీరవా!
చిత్తద్భూత సమానరూప! విజయశ్రీ కామినీ వల్లభా!
సత్తాపాంధతమో దివాకర! రణోత్సాహజ్ఞానాదార్య! స
ద్వృత్తాధ్యాయమరసింహ రాజసుకృతీ! విఖ్యాత
శౌర్యోన్నతీ!

ద్వి. భోసల నంశాబ్ధి పూర్ణేందు పేర
భాసుర కీర్తి సంపన్నునిపేర
దాతల దాతయకా ధన్యునిపేర
క్షాతలఁ జోళరాజ్యాధీశుపేర
ధరఁ బ్రతాపమృగేందు తనయునిపేర
నిరవొందు నమరసింహేందునిపేర
పరమాంకితంబైన పారిజాతాప
హరణ నాటక మిది యనువు మీఱఁగను
ఎందఁక రవిచందు లీనముద్రములు
ఎందఁకఁ గులగిరు లీభువనములు

నెందాఁకఁ దారక లీగ్రహంబులును
 ఎందాఁక దిక్కులు నీదిగ్గజములు
 నెందాఁక నాకనం బెందాఁక భూమి
 యందాఁక శాశ్వతంబై యొప్పుగాక
 చెలువైన చక్కని శ్రీకృష్ణ చరిత
 నలువు మీఱినయట్టి నాటకం బిదియు
 వేయించు వారికి వేయు వారికిని
 వేయివితంబుల విన్నవారికిని
 ఆయు రారోగ్యంబు లధికనంపదలు
 ఆయత పుత్ర పాత్రాభివృద్ధియును
 శ్రీకృష్ణ దేవుండు చిరతరంబుగను
 పాకటంబుగ నిచ్చి పాలించుఁ గాక.

గ ద్య.

ఇది శ్రీచోళసింహాననాధ్యక్ష భోసలప్రతాపసింహరాజు
 పూర్వ పుణ్య పరిపాక స్వరూప యమునాంబికా గర్భశుక్తి
 మాక్తికాయమానామరసింహ మండలాధీశ్వర నామాంకితం
 బైన మంత్ర మార్తాండ శివరాయమంత్ర కారితంబైన శ్రీమత్
 సుగంధి కుంతలేశ్వర కరుణా కటాక్ష వీక్షణ సుధాసార

సంజనిత చతుర్విధ కవితానిర్వాహక శాండిల్యగోత్ర పవిత్ర
కవిరంగయార్యపుత్ర విద్వజ్జనవిధేయ మాతృభూత కవి
నామధేయ ప్రణీతంబైన పారిజాతాపహరణ నాటకంబందు
సత్యభామ స్వామిని స్తుతిసేయుటయును, పరస్పర సంయోగా
నందంబును, సత్యభామా సమేతుడై స్వామి కొలువుండుట
యును, నారదముని వచ్చుటయును, స్వామి సత్యభామాసమే
తుడై యింద్రలోకమున కరుగుటయును, అదితి కుండలంబు
లొసంగుటయును, పారిజాతాపహరణంబు చేసి స్వామి ద్వార
కానగరంబునకు వచ్చునమయంబున నిందుని జయించుట
యును, బారిజాత మహిజంబుదెచ్చి సత్యభామా కేళీననంబున
నుంచుటయును, రుక్మిణి యుచాలంభంబును రుక్మిణీసత్యభామ
లకు స్వామి సమాధానంబు సేయుటయును, గోపస్త్రీ వస్త్రా
పహరణంబును రుక్మిణీ సత్యభామా సమేతుడై స్వామి
నిత్యోత్సవంబుల నుండుటయు ననుకథల మెలంగు నిది సర్వం
బును బంచమాంకము.

